YENİ ÖNCÜ

AYLIK SOSYALİST DERGİ

SOSYALİZMLE İŞÇİ HAREKETİNİN BİRLİĞİ ÜZERİNE
C. MORALI

KİTLE HAREKETİNE İLİŞKİN
Mahmut CEYLAN

IŞÇI HAREKETI VE KURTLER
M. FIRAT

TARTIŞMALARIMIZ VE BİRLİK
Sefer DENİZ

III. ENTERNASYONAL VE DEVRİMCİ MARKSİST KÖKLERİMİZ
Ahmet URAL

SOSYALİST DEMOKRASİ ÜZERİNE
Ertuğrul KÜRKÇÜ

KAZANILMIŞ VE KAZANILACAK KOPUŞLAR VE PARTİSİZ DEVRİMCİLİK MİRASININ REDDİ
Suat OĞULCAN

İTTİFAKLAR VE DEMOKRATİK DEVRİMDE ÜÇ TAKTİK
Süha ILGAZ

SAYI
15
1989

YENİ ÖNCÜ

AYLIK SOSYALİST DERGİ

İÇİNDEKİLER

BU SAYIDA 3
SOSYALİZMLE İŞÇİ HAREKETİNİN BİRLİĞİ ÜZERİNE 5
C. MORALI
KİTLE HAREKETİNE İLİŞKİN 28
MAHMUT CEYLAN
İŞÇİ HAREKETİ VE KÜRTLER 39
M. FIRAT
TARTIŞMALARIMIZ VE BİRLİK SORUNU 42
SEFER DENİZ
III. ENTERNASYONAL VE DEVRİMCİ MARKSİST KÖKLERİMİZ 66
AHMET URAL
SOSYALİST DEMOKRASİ ÜZERİNE 79
ERTUĞRUL KÜRKÇÜ
ADINIZ ONUR 95
KAZANILMIŞ VE KAZANILACAK KOPUŞLARIN TARİHSEL ÖNEMİ
VE PARTİSİZ DEVRİMCİLİK MİRASININ REDDİ 96
SUAT OĞULCAN
İTTİFAKLAR VE DEMOKRATİK DEVRİMDE ÜÇ TAKTİK 136
SÜHA ILGAZ
SOSYALİSTLERE 167

YENİ ÖNCÜ

SOSYALİST DERGİ

YAZIŞMA ADRESİ:

Nurosmaniye Cad. Atay Han Kat: 3 Cağaloğlu–İstanbul

Tel: 513 95 28

ABONE KOŞULLARI:

Yurtiçi: 6 aylık 12500 TL. 1 Yıllık 25000 TL.

Yurtdışı: 6 aylık 25 DM. 1 Yıllık 50 DM.

ABONE İÇİN HESAP NO:

Rıza Akyüz adına TÖBANK İstanbul ŞUBESİ 14961-2

ABONE OLMAK İÇİN

(banka havale kağıdının bir kopyasını, adınız, soyadınız ve adresinizi bildiren bir mektupla birlikte postalayınız.)

TEKNİK HAZIRLIK ve DİZGİ: ATÖLYE GÖRSEL

BASKI: BİZİM OFSET

MÜCELLİT: ÇİFTÇİ MÜCELLİTHANESİ

FİATI: 4000 TL. (KDV Dahil)

10 DM.

BU SAYIDA...

Geçtiğimiz ilkbahar aylarında işçi hareketi "Nisan Dalgası" adıyla anılan, tarihin en kitlesel eylemlerden birisini gerçekleştirmişti. Uzunca bir hareketsizlik döneminin üzerine, 12 Eylül'den dokuz yıl sonra gerçekleştirilen işçi eylemleri, sosyalistlerin "sınıfla bütünleşme" sorunu üzerindeki tartışmalarının yoğunlaşmasına da doğal olarak vesile oldu.

Bu sayımızda C. Moralı "Sosyalizmle İşçi Hareketinin Birliği Üzerine" başlıklı ve Nisan ayında eylemlerin en yüksek olduğu sıralarda kaleme aldığı yazısında, işçi örgütlenmeleri ve sendikal politikalara ilişkin önermelerde bulunuyor. Yazısının asıl kayda değer yanı; işçi sınıfının tarihin öznesi olduğu saptamasının ne anlama geldiği, nasıl algılanması ve anlaşılması gerektiği üzerine söyledikleri. C. Moralı Türkiye sosyalist hareketinin geçmişini bu açıdan ciddi bir eleştiriye tabi tutuyor. Ayrıca yazısının giriş bölümünde tartışma ortamından tedirgin olmanın gereksizliğini belirtiyor.

Mahmut Ceylan' ın "Kitle Hareketine İlişkin" başlıklı yazısı da yine "Nisan Dalgası" ile ilişkili. İşçi hareketinin kısa bir değerlendirmesini yaptıktan sonra; işçi hareketi, ulusal hareket, gençlik hareketi, genel sosyalist hareket ve proletarya sosyalizmi ara başlıkları altında, sosyalizm ve sınıf mücadelesine ilişkin düşüncelerini sıralıyor. "İhtilalci" ve "reformist" iki kanattan oluştuğunu söylediği sosyalist hareketin reformist kanadının görece bir geçici üstünlüğe sahip olduğunu ve "bu durumun proleter sosyalist hareketi de etkilediğini" vurgulayarak; "Gelinen noktada 'eski', 'muhafazakar' veya 'doğmatik' diye eleştirilen ve küçümsenen teorik ve politik tezlerimizi yeniden ele alıp bunları geliştirmek gerekiyor..." diyerek, süregelen tartışmalar açısından net bir tutum oltaya koyuyor.

M. Fırat, "İşçi Hareketi ve Kürtler" başlıklı yazısında, işçi hareketinin ulusal soruna yaklaşımının perspektiflerini özetliyor.

Sefer Deniz, "Tartışmalarımız ve Birlik" başlıklı yazısında; önceki sayılarımızda başlayan tartışmalara ilişkin düşüncelerini aktarıyor; gündemdeki birlik tartışmalarına bakışını diğer tartışılan konularla bağlantısı içinde ele aldıktan sonra; tüm bunların üzerinde şekilleneceği ilişkiler zemini hakkında düşündükleriyle yazısını noktalıyor.

Ahmet Ural "III. Enternasyonal ve Devrimci Marksist Köklerimiz" yazısında; bugünkü durumu aşmanın ipuçlarının -devrimci Marksist köklerimizin- III. Enternasyonal' in Stalinizm tarafından bozulmadan önceki ilk dört kongresindeki tez ve görüşlerde bulunduğunu göstermeye bunu yaparken de bugüne kadar söylediklerini tarihsel bakımdan temellendirmeye çalışıyor.

Yeni ÖNCÜ dergisinde en çok tartışılan konulardan birisi "Sosyalist Demokrasi" oldu. Bu sayıda da Ertuğrul Kürkçü' nün Şubat 1989' da Bilsak' ta verdiği konferansın metnini aynı adla "Sosyalist Demokrasi Üzerine" başlığıyla yayımlıyoruz. Kürkçü yazısında, sosyalist demokrasinin niçin yarının -geleceğin değil bugünün- anın sorunu olduğunu tarihsel ve güncel/uluslararası ve yerel pratiklerden örnek ve kanıtlar sunarak etraflıca açıklamaya çalışıyor.

Suat Oğulcan iki bölüm halindeki yazısının I. bölümünde, yakın ve uzak geçmişe ilişkin değerlendirmeler/eleştiriler yaparak, muhasebe tartışmalarını derinleştirmeye çalışıyor. II. bölümde ise, kendi argümanları içinde baş sıraya koyduğu "Partili Devrimcilik" problematiğini, güncel tartışmalara göndermeler yaparak sürdürüyor.

Süha Ilgaz "İttifaklar ve Demokratik Devrimde Üç Taktik" yazısında ise, yanlızca titiz bir inceleme ve çözümleme açısından değil, hemen şimdi ve önümüzdeki aylarda yapacağımız Demokratik Devrim/Sosyalist Devrim tartışmalarını irdeliyor, tartışmaları mekaniklikten çıkaracak pek çok argümanı sunuyor. Yazının II. bölümü (1917 ve sonrası) gelecek sayıda yer alacak.

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ İSTANBUL ŞUBESİ

İŞKENCE BİLGİ FORMU

A. İŞKENCE GÖRENE İLİŞKİN BİLGİLER

1. Adınız ..... Soyadınız .....
2. Doğum tariheniz ..... Doğum yeriniz .....
3. Nüfus kütüğüne kayıtlı olduğunuz yer .....
4. Mezun olduğunuz okul .....
5. İşkence yapılmadan önceki durumunuz:
   a) Bir işte çalışıyor muydunuz?
      aa) İşyerinin ismi .....
      bb) Göreviniz .....
      cc) Bir okulda okuyor muydunuz? Adı? .....
      dd) Sınıfınız .....
   b) Mesleğiniz .....
6. Nerede ve ne zaman işkence gördünüz?
   a) İl ..... İlçe ..... Köy ..... Tarih .....
   b) İl ..... İlçe ..... Köy ..... Tarih .....
   c) ....
   d) ....
7. İşkence yapılan yer (Örn.DAL, 1. Şube, cezaevi, köymeydanı...)
   .....
8. Hakkınızdaki suç isnadı neydi?
   .....
9. Suç insadı ile ilgili olarak hakkınızda dava açıldı mı?
   Tarihi ..... Mahkeme ve dosya no: .....
10. İşkencede kullanılan yöntemleri tek tek belirtiniz (Fiziki ve/veya psikolojik)
    .....
    .....
    .....
11. Bu süre içinde avukatınızla görüşmenize veya haberleşmenize izin verildi mi? .....
12. Bu süre içinde yakınlarınızla görüşmenize veya haberleşmenize izin verildi mi?.....
13. İşkence yapanlar hakkında suç duyurusunda bulundunuz mu? (Veya birileri sizin için bulundu mu?) .....
14. İşkence yapanlar hakkında dava açıldı mı? .....
    İlgili Mahkeme: ..... Dosya No: .....
15. İşkenceden ne gibi zararlar gördünüz? .....
    .....
16. Bugüne dek kalan izler var mı? (Belirtiniz)
    .....
    .....
17. Sizin durumunuzla ilgili olarak yakın akrabalarınıza işkence veya kötü muamelede bulunuldu mu? Nasıl?
    .....
18. Soruşturma sırasında yasal susma hakkınızı (suçlamaya yanıt vermeme) kullanabildiniz mi?

B. İŞKENCE YAPAN(LAR) BİLİNİYORSA:

1. Adı ..... Kurumu ..... Bugünkü işleri .....
   Adı ..... Kurumu ..... Bugünkü işleri .....
   Adı ..... Kurumu ..... Bugünkü işleri .....
   Adı ..... Kurumu ..... Bugünkü işleri .....
2. Suç duyurusunda bulunuldu mu?
   Merci ..... Tarih .....
3. Suç duyurusunda bulunulmadıysa neden? .....
4. Dava açıldı mı? .....
   İlgili Mahkeme: ..... Dosya No: .....
5. Dava nasıl sonuçlandı ?.....
6. Dava açılmadıysa neden? .....

C. İşkence gördüğünüze ilişkin belge (doktor raporu, tanık beyanı, mahkeme kararı) varsa fotokopisinin gönderilmesi...

Adres: İHD İSTANBUL ŞUBESİ
İZLEME KOMİSYONU
Asmalı Mescit Cad. Curnal Sok.
No: 4/4 80050 Tünel/İstanbul Tel: 149 51 48

Yazışma adresi .....
.....
.....

SOSYALİZMLE İŞÇİ HAREKETİNİN BİRLİĞİ ÜZERİNE

C.MORALI

Tartışma Olmadan Muhasebe/Değerlendirme Olamaz

Yeni Öncü dergisinin son sayısının (14. sayı) hemen bütünüyle 'iç sorunlarla'ilgili tartışmaları konu edinen yazılarla çıkmasının belirli bir tedirginliğe ve tepkiye yol açtığı gözleniyor. Polemiklerden, 'iç tartışmalardan' duyulan rahatsızlığın az olmadığı gözleniyor. Ancak bunun yanısıra varolan genel bir eğilim ve talep de sözkonusu; geçmişin değerlendirilmesi, genel bir muhasebenin yapılması da hemen hemen ortak bir istek olarak kendisini dayatıyor, bu doğrultuda adımlar atılması geç kalmış görev olarak zorlanıyor. Bu durumda tartışmalardan duyulan rahatsızlık ile muhasebe/değerlendirme talepleri arasında görünürde bir çelişki ortaya çıkıyor. Ancak gerçekte böyle bir çelişkinin olduğunu sanmıyoruz. Çünkü tartışma olmadan muhasebe/değerlendirme olamaz. Dolayısıyla ortaya çıkan tepkiler tartışmalarda kullanılan dil ve üslubun sivri yanlarına yöneliktir ve kuşkusuz dikkate alınmalıdır. Doğrusu, tartışma kültürü de yeterince ileri, olgun olmayan sosyalistler olduğumuz gerçeğini kabul etmek ve bu kültürün gelişmesinin de yine bu tartışmalar içinde olacağını görmek gerekir.

Yeni Öncü çevresinde cereyan eden tartışmalar daha ileriye, daha olgun ve nitelikli bir noktaya ulaşmak için yapılıyor. Böylesi bir anlayışın egemenliğinde iyi bir düzey tutturulabildiği ölçüde bu tartışmalardan ve polemiklerden ürkmeye hiç gerek yoktur. Sosyalizmin uluslararası ve ulusal düzeyde ciddi bir bunalım içinde olduğu koşullarda tabii ki tartışacağız ve tartışmalıyız. Bu koşullarda tartışmaktan değil, tartışmamaktan, suskunluktan ve durgunluktan korkulmalıdır. Elbette kısa vadede ortaya bazı sorunlar çıkabilir, ama uzun vadede tartışmasını bilenler, bu tartışmalar içinde yeni fikirler üretmesini veya varolanları geliştirmesini becerebilenler kazanacaklardır. Uluslararası bunalımın da etkisiyle Türkiye'de sosyalizm, onca birikimine ve potansiyeline karşın, bugün son yirmi yıllık tarihi içinde en kötü günlerini yaşıyorsa, bu durumdan çıkış yolları elbette tartışarak, yeni fikirler üretmeye çalışarak bulunabilir. Bu koşullarda 'birlik-beraberlik' görüntüsünü korumaya, 'tek ses' çıkarmaya özel bir çaba göstermeye çalışmak sadece boş birşey olmakla kalmaz, aynı zamanda zararlı birşey de olur. Böyle davranmaya çalışan ve bunu bir meziyet gibi algılayan çevrelerin olduğu biliniyor. Bugün için daha derlitoplu görünmenin yarattığı avantajlar gelecekte ortaya çıkacak sorunlar ve patlamalarla karşılaştırıldığında bir hiç olmaktan öteye gidemeyecektir. Siyasal mücadele bir 100 metre koşusu değil, uzun bir maratondur. İlk metrelerde önde olanların 42. kilometrenin sonundaki bitiş ipini göğüsledikleri pek görülmemiştir!

Bütün bu söylenenlerden Yeni Öncü çevresinin çok iyi bir durumda olduğu, bunalımı(nı) aşmaya yetenekli biricik akımın o olduğu sonucu çıkmaz elbette. Şu anda sosyalist hareket ne durumda ise, onun bir parçası olarak Yeni Öncü çevresi de aşağı-yukarı aynı durumdadır. Hemen her çevre gibi karşı karşıya olduğu sorunlar kendine ait olan özel 'iç sorunlar' olmaktan çok, sosyalist hareketin genelinde görülen sorunlardır. Dolayısıyla bu runları bu bağlamda ele alıp tartışabildiği ölçüde üreteceği çözümlerle sadece kendisini

değil, sosyalist hareketin bütününü ileri doğru sıçratmış ya da böylesi bir çabaya kendi katkısını yapmış olacaktır. Sorunları bu tarzda ele alarak tartışmayı becerebilmek ve bir yeniden üretimi gerçekleştirebilmek ancak böylelikle bir olumluluğa ve üstünlüğe dönüşebilir.

Bir bunalım ortamında kendi içine kapanma, kendi sorunları ve dertleriyle başbaşa kalarak onlarla özel olarak uğraşma eğilimi her zaman ortaya çıkar. 'Bırakalım başkalarını ve genel sorunları da kendi dertlerimizle uğraşalım, önce onları çözelim' diye düşünmek insanlara makul ve cazip gelebilir. Eğer ortada çok özel bir durum varsa ve sadece belli bir akımı/örgütlenmeyi etkileyen bir bunalım sözkonusu ise, gerçekten de böyle bir yol izlemek doğru olabilir. Ancak bu tür durumların istisna olabileceğini de görmek gerekir. Genellikle bunalımlar çeşitli nesnel koşulların ve gelişen konjonktürlerin sonucunda ortaya çıkarlar ve sadece bir çevreyi değil, çok daha geniş çevreleri ve giderek her çevreyi şu veya bu şekilde ve ölçülerde etkilerler. Bugün varolan ve herkesi etkilemekte olan bunalım tam da böyledir. Bu gerçeğin bazıları farkında, bazıları ise değil. Farkında olmayanlar kadınlık durumunun bilincinde olmadığından dolayı içine hapsedildiği dört duvar arasındaki ev kadınının mutluluğunu yaşıyorlar, farkında olanlar ise, aynı ev kadınının bedbahtlığını yaşıyorlar. O yalancı 'mutluluğu' yaşamaktansa, gerçek mutluluğa ulaşmak için mücadele etmek daha doğru ve iyi değil midir?

Bugünküne benzer bunalımları son 15 yıllık tarihi içinde sosyalist hareket ve tabii onun çeşitli parçaları daha önce de yaşadı; 1978-79 yıllarında ve 12 Eylül'den sonra 1982-83 yıllarında. İlkinin, yani 78-79 yıllarındakinin pek farkına varıldığı ve kavrandığı söylenemez. Çünkü o yıllar henüz hemen her çevrenin kendinden memnun olabileceği ve tatmin duyabileceği bir hareketliliğin ve mücadelenin içinde olduğu bir dönemdi. Oysa bugün geriye dönüp bakıldığında o dönemde varolan birçok devrimci örgütlenmenin tam da bu yıllarda parçalandığı, çeşitli kopuşlarla yeni örgütlenmelerin ortaya çıktığı görülecektir. Bunun altında yatan ise, artık bu yıllarda yığın mücadelesinin gerilemeye başlaması ve sosyalist hareketin de gelişmesinin durması ve çeşitli düzeylerde ortaya çıkan tıkanmalar ve kısır döngülerin varlığı idi. 1974'ten itibaren hızla gelişmeye ve yaygınlaşmaya başlayan sosyalizm esas olarak şehir küçük burjuvazisi içinde kendisini konumlandırmıştı. Sonraki yıllarda ortaya sürülen faşist terörü ve ona eşlik eden devlet terörü karşısında yılan ve mücadeleyi terketmeye başlayan küçük burjuva kitleler güç verdikleri, büyük ölçüde toplumsal taban oluşturdukları sosyalist hareketi de etkiliyor ve bunalıma sürüklüyorlardı. Gerileyen küçük burjuvazinin tam tersine işçi sınıfının da bu yıllarda mücadelesinin gelişmesinden ve hızlanmasından söz etmek mümkün. Ancak sosyalist hareketin bu gerçeği görmesi ve ona yönelerek kendisini farklı bir niteliğe sıçratması mümkün olmadı. Bunun en önemli nedeni ise, pek de farkında olunmayan bunalımın hemen her çevreyi kendi içine kapanmaya, kendi dünyasına çekilmeye sevketmesi idi. Kendi içlerine kapanan çevreler böylece gerçek dünyada olan bitenleri, bu arada gelişen işçi hareketini görememekle kalmadılar, güç kaybını engellemeye çalışırken inşa ettikleri surların arkasında olağanüstü sekter ve dar bakışların ürünleri politikalar üreterek birbirlerine saldırmaya başladılar. Devrimciler arasındaki tartışmalara ve ideolojik mücadeleye silahların en çok karıştığı, kan döküldüğü dönem bu yıllardır. Ve tesadüf değil, böylesi içe kapanmanın bir ürünüdür.

İçe kapanma teorik olarak durgunluğu ve sığlığı, siyasi olarak kendinden memnun bir sekterlikle birlikte kendiliğindenciliğin peşinden sürüklenmeyi ve örgütsel olarak da bürokratik/despotik bir yapının yanısıra yığınlardan uzaklaşmayı/kopuşu gündeme getirmiştir. Veya zaten varolan bu özelliklerin daha da gelişmesine yol açmıştır. Dolayısıyla bu durumdaki sosyalist hareketin 12 Eylül karşısında ağır bir yenilgiye uğraması beklemeyen birşey değildir.

78-79 bunalımı gerileyen kitle mücadelesinin ve duraklamanın ürünü iken 82-83 bunalımı 12 Eylül yenilgisinin ürünü olmuştur. Bu bunalım 12 Eylül'ün ilk şoku atlatıldıktan ve herkesin çok ağır kayıplar vermesinden sonra her çevrenin kendi yapısına ve özelliklerine göre yaşanmaya başlanmıştır. Zaten gerilemekte olan yığın mücadelesinin yok edilmesi ve işçi hareketinin bastırılmasıyla birlikte dağıtılan veya büyük kayıplara uğratılan devrimci örgütlenmelerin durumuna bağlı olarak ortaya çıkan ağır yenilgi koşullarında ciddi bir bunalımın yaşanması doğaldı. 78-79'dakinden farklı olarak herkesin farkında olduğu ve az-çok bilinçli bir biçimde yaşadığı bu bunalım da yine içe kapanık bir şekilde yaşanmış ve aşılmaya çalışılmıştır. Ağır baskı koşulları ve hemen bütünüyle yeraltına sürülmüşlük karşısında başka türlü olması da pek mümkün değildi. Bu koşullarda iyice kendi kabuğuna çekilen her çevre yenilginin getirdiği bunalımı kendi kendine aşmaya çalışmıştır. Çevrelerin birikimlerine ve anlayışlarına bağlı olarak farklı doğrultularda gelişen bu çabaların bunalımın aşılmasını sağladığı söylenemez. Elbette çeşitli biçimlerde bunalımı aştığını zannedenler, buna inananlar olmuştur. Ancak gerçekte durum farklı olmuştur. Ciddiye alınabilir bir siyasal mücadele ve onun yaslandığı, güç aldığı bir yığın mücadelesi olmaksızın bu bunalımın aşılması mümkün değildi. Kendi gelenek ve anlayışlarına göre ve dönemin koşulları elverdiğince bazı adımlar atmasını becerenler de ağır baskıların ve saldırıların sonucunda aynı geri noktalara sürülmüşlerdir.

Şu sıralarda, daha doğrusu son bir-iki yıldır yaşanmakta olan bunalım diğerlerinden farklıdır; 78-79 gerilemenin ve durgunluğun bunalımı idi, 82-83 ise, yenilginin bunalımı iken şimdiki büyümenin ve toparlanmanın sancıları ve bunalımıdır. Nesnel koşulların sunduğu olanaklardan yaralanamayan öznelliğin bunalımıdır. Temelinde ise, geçmişin tatmin edici bir değerlendirmesinin/muhasebesinin yapılamamış ve dolayısıyla hangi doğrultuda, nasıl yürüneceğinin ve gelişmenin yönlendirileceğinin açıklığa kavuşturulmamış olması yatmaktadır. Her bunalım ortamında olduğu gibi, bugün de kimilerine göre içe kapanmak, kendi 'özelleşmiş' zannedilen ama gerçekte hiç de öyle olmayan, sorunlara gömülmek ve onlarla uğraşmak doğru ve gerekli olandır. Oysa içe kapanma daha önceki bunalımların aşılmasını nasıl getiremediyse bugün de getiremez. İçe kapanarak sürdürülecek 'iç mücadeleler' ve 'iç tartışmalar' hiç kuşkusuz görünürde bazı sonuçlar getirecek ve kimilerine bunalımı aştıklarını düşündürebilecektir. Ancak bu vahim bir yanılgı olmaktan ileri gitmeyecektir. Çeşitli uzlaşmalar ve zaten güçlerin sınırlılığının dayatmasıyla insanların birbirlerine olan ihtiyaçlarının ortaya çıkardığı bilinç ve yer yer sağduyu ile doğacak anlaşmaların ortaya koyduğu çözümler gerçek yaşamın ve mücadelenin sorunlarına ait çözümler değil, o çevrenin kendine özgü sorunlarının ve dertlerinin köktenci olmayan, geçici çözümleri olmaktan ileri gitmeyecektir. İçe kapanma eğiliminin egemen olması durumunda ortaya ancak iki sonuç çıkar: en kötüsü olarak sosyalist hareket birtakım 'mahfillerden' oluşan ilkel ve tutucu bir yapıya bürünür veya en iyisi olarak 12 Eylül öncesi yapılar şu ya da bu biçimde yeniden inşa olur. Ancak her iki durumda da bunalım gerçekte aşılmış olmayacaktır ve sosyalizm bu ülkede marjinal bir akım olmaya uzun yıllar mahkum olacaktır.

Dolayısıyla yaşanmakta olan bunalım içe kapanarak değil, yani daha önce yapılanları tekrarlayarak değil 'dışa açılarak'; bunalımın sadece 'bizi' değil herkesi, sosyalist hareketi bir bütün olarak etkilemekte olduğunun bilinciyle çabaları ortaklaştırmaya ve birleştirilebilecek azami güçleri bir araya getirmeye çalışarak aşılabilir.

Ne demektir 'dışa açılmak'? Herşeyden önce her çevrenin kendisini bir başka çevrenin veya çevrelerin karşısına koyarak tarif etmeye çalışmaktan vazgeçmesidir. Bu bağlamda yapılacak kıyaslamalar ve değerlendirmelere egemen olması kaçınılmaz olan 'küçük düşünme'yi terk etmesi ve 'büyük düşünme'ye çaba harcaması, sosyalizmin bu ülkede marjinallikten kur-

tulmasının yollarını ve yöntemlerini bulmaya çalışmasıdır. Sadece ulusal düzeyde de değil, uluslararası düzeyde yaşanmakta olan bunalımın Türkiyeli sosyalistlerin de temel ve güncel sorunu olduğu bilincine ve proleter devrimin enternasyonalist niteliğini kavrayan bir anlayışa sahip olmasıdır. Bu bilinç ve anlayışla teorik, siyasi ve örgütsel bir yeniden üretimi gerçekleştirmeyi hedeflemesidir. Bugün böylesi bir yönelim zaten bulunmaktadır ve umut verici olan da budur. Başta sosyalist demokrasi tartışmaları olmak üzere, kadın sorunu, ekonomizm, ikamecilik, popülizm, enternasyonalizm vb. üzerine yapılan tartışmalar bu yönelimin bir ifadesi olarak kavranmalıdır. Tabii ki çeşitli çevrelerde sürmekte olan bu tartışmalarda her söylenenin doğru ve bizi ileri götüren şeyler olmadığı aşikardır. Ancak sosyalistlerin gündeminin bu gibi konularla ilgili tartışmaları içermesi olumlu ve ileri bir adımdır. Çeşitli olumsuzluklarına ve dezavantajlarına karşın Türkiye'de sosyalizm belli bir birikime ve potansiyele sahiptir ve donuk olmayan, canlı bir görünüm sunmaktadır. Dolayısıyla böylesi gündemlerin üzerinde gelişen bir tartışmanın üretken olması, kadroları ve sınıfın siyasi eğitimini de gerçekleştirerek bizi daha ileri noktalara götürmesi bir hayal değildir.

Öte yandan 'dışa açılma' aynı zamanda işçi hareketine yönelme, sosyalizmle işçi hareketinin birliğini sağlama çabalarını da içermelidir. Teorik tartışmaların canlılığı ile kıyaslandığında henüz daha cılız olan bu eğilimin güçlenmesi de son derece önemlidir. Yaşamdan, işçi hareketinden kopuk bir teorik çalışma/tartışma süreç içinde yanlış doğrultulara savrulabilir. İşçi hareketinin siyasal ve örgütsel yaşamında ifadesini, yansımalarını bulmayan çabalar gerçek bir **yeniden üretim** faaliyeti olarak görülemezler. Hele de ortada gerçek, canlı ve mücadele halindeki bir işçi hareketi varken sosyalistlerin bu harekete yönelmemeleri, onunla bütünleşme çabalarını güncel mücadelenin merkezine oturtmamaları büyük bir tarihsel hata olur. Bu bakış açısıyla Türkiye'de işçi sınıfının durumu ve işçi hareketinin gelişme perspektifleri konusunda bazı görüşler ileri sürmeye ve yeni tartışmaları kışkırtmaya çalışmak yararlı olacaktır.

İşçi Sınıfı Tarihin Nesnesi Değil, Öznesidir

Plehanov'un sözlerini tekrar aktarmakta yarar var. "Marksistler -diyor Plehanov-" işçilerin **devrim için** değil, devrimin **işçiler için** gerekli olduğuna inanmışlardır. Narodniklere göre ise, işçiler devrim için önemlidir. Bir narodnik 'neden işçi sınıfı' diye sorabilir. Bir Marksist ise, ancak 'neden Marksizm' diye sorar. Çünkü onun için işçi sınıfı tarihin nesnesi değil, öznesidir. "İşçi sınıfının tarihin öznesi olduğu gerçeğinin Türkiye'de sosyalistler tarafından yeterince kavrandığı söylenebilir mi? Hayır, söylenemez. Değişik ölçülerde de olsa bu gerçeğin kavranıldığını, bilince çıkarıldığını söylemek mümkün değildir. 1920'lerden 1960'lara kadar olan süreçte zaten işçi sınıfının varlığı-yokluğu sosyalistler arasında tartışılmıştır ve "Marks'ın tarif ettiği gibi bir işçi sınıfının olmadığı ve dolayısıyla da işçi sınıfına dayanan bir devrimin mümkün olmadığı" sonucuna ulaşılmıştır. Yarım yüzyıla yaklaşan uzun bir dönem sosyalistler Kemalizmle ya da onun 'sol kanadı' diye tanımlanan eğilimi ile ittifak içinde olmaya çalışan, onu destekleyen ve ondan medet uman bir çizginin izleyicisi olmuşlardır. İşçi sınıfının bağımsız siyasetini oluşturma gibi bir anlayış olmayınca çeşitli dönemlerde varolan en güçlü muhalefet akımına yakın olmaya, onunla işbirliği yapmaya çalışmak kaçınılmaz muştur. Bu yıllar işçi sınıfının da yeni yeni ortaya çıktığı, geliştiği bir dönemdir, kendisini dayatan bir işçi hareketi henüz yoktur. Dayanacak ve güç alacak bir toplumsal temelin zayıflı-

ğının yanısıra Kemalist devletin ağır baskı ve imha politikaları karşısında sosyalistler en güçlü ve kendilerine yakın gördükleri muhalefet akımlarına yaklaşma, onların kanatları altında korunma anlayışına sahip olmuşlardır.

1960'lar sonrasında gelişen devrimci hareket içinde Türkiye'nin kapitalist mi yoksa feodal veya yarı-feodal mi olduğu tartışması önemli yer tutmaktadır. 'Kırlardan şehirlere' doğru bir 'halk savaşı' savunusu içinde işçi sınıfının payına düşen en fazla 'ideolojik önderlik'tir. 'Öncü savaşı' ve 'silahlı propaganda' anlayışına göre ise, işçi sınıfı ve tüm emekçiler zaten 'günlük maişet derdi içinde boğulmuş, uyuşmuş ve pasifize olmuş' durumdadırlar ve 'oligarşi ile halk yığınları arasında suni bir denge' kurulmuştur. Bu dengeyi kıracak olan öncüler kitleleri de harekete geçirecekler ve devrimi başarıya ulaştıracaklardır. Burada da çok açık bir şekilde işçi sınıfı nesnedir, devrim için desteği alınması gereken yoksul ve kalabalık bir kitledir. Tam da subjektivist bir tarih anlayışına uygun olarak işçi sınıfı bir nesne, tarihin öznesi, tarihi yapanlar ise, 'uyuşmuş, pasifize olmuş' yığınları harekete geçirecek olan öncü savaşçı kahramanlardır. Geçmişte veya bugün nasıl açıklanmaya çalışılırsa çalışılsın bu ve benzeri anlayışlara göre sınıf mücadelesi gerçek sınıfların arasında cereyan eden bir olay değil, **sınıflar adına** hareket eden bireylerin veya grupların/örgütlerin arasında cereyan eden çatışmalardır; örneğin "oligarşi ile öncü savaşını sürdüren partimiz arasında." Dolayısıyla örneğin bir tekelci burjuvayı kaçıran veya öldüren ya da bir banka şubesini bombalayan devrimciler işçi sınıfı adına hareket ettikleri için böylece işçi sınıfı tekelci burjuvaziye bir darbe indirmiş olabilmekte, 'sınıf mücadelesi yükselmiş' olmaktadır! İşçi sınıfı ve diğer emekçiler, onlar **adına** hareket eden birileri tarafından **kurtarılması** gereken bir zavallı ve aciz kalabalıktır. Kendisini kurtarmaktan aciz olan bu güruhun mevcut toplumsal düzeni yıkarak yeni bir toplumu kurması ve tüm insanlığı kurtarması, yani tarihin öznesi olması nasıl mümkün olabilir?

74 sonrası sosyalist literatürde 'işçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır' sözlerini sık sık görmek mümkündür. Birçok şey lafızda da kalsa herşeye karşın bu bir ilerleme olarak görülebilir. Bu dönemde Türkiye'de Marksizm daha çok incelenmeye, ona vücut veren ilkeler ve temel tezler daha çok tartışılıp kavranmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda sosyalist literatürde işçi sınıfını tarihin öznesi olarak ele alan yaklaşımlar, görüşler az değildir. Ancak yine de sosyalizmin ikameci bir kavranışının esas olarak aşıldığı pek söylenemez. Sosyalist hareketin belli kesimleri zaten 'kurtarıcılıklarına' devam ederken sosyal-reformist çizgilerin sınıf içinde çalışmaya ağırlık verme çabaları onları ikameci bir anlayışı savunmaktan alıkoymamıştır. Literatürde görülen nisbeten olumlu ve ileri dil ve söylemin yanısıra siyasal ve örgütsel yaşam dönemin bir özelliği olarak anti-faşist mücadelede ekseninde şekillenmiş ve işçi sınıfı esas olarak anti-faşist mücadeleye omuz vermesi, desteklemesi gereken bir güç olarak ele alınmıştır. İşçi sınıfı içinde yapılan çalışmalar hemen bütünüyle anti-faşist mücadelenin talepleri ve ihtiyaçları çerçevesinde gelişen ve dolayısıyla ancak demokratik mücadele kapsamında görülebilecek faaliyetlerdir. Demokratik mücadeleyle **ayrılmaz** bir şekilde yürütülmesi gereken sosyalist mücadele sınıf içerisinde ciddi bir biçimde gündemde olmamıştır. Olabildiği kadar işçi sınıfı ve emekçilerle kurulan bağlar hemen bütünüyle anti-faşist veya demokratik bilinç olunca 12 Eylül' le birlikte anti-faşist mücadele bir anda gündemden çıkarak doğrudan doğruya devletle karşı karşıya kalınınca sadece yığınlar değil, sosyalist militanların da önemli bir bölümü şaşkınlığa uğrayarak boşlukta kalmışlardır. 12 Eylül'ün devrimci mücadeleyi 'bıçakla keser gibi' bir anda durdurması ve bastırmasının temel nedeni budur. Dolayısıyla bu dönemde de sosyalist harekete egemen olan anlayışta işçi sınıfının tarihin öznesi olduğu gerçeğinin kavranışına tekabül eden bir siyasal ve örgütsel pratiğin örneklerini görmek pek mümkün değildir. Sosyalist harekete egemen olan anlayış çerçevesinde devrimciler faşistlerle

çarpışırken işçi sınıfına düşen görev anti-faşist mücadelenin nesnesi olmaktan ileri gitmemiştir. Devrim ve sosyalizm perspektifi ise oldukça muğlaktır ve işçi sınıfının buradaki rolü 'Tek Yol Devrim' veya 'Yaşasın Sosyalizm' diye slogan atılarak açıklığa kavuşturulmuş veya bunlarla kavuşturulabilecek kadar basit değildir. Sürece egemen olan anti-faşizm perspektifi sadece sosyalizmi demokratizm içinde boğmakla kalmamış ama aynı zamanda işçi sınıfının tarihin öznesi olması gerçekliğini de boğmuş ya da bazıları için hiç olmazsa bulanıklaştırmıştır.

Türkiye'de sosyalistlerin işçi sınıfını tarihin öznesi olarak kavramamaları ve işçi hareketi ile bütünleşememeleri esas olarak sahip oldukları anlayışın yanlışlığı veya hiç olmazsa eksikliği nedeniyledir. Bunu saptadıktan sonra bu konuda sınıfın kendi durumunun ve işçi hareketinin taşıdığı bazı özelliklerin ne türden sorunlar veya handikaplar ürettiği üzerinde durulmalıdır.

Türkiye'de İşçi Hareketinin Bazı Özellikleri

Türkiye'de bilinen ilk grev olan 1872 yılındaki Kasımpaşa Tersanesi işçilerinin grevinden bu yana yüzyılı aşan bir zaman geçmiştir ve işçi sınıfının yüzlerce grev ve direnişin de içinde yer aldığı küçümsenemeyecek bir mücadele tarihi vardır. Ancak buna karşın bugün işçi sınıfının kendiliğinden bir sınıf olmaktan çıkıp 'kendisi için bir sınıf' konumuna geldiğini, yani işçilerin bu toplum içinde başkalarından farklı, ayrı bir sınıf oluşturduklarını ve dolayısıyla başkalarıyla çatışan çıkarlara sahip olduklarını hissettiklerini veya bildiklerini söylemek mümkün değildir. İşçilerin bir sınıf, 'ayrı bir sınıf' oluşturduklarını kavramaları veya hissetmeleri için işgüçlerini satmaları, üretim araçlarından yoksun olarak işgüçlerinden başka satacak birşeyleri olmaması yetmez. Ekonomik yaşamda, üretim ilişkileri içinde tuttukları bu konumla birlikte ideolojik olarak da bir şekillenme, moral ve kültürel düzeyde değer ölçüleri ve gelenekler edinme ve nihayet siyasi tavırlar ve anlayışlara da ulaşmaları ve tüm bunların bütünlüğünde bir yaşam tarzı geliştirmeleri gerekir. İşgüçlerini satan insanlar topluluğu, ücretli köleler ancak böylelikle süreç içinde kendilerini toplumsal bir sınıf olarak kurarlar, oluştururlar. Avrupa'nın kapitalist ülkelerinde 18. ve 19. yüzyıllarda böylesi bir süreçi işçiler yaşamışlardır. Aristokrasiye karşı burjuvaziyle birlikte mücadele etmişler ve bu mücadeleler içinde sadece aristokrasiden değil, burjuvaziden de ayrı ve onunla karşıt bir sınıf olduklarını hissetmişler ve görmüşlerdir. Dolayısıyla burjuvaziye karşı da kendi çıkarlarını koruma bilinci, mücadele bilinci yerleşmiştir. Özellikle 1830'lardan 1930'lara kadar Avrupa, işçilerin burjuvaziye karşı devrim girişimleri ve devrimcileri, ayaklanmaları ve iç savaşları ile sarsılmıştır. Bu süreçte öncelikle doğan sendikalar başlangıçta **düzen dışı**, savaşçı örgütlenmelerdir. Uzun ve zorlu mücadeleler sonucunda burjuvazi sendikaları **yasal, uzlaşmacı ve bürokratik** bir yapıya sokarak **düzen içi** örgütler durumuna getirmiş ve sendikalar burjuvazi ile işçi sınıfı arasında bir konsensus sağlamanın önemli araçlarından biri olmuşlardır. Bu süreçte işçi sınıfları bugün de sahip oldukları hakları söke söke, zorlu mücadeleler ile kazanmışlardır. Kendilerini bu şekilde kuran/oluşturan işçi sınıfları içinde Marksizmin kök salması, Marksizmin bu işçilerce dünya görüşü olarak benimsenmesi elbette farklıdır. Avrupa'nın hemen her ülkesinde burjuvazinin egemenliği sağlamlaştırması, işçileri çeşitli ekonomik (sendikalar) ve siyasi (partiler) örgütlerden de yararlanarak düzen içinde tutması ve boyun eğdirmesi hiç de kolay olmamıştır.

Bilindiği gibi kapitalizmin gelişme özellikleri dolayısıyla da Türkiye'de yaşanan süreç

farklıdır. Türkiye'de Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ne burjuvazi ile aristokrasi arasında öylesi bir mücadele sözkonusudur, ne de bu mücadeleye işçi sınıfının bir katılımı. Elbette bir mücadeleden söz edilebilir, ancak bu mücadele en baştan beri **uzlaşmacı** ve toplumun **üst tabakaları** ile sınırlı kalan bir mücadeledir. Devrimci bir burjuvazi ve onun siyasi iktidarı ele eçirmek için kararlı bir mücadelesi ve dolayısıyla böylesi bir mücadele içinde toplumun alt sınıflarının desteğini alma çabaları ve bu arada bu çabalarda da ifadesini bulmak zorunda olan demokratik bir anlayış ve onun üreteceği gelenekler, ilişkiler vb. gibi şeyler bizim tarihimizde yoktur. Bu tarih işçi sınıfının da kendisini kurması/oluşturması sürecini daha farklı duruma getirmiştir. Dolayısıyla bu süreç daha yavaş, daha zahmetli, daha dolambaçlı bir yol izlemiş ve bugün de izlemeye devam ettiği söylenebilir.

Bu süreçte önemli bir özellik daha vardır. Türkiye'de ve Türkiye gibi kapitalizmin devrimci dönemini yaşamadığı, baştan itibaren emperyalizme bağımlı bir şekilde geliştiği ülkelerde burjuvazinin gelişmiş kapitalist ülkeler burjuvazisinin deneyimlerinden ve desteğinden yararlanması önemli bir faktördür. Engels, 19. yüzyılın sonunda Alman işçilerinin İngiliz ve Fransız işçilerinden daha üstün ve ileride olduklarını anlatırken Alman işçilerinin İngiliz ve Fransız işçilerinin daha önceki deneylerinden yararlandıklarını belirtir. O dönemde Alman işçilerinin 'poretarya ordusunun ön saflarında yürüyen ve çarpışan bir müfreze' olmasının nedenlerinden birinin de bu olduğunu belirtir. 20. yüzyıla 'can çekişen kapitalizm' olarak giren emperyalizmin yüzyılın sonunda varlığını sürdürmesinden de ötede dünya ölçeğinde egemenliğini de sürdürüyor olması olan-bitenlerden kendi açısından iyi dersler çıkarmakta olduğunu gösterir. Che Guevera "Olaylardan emperyalizm devrimcilerden daha iyi dersler çıkarıyor" derken aynı gerçeğe işaret ediyordu. 20. yüzyılda burjuvazi işçi sınıfından daha az deneyler kazanmış ve işçi sınıfından daha az bu deneylerin sonuçlarını ve derslerini birbirine aktarmış değildir. Dolayısıyla bağımlı ülkelerin burjuvaları işçilerinden daha çok uluslararası destek, bilgi ve deney alış-verişinde bulunmuştur demek yanlış olmayacaktır. Örneğin Türkiye'de Amerikan tipi sendikacılığın kurulması ve Türk-İş'te kurumlaşması, özellikle 'partiler üstü' diye nitelendirilen politikanın isminden bile başlayarak (non-partisanship politics) hemen herşeyi ile ithal edilmesi bu bağlamda değerlendirilmelidir. Yine burada Türkiye'de 'haklar verildi mi' yoksa 'alındı mı' tartışmasına bağlanabiliriz.

Aslında bu tartışmada sorunun sunuluşu yanlıştır. Çünkü hiçbir ülkede hakların tümüyle 'verildiği' ya da tersine tümüyle 'alındığı' ileri sürülemez. Her ülkenin kendine özgü koşulları ve tarihi içinde bazı haklar alınmış, bazıları ise burjuvazi tarafından verilmiş denebilir. Ancak görünüm ne olursa olsun gerçekte burjuvazinin durup dururken işçilerin iyiliği için birşeyler vermesi mümkün değildir. Kapitalist toplumun iki temel sınıfı olan ve karşılıklı konumlanmaları ile çelişen çıkarlara sahip iki sınıf olan burjuvazi ve işçi sınıfı arasında kaçınılmaz olarak bir mücadele, sınıf mücadelesi sürer gider. Tarihsel ve ulusal koşulların ve gelenceklerin yanısıra uluslararası etkenlerin de devreye girmesiyle sınıf mücadelesinin ulaştığı düzey ve aldığı biçimler, güç dengeleri ve ilişkilere bağlı olarak işçi sınıfı bazı hakları 'alınmıştır', yani bir dizi mücadeleler sonucunda burjuvazi istemediği halde bu hakları tanımak ve kabul etmek zorunda kalmıştır. Ya da fiilen cereyan eden mücadeleler olmaksızın bazı hakları burjuvazi uzun vadeli bir hesapla ve varolan koşulları ve potansiyelleri değerlendirerek 'vermiştir.' İki sınıf arasında cereyan eden mücadele düz bir çizgi halinde gelişmez, bazen uzlaşmalar, bazen birinin ya da diğerinin geri adım atması veya ileri atılması görülür. Haklar da bu sürecin karmaşıklığı içinde 'alınır' veya 'verilir'.

Ülkemizde bu tartışmanın arka planında varolan yaklaşımlar ve mantıklar tartışmanın kendisinden daha önem kazanmaktadır. Çeyitli siyasi akımlar/çevreler hakların 'alındığı'nı

veya 'verildiği'ni ileri sürerken arka planda reformcu veya 'solcu' ve ikameci bir anlayışla hareket etmektedirler. Hakların 'alındığı'konusunda ısrarlı ve katı bir yaklaşım sergileyenler sınıfın mücadelesini fazlasıyla abartarak reformist bir anlayışa kayarken, 'verildiği' konusunda onların karşısında aynı katılıkla çıkanlar ise, varolan mücadeleyi küçümseme ve yok sayma eğilimi içinde 'sol' ve ikameci bir anlayışa sürüklenmektedirler. Devrimci bir anlayış bu tartışmanın sunuluş tarzına ve argümanlarına bir bütün olarak karşı çıkmalı, işçi sınıfının mücadelesini abartmadan ama küçümsemeden ve yok saymadan da gerçeği kavramaya çalışmalıdır.

'Haklar verilmiştir' diye kestirip atan bir anlayış sadece ikameciliği beslemekle kalmaz, aynı zamanda burjuvazinin bu 'bağışlarını' fazla ciddiye almamayı, onlardan yeterince yararlanmamayı da ortaya çıkarabilir. Oysa bu hakların kullanımı ve devrimci bir anlayışla istismar edilmeleri hiç de önemsiz değilidr. Ve elbette en önemlisi işçi hareketinin yükselmesi, sınıfın devrimci mücadelesinin gelişmesi sonucunda burjuvazinin ödünlerini Engels'in dediği gibi 'kargı ucu ile' kabul etmesini sağlamaktadır; "Bağışı kargı ucu ile kabul etmeli, iki kargının ucuca gelmesiyle." Bu anlayışı kavramış ve benimsemiş bir işçi hareketi kargısını burjuvazinin kalbine saplamasını da önünde-sonunda becerecektir.

Türkiye'de ve diğer ülkelerde de işçi sınıfının söke söke aldığı hakları bile burjuvazi 'verdiği', daha doğrusu 'devletin verdiği' görüntüsünü yaratmaya özen göstermiştir. Çünkü bu imaj 'devlet baba', 'kerim devlet' inancını güçlendirir, devletin 'sınıflar üstü', 'tarafsız' olduğu görüşüne dayanak sağlar. Dolayısıyla sonuçta burjuvazinin ideolojik ve siyasi hegemonyasını pekiştirmeye yarar. Geçmişte devrimci hareketin büyük çoğunluğu 'hakların verildiği' görüşünü savunurken buradan ortaya çıkan devletle ilgili ideolojik yanılsamalarla mücadele etmek konusunda yeterince titiz ve bilinçli bir tavır içinde olmamıştır. Bugün aynı hataya veya gaflete düşmemeye çalışmak gerekir.

Hakların şöyle veya böyle elde edilmesi ile işçi sınıfının kendisini bir sınıf olarak kurması/oluşturması süreci birbiriyle ilintilidir. Haklarını 'alan' bir sınıf kendisini hızla ve sağlıklı bir şekilde kuran, kendisi için bir sınıf haline gelen bir sınıftır. Tersine hakları 'verilen' bir sınıf ise, bu süreçte burjuvazinin müdaheleleri ile karşılaşan, bu süreci daha yavaş ve zahmetli bir şekilde yaşayan bir sınıf olur. Daha önce de değinildiği üzere aslında ortada hiçbir zaman tam bir 'verilme'olayı yoktur ancak burjuvazi olaya bu görüntüyü vermeye ve bu imajın ideolojik sonuçlarından yararlanmaya azami çabayı göstermektedir. Bu noktada Marksistlerin ciddi bir ideolojik mücadelesi ile karşılaşmadığı ölçüde bunda başarılı olmaktadır da. Türkiye'de böylesi bir sürecin yaşandığı söylenebilir.

Hakların elde ediliş biçiminin yanısıra elde edildikten sonra nasıl kullanıldıkları ve giderek istismar edildikleri de önemlidir. Bir hakkın elde edilişinin 'kargı ucu ile' olmaması halinde daha sonra o hakkın devrimci bir tarzda kullanılamayacağını ileri sürmek yanlış olur. Şu veya bu şekilde elde edilmiş bir hakkın kullanılması işçi hareketinin devrimci bir yükselişine önemli katkılar sağlayabilir. Bunun somut örneği Türkiye'de sendikal haklardır. Daha önce de işaret ettiğimiz üzere Avrupa'da sendikalar düzen-dışı örgütler olarak doğup daha sonra uzunca bir süreç sonunda düzen-içi örgütler durumuna getirilmişken Türkiye'de daha baştan düzen-içi örgütler olarak kurulmuşlardır. Her dönemde devletle ve siyasi iktidarla uyum içinde olmayı, bunun da ötesinde siyasi iktidarlara yaranarak birşeyler koparmayı temel ilke edinen Türk-İş'in temsil ettiği sendikal anlayış 1967 yılında DİSK'in doğmasına yol açmıştır. Daha doğrusu özellikle 1963 yılında çıkan 274 sayılı Yasa'dan sonra işçi hareketi tanınan hakları devrimci bir tarzda kullanmaya yönelmiş ve buna engel olmaya çalışan Türk-İş yönetiminin tavrı DİSK'in ortaya çıkmasını zorunlu kılmıştır. Aslında birer sendikal örgütlenme ola-

rak Türk-İş de DİSK de düzen-içi örgütlerdir ve uzlaşmacı, yasal, bürokratik yapı her ikisinde de bulunmaktadır. Ancak birinde, Türk-İş'te, varolan bu yapı ile uyum içinde bulunan sınıfın nisbeten geri kesimleri izlenmekte olan sınıf işbirliği çizgisini destekler veya en azından buna karşı çıkmaz iken; diğerinde, DİSK'te, bu yapı ile uyumsuzluk içinde olan, zaten başlangıçta sendikal bürokrasinin cılızlığından da yararlanarak daha canlı ve mücadeleci bir ortamı yaşayan sınıfın en ileri kesiminin sınıf işbirliği politikalarına karşı çıkması sözkonusudur. Bu farklılıktan dolayı DİSK hızla gelişmiştir, bu farklılık DİSK'i DİSK yapmıştır. Ve bu özellikleriyle DİSK Türkiye'de işçi sınıfının kendisini kurma/oluşturma sürecinde olumlu bir rol oynamıştır. Kendi iradeleri ile ve zorlu mücadelerle DİSK'e akan işçi yığınları aynı zamanda kendilerini sınıf olarak kurma sürecini de sağlıklı bir şekilde yaşıyorlardı. DİSK üyesi olmaktan, işçi olmaktan onur duyuyorlardı. İşte bugün DİSK'in sahip çıkılması gereken yanı, en önemli mirası budur. Yoksa onun özellikle son yıllarında iyice pekiştirdiği bürokratik yapısı, bir sendika olarak düzen-içi bir örgüt olması dolayısıyla kaçınılmaz bir biçimde sahip olduğu uzlaşmacı ve yasal özellikleri devrimci sosyalistlerin öne çıkaracağı ve savunacağı şeyler değil, eleştirmeleri ve teşhir etmeleri gereken şeylerdir. Bunu söylerken tabii ki sendikaların yasadışı olması gerektiğini ve uzlaşmamaları gerektiğini ileri sürmüyoruz. Ancak yasal olmakla birlikte meşruiyetin dışına taşmayan bir şekilde yasaların dışına pekala taşılabilir ve yığın hareketinin devrimci gelişimi içinde ona öncülük etme çabası bunu gerektirir. Ve yine sendikalar nitelikleri gereği uzlaşmacı örgütler olmak zorundadırlar ama 'kargı ucu ile' yapılan uzlaşma ile teslim olarak yapılan uzlaşmaların farklılığı da herkesce malumdur.

Toparlayacak olursak Türkiye'de işçi hareketi esas olarak düzen-içi sınırlar içinde kalmış ve bu zeminde örgütlenmeler oluşturmaktan öte gitmemiştir. Bu bağlamda sınıfın mücadelesi ekonomik düzeyde gelişmiş, sınıfa özgü ilkel biçimler ve görünümlerde de olsa sosyalizme yönelik bir siyasal mücadelesinden söz etmek mümkün değildir. İşçi hareketinin düzen-içi niteliği onun sosyalizme yönelmesini engellemiş, ancak yine düzen-içi olan reformist akımlarla zaman zaman yakınlaşmasını getirmiştir. Reformist akımlardan farklı olarak düzen-dışı (veya ihtilalci) akımlarla işçi hareketi arasında hemen her zaman ciddi bir mesafe ve kopukluk ortaya çıkmıştır. Devrimci akımların bu kopukluğu aşmak için ciddi ve özel çabalar gösterdiği pek söylenemez. Reformist akımlar işçi hareketi ile aynı zeminde (düzen-içi) olmanın avantajları ile daha geniş bağlara ve etkiye sahip olurken devrimci akımlar da farklı zeminlerde olmanın sıkıntılarını ve sorunlarını yaşamışlardır. Ancak yine devrimci bir zeminde kalarak bu kopukluğu, bu mesafeyi aşmak konusunda ciddi bir çabadan söz etmek mümkün değildir. Bilerek veya bilmeyerek bu duruma boyun eğilmesi sözkonusudur. Bunun sonucunda ise, kendilerine daha yakın olan, bir başka ifadeyle düzen-dışı, radikal zeminlere daha çabuk kayan -ama daha sonra 'sıkı'yı gördüklerinde aynı hızla düzene geri dönen- toplumsal kesimlere, yani aydınlara ve şehir küçük burjuvazisine yönelmek, esas olarak onlara yaslanmak durumunda olmuşlardır. Tabii ki, bu toplumsal tabanın ürettiği pekçok olumsuzluk ortaya çıkmıştır.

Dünden Bugüne Taşınan Temel Sorun

Türkiye'de sosyalistlerin temel sorunu dün ne idi, bugün nedir? Dünün temel sorunu aşılmamış olarak bugün de varlığını sürdürmekte ve karşımızda şöyle durmaktadır: sosyalizmle işçi hareketinin birliğinin sağlanması. Peki bu birliğin sağlanması ne demektir, nelerin gerçekleşmesi bunu ortaya çıkarır? Herşeyden önce öncü işçilerin, sınıfın öncülerinin sosyalizme

kazanılması gerekmektedir. Böylece Marksist önderliğe sahip bir işçi hareketinin, sosyalist bir işçi hareketinin yaratılması demektir. Ve bu nitelikte bir işçi hareketine dayanan, onun içinde kök salmış Marksist bir işçi partisinin örgütlenmesi gerekir.

"Sosyal-demokrasi, işçi hareketi ile sosyalizmin birliğidir" diyor Lenin ve şöyle devam ediyor, "Bütün ülkelerde işçi hareketi ile sosyalizmin birbirinden ayrı biçimde varolduğu ve ayrı yollarda yürüdüğü bir dönem olmuştur- ve bütün ülkelerde bu ayrılık sosyalizmin ve işçi hareketinin zayıflaması sonucunu doğurmuştur; bütün ülkelerde ancak sosyalizmin işçi hareketi ile birleşmesi her ikisi için sağlam bir taban yaratmıştır. Ama her ülkede sosyalizmin işçi hareketi ile olan bu birliği tarihsel biçimde oluşmuştur, her ülkede bu birlik, yersel ve zamansal koşullara göre, **özel bir yolda meydana gelmiştir.** (abç) Rusya'da sosyalizmin işçi hareketi ile birleşmesi zorunluğu teorik bakımdan çok zaman önce açıklanmış olmakla birlikte, bu birleşme ancak şimdi gerçekleşiyor. Bu gerçekleşmenin süreci çok güç bir süreç olmuştur ve bundan dolayı çeşitli kararsızlıklar ve kuşkularla birlikte geçmesine de şaşmamalıdır."

Türkiye'de sosyalizmle işçi hareketinin birleşmesi zorunluluğunun dile getirilmesi üzerinden uzun yıllar geçti. en azından bir 15 yıl geçti. Ancak bunu 'dile getirmek' başka birşey, 'teorik olarak açıklamak' ise başka birşey. Yani teorik olarak bu sorunun üzerinde yeterince durulduğunu, gerekli incelemelerin, araştırmaların yapıldığını ve sağlıklı tartışmaların yürütüldüğünü söylemek mümkün değildir. İşçi hareketi ile sosyalizmin ayrı biçimde varolduğu ve ayrı yollarda yürüdüğü dönem Türkiye'de hâlâ sürüyor. Daha önceki sayfalarda işçi hareketi açısından ve sosyalist hareket açısından bunun nasıl ortaya çıktığını, hangi görünümlere büründüğünü tartışmaya çalıştık. Türkiye'de sosyalistlerin sınıfa yönelik, işçi hareketi ile birleşmeye yönelik özel ve ciddi çalışmalarının olmamasının yanısıra işçi hareketinin de kendiliğinden de olsa, ilkel ve geri denebilecek yollardan da olsa sosyalizme bir yönelişi yoktur; bir yanda çeşitli gruplar/grupçuklar biçiminde dağınık ve parçalanmış bir sosyalist hareket sınıftan kopuk bir şekilde varlığını ve mücadelesini sürdürürken, öte yanda da kendiliğindenci bir temelde ve esas olarak ekonomik mücadele ile sınırlı bir işçi hareketi ayrı biçimlerde ve ayrı yollarda yürümeye devam etmiş ve etmektedir. "Sosyalist grupçuklar ortamının gelişmesi" diyor Marks, "her zaman gerçek işçi sınıfı hareketinin gelişmesine ters orantılı olmuştur. Grupçuklar (tarihi olarak) varlıklarını haklı çıkarabiliyorlarsa, işçi sınıfı bağımsız tarihi eylemi için henüz olgunlaşmamış demektir."

Başkaları bir yana Yeni Öncü çevresi sosyalizmle işçi hareketinin birliğinin sağlanması zorunluluğunu ve partinin modern sanayi proletaryası üzerinde yükselmesi gerektiğini belirteli 15 yıl oluyor. Ancak bu birleşmenin "yersel ve zamansal koşullara göre" hangi **özel yolda** meydana geleceği üzerinde etraflıca tartışıldığı söylenebilir mi? Varolan literatürde, yazılı belgelerde böylesi bir tartışmanın örnekleri yok gibidir. Ancak sözlü olarak, siyasal ve örgütsel yaşamın canlı pratiği içinde bu tartışmalar belli ölçülerde yapılmıştır ve **fiilen** yapılanlarla bu özel yolun ne olması gerektiğine ilişkin verilen yanıtlar da vardır. Zaten siyasal ve örgütsel yaşam bu yanıtların ekseninde şekillenip gelişmiştir.

Sözlü tartışmalar içinde ve fiilen verilen yanıtı ve sonuçlarını tartışmaya geçmeden önce böylesine önemli bir sorunun yazılı olarak yani daha ciddi ve sistemli bir biçimde neden pek tartışılmadığına değinmek gerekir. Temel sorun böylesi saptanmasına karşın neden bunun üzerinde teorik-ideolojik yanlarıyla durulmamış, incelemeler, araştırmalar, tartışmalar yapılmamıştır? Bunun ilk ve en önemli nedeni yaşama teslim olmak, uzun vadeli bir perspektiften yoksun olarak yaşamın hızlı akışı içinde gündelik olayların peşinde sürüklenmektir. O dönemin koşulları içinde yaşamın karşımıza diktiği sorun anti-faşist mücadeledir. Bir siyasal hareket olarak şekillenmeye başlayıp bununla birlikte doğal olarak yaşama müda-

hele etme çabaları, anti-faşist mücadeleye müdahele etme, ona katılma olarak ortaya çıkmıştır. Bu elbette gerekli ve yerinde birşeydir. Ancak hızla yanlış zeminlerde ve anlayışların egemenliğinde gelişen anti-faşist mücadele ile oluşan siyasi mücadele ekseni sınıfı dışlamış ve dolayısıyla ilgi ve dikkatler sınıftan başka yerlere kaymıştır. Öte yandan bu kayışı etkileyen veya hızlandıran önemli bir faktör de varolan önder, ileri kadroların bizzat kendilerinin sınıfsal konumları ve geldikleri yerdir. Küçük-burjuva köken ve öğrenci gençliğin devrimci mücadele tecrübesi ile donanımlı ileri unsurlar örgütsel ve siyasal yaşama buralardan gelen bir havayı, kendine özgü bir siyasal tarzı ve söylemi egemen kılmışlardır. Ama bunlar sınıfa yabancı, onunla bütünleşmeyi, kaynaşmayı engelleyici unsurlar olmuştur. Bu bağlamda hızla gelişme olanakları bulunan küçük-burjuva zemin, toplumsal dayanağın hemen tümüyle burası olmasını getirmiş ve süreç içinde birçok şeyin de buna göre şekillenmesi veya bundan etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur.

12 Eylül öncesinde sosyalizmle işçi hareketinin birliğinin hangi özel yolda sağlanabileceğinin yazılı belgelerde, literatürde pek açık yanıtı yoktur ama sözlü olarak ve fiilen yapılanlarla bunun yanıtı vardır demiştik. Bu yanıt şöyle özetlenebilir; sınıfa gidebilmek, sınıf içinde çalışma için kadrolar gereklidir. Bu kadrolar Türkiye'deki devrimci mücadelede özel ve önde gelen bir yere sahip olan gençlikten, öğrenci gençlikten kısa sürede devşirilebilir. Zaten bizler (hareketin mevcut önderleri) nereden geldik, bu kesimden. 71 öncesi Dev-Genç hareketinin de kanıtladığı gibi sosyalist militanlar, kadrolar devrimci gençlik hareketinden doğmaktadır. Bugün de (yani 70'li yılların ortalarında) gençlik devrimci mücadelenin önünde yürümektedir. Giderek azgınlaşan faşist hareketle her türlü özeriyi göstererek mücadele eden gençliktir, öğrenci gençliktir. Önce okullar, giderek sokaklar ve mahalleler devrimciler (esas olarak gençlik, öğrenci ve işsiz gençlik) ile faşistler arasında silahlı biçimlere de bürünen bir mücadeleye sahne olmaktadır. Bu anti-faşist mücadele içinden çıkacak, yetkinleşecek kadrolarla çi sınıfına gidebiliriz. Zaten işçi sınıfı da ülkede cereyan etmekte olan siyasal mücadeleden etkilenmekte ve orada gösterilen tavırlara bakarak, izleyerek şu ya da bu siyasal harekete sempati veya antipati duymaktadır. Yani genel olarak sınıfı etkileyebilmek, ona siyasal mesajlar vermek de anti-faşist mücadele içinde mümkündür, bu mücadelenin dolayımıyla olmaktadır. Kısacası bu özel yol doğrudan sınıfı hedeflememekte, sınıfın dışına doğru viraj alarak, sınıf dışında yapılacak çalışmalarla, mücadelelerle kadrolar yaratarak, bu kadrolarla sınıfın örgütlenmesini esas almaktadır.

Bu yanıta itiraz edecekler ve bunları nerede yazdık diyecekler çıkabilir. Yukarıda özetlenen açıklıkta ve somutlukta yazılı bir ifade ve görüş gerçekten de yoktur. Ancak fiilen yapılanların, izlenen yolun esas olarak bundan farklı olduğu ileri sürülebilir mi? 1979 yılında 'keskin viraj alma' önerisi, 'yalnız ve bütün gücümüzle sınıf içinde çalışmalıyız' önerisi izlenen bu yol bir tepkinin ifadesidir. Bu öneri "proletarya sosyalizminin siyasi tasfiyesi olur" diyerek reddedilmiştir. Gerçekten de 1979 yılı koşullarında 'yalnız ve bütün gücümüzle' işçi sınıfı arasında çalışmaya kalkışsak o zamanki mevcut hareket tasfiye olurdu. Mevcut kadroların büyük çoğunluğu böylesi bir yönelimi benimseyecek ve gereklerini yerine getirecek bir bilinç ve donanıma sahip olmadıkları için hareketin parçalanması kaçınılmaz olurdu. Anti-faşist mücadelenin belirlediği eksenin dışına çıkmaya çabalamanın getireceği ideolojik ve siyasi sorunları aşabilecek bir örgütsel oluşum sözkonusu değildi. Bu durumda kadroların ve ilişkilerin önemli bir bölümü anti-faşist mücadeleyi benzer biçim ve yöntemlerle sürdürmekte olan hareketlerden birine kayardı. O dönemin koşullarında yaşanan rekabet de gözönüne alındığında böylesi parçalanmalar ve kaymalar gerçekten de varolan hareketin tasfiyesi ile sonuçlanır, geriye en fazla sınıf içinde çalışmaya imanlı küçük bir gruptan başka birşey kalmazdı.

1979 yılında virajın böylesine 'keskin' bir şekilde alınamayacağını görenler deyim uygun düşerse daha 'yumuşak' bir dönüş gereğini dile getirmişlerdir. Küçük-burjuva bir zemin üzerinde bulunulduğu kabul edilmiş ve bütün gücümüzle değil ama **esas gücümüzle** sınıf içinde çalışmalıyız denmiş ve bu karar altına alınmıştır. Ancak 12 Eylül'e bir yıl gibi kısa bir süre kalmışken alınan bu kararın gereklerinin de yerine getirildiğini ve daha öncesinden farklı siyasal ve örgütsel pratiklerin sergilendiğini söyleyebilmek mümkün değildir. Ve bugün M.Ceylan, biz geçmişte sosyalist bir işçi hareketi değil, (altını çizerek) bir **halk hareketi** örgütlemeye çalıştık, derken, en azından bazılarının kafasında bu tür kararların nasıl şekillendiğini ve nasıl bir siyasal pratiği doğurduğunu da göstermiş oluyor.

12 Eylül'den sonra yapılan değerlendirmelerde anti-faşist mücadele ile sınıfın örgütlenmesi görevlerinin arasında sıkışıldığı, bu nesnel çelişkinin aşılamadığı ifade edilerek şöyle niliyor: "Bir yanda bırakıldığı zaman çığ gibi gelişecek ve toplumu saracak olan faşizm olgusu ve ona karşı aktif mücadele zorunluluğu, öte yanda yılgınlığın ve reformculuğun etkisi altında, özellikle de anti-faşist mücadelenin sivri uçlarına karşı yönelmiş tepkilerle uyumluluk içerisinde gidebilecek olan ekonomik mücadele içindeki işçi sınıfı; proletarya sosyalizminin hip olduğu güçler ve etkinliği bu çelişkiyi aşmaya olanak tanımıyordu... Merkezi siyasal görevi şekillendiren anti-faşist mücadelenin işçi sınıfının sürdürdüğü mücadele ile esaslı biçimde çakışmaması, proletarya sosyalizminin güçlerini parçalıyor ve öne konan Marksist işçi partisinin yaratılması doğrultusunda hızlı adımlar atılmasını engelliyordu." Bu yaklaşımda nesnel şulların yarattığı çelişkileri aşmaya yetmeyen güçlerin varlığı ileri sürülerek sahip olunan perspektifin, izlenen çizginin doğruluğunu temel alan bir savunma sözkonusudur, ancak buna katılmak biraz zordur. Savunmadan çok özeleştiriyi içeren bir yaklaşım daha doğru ve tutarlı olur kanısındayız.

Öncelikle şunu sorgulamak gerekiyor; 12 Eylül öncesinde genelde küçükburjuva nitelik taşıyan sosyalist hareket ve hem ondan etkilenerek, hem de onu etkilemeye çalışarak şekillenen Yeni Öncü çevresi işçi sınıfı içinde sosyalist ve demokratik mücadeleyi birbirinden kopmaz bağlantısı içinde yürütme anlayışına sahip olmuş ve bu doğrultuda davranmış mıdır? Yoksa "kendisini birdenbire yüzyüze bulduğu" güçlü bir alternatifle, yani faşist hareketle boğuşmaya çalışırken bu mücadelenin gündelik sorunlarına ve kısa vadeli akışına kendisini kaptırarak, kendiliğindenci bir çizgiye savrularak, işçi sınıfını ihmal eden, anti-faşizmle sınırlı bir mücadeleyi temel alan dar bir siyasi perspektife ve anlayışa mı sahip olmuştur? Bizce gruplara/çevrelere göre değişen ölçülerde de olsa gerçekleşen ikincisidir.

"Bilindiği gibi sosyal-demokratların pratik çalışması, proletaryanın sınıf savaşımını yönetmeye ve bu savaşımı iki biçimiyle örgütlemeye yönelmiştir" diyor Lenin ve devam ediyor, "sosyalist savaşım (kapitalist sınıfa karşı, sınıflı toplumu yoketme ve bir sosyalist toplum kurma hedefi güden savaşım) ve demokratik savaşım (Rusya'da siyasal özgürlüğü elde etme ve Rusya'nın siyasal ve toplumsal düzenini demokratlaştırma hedefi güden savaşım)... Rus sosyal-demokratlarının sosyalist çalışması, bilimsel sosyalizmin öğretilerinin **propagandasını yapmaktan** bugünkü toplumsal ve ekonomik düzen, onun temelleri ve gelişmesi, Rus toplumunun çeşitli **sınıfları**, bunların karşılıklı ilişkileri ve bu sınıfların birbirleri arasındaki savaşım, bu savaşımda işçi sınıfının rolü, bu sınıfın batmakta ve gelişmekte olan sınıflarla olan ilişkisi, kapitalizmin geçmişi ve geleceği ile olan ilişkişi, ayrıca da uluslararası sosyal-demokrasinin ve Rus işçi sınıfının tarihsel görevi konusunda işçiler arasında doğru bir anlayışı yaymaktan oluşur... Şimdi sosyal-demokratların demokratik görevlerine ve demokratik çalışmasına geçelim. Bu çalışmanın sosyalist çalışma ile **ayrılmaz** biçimde bağlı olduğunu bir daha yineleyelim. Sosyal-demokratlar işçiler arasında **propaganda yaparken**, siyasal sorunları gör-

mezlikten **gelemezler** ve bunları görmezlikten gelme ya da hatta geriye atma yolundaki her girişimi, ağır bir yanlış ve uluslararası sosyal-demokrasinin ilkelerinden sapma olarak görürler. Rus sosyal-demokratları bilimsel sosyalizmin propagandasının yanında işçi yığınları arasında **demokratik düşüncelerin** de propagandasının yapılmasını görev bilirler, tüm görünüş biçimleriyle mutlakiyetin özü, sınıfsal içeriği, onun yıkılmasının zorunluluğu, siyasal özgürlüğün ele geçirilmesi olmaksızın, Rusya'nın siyasal ve toplumsal düzenini demokratlaştırmaksızın, işçi davası yolunda başarılı bir savaşım yapılamayacağı gerçeğini yayma çabası gösterirler." (aç. yerler Lenin) 12 Eylül öncesinde Türkiye'de sosyalistlerin işçi sınıfı içinde böylesi bütünlüklü bir sosyalist ve demokratik mücadele yürüttüklerini söylemek mümkün değildir. Sıradan bir eksiklik olarak görülemeyecek bu hatanın özeleştirisini yapmadan ortaya konacak değerlendirmeler gerçeği yansıtmaktan uzak olacaklardır. Anti-faşist mücadele bu bütünlük içinde verilmesi gereken devrimci mücadelenin demokratik boyutunun bir parçası, daha doğrusu o dönemin koşulları çerçevesinde ekseni olabilirdi ve olmalıydı. Oysa anti-faşist mücadele sadece demokratik mücadelenin bütünü olmakla kalmamış (birilerinin 'bizim programımız anti-faşist mücadelemizin programıdır' ya da 'anti-faşist ilke anti-şövenist ilkeyi de içerir' gibi lafları hatırlansın) sosyalist mücadeleyi de boğmuş ve yok etmiştir.

12 Eylül öncesinde anti-faşist mücadele içinde yer almak, faşizme karşı aktif mücadele etmek elbette gerekli idi. Ancak demokratik mücadelenin ekseni olarak ele alınıp sürdürülecek bir anti-faşist mücadele anlayışı ile herşeye egemen olan, dünyaya anti-faşizm perspektifinden bakılan bir anti-faşist mücadelede anlayışı birbirinden çok farklıdır. Türkiye'de gerçekleşen birincisi değil, ikincisidir. Anti-faşist mücadelenin devrim programına, proletaryanın siyasi iktidar mücadelesine bağımlı bir stratejisi olmamıştır. İzlenen çizgiyi ve mücadele anlayışını belirleyen faşist hareket olmuş, anti-faşist mücadele esas olarak yaşamın günlük akışı içinde kendiliğinden tepkiler olarak şekillenmiştir.

Faşizmin her ülkede temel bir hedefi işçi sınıfıdır, onun mücadelesini bastırmak, devrimci örgütlenmesini parçalayıp yoketmektir. İktidara yürüme sürecinde ve iktidarı ele geçirdikten sonra toplumu bir bütün olarak yeniden örgütlerken bu hedefini hiç gözden kaçırmaz. Ancak yine her ülkede faşist hareket örgütlenmesine işçi sınıfından başlamaz; toplumun orta ve ara tabakalarından, lumpen proletarya, işsizler, gençlik gibi kesimlerden başlar. Türkiye'deki sivil faşist hareket de böyle yapmıştır. Bu kesimlerden örgütlenmeye başlamış ve devrimciler de ona yine buralardan karşı durmaya çalışmışlardır. Yine faşist hareket yapısı ve niteliği gereği hızla ve yaygın bir şekilde terör eylemlerine yönelmiş ve sosyalistler de aynı şekilde karşılık vermeye çalışmışlardır. Gerek faşist hareketin yöneldiği toplumsal kesimlerde onun gelişmesini engellemeye çalışmak ve karşı örgütlenmeler oluşturmak, gerekse onun saldırılarını püskürtme ve mücadele yöntemlerini etkisiz kılmaya çalışırken devrimci terörü de içeren mücadele biçimlerine başvurmak kendi başlarına ele alındığında yanlış şeyler değildir. Tabii ki bu alanlar faşist harekete bırakılmamalıdır, tabii ki sosyalistler her türlü mücadele biçimine başvurma hakkına sahiptirler. Ancak bunlar bütünlüklü bir programın birer parçası, o programın hedeflerine doğru yürüyüşün birer aracı veya aşaması oldukları ölçüde yanlış şeyler olmazlar. Ama böyle bir bütünlük ve uzun vadeli bakış olmadığı ölçüde de aynı şekilde yanlış olmaktan veya hiç de istenmeyen, belki de düşünülmeyen sonuçlar yaratmaktan kurtulamazlar. 12 Eylül öncesinde sosyalistler faşistlerin yöneldiği alanlarda onlara karşı durmaya ve örgütlenmeye çalışırken faşizmin de esas hedefinin işçi sınıfı olduğunu unutmadan ve onu yenilgiye uğratacak gücün de işçi sınıfı olduğunu bilerek davranmalı, esas barikatların kurulacağı ve faşizme kahredici darbelerin indirileceği yerin işçi sınıfı olduğunun bilinciyle hareket etmeliydiler. Öte yandan başvurulan mücadele biçimleri ve yöntem-

leri büyük bir titizlikle ele alınmalı ve faşistlerle devrimcilerin eylemleri mümkün olduğunca birbirinden ayrışmalı idi. Daha sonra 12 Eylül'ün üzerine oturduğu genel bir 'anarşi ve terör' söylemine toplumsal meşruiyet kazandırmayacak bir eylem çizgisi, mücadele biçimi ve yöntemleri temel olmayıdı. Yani devrimci bir kitle çizgisi, bu temelde bir aktif mücadele izlenmeliydi. İnsanların radyo veya TV'den duydukları veya gazetelerden okudukları bir eylemi 'acaba bunu devrimciler mi, yoksa faşistler mi yapmıştır' diye tartışma gereği duyup, özel bilgiler edinmeden kimin yaptığını anlayamadıkları koşullarda birşeylerin oldukça fazla karıştığı, bulanıklaşarak siyasal olarak pek de lehte sonuçlar üretmediği kabul edilmelidir.

Toparlayacak olursak, anti-faşist mücadeleyi sorgulamadan ve yapılan hatalar ortaya konmadan bu mücadele sınıfı örgütlememizi engelledi demek, tutarlı bir yaklaşım olmamaktadır. Nesnel koşullara sığınmadan önce kendi hata ve eksikliklerimizi ortaya koymaya çalışmalıyız. Yola çıkarken önümüze koyduğumuz hedeflere ulaşamamanın gerekçesi zorunluluklar ve nesnel koşullar olmamalı. Her dönemde çeşitli zorunluluklar, her dönemde nesnel veya öznel koşulların ortaya çıkardığı çeşitli açmazlar veya engeller, güçlerin ve olanakların yetersizliği sözkonusu olacaktır. Ama politika sanatı biraz da sınırlı güçler ve olanaklarla olanaksız gibi görünen şeyleri başarmak olduğuna göre diğer faktörlerden önce veya en azından bunların yanısıra kendi politikalarımız veya nasıl politikacılar olduğumuzu sorgulamak gerekli ve yararlı olur. Yoksa gelecekte yeni biçimler içinde karşımıza çıkacak zorunluluklara teslim olmak, yeni açmazlar içinde sıkışıp nefessiz kalmak kaçınılmaz hale gelir.

12 Eylül öncesinde anti-faşist mücadelenin ancak bir nesnesi olarak algılanmaktan ileri gitmeyen işçi sınıfı içinde sosyalistlerin siyasi örgütlenmeler oluşturma çabaları da önde gelen bir görev olarak gündemde olmamıştır. Fabrikalarda siyasi örgütlenme çabaları ve deneyimleri ya yoktur, ya da yok denecek kadar cılızdır. Varolan akımların siyasi örgütlenmeleri/komiteleri için genellikle bir de 'işçi ilişkileri sorumlusu' gibi pratikler yaygındır. İşçilerin kendi örgütlenmeleri, çeşitli işçi örgütleri üzerinde durulduğu, bunların teşvik edildiği ve öneriler geliştirildiği söylenemez. Sınıfa yönelik faaliyetlerin esası sendikalarda, özellikle DİSK içinde çalışmak ve ele geçirmek, yönetime gelmek olarak şekillenmiştir. Sendikalarda çalışmak elbette gerekli ve önemli bir işti, ancak bunun da esas olarak buraları 'ele geçirmek ve kullanmak' biçiminde kavranışı, işçilerin siyasi eğitimi ve örgütlenmeleri için sunduğu olanakları bilinçli bir biçimde değerlendirememeyi beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla 12 Eylül gelip de 'bizim' olan bu sendikaları kapatınca geriye kaç işçi kaldığını, devrimci örgütlenmelerle ilişkilerini sürdürdüklerini herkes biliyor.

12 Eylül Sonrası Süreçte Ne Oldu?

12 Eylül öncesinde becerilemeyenler 12 Eylül sonrasında becerilebilir miydi? Bu sorunun yanıtını yaşam çoktan vermiş bulunuyor. 12 Eylül'ün ilk şoku atlatıldıktan sonra geri kilmek gerekir diyenler doğruyu dile getirmişlerdir. Yeni Öncü çevresi de bunların başında gelir. Yeni Öncü çevresi sadece geri çekilmekten söz etmemiş, aynı zamanda sınıfın içine çekilmek gerektiğini vurgulamış ve "işçi sınıfı içindeki çalışmayı kendisine biricik faaliyet alanı olarak" benimsemiştir. Ancak 12 Eylül'ün hem işçi hareketini, hem de sosyalist hareketi kısa sürede karşı karşıya bıraktığı ağır yenilgi koşulları dolayısıyla yapılabilecekler son derece sınırlı idi. Uzun vadeli bir perspektifle, sabırlı, dirençli ve kararlı bir çalışmayla süreç içinde olumlu gelişmeler ortaya çıkabilirdi. Bu noktada bir 'geri çekilme taktiği'nden söz etmekle birlikte bunu Leninist bir tarzda yaşama geçirmenin mümkün olmadığını belirtmek gerekir.

İşçi hareketi ve genel olarak yığınların mücadelesi gerilediği için, karşı-devrimin saldırıları sonucunda yığınlar açık, doğrudan devrimci mücadele alanlarını terk ettikleri veya terketmek zorunda kaldıkları için devrimci sosyalistler geri çekilme taktiğine başvururlar. Yasal sınırların içine itilen ve hapsedilen yığınlarla ilişki kurabilmenin, onların mücadelesini yeniden yükseltmeleri için örgütlemek amacıyla yığınların bulunduğu en gerici kurumlarda, yasal örgütlerde çalışmak, "parlamentoların en gericisinde, sendikaların, kooperatiflerin ve benzeri örgütlerin en gericisinde yasal olarak çalışmak" (Lenin) gibi bir faaliyeti geri çekilme taktiği önplana çıkarır. 12 Eylül sonrasında geri çekilme taktiği olarak böylesi faaliyetlerin yapılabildiği söylenemeyeceği gibi, genel olarak ciddi bir siyasal faaliyetten de söz etmek mümkün değildir. Bunun nedeni ise, bir yandan böylesi bir anlayışın açık ve somut bir şekilde ortaya konmaması ve öte yandan da, asıl belirleyici olarak, 12 Eylül öncesi koşullarının çalışma tarzı ve örgütlenme anlayışının bir ürünü olarak böylesi bir faaliyeti yürütebilecek, yığınların içinde, bu tür kurumlarda gizli çalışmayı yürütebilecek nitelikte ve yetenekte kadroların olmamasıdır. Bu nedenle geri çekilme koşullarında siyasal faaliyetin önplana çıkan bu biçiminin gerçekleştirilememesi birçok örgütlenmeyi siyasal faaliyetin olmadığı yıllar geçirmeye zorlamıştır. Siyasal faaliyetin olmadığı yerde ise, gelişme, verilen kayıpları gideren bir yeniden üretim beklenemez ve ardarda yenilen darbelerle iyice küçülme, cılızlama ve kuruma kaçınılmaz olur. Çeşitli örgütlenmelerin 12 Eylül sonrasında yaşamak zorunda kaldığı süreç aşağı–yukarı bundan farklı olmamıştır.

12 Eylül sonrasında sınıfın içine çekilme anlayışı sınıfın öncülerinin örgütlenmesini hedefleyen önerilerin geliştirilmesini de bareberinde getirmiştir. Genel olarak bu yaklaşımın olumlu, ileri bir adım olduğu belirtilmelidir. Bu örgütlenme önerilerinden Yeni Öncü çevresinin ortaya attığı DİSK'İ YAŞATMA KOMİTELERİ (DYK), DİSK'e sahip çıkmayı, onu yaşatmayı hedef alıyor, DİSK üyesi öncü işçilerin örgütlenmesini amaçlıyordu. DİSK'lilik ruhunu ve sınıfın dayanışmasını canlı tutmayı, sınıfın öncülerinin fiili örgütlülüğünü koruyup geliştirmeyi hedeflerken, ileride sendikal faaliyetler serbest bırakıldığında bu örgütlenmeler aracılığıyla DİSK'in açılması mücadelesi veya gerekirse sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışı temelinde 'yeni bir DİSK'in kurulması yine bu örgütlenmeler aracılığıyla ve onların önderliğinde olabilirdi. Kısacası DYK'lar 12 Eylül'ün saldırılarına karşı sınıfın sadece ekonomik değil, siyasi ve ideolojik olarak da direnmesini örgütleyecek, gaspedilen haklarını savunacak ve yeniden kazanmalarını sağlamaya çalışacak mevziler olmalıydı. İşçi sınıfı kendi tarihine, mücadelesinin kazanımlarına ve mirasına, hafızasına sahip çıkmalı, bunların unutturulmasına kayıtsız kalarak çok gerilere savrulmamalıydı. Bu niyetlerin olumluluğu ve bu amaçların doğruluğu tartışma götürmeyecek kadar açıktır. Ancak bu örgütlenme gerçekleşmemiş, öncü işçiler bu veya benzeri örgütlenmeler içine çekilememiştir. Bunun esas nedeni varolan güçlerin yetersizliği, sınıfın öncülerine yeteri kadar ulaşamayarak bu örgütlenmeyi onlara benimsetememek değildir. Nedenler daha farklıdır.

Herşeyden önce 12 Eylül'ün yarattığı tahribatın boyutlarının yeterince kavrandığı söylenemez. Saldırıların ülke tarihinde görülmedik boyutlarda ve şiddette olduğu söylenegelen birşey olmakla birlikte bunların toplumun her kesiminde ve bu arada işçi sınıfı arasında ne kadar büyük yıkımlara yol açtığı, ne gibi etkiler ve sonuçlar doğurduğu pek görülememiştir. En azından son 20 yıllık tarihin en geri noktalarına savrulan işçi sınıfı bu gibi örgütlenmeleri benimseyecek veya buna benzer örgütlenmeleri yaratacak konumda değildi. Burjuvazinin bazı örgütlerinin bile yasaklandığı, siyasi partilerin kapatıldığı, sendikaların ve derneklerin sadece kapatılmayıp üyelerinin ve yöneticilerinin zindanlara tıkıldığı ve her türlü örgüt bilincinin yok edilerek, örgüt sözcüğünün bile sözlüklerden silinmeye çalışıldığı koşullarda işçi

hareketinin bu tür örgütleri oluşturması ve yaşatması beklenemezdi. Dolayısıyla sınıftan kopukluğun, işçi hareketinin durumuna ilişkin gerçek bilgiden yoksun olmanın getirdiği sorunlar vardı bu örgütlenme önerisinde. Geri çekilme taktiğinin mantığına da tersti. Yığınların mücadelesinin gerilemekten de ötede, 12 Eylül'le birlikte 'bıçak gibi kesildiği', sınıfın en geri noktalara savrulduğu koşullarda DYK'lar gibi yasa-dışı, gizli örgütlenme biçimleri yığınların mücadelesinin, işçi hareketinin örgütlenmesinin temeli olamazdı. Ekonomik olmaktan çok, siyasi nitelikte olan DYK'lar sendikal örgütlenme ile (DİSK) bağlantılı olarak sunulmaya çalışılırken sınıfın sendikal mücadele birikimine ve anlayışına da ters geliyordu. Yasal zeminlerde cereyan eden bir sendikal mücadeleye ve örgütlenmeye alışmış ve bunun tecrübesine sahip olan işçi sınıfı 12 Eylül sonrasının koşullarında yasa-dışı bir zeminde böylesi bir mücadeleyi ve onu yürütecek örgütlenme biçimlerini hiç düşünmedi, gündemine almadı. Sonuç olarak DYK'lar hiç kuşkusuz iyi niyetle düşünülmüş, ama işçi hareketinin konumuna, düzeyine uygun olmayan, sınıftan en çok kopuk olunduğu ve herhalde sınıfın da sosyalistlere en güvensiz olduğu koşullarda, sosyalistlerin kendi kafalarında yarattıkları bir örgütlenme önerisi olmaktan ileri gidememiş ve yaşama geçtiği bir yer de olmamıştır.

DYK'lar önerisinde kendisini ortaya koyan sınıftan kopukluk, işçi hareketinin durumuna ilişkin gerçek bilgilerden yoksunluk sendikal faaliyetler 1984 yılında serbest bırakıldığında 'Türk-İş'e veya bağımsız sendikalara gitmeyin, bekleyin, DİSK'in açılmasını dayatın' çağrısında da görülmüştür. İşçiler kendi yaşamlarında sendikaların yernin ne olduğunu, onlara günlük yaşamlarında ne gibi yararlar veya olanaklar sağladığını bu çağrıyı yapanlardan daha iyi bilerek 'beklemeyi' tercih etmemiş, Türk-İş'e ve bağımsız sendikalara yönelmiştir.

Kopukluk ve bilgi yoksunluğu ile ilgili durum bugün savunulmakta olan 'Yeni bir DİSK kurulmalıdır' politikasında da **bir ölçüde** devam etmektedir. Bir ölçüde dememizin deni bu politikanın sunulmasında ve savunulmasında görülen bazı muğlaklıklar ve karışıklıklardan dolayıdır. 1987 yılı Nisan ayında yayınlanan Yeni Öncü dergisinin ikinci sayısının kapağında yer alan 'Demokratik İşçi Sendikaları Konfederasyonu İçin İleri' sloganında ve buna ilişkin yazıda da görülen bir acelecilik ve kısa sürede yeni bir DİSK'in kurulması çağrısı DYK'lar önerisinde kendisini ortaya koyan durumun ve anlayışın bir devamından başka birşey değildir. Ancak bununla ilgili yapılan eleştiriler karşısında söylenenler sorunu nisbeten daha doğru biçimlerde sunma ve savunma çabalarını da içermektedir. Geline noktada bu politikayı şu açıklıkta ve somutlukta ifade etmek gerekir; işçi hareketinin gündeminde kısa vadede yeni bir DİSK örgütlemek gibi bir madde yoktur. Daha doğrusu yakın bir geleceğin görevi olarak 'DİSK için İLERİ' diye iki yıl önce Nisan 87'de ajitasyona geçilmeşi işçi hareketinden ne kadar kopuk olunduğunun da göstergesi olmuştur. Aradan geçen iki yılda işçi hareketi hiç de buna yönelik bir mücadele içinde olmamıştır. Görünür bir gelecekte de olacağını söylemek mümkün değildir. 12 Eylül sonrasının bütün bir dönemi içinde işçi sınıfı DİSK'e ciddi bir biçimde sahip çıkmamış ve onu yeniden örgütlemek için mücadeleyi önüne koymamıştır. DİSK üyesi işçilerin önemli bir bölümü, belki de tümü DİSK'i aramıyor mu, ona tekrar sahip olmayı istemiyor mu? Arıyorlar ve istiyorlar, ancak bunu kısa sürede gerçekleştirecek gücü kendilerinde bulamıyorlar, bunun için mücadeleye atılacak durumda değiller. Bu konuyla ilgili olarak işçilerin büyük bir bölümü sosyal-demokrat bir iktidarın gelmesiyle DİSK'in açılacağı, yeniden hayat bulacağını düşünüyorlar. Egemen olan düşünce ve eğilim bu doğrultudadır. Bunun ise, devrimci değil reformist bir anlayış olduğu aşikardır. Devrimci sosyalistler işçiler reformist bir eğilim içindeler diye reformist bir zemine kaymak, reformist politikalar savunmak durumunda olamazlar elbette. Ama işçilere egemen olan düşünce ve anlayışları dikkate alarak, daha uzun vadede gerçekleşebilecek hedefleri bugünün veya

hemen yarının görevi olarak sunmadan, reformist düşüncelerin nedenlerini işçilerle birlikte sorgulamaya çalışarak reformizm eleştirisini daha köklü, derinlikli ve somut biçimlerde yaparak, gelecekte ortaya çıkacak sonuçlarını bugünden göstermeye çalışarak işçilerin siyasi eğitimini gerçekleştirmeye ve onları devrimci politikalara kazanmaya çalışırlar, daha doğrusu çalışmalıdırlar. Yeni bir DİSK'i ne sosyalistler, hatta ne de tek başına sosyalist işçiler oluşturacaktır. Eğer DİSK tekrar doğacaksa bunu yapacak olan eskisini de yapmış olandır; 1960'ların sonlarına doğru yükselen işçi hareketi DİSK'i yaratmıştı, gelecekte bunu tekrar yaratacak olan yine yükselen işçi hareketi olacaktır. Devrimci sosyalistler bu bilinç ve anlayışla sınıfın mücadelesi içinde yer almaya, ona yol göstermeye, onu devrimci politikalara kazanmaya çalıştıkları ölçüde başarılı olmamaları için bir neden kalmaz.

Varolan mücadele ve güncel çalışmalar açısından yeni bir DİSK'in bugünden yarına kurulabileceği imajı veya anlayışı özellikle Türk-İş içinde faaliyeti önemsizleştirmekte, bir kenara bırakmayı getirebilmektedir. Böyle bir görüş elbette savunulmamaktadır ama nasıl olsa kısa bir sürede yeni bir DİSK kurulacağına göre Türk-İş'te çalışmaya ne gerek var, diye bir düşünce belki de pek farkında olmadan kafalarda doğabilmektedir. Oysa DİSK'e sahip çıkmak ve yaşatmak anlayışı ve politikası Türk-İş'te çalışmaya hiç de engel olmadığı gibi tam tersine bu çalışmanın daha da yoğunlaştırılmasını gerektirir. İşçi hareketinin kendi mücadelesi ve deneyleri ile yaşayacağı ve elde edeceği sonuçları bugüne ait şeyler olarak sunmadan, örneğin 'Türk-İş değiştirilecektir' gibi sloganlarla bugünden yarına bunun gerçekleşebileceği hayaline kapılmadan ve böylesi bir umudu yığınlar içinde yaygınlaştırmak için özel çabalar göstermeden devrimci sosyalistler Türk-İş içinde çalışmalıdırlar. En gerici sendikalarda çalışmanın bile bir görev olduğu bilincinin ötesinde, bugün Türk-İş tabanı kaynamakta, sarı serdikacılık sarsılmakta, sınıf işbirliği ve uzlaşma politikaları işçilerden ciddi tepkiler görmektedir. Çeşitli sendikaların bir çok şubesinde devrimci işçiler etkili muhalefetler örgütlemekte hatta yönetime gelebilmektedir. Dolayısıyla sadece genel bir anlayış ve uzun vadeli hedefler açısından da Türk-İş içinde çalışma ihmal edilmemelidir. Sınıf ve kitle sendikacılığı ilkelerine uygun olarak sürdürülecek bu çalışmalarda sarı, uzlaşmacı sendikacılık teşhir edilmeli, işçilerde güçlü bir şekilde gelişen sendika yönetimlerini değiştirme eğilimi sendika bürokrasisine karşı bilinçli bir mücadeleye dönüştürülmeye çalışılmalı ve öncü işçilerin, sosyalist ve devrimci işçilerin sendika yönetimlerine gelmesi desteklenmelidir. Yükselen işçi hareketinin Türk-İş'i etkilemesi kaçınılmazdır. Bu etkinin boyutlarının ve biçimlerinin ne ve nasıl olacağını mücadele süreci içinde işçi hareketinin yükseliş ve alçalışları ortaya çıkaracaktır. Devrimci bir anlayışın savunacağı sendikal politika, bugünün somut koşullarında işçilerin mevcut sendika yönetimleriyle boğuşmasını dikkatle izleyerek ve bu boğuşma sürecinde sadece öncü işçilerin değil yığının ortalamasını yansıtan işçilerin eğilimlerinin hangi doğrultuya yöneleceğini kavrayarak oluşturulabilir. Çünkü sözkonusu olan siyasal değil ekonomik ve yığınsal bir örgütlenmedir. Sendikal hareketin örgütsel biçimleriyle uğraşmaktan çok genel politikası ve anlayışı ile uğraşmak, yani sınıf ve kitle sendikacılığı ilkelerinin ve anlayışının güçlenmesi ve yaygınlaşması için çalışmak gerekir. Hareketin süreç içinde hangi örgütsel biçimlere bürüneceği, karşılaşacağı sorunlara ve engellere, güçler dengesine, sınıf mücadelesinin gelişmesine ve siyasal konjonktüre bağlı olacaktır. Bu süreç içinde sosyalistler işçilerin mücadelesine omuz vermeye ve yol göstermeye çalışırken bu mücadelenin öznesinin yine işçi sınıfı olduğunu unutmamalıdırlar.

Mevcut İşçi Hareketi Nasıl Değerlendirilmeli?

1914 yılında kaleme aldığı bir makalede Rusya'daki durumu değerlendiren Lenin şöyle diyor; "1908 - 11 döneminde işçi hareketinin yolu üstüne iç ve dış, bir yığın düşman, bir yığın güçlük dikilmiştir. Bugüne kadar dünyadaki hiç bir ülkede işçi sınıfı hareketi **böylesine** bunalımlardan sürekliliğini, örgütlü niteliğini, eski kararlara, programlara ve taktiklere bağlılığını bozmadan çıkmayı **başaramamıştır**. Fakat Rus işçileri -daha doğrusu Rusya işçileri- bunu başarmışlardır; inanılmaz derecede acı bir bunalımdan, geçmişe bağlı olarak ve örgütsel devamlılıklarını bozmadan, bayraklarını dalgalandırarak çıkmayı başarmışlar, eski fakat hala ortada duran tarihsel sorunların, eski yöntemlerle çözümü amacı ile güçlerin yetiştirilmesinde yeni metodlar bulunmasında yeni kuşakları eğitmek ve harekete geçirmek için **yeni** eğitim biçimlerinde ustalaşmışlardır. Rus toplumunun bütün sınıfları içinde yanlız Rusya işçi sınıfı bunu başarmıştır." (aç. yerler Lenin) Bunu başaran Rusya işçi sınıfının arkasında 1905 devrimi vardır, "Rusya' da **yalnız** 1905 te grevlerini kazanan grevcilerin sayısı Almaya' yada Britanya' da **on yıl için** sözkonusu olan sayıdan daha büyüktü." (aç. yerler Lenin) Ve bu işçi sınıfı Lenin'in bu satırları yazmasının üzerinden bir kaç yıl geçtikten sonra Çarlığı devirmiş ve Ekim devrimini de yapmıştır.

Türkiye işçi sınıfı hareketi de 12 Eylül'le birlikte tarihinin en büyük bunalımına girmiştir. Rusya'da 1908 – 11 döneminde yaşananlar ile Türkiye' de 12 Eylül sonrasında yaşananlar arasında paralellikler kurmak mümkündür. Türkiye'de işçi hareketi bu bunalımdan sürekliliğini ve örgütlülüğünü koruyarak, eski programlara ve taktiklere bağlılığını koruyarak çıkmayı başaramamıştır. Biraz önce tartıştığımız DİSK olayı ile ilgili tutum bile bunu ortaya koymaya yeter. Ancak gerçekler bundan ibaret değil. Türkiye işçi sınıfı elbette Çarlık Rusya'sının işçi sınıfının düzeyinde ve olgunluğunda değil ama bu, bugün Türkiye'de işçi sınıfının 12 Eylül'ün cenderesini parçalayan ilk sınıf olduğunu, toplumsal muhalefetin en diri, en etkili ve canlı unsuru olarak önünde yürüdüğü gerçeğini ortadan kaldırmıyor. Evet, son zamanlarda yükselen işçi hareketi şunu kanıtlıyor: Toplumun en devrimci sınıfı olan işçi sınıfı 12 Eylül sonrasında uğranılan ağır yenilgiden sonra ilk toparlanan ve ileri atılan olmuştur. Aynı zamanda ezilen sınıflar arasında en örgütlü olandır da; bu örgütlülük bir yandan kapitalist üretim tarzının ona verdiği, kazandırmak zorunda olduğu nesnel bir özelliktir. Fabrikalarda üretim için biraraya gelen ve birlikte üreten işçiler aynı zamanda birlikte hareket etmeye, yığınlar halinde mücadele etmeye zorlanmaktadır ve bu mücadele içinde şu veya bu biçimde ve düzeyde örgütlenmeye gitmektedir. Öte yandan herşeye karşın başta sendikalar olmak üzere varolan yasal örgütlenme biçimleri ve hakları da işçi sınıfını diğer ezilerlere göre daha örgütlü kılmakta ve geçmiş mücadelelerin deneyleri ve birikimi ile işçi sınıfının mücadelesi farklı bir şekilde ön plana çıkmakta, toplumsal mücadeleye damgasını vurmaktadır. Bugün Türkiye'de işçi hareketinin tarihinde görülmeyen yaygınlıkta, süreklilikte ve çeşitlilikte eylemler gerçekleşirken sınıfın yaratıcılığı da ortaya çıkmaktadır. Bu yeni dönemde koşullara uygun mücadele biçimlerini yaratmakta ve bunları sadece işçi yığınları açısından değil toplumun tümü açısından da meşrulaştırmakta ve etkili bir biçimde uygulamakta işçi sınıfının başarısı büyüktür. Toplumun bütün sınıfları içinde bunu başaran sadece işçi sınıfıdır; sakal bırakmak veya kafalarını kazıtmakla başlamışlar, yemek boykotları veya servislere binmeden kısa yürüyüler yaparak ilerlemişler, iş yavaşlatma, fazla mesaiye kalmama veya kendi işi dışında iş yapmama gibi üretimi engelleyen, üretim süreci içindeki yerlerinden aldıkları güçlerini

** Bu yazı Nisan ayı ortasında kaleme alınmıştır.*

kullanmaya yönelerek, topluca viziteye çıkma yolunu bularak sadece üretimi durdurmakla kalmayıp sokakları ve meydanları işgal ederek toplu gösterilere ulaşmışlardır. Şimdi gösterilerin temel sloganı 'işçiler elele genel greve' olmuştur ve ülke çapında güçlerini görmek ve göstermek istemektedirler. Bu ülkenin tarihinde yasal hakların bu kadar iyi ve etkili bir biçimde istismar edilmesinin bir başka örneği yoktur. 'Pasif eylemler' diye küçümseyici, önemsizleştirici bir söylemle ifade edilen bu eylemler hiç de gerçekten pasif (edilgen) eylemler değildir. Bazı eylem türlerinin doğrudan üretimi etkilememesi (sakal bırakmak, kafaların kazıtmak gibi) bunları topluca bu isim altında (pasif eylemler) ele almayı gerektirmez. En basit, en geri eylemlerden biri olan sakal bırakma eyleminde bile işçi varolan mücadelenin bir öznesidir, ona etkin bir şekilde katılmaktadır. Sakalı niçin bıraktığını kendisine ve başkalarına izah ederken ülke çapında süren mücadeleye bir biçimde bağlanmakta, onun bir parçası olmaktadır. Eylemlerin bir çoğunda işçiler yasalarla, onların koruyucusu polis ve devletle karşı karşıya gelme siyasi gerçekleri dün olduğundan daha farklı görmeye başlamaktadır. Karşısında devleti, onun himayesinde kenetlenmiş işverenleri bulduğu ölçüde işçi sınıfı kendi birliğini ve dayanışmasını güçlendirmeye çalışmaktadır. Göz altına alınanların serbest bırakılmasını sağlamadan veya bu doğrultuda söz almadan eylemlere son verilmemesi dikkat çekicidir. Toplu sözleşmeleri çoktan imzalanmış olan işkollarından sınıf kardeşlerine destek ve dayanışma eylemlerinin olması sevindiricidir.

Bütün bu mücadeleler içinde işçi sınıfı eğitilmektedir. Yığınlar ancak mücadele içinde kendi deneyleri ile eğitilir. Sokaklara ve meydanlara taşan işçi yığınlarının kendilerine olan güvenleri, insiyatifleri gelişiyor, diğer sınıfları ve toplumu nasıl etkilediklerini görüyorlar ve en önemlisi kendi güçlerini görüp, kavrıyorlar. Zaten ağır bir seçim yenilgisi sonucunda ayakta durmakta zorlanan siyasi iktidarı nasıl sarstıklarını ve sıkıştırdıklarını, önlerine katıp sürükledikleri sendika bürokrasisinin nasıl paniklediğini ve hareketin üzerine oturmaya çalıştığını ve bu arada uzlaşmaya, satmaya çabaladığını da görüyorlar. Yükselen hareket elbette ekonomik temelde, bıçak kemiğe dayandığı için belli bir gelişmeden sonra adeta patladı. Ancak bu özelliği onun küçümsenmesine, bu yükselen dalga şu veya bu biçimde geri çekildikten, hatta belki de ezildikten veya eritildikten sonra geriye önemli bir şey kalmaz diye düşünmeye yol açmamalıdır. Geriye çok, hem de pek çok şey kalacaktır. Ekonomik temelde gelişmesinin yanısıra kendiliğindenci karakteri de bu hareketin küçümsenmesine neden olmamalıdır. Mevcut hareketin kendiliğindenci karekterde olması kadar doğal ve kaçınılmaz bir şey olamaz. Ve yine bugünkü koşullarda hareketin bunca yükselmesi ve yığınsallaşması da kendiliğindenci karekteri ile bağlantılıdır. Kendiliğindenci hareket bilinç ve örgütlenmeyi tümüyle dışlayan, onların tümüyle olmadığı bir hareket değildir. Kendiliğindenci hareketin bilinci sosyal - demokrat bir bilinç olarak şekillenir ama bunun da ötesinde, hareket yığınsallaşarak sınıfın tümünü veya geniş kesimlerini kucakladığı ölçüde güçlenebilecek olan 'embriyon' halinde, 'tohum' halinde bir sınıfsal bilinci, sosyalist bir siyasal bilince dönüşecek veya onunla örtüşecek düşünceleri, talepleri, davranış biçimleri ve anlayışları da genellikle dağınık ve sistemsiz de olsa barındırır. Öte yandan kendiliğindenci hareketin böylesi yükselişler gösterdiği koşullar aynı zamanda şu ya da bu biçimde sınıfın öz örgütlerinin de doğmasına yol açar, yani işçiler kendilerini örgütlemek gereğini duyarlar. O zamana dek sahip oldukları örgütlerle yetinemeyeceklerini görerek-çünkü bunlar, örneğin sendikalar, ya harekete önderlik edebilecek durumda değildirler veya hatta onun karşısına geçmektedirler, ya da nitelikleri ve işlevleri dolayısıyla hareketin aştığı geride kalmış örgütsel biçimlerdir. Koşullara ve hareketin düzeyine uygun yeni örgütler doğmaya başlar. Bunların kalıcılığı ve süreç içinde üstlenecekleri işlevler başta tarihsel ve siyasal olmak üzere birçok faktöre bağlı olacaktır.

Mevcut işçi hareketi kendiliğindenci karakteri içinde barındırdığı bilinç unsurunun yanısıra örgütsel unsurlara da sahip bulunuyor. Herşeyden önce hareketin sendikal bir örgütlülük içinde ve onun önderliğiyle gelişmediği aşikar. Türk-İş' deki sendika bürokrasisi işçi hareketini uzun bir süredir baskı altında tuttu, oyaladı ve ertelemeye çalıştı. Ancak gelinen noktada hareket sendika bürokrasisiyle çatışarak ve onu da önünde sürükleyerek gelişmeye başladı. Böylesi bir noktadan itibaren de tecrübeli Türk-İş bürokratları bu hareketin üzerine onu kullanmaya çalışan bir tutumu hemen benimsedi. Hiç bir yekilde sendika bürokrasisine güvenmeyen ve ona tepkiler içinde olan işçi hareketi kendi kendisini örgütlemeye, güvenceyi başka yerlerde aramaya çayışıyor. Eylemlerin hemen hemen tümü öncü işçilerin, fabrika ve işyerlerindeki doğal işçi önderlerinin insiyatifinde ve örgütleyiciliği ile gerçekleşiyor. Ve bu işçiler çeşitli biçimlerde örgütlülükler içine giriyor, komiteler oluşturuyorlar. Genellikle eyleme dönük bir şekilde oluşan ve muhtemelen bir çoğu eylemin sona ermesi ile belirsizleşen, gevşeyen bu örgütlenmeler son derece önemlidir. Ortada harekete önderlik eden bir sendikal örgütlenme olsaydı bu tür örgütlenmeler daha az görülürdü, çünkü sendika şubeleri ve işyeri temsilcileri hareketin örgütlenme önderlik ihtiyacını karşılarlardı. Bugün bunu gerçekleştiren bazı sendikalar az sayıda da olsa vardır ama geneldeki durum böyle değildir ve öncü işçilerin örgütlenmeleri, belki de çeşitli işyerlerinde/bölgelerde farklı isimler alan veya hiç ismi bile olmayan örgütlenmeleri işlevli ve eylemleri yönlendiren konumdadırlar. Yükselen dalga geri çekildikten sonra bu örgütlenmeler varlığını sürdürebilir mi, kalıcı hale getirilebilir mi? Bu da bir çok faktöre, öncelikle de hareketin elde edeceği sonuçlara ve nasıl geri çekileceğine bağlı olacaktır. Mevcut koşullarda en büyük olasılık bu örgütlenmelerin, dalga geri çekildikten sonra sendika muhalefetleri olarak kalıcı hale gelmesi, bu temelde işlevler yüklenmesidir. Dalga geri çekildikten sonra burjuvazinin sendika bürokrasisinin de yardımı ve işbirliği ile girişeceği saldırılara karşı mücadele, kazanılan mevzilerin savunulması yine bu örgütlenmelere dayanarak olmalı, varolan örgütlenmeler bu mücadele içinde işlevli kılınmaya çalışılmalıdır. Geçmiş dönemlerde olduğu gibi saldırının en önemli ve yaygın biçimi işten atmalar olacaktır. Yükselen hareketin içinde göze batan, önderlik eden unsurları burjuvazi asla bağışlamayacak, görmemezlik etmeyecektir. İlk fırsatta başlayacak işten atmalara karşı bu örgütlenmeler mücadeleyi ve dayanışmayı gerçekleştirebilirlerse bu zeminde kalıcılaşma, işlevli olma da mümkün hale gelebilir.

Devrimci sosyalistlerin yürütecekleri ajitasyonda bu örgütlenmeler en önemli yeri işgal etmelidir. Bu örgütlenmeler desteklenmeli, teşvik edilmeli, kendi aralarında bağlantılar kurmaları için yardımcı olmalı ve onlara daha güçlü ve donanımlı olmaları için varolan her türlü olanak seferber edilmelidir. Bunların süreç içinde kazanılan hakların ve mevzilerin savunulması, işten atılmalara karşı dayanışmanın örgütlenmesi veya devrimci sendika muhalefetleri yürütmesi gibi işlevler üstlenerek kalıcı hale getirilmeleri ve ideolojik/siyasi bağlar kurmak için çalışılması mevcut koşullarda en önemli, en temel görev olarak benimsenmelidir.

İşçi sınıfı gaspedilen haklarını 'söke söke' geri almayı hedefleyen bir mücadele içine girmiş bulunuyor. Uzunca bir süre kaybettiklerinin geri verilmesini veya sendika bürokratlarının uzlaşma/yalvarma politikaları ile kaybedilenleri geri almasını bekledi, oyalandı. Ancak her bakımdan 'bıçağın kemiğe dayanması' ile birlikte işçi yığınları ayağa kalktı ve yürümeye, mücadele ederek kaybettiklerini kendisi geri almaya yöneldi, ya da bunu yapabilecek olanın ancak kendisi olduğunu görerek harekete geçti. Bu durumun sınıfın tarihinde bir dönüm noktası olduğu kadar ülkenin/toplumun güncel koşullarının değişimi açısından da bir dönüm noktası olabilmesi için işçi sınıfı mücadele ederek kazandıklarını kolayca gaspettirmemeyi ve bu mücadele içinde diğer ezilenlerin ve genel olarak toplumsal mücadelenin başında yürüme-

yi de öğrenmelidir. Bunu becerdiği ölçüde ise işçi hereketinin sosyalizme yönelmesinin koşulları ortaya cıkar ve olgunlaşır. Dolayısıyla mevcut işçi hareketinin bu yükselişi sosyalizmle işçi hareketinin birleşmesi için yeni olanaklar ve koşullar sunabilir ve sosyalistler soruna bu açıdan da bakarak değerlendirmeye çalışmalıdırlar.

Açılmakta Olan Yeni Bir Dönemde Atılması Gereken İlk Adımlar

12 Mart, 12 Eylül'le karşılaştırıldığında tekelci burjuvazinin daha geri, daha hafif düzeylerde kalan bir saldırısı, bastırma hareketi idi. 12 Mart döneminden genel bir toplumsal hareketlilik içinde ve sosyal-demokrasinin öncülüğünde (o zamanki CHP ve 'Umudumuz Ecevit'-çıkıldı. Devrimci hareket bu dönemde de yenilmiş olmakla birlikte ve özellikle örgütsel olarak hemen tümüyle yokedilmesine karşın ideolojik olarak ayakta kalmış ve cazibesini, etkinliğini büyük ölçüde korumuştu. Bu konumundan da yararlanarak ve sosyal-demokrasinin peşinden giderek sola kayan yığınların varlığının yarattığı siyasi ve toplumsal hava içinde sosyalist hareket hızla siyasal düzeyde atılım yaptı ve gelişmeye başladı. Bir önceki dönemden, 12 Mart öncesinden devraldığı küçük-burjuva anlayış ve geleneklerle ve bizzat sosyalist hareketin önder kadrolarının sınıfsal nitelikleriyle de birlikte toplumun en devrimci sınıfına, işçi sınıfına değil, o dönemde toplumsal muhalefetin en dinamik ve canlı unsuru görünümünü veren, bir değerlendirmede kullanılan ifade ile "toplumsal muhalefetin en sivri uçlarını oluşturan öğrenci gençliğe" ve genel olarak şehir küçük burjuvazisine yöneldi. Bu yönelişte işçi sınıfını tarihin öznesi olarak kavramayan yanlış veya en azından belirsizlikler, muğlaklıklar taşıyan sosyalizm anlayışının belirleyici bir rolü vardı. Faşist hareketin ortaya sürülmesi veya sosyalist hareketin kaşısına çıkması ile ortaya çıkan siyasal koşullarda sosyalist ve demokratik mücadele bütünlüklü bir şekilde kavranıp yürütülemedi ve ihmal edilen sosyalist mücadelenin yanısıra demokratik mücadele de anti-faşizme indirgendi ve anti-faşizm herşeye egemen olan, boğan bir rol oynadı. Bu koşullarda sosyalizmle işçi hareketinin birliğini sağlama doğrultusunda bilinçli ve ciddi çabaların harcanması söz konusu değildi. Faşizme karşı mücadele içinde gelişip yaygınlaşan sosyalist hareketin niteliği mücadele ettiği bu düşmana karşı bir alternatif olmaktan çok bir tepki/reaksiyon olarak şekillendi. Tarihsel gelişimi içinde bakıldığında tarihinde görmediği bir yaygınlığa ve kitlesel ilişkilere ulaşan sosyalizm kendisinden ayrı biçimde varolan ve ayrı bir yolda yürüyen işçi hareketi ile yer yer temasa geçti. Ancak bunların çoğunluğu hiç te bilinçli ve özel çabalarla oluşmuş temas noktaları değildi. Anti-faşist mücadelenin bir nesnesi olarak görülen işçi sınıfı ile bu bağlamda ve anlayışla kendiliğinden kurulan bağlar, temas noktaları idi. Oldukça az görülen gerçekten bilinçli ve planlı özel çabaların ortaya çıkardığı biçimlerin yanısıra, bu sağlıksız ve tesadüfi biçimlerde de olsa sınıf içinde hiç te azımsanmayacak sayıda işçi sosyalizmle ilişki kurdu, sosyalist işçiler orkaya çıktı. Koşullar ve gelişmeler kendi haline bıkakılsa belki de bir tarihte, özellikle bu sosyalist işçilerin üstlenecekleri misyon ve işçi hareketine müdaheleleri sonucunda tarih farklı bir tabloyu karşımıza çıkarabilirdi. Ama tarih böyle yapılmıyor, yaşam bu şekilde gitmiyor.

12 Eylül, sosyalizm ve işçi hareketinin tarihinde görülmedik bir saldırı ve baskı hareketi olarak gündeme geldi. Ezdi, dağıttı ve toplumun tümünü yeni bir kalıba dökmeye çalıştı.

Şimdi, aradan geçen bunca yıldan sonra, 12 Eylül dönemi de yavaş yavaş geride kalıyor ve önümüzde yeri bir dönem açılıyor. Bu yeni dönemin bir önceki dönemden, 12 Eylül öncesinden bazı temel farklılıklarını iyi kavramak gerekir; 12 Eylül döneminden çıkıp yeni bir

döneme girerken öncülük yapan bir sosyal-demokrat olmaktan çok kendisini merkez-sol bir parti olarak konumlandırmaya çalışan bir SHP ile ANAP' tan çok SHP ile mücadeleye ağılık veren, geçmişe göre anti-komünizmi çok daha bilenen, sivrilen bir DSP bu süreçte toplumsal muhalefeti peşine takmış değil ve takabilecek gibi de görünmüyor. Bu konjonktürden yılların yıpranmışlığının yükünü omuzlarında taşımasına karşın DYP'nin, Demirel'in yararlanmaya çalışması ilginçtir. Son seçimlerde eski güçlerine ulaştıkları gözlenen islami hareketin veya faşist hareketin de toplumsal muhalefete önderlik etme ve yeni dönemde geçmişte üstlenemedikleri misyonlara ulaşma şansları olmamakla birlikte, özellikle faşist hareketin tekrar canlanması, sosyalizmin ve işçi hareketinin karşısına eskisi gibi dikilmesi mümkündür. Böyle bir durumda anti-faşist mücadelede geçmiş dönemin hatalarına düşülmemesi son derece önem kazanacaktır. Bu nesnel koşulların sosyalistlere sunduğu olanaklar çok zengin olmasına karşın sosyalistlerin bunları değerlendirebilme noktasından çok uzakta oldukları ise herkesin bildiği bir gerçek. Bu durumda işçi hareketi ve onun son zamanlarda gösterdiği performans daha da büyük önem taşıyor. Bu dönemden çıkışta, 12 Eylül generallerinin toplumu içine dökmeye çalıştıkları kalıpların parçalanmasında işçi sınıfının mücadelesi, yükselen işçi hareketinin belirleyici bir rolü var. Adeta işçiler sadece kendileri için değil başkaları için de, diğer ezilenler için de mücadele etmeye zorlanıyorlar. Yükselen işçi hareketinin bu kadar eşru, bu kadar haklı görülmesinin bir nedeni de budur. Ortaya çıkan bu konjonktür iyi değerlendirilirse işçi hareketinin sosyalizme yönelmesi ve sosyalistlerinde işçi hareketi ile bütünleşmeyi temel alan bir çalışma içine girmesiyle bu ikisinin birliğini yaratma açisindan son derece olumlu koşullar söz konusudur. Elde bulunan şu **üç** şeyi iyi görmek ve değerlendirmek zorundayız; bir önceki dönemin ürünleri olarak azımsanmayacak sayıda, sınıfın içine dağılmış bulunan sosyalist işçi. Bu **bir**. **İkincisi**, yine hiç de azımsanmayacak sayıda ve nitelikte sosyalist kadrolar, unsurlar. Bunlar da dağınık, örgütsüz, demoralize ve ürünü oldukları dönemin geleneklerini ve anlayışlarını esas olarak taşımaya devam ederek varlıklarını sürdürüyorlar. Ve **üçüncüsü**, son bir yıldır yükselmeye başlayan, sendika bürokrasisinin bugüne kadar büyük bir beceriyle oyaladığı ama sonunda onun barikatlarını da aşarak son zamanlarda doruk noktalarına ulaşan bir işçi hareketi. Bu dalga elbette uzun süre doruk noktalarda kalmayacak şu veya bu biçimde geri çekilecektir. Ancak bu hareket, bir anda saman alevi gibi parlayıp sönecek, gelip geçici bir özellikte olacağa benzememektedir. 12 Eylül sonrasında yitirdiklerini geri almak için harekete geçmiştir ve yitirdikleri o kadar coktur ki, bir hamlede alması mümkün olmadığı için bölgesel veya ulusal, işkolları veya tek tek işyerleri düzeyinde yeni hamleler yapmak, kazandıklarını korumak için gelişecek saldırılara karşı mücadele etmek zorunda kalacaktır. Yani önümüzdeki yıllarda kabaca işçi hareketi böyle bir süreç yaşayacaktır. Bu anlamda geçmiş dönemlerden farklı bir işçi hareketi toplumsal ve siyasal yaşamın ekseninde durmaya devam edecektir.

İşte elde bulunan bu üç şeyin uzun vadeli ve geniş bir perspektifle degerlendirilmeye calışılması sosyalizmle işci hareketinin birliğinin sağlanması açısından son derece önemlidir. Bu bağlamda devrimci sosyalistler için sınıf içinde çalışma, sınıfın mücadelesinin ön saflarında yer alma yaşamsal bir önem taşımalı, siyasal ve örgütsel yaşamın ekseni bu olmalıdır. Küçülündüğü kadar küçülünmüş, tasfiye olunduğu kadar olunmuştur. Mevcut koşullarda gidilebilecek en geri noktaya savrulunmuş, en kötü noktaya sürüklenilmiştir. Buradan ileri doğru hamle yapmanın, toparlanmanın ve canlanmanın yolu sınıf içindeki çalışmalardan geçmektedir. Geçmişe ilişkin degerlendirmeler ve tartışmalar devam etmekle birlikte geleceğe yönelmek için harekete geçmenin başlangıcının böyle olması gerektiği üzerinde bir anlaşma/uzlaşma ortaya çıkmalıdır. Böylesi bir yönelişle birlikte içinde bulunduğumuz süreçte işçi hareketi-

ne genel hedefler göstermek, kendi tarihimizin ve uluslararası işçi hareketinin tarihinin tecrübelerini bugünkü harekete aktarmak, onu bunların bilgileri ile donatmak, toplumun çeşitli sınıflarını ve siyasal akımları nasıl etkilediğini göstermek, sınıfın hafızasını tazelemek, kollektif bilinçte şekillenen etkileri ve sonuçları tahlil ederek, devrimci sosyalizmin süzgecinden geçen yorumlarla ona sistemli ve bütünlüklü bir şekilde aktarmak ve bütün bu faaliyetler içinde işçilerin sosyalistlere olan güvensizliklerini-bir önceki dönemin ürünü olarak oluşan ve hiç te haksız nedenlere sahip olmayan bu güvensizliği-güvene dönüştürmek, onların mücadelelerini sonuna kadar ve en kararlı ve içten bir şekilde sadece ve sadece sosyalistlerin desteklediğini kanıtlamak ve sosyalizme yeniden sıcak bir sempati yaratmak son derece önemli ve yaşamsal değerde olacaktır. Bu arada bu görevleri yerine getirmeye çalışan, bu sorunlarla ilgilenen sosyalistler-bireyler ve örgütlenmeler olarak-öncelikle demoralizasyon ortamını kıracaklar ve ideolojik-siyasi-örgütsel olarak kendilerini yeniden şekillendirmek, degişmek zorunda kalacaklardır. Mevcut bunalımın aşılmasında bu durum önemlidir. Bunları gerçekleştirmeye çalışırken sosyalist işçilerle, öncü işçilerle bağlar kurmak, onların örgütlenmelerini teşvik etmek gerekir. Uluslararası düzeyde de bir bunalım içinde olan sosyalizmin teorik-ideolojik sorunlarını onlara dönük bir şekilde, onlarla içiçe tartışmaya ve bütünlüklü bir sosyalizm projesini, anlayışını ortaya koymaya çalışmak gerekir. Bu anlayışla, bu zeminde ve bu hedeflere uygun devrimci ve sosyalist bir örgütlenmeyi inşa çabaları hız ve yoğunluk kazanmalıdır. Bunlar becerilebildiği ölçüde önümüzdeki dönem sosyalizmle işçi hareketinin birliğinin sağlanması doğrultusunda sağlam ve hızlı adımların atıldığı bir dönem olacaktır. Böylece sosyalizmin bu ülkede varolan birikiminin ve potansiyellerinin de harekete geçirilmesi ve marjinallikten kurtularak etkili ve güçlü bir akım haline gelmesi, işçi sınıfının kendisini ve tüm toplumu kurtaracak devrimi yolunda muzaffer bir yürüyüşü gerçekleştirmesi, uluslararası proletarya ordusunun bir müfrezesi olarak üzenine düşenleri yerine getirmesi mümkün olabilecektir.

KİTLE HAREKETİNE İLİŞKİN

Mahmut CEYLAN

Hareketin Niteliği

Sosyalistler arasında hala etkili olan bir mantık var. Kitlelere ne kadar çok baskı uygulanırsa, buna tepki duyma ve direnme eğilimleri de o ölçüde artar zannediliyor.12 Eylül pratiği bu mantığı terketmek gerektiğini gösterdi. Türkiye tarihinde daha önce de bu mantıkla toplumsal gelişmelere yaklaşmanın yanlış olduğunu kanıtlayan örnekler yaşanmıştı. T.C. nin kuruluşundan günümüze uzanan sürece dönüp bakıldığında, bu sürecin genellikle sıkıyönetim altında veya şiddete sık sık başvurulduğu yıllar altında geçtiği görülür. Siyasal özgürlüklerin varolduğu dönemler hem kısadır hem de bu özgürlüklerin alanı dardır. Egemen sınıfların şiddet politikasına rağmen, kitleler anında değil, daha sonraları, mücadele için rahat bir siyasal ortamın oluşmaya başladığı bir aşamada ancak sınırlı bir eylemlilik içersine girmişlerdir. Benzer bir olgu, "bizim" Kürt Tarihi için de geçerlidir. 1920' lerin ortalarından 1940' a kadar aralıklarla yükselen ulusal nitelikli direnişler, kitlesel katliamlar uygulanarak bastırılmalarına ve klasik sömürgecilik, şiddet ve Kürtler'in inkarı temelinde yeniden üretilmesine rağmen bu tarihten sonra uzun bir dönem Kürt halkı arasında bir direnme eğilimi ortaya çıkmamıştır. Kürtler kendilerine dayatılan ulusal kimliksizliği adeta kabullenmişlerdir. Bazı yurtsever ve milliyetçi aydınların tepkileri dışında yığınlardan gelen bir direnme yoktur.

12 Eylül'ün üzerinden nerdeyse dokuz yıl geçecek. Bu yıllarda yığınlara ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarda, tarihin bir başka dönemi ile karşılaştırılamayacak düzeyde ve sistemli öyle bir baskı uygulandı ki, yukardaki mantığa göre kitlelerin yaygın bir hareketlilik ve direnme içersinde olması gerekirdi. Oysa gözlemler bunun tersini göstermektedir. Atalet, yılgınlık, korku ve örgütlü faaliyetten uzak durmak eğilimi, hala direnmek ve örgütlü mücadele etmek eğilimine ağır basmaktadır. Doğal olarak öznel niyetlerini nesnel durumun yerine geçirenlere gerçeğin bu olduğunu anlatabilmek zordur. Bu öznel niyet sahiplerine bakarsanız, kitleler sokağa dökülmeye hazırdırlar. Öncü yola çıksın, kitleler peşinden gelecektir. PKK 1984' te silahlı mücadeleye başladığında onu yönlendiren benzer bir mantıktı. PKK' ya göre, sömürgecilerin 12 Eylül' den sonra Kürt halkına uygulandığı baskılar, bir gerilla mücadelesi için koşulları olgun bir hale getirmişti.

Hayat kafalardaki teoriyi doğrulamadı. Kitleler politikaya öyle uzaklaştırılmışlardı ki, daha doğrusu burjuva zemine öylesine çekilmişlerdi ki, burakın isyan etmeyi, onları mutlak yoksulluğa iten ekonomik politikaya tepkilerini ancak yeni ifade etmeye başladılar. Son işçi eylemlerini de bu açıdan değerlendirmek gerekir. İşçi tabanındaki dalgalanma esas olarak izlenen ekonomik politikanın bir sonucudur. Tepkilerde siyasal öğeler çık cılızdır. Yani sahnede henüz siyasal bir işçi hareketi

yoktur.Türkiye tarihinin mücadeleci bir unsuru olan gençlik hareketi eski dönemleriyle kıyaslanamayacak bir gerilikte ve kitlesellikten uzaktır. Gençlik eylemlerinin büyük bir bölümü akademik sorunlardan kaynaklanmıştır. Bunca zulme rağmen, Kürtler bir tepki ortaya koymadılar. PKK, kadro eylemleri dışında, sömürgeciliğe karşı kitlesel bir direniş örgütleyememiştir.

Bu durumu yalnızca 12 Eylül rejiminin politikalarına bağlamak, eksik bir değerlendirme olur. Gerçi askeri diktatörlüğün Türk tekelci burjuvazisinin ve emperyalizmin çıkarları doğrultusunda toplumda derin izler bırakan bir işlev gördüğü, genel kabul gören bir olgudur. Ama askeri diktatörlüğün toplumda bu çapta etkili olmasının tarihsel ve somut nedenleri vardır. Türkiye tarihinde işçilerin, köylülerin ve aydınların ciddi bir mücadele geleneği yoktur. 1960 ve 1970' lerde sınıfsal ve ulusal alanlarda sınırlı da olsa siyasal bir kitle hareketi yükselmişti. Ama bu dönemlerin mücadeleleri de kalıcı bir gelenek yaratamadılar. Tarihsel kökleri derin olan devletin güçlülüğü imajı hala yıkılabilmiş değildir.

Türkiye tarihinde kitlelerin bir direnme geleneklerinin olmadığı biliniyor. Ancak bu sorunun nasıl çözümleneceğine, bir direnme geleneğinin nasıl yaratılabileceğine sosyalistlerin yeterince kafa yordukları söylenemez. Türkiye tarihi üzerine, toplumun ekonomik ve toplumsal yapısına ilişkin ciddi inceleme ve araştırmalar hala yapılamamıştır. Varolanlar da belirli bir yüzeysellik taşımaktadır ve somutu açıklamaya ve kavramaya katkıları sınırlı kalmaktadır. Sosyalistlerin programlar oluşturmak üzere geliştirdikleri görüşlerin hemen çoğu basmakalıp, kitabi veya gözlemlere dayalıdır.

Kitlelerin hep sessiz kaldığını kimse iddia edemez. Biriken tepkiler ve hoşnutsuluk kaçınılmaz olarak, bir süre sonra, uygun bir siyası konjonktür oluştuğunda kendisini ortaya koymaktadır. Şimdi böyle bir sürece girdik. Bunun belirtileri çeşitli olaylarda yansımaktadır. Bunca zulme, hayat pahalılığına, gelir dağılımındaki adaletsizliğe yığınların böylesi geri tepkiler göstermeleri, yine de kavranılamamaktadır. Zira uygulanan ekonomik politikaların benzerleri başka ülkelerde isyanlara yol açıyor. Biz kitle hareketinin durumu başka ülkelerdeki mücadelelere göre ve mekanik bir biçimde ele alınamaz. Türkiye' nin kendine özgü tarihsel ve somut özelliklerine dayanmayan bir tahlil nesnel gerçeği yasıtamaz.

Gelişen bir işçi hareketi var. PKK olayı dışında varolan ulusal potansiyel yeniden canlanıyor ve kendisini ifade edecek kanalları zorluyor. Kadın ve gençlik hareketleri de, geri konumlarına rağmen dikkatleri üzerlerine toplayan bin eylemlilik içersindeler.

İşçi hareketini siyasal değil ekonomik bir karekter belirliyor. PKK, yığınlar ideolojik ve siyasal açıdan silahlı mücadeleye hazır olmadan, bu mücadele biçimini temel alan bir çizgi izledi. Tüm çabalarına karşın da, bölgede bir kitle tabanı oluşturamadı. Tabi PKK' nın hiç sempatizan kazanmadığı söylenemez. Herkesin soluğu dışarda aldığı bir koşulda, PKK' nın eylemlerinin bölgede bir sempati toplayacağı bekleniyordu. Ancak bu sempati, yığınlar arasında ciddi bir tabana tekabül etmiyor. Bu örgüt, başlangıçta yakaladığı bir şansı, yanlış eylem biçimleriyle büyük ölçüde heba etti. Cılız da olsa Türkiye' de bir kadın hareketi var. Bu hareket bir aydın özel-

liği taşıyor. Yani işçi ve emekçi kadınlara ulaşan bir hareket değil henüz. Ama yığınsallaşmamış olması ciddiye alınmadığını göstermiyor. Belli ki geleceğin güçlü kitlesel kadın hareketi, bugünün dar kadın çevrelerinin çabalarından ve insiyatifinden doğacaktır. Gençlik hareketi de nicelik açısından çok zayıf ama, sesi niceliğine uymayan bir yükseklikte çıkıyor. Bu olguda, gençliğin içerdiği potansiyelin ve ülkenin yakın tarihinde oynadığı rolün etkisi büyüktür.

Tüm bu hareketlerin yanısıra, hepsiyle az veya çok bir bağa sahip olan genel sosyalist hareket ise öncülük misyonunu yerine getirmekten uzak bir konumdadır. 12 Eylül' ün tahribatını, yenilgi havasını, örgütsüzlüğü ve kargaşayı daha üzerinden atamamıştır. Siyasi mücadeleye önderlik edebilecek devrimci bir örgütün yaratılması merkezi bir görev olarak sosyalistlerin gündemini işgal etmeye devam ediyor. Sosyalist hareket bir aydınlar hareketi olarak kendi yolunda, işçi hareketi de kendi ayrı yolunda yürüyor. Bu iki hareketin çakışması dün başarılamamıştı, bugün de aynı görev sosyalistlerin önünde duruyor.

Oligarşinin iki şeyden çekindiğini mücadele pratiği ortaya koydu: Marksist-Leninist hareket ve Kürt ulusal-devrimci hareketi. Bunlardan ilki işçi sınıfını etkilediği oranda tehlikeli görüldü, ikincisi de köylülük ve aydınlar arasında kendisine bir taban oluşturmaya başladığı anda.

İşçi Hareketi

İşçiler sorunlarına çözüm bulmak amacıyla üretimden gelen güçlerini kullanmayı yeniden öğreniyorlar. Gelişen işçi hareketi, ekonomik ve kendiliğindenci niteliğine rağmen hükümet, patron ve sarı sendika üçlüsünü tedirgin etmiştir. Sendikacılar tabandan yükselen dalga karşısında işçilerden bütünüyle kopmamak ve hareketin önünü kesmek için eyelemlere sahip çıkmak zorunda kalmışlardır.

İşçi hareketinin taleplerinin hemen hepsi ekonomik içerikliydi. Eylemlerin başlıca hedefi ekonomik haklar elde etmek. İşçi hareketinin bazı siyasal öğeler ve örgütlenme biçimleri barındırmış olması kendiliğindenci karakterini değiştirmiyordu.

Hareketin düzeyini azımsamak yalnış olduğu gibi, kendiliğindenciliğe tapınmak da yalnıştır. Sosyalistler, işçilere siyasal ortamın bir genel grev için, hem de siyasal ve demokratik bir takım özgürlükler talep etmek açısından, elverişli olduğu, mücadeleyi sadece ekonomik taleplerle sınırlamamaları gerektiği propagandasını yapmadan, sarı sendikalardan ve bugün işçi hareketini destekleyen birçok burjuva akımından nerede ayrıştıklarını başka türlü gösteremezlerdi.

Demokratik ve siyasal talepler (genel grev hakkı, sendikal özgürlükler önündeki her türlü engelin kaldırılması, faklı siyasal görüşlere örgütlenme özgürlüğü, 1 Mayıs' ın kabulü, vb.) içerecek bir genel grevin zemini oluşmuştur. Yerel seçim sonuçları, ülkedeki erken genel seçim havası, işçi sınıfı tabanında biriken tepkiler, siyasal içerikli işçi eylemleri için ortamı hazır bir hale getirmiştir.

İşçi sınıfının geri bilinç düzeyi, başvurduğu değişik eylem biçimleri ve kendiliğindenci tepkisi bile, onun devrim mücadelesinde nasıl tarihsel ve siyasal bir rol oynayabileceği gerçeğini yeniden gözler önüne sermiştir. Sosyalist hareketin küçük

burjuva tabandan kurtulmasının ve bir işçi tabanına oturmasının önemi bir kez daha açığa çıkmaştır. Sosyalist hareket, işçi yığınları arasında maddi bir güç haline gelmeden öncülük iddiasını hayata geçiremez. İşçi hareketi burjuva politikasının aleti olarak kaldıkça, sosyalist hareket bir siyasal iktidar alternatifi konumuna yükselemeyecektir. Devrimci bir işçi partisi yalnızca kadrolara ve programa dayanılarak kurulamaz. Parti kurmak kolaydır; asıl önemli olan komünist adını hakeden, daha önce kurulmuş partilerden farklılığını pratikte kanıtlayabilen bir parti kurmaktır. İşçi sınıfı arasında güç olmadan bir parti kurmak, varolanlara yeni bir parti eklemekten başka birşey ifade etmez. Partileşme süreci diye kullandığımız kavramı bu içerikte yorumlamak gereklidir.

Ulusal Hareket

PKK' yı eleştiriyoruz ama bu örgütten öğrenilecek şeyler de vardır. Hem de olumlu anlamda. Mücadeleci bir tutuma olmadan kimliği inkar edilen Kürt halkının en basit sorunlarını dahi gündeme aldırmanın zor olduğunu PKK pratiği bir kez daha doğrulamıştır. Kendini fiilen dayatan bir olgu olmadan bir eylemlilik yaratılmadan, Kürt ulusal sorunu, sömürgeci ülke politikasında ve toplumsal sorunlar arasında kendisine temel bir yer edinemez. Ezen ulusun tüm sınıflarını ve siyasal temsilcilerini, kendisini tartışmaya Kürdistan ve Kürt sözcüklerini daha çok telaffuz etmeye zorlayan bir özne de PKK' dır. Bu örgütün pratiğinden de doğru dersler çıkaracak, kitle çizgisine uygun bir mücadele anlayışıyla davranacak devrimci bir örgütlenmeye, bugün her zamankinden daha çok ihtiyaç vardır.

Bölgede örgütlenmek, propaganda ve ajitasyon yapmak sömürgeci ülke koşullarıyla kıyaslanamayacak oranda güçtür. Türkiye giderek açık bir siyasal faaliyet olanağına daha çok sahip olmaktadır. Ancak benzer bir olanağa bölgede rastlanamamaktadır. Örneğin, yasal sosyalist bir yayını Diyarbakır merkezli çıkarmak imkansız gibidir. Yasalar buna elvermediğinden değil, sömürgeciler kendi koydukları yasaları kendileri çiğnediklerinden bu böyledir. Türkiye' de varolduğu kadarıyla siyasal özgürlüklerin bölgede kullanılmaması için, sömürgeciler fiili önlemler almaktadırlar. Ama bu durum, ulusal hareketin sömürgecileri kendi yasalarını nasıl çiğnedikleri konusunda teşhir etmeyeceği, mücadelenin bu biçiminden de yararlanmaya çalışmayacağı anlamına gelmez.

Yerel seçimde bölgede bağımsız aday çıkarmak doğru bir politikaydı. Başka bir taktiğin örneğin boykotun koşulları yoktu. Ancak sosyalistlerin seçim taktiği bütünüyle bu muhtevada gerçekleşmedi. Örneğin, proletarya sosyalizminin sempatizanı olan birçok unsur, saptanmış politikaya karşın, sömürgeci partilerin listelerinde demokrat olarak tanıdıkları adaylar için çalışmıştır. Bu olgu, siyasal bilinç düzeyinin geriliğinden ve sözkonusu unsurları denetleyememekten kaynaklanmıştır. Asıl değinmek istediğim sorun, bu değil. Bence biz hatayı örgütlü davrandığımız bir alanda yaptık. Başkalarıyla oluşturduğumuz seçim platformunun ilkeleri belirlenirken, bölge için ilkelerimizi öne sürmeyi unuttuk. Anti-sömürgeci ve anti-feodal ilkelerimizi

savunmadık. Platformun program hazırlıkları sırasında anti-cinsiyetçi ilkenin başlangıçta olmaması arkadaşlarımızın, özellikle de kadın arkadaşlarımızın haklı tepkisine yol açmıştı. Tepkilerin haklı olması ve gösterilen çabalar, bu alanda ilkesel bir hataya düşmemizi önledi. Aynı duyarlılık ulusal soruna gösterilmedi. Dört ilkeyi Türkiye' deki eylem birlikleri için önerdiğimiz, bölgede ise ilkelerimizin farklı olduğu gözden kaçtı.

Birçok Kürt grubunu kapsayan bir birlik, bağımsız aday çıkarma politikası yanısıra, sömürgeci partilerin listelerinde yurtsever ve ilerici bildikleri adayları da destekleyeceğini açıklamıştı. Bu tutumun politik açıdan haklı bir yanı yoktur. Sömürgeci ülkede sosyalistlerin bazı şartlara bağlı olarak burjuva partilerine oy verilebileceğini savunmalarının bir ölçüde haklı gerekçeleri olabilir. Bu partilerin örneğin, işçiler ve diğer çalışanlar için daha çok siyasal özgürlük içeren talepleri olabilir. Ama sömürge ülkede soruna böyle yaklaşılamaz. Kürdistan ve Kürt gerçeğini inkar eden, Kürtler' e kültürel haklar verilmesinden yana olan üyelerini bile ihraç etmekte kararlı olan bir partiye, dolaylı da olsa destek anlamına gelen bir taktik izlemek, en hafif deyimle ilkesizliktir.

Kadın Hareketi:

Kadın hareketi aydın tabanına dayanıyor. Ayrıca bölünmüş bir hareket. Birçok kadın çevresi ve derneği var. Bütün eğilimlerin bir dernek çatısı altında birleşmeleri fikri, bugüne kadar pek taraftar bulmadı. Eskinin her siyasal grubun kendi kadın derneğini kurması eğilimi teorik olarak savunulmadan, pratikte yeniden karşımıza çıktı. Bölünmüşlük tablosunun arkasında esas olarak sosyalist hareket var. Sosyalist hareket kadın hareketini de kendisine benzetmeye çalışmaktadır. Bunda başarısız kaldığı da söylenemez. Bu durumun kısa sürede aşılabileceği hayaline kapılmamak gerekir. Genelde kitle hareketinin yükseldiği, özelde işçi tabanına oturmuş devrimci bir hareketin ortaya çıkması koşullarında ancak bu olumsuz tablo değişebilir. Ama o koşulların oluşmasına kadar işler oluruna bırakılamaz. Tersine bugünden yanlış eğilimlerle ve pratiklerle mücadele edilmelidir. Kadın hareketinin birliği bir dernek veya benzeri bir örgütsel biçim altında sağlanamıyorsa, eylem birliği gerçeleştirici adımlar atılmalıdır.

Geçmişte bizim de bir kadın "Kitle Örgütü" müz vardı. Ama hiç bir zaman bu olayın teorisini yapmadık. Yani yalnızca bizim kadın örgütümüz demokratik, diğerleri ise grup derneğidir demedik. Böyle bir nitelemeden bilinçli olarak kaçındık. Ayrı bir dernek kurmayı zorunluluklar dayatmıştı. Bugün de benzer bir sürece girdik. Faaliyetlerine katılma, görüşlerimizi savunma ve çoğunluk olma hakkımıza bir engel çıkarılmadıktan sonra, başkasının yönetimindeki bir dernekte çalışmak yalnış bir politika değildir.

Kadın sorununu feminizmi atlayarak tartışmak nerdeyse olanaksız bir hale geldi. Bu bir anlamda, ülkenin yabancısı olduğu feminist akımın bütün kollarıyla (değişik biçimleri ve anlatımlarıyla) kendisini dayatmasından kaynaklandı. Ayrıca sosya-

list hareketin kadın sorununa ilişkin ataerkil ve filisten kafalı insanlarla dolu olması, feminizmin sosyalistleri genellikle de sosyalist kadınları etkilemesine yol açtı. Öyle ki feminizmin bir biçimi olan sosyalist feminizm, sanki Marksizmin kadın sorunundaki adlandırılmasıymış gibi Marksist dünya görüşüne monte edilmeye kalkışıldı.

Marksistlerin feminizmin her biçimiyle kendi aralarına bir mesafe koymaları gerekir. Kadın sorununun tanımı ve çözümü açısından Marksist teorinin tabanı üzerinde kalmak yeterlidir. Marksist teoride her sorunun cevabı önceden verilmemiştir. Bu teori gelişmeye de kapalı değildir. Kadın sorunuyla marksizmin ilgili sistematiği ve yöntemiyle çelişmemek koşuluyla, başka akımların görüşlerinden de yararlanılabilir. Bunda hiç bir sakınca yoktur.

Pratik mücadelede sanki kadınların kurtuluş mücadelesinin öncüsü feministlermiş gibi insiyatifi onlara bırakan bir tutum alınıyor. Bu yanlış bir yaklaşımdır. Kadınların gerçek kurtuluşu feminizmin değil, Marksizm öncülüğünde yürtülecek mücadelenin başarısına bağlıdır. Marksistler bu bilinç ve iddiayla kadın hareketinde öncü bir rol üstlenmelidirler. Geçmişte, kadın sorununda proletarya sosyalizmi saflarında eksik bir bakış açısı vardı. Bu sorunu ilkeleştiren bir pratik yaşanmamıştı. Bugün bu eksik yan kavranılmış olarak anti-cinsiyetçi ilke, ittifakların temel bir ilkesi olarak öne sürülüyor. Tabi bu ilkenin benimsendiğinin ilan edilmiş olması, sorunun her açıdan kavrandığının garantisi değildir.

Sosyalist feminizm dahil, genel olarak feminizm için kadın sorunu birincildir. Bu da doğaldır. Çünkü feminizm bir kadın bakış açısıdır. Marksizm içinse, kadın ve erkeklerden meydana gelen işçi sınıfının sorunu birincildir. Zira Marksizm bilinçli kadın ve erkek proleterin bakış açısıdır. Her sorunu bu ana halkaya göre değerlendirir. Marksizmin kadın sorununa önem vermesi de bu çerçevededir. Bir başka deyişle Marksizmi kadın sorununda öncelikle işçi ve emekçi kadınların sorunları ilgilendirir. Kadın sorununun tüm sınıflara mensup kadınları kapsadığı doğrudur. Kadın sorunu sınıf sorunuyla çakışmaz. Öyle olsaydı, ayrıca bir kadın sorunundan sözetmek anlamsızlaşırdı. Ancak temel her sorunda ve siyasal olayda saflaşma sınıflara göre oluyor. Kadın olmaya veya ulus olmaya göre değil.

Kadın sorunu tüm kadınları ilgilendirir önermesinin içeriği indirgemeci bir mantıkla ele alınmamalıdır. Kadın sorunuyla ilgili temel taleplerin gerçekleşmesi, sınıf mücadeleci alanı dışında sağlanamaz. Kadınlar mücadelelerini ve kurtuluşlarını diğer ezilenlerin (işçi sınıfının, ezilen ulusun) mücadelesinden ve kurtuluşundan kopardıkları noktada yenilgiye mahkumdurlar. Marksist bir bakış açısıyla hazırlanmış bir kadın programının ilk ayırdedici özelliği, işçi ve emekçi kadının sorunlarını ve taleplerini önplana çıkarmasıdır.

Sosyalizmin kadınları gerçek anlamda kurtaramayacağı, ama kurtuluşlarının koşullarını hazırlayacağı savı ileri sürülmektedir. Sosyalizm kadın kurtuluşunun önkoşuludur formülasyonu bu içerikle savunulmaktadır. Marksist teoride kadın sorununun yerini böyle tanımlamak ve yorumlamak yanlıştır. Eğer bu formülasyon feminizme karşı, kadın sorununun çözümünün kapitalist taplumda da olanaklı olduğu görüşüne karşı ya da sosyalist ülkelerin pratiğinin kadınları ezilen cins konumundan çıkaramadığı anlamında savunulsaydı, gerçekçi bir yanı olurdu. Ama bu formülas-

yonla doğrudan Marksist teori hedef alınıyor. Sosyalizm, yalnızca kadın kurtuluşunun önkoşulu olarak tanımlanamaz. Kadını gerçekten kurturacak biricik sistemdir de. Bundan özel olarak kadınların kurtuluşu için şimdiden mücadele etmeyelim, sosyalizm için savaşalım, sosyalizm nasılsa kadınları kurtaracaktır, sonucu çıkarılamaz. Sosyalist toplum sınıflı toplumun ilk evresidir ve içinden geldiği toplumun izlerini üzerinde taşır. Sosyalist ilişkilerin ekonomik, toplumsal, siyasal ve kütürel hayatın her alanında egemen olması, bir dizi mücadele olmadan başarılamaz. Sosyalist iktidar altında da "kadın sorunu" değişik biçimlerde varlığını sürdürebilir. Bu sorunun kökten çözümü erkek değer yargılarına, anlayışlara ve alışkanlıklara karşı sistemli bir mücadeleyi gerektirir. Böyle bir mücadelede kadın hareketine ihtiyaç vardır. Kadın sorununun çözümü, ekonomik kurtuluş kadar, toplumun ideolojik ve kültürel açıdan dönüştürülmesine de bağlıdır.

Gençlik Hareketi:

Eskinin güçlü gençlik hareketine bir özlem duyulmaktadır. Kurulan ögrenci derneklerinin kitleselleşememesi ve bunun nasıl aşılabileceği sosyalist gençlerin başlıca problemidir. Gençlik hareketi artık eski konumuna gelemez, çünkü koşullar değişti diyenlerle, sanki hiç bir şey olmamış gibi eski yöntemlerle gençliği harekete geçirmek isteyenler (biri gençliğin genel mücadeledeki yerini küçümsemeye, bir de abartmaya tekabül eden eğilimler) bu soruna çözüm bulunması önünde birer engeldirler.

Gençlik hareketinin yeniden bir kitlesel yükselme potansiyeli taşıdığını, son iki yılın eylemleri gösterdi. Ama bunun başarılıp başarılamayacağı birçok etkene bağlıdır. Bu etkenlerin bir kısmı direkt ülkedeki siyasal gelişmelere, bir kısmı da sosyalist gençlerin somuta uygun örgütlenme ve mücadele biçimleri yaratma becerisine bağlıdır.

Sosyalizm tarihimiz gençliğin esas olarak iki biçimde örgütlenebileceğini ortaya koydu. Sosyalist gençlik örgütü ve demokratik kitle örgütü. Sosyalist gençlik örgütü özel nitelikte bir örgüttür. Örgütsel açıdan bağımsız, ideolojik olarak ise bir çizgiye bağlıdır. Sosyalist gençlik örgütünün örgütsel bağımsızlığı demek, bağlı olduğu ideolojik çizgiden herhangi bir talimat almadan kendi yöneticilerini kendisinin seçmesi, kendi program ve tüzüğünü kendisinin hazırlaması demektir. Gençliği vesayet altına alma eğilimi, onu kararlarla ve talimatlarla yönetme anlayışı yanlıştır. Gençliği yönlendirmek isteyen, bunu düşüncelerinin doğruluğundan güç alarak yapmalıdır. Gençlik ancak ikna yoluyla bir çizgiye bağlı tutulmalıdır. Sosyalist gençlik örgütü üyelerine sanki parti üyeleriymiş gibi davranılmamalıdır. Bu tür bir örgüt üyeliği için sosyalist olmak ve belli bir çizgiye sempati duymak gereklidir.

Gençliğin demokratik örgütü, sosyalist gençlik örgütünden daha farklı olmalıdır. Açık, geniş ve alabildiğine kitleselliği savununmalıdır bu tür bir örgütlenmenin. Yalnızca sosyalist gençlere değil, sıradan henüz siyasal bir bilinç edinememiş, ama günlük yaşamda bir genç olarak karşılaştığı ve direkt kendisini ilgilendiren sorunlara

ancak örgütlenerek başa çıkabileceği fikrine ulaşmış herkes böyle bir örgüte üye olabilmelidir. Demokratik bir örgüt ilkesiz, bu anlamda da şekilsiz mi olmalıdır? Şüphesiz hayır. Soruna değişik bir açıdan bakılmalıdır. Sosyalist gençlik örgütüne üye olabilmek için herşeyden önce sosyalist olmak ve belli bir çizgiye sempati duymak koşulu aranıyordu. Demokratik bir örgütte ise soruna böyle yaklaşılamaz. Henüz temel herhangi bir siyasal sorunda doğru-dürüst görüş oluşturmamış biri üyelik için başvurduğunda karşısına ilkeleri çıkarmak doğru bir yöntem değildir. Üyelik talebinde bulunması yeterli olmalıdır. Ancak herşey bu kadarlık bir basitliğe de indirgenemez. Sorunun bir de arka yüzü vardır. Demokratik bir örgüt bir eylem programına, ilkelerin belirlediği bir mücadele perspektiğine sahip olmalıdır. Üyeler, faaliyet içinde eğitilmeli ve siyasal bir bilince kavuşmaları sağlanmalıdır.

Geçmişte demokratik örgütlenmeler için anti-emperyalist, anti-faşist ve anti-şovenist (bölgede anti-şovenizm yerine anti-sömürgeci ve anti-feodal) ilkeler öne sürüyorduk. Bugün de bu ilkeli tutumu, anti-cinsiyetçiliği de ekleyerek devam ettirmeliyiz. Sosyalistler görüşlerini gizlemezler. İlkesiz politikalardan yana olmazlar. Onlar her alanda en tutarlı politikanın ilkeli politika olduğu anlayışıyla hareket ederler.

Hangi örgüt hangi alanda kurulmuşsa, o alanın sorunlarının çözümü için mücadele etsin, deniliyor. Kadın örgütü kadın sorunuyla, gençlik örgütü gençlik sorunuyla, sendikalar ekonomik ve sendikal sorunlarla vb. Bu görüş bir ölçüde haklılık payı taşıyor. Bir gençlik örgütü,öncelikle kendi alanının sorunlarını önüne koymalıdır. Bunda ters olan birşey yoktur. Ama gençliğin öyle sorunları vardır ki, bunları genel sorunlardan ayırmak, özellikle çözümlerini genel siyasal sorunların çözümlerinden koparmak olanaksızdır. Sözkonusu ilkeler bu örgütlerin özgül mücadelelerini genel mücadeleye, özel alanı genel alana bağlayan ilkelerdir. Bu ilkeleri savunmayan bir kitle örgütüne nasıl demokratik diyebiliriz?

Bu ilkeler sosyalist olmanın asgari ilkeleri değil, burjuva demokrat olmanın ilkeleridir. Biz sosyalist olduğumuz için bu ilkeleri savunuyoruz; tersi değil. Sosyalistlerin asgari ve azami programları olabilir ama, sosyalistliğin asgari veya azami ilkeleri olamaz. Marksist-Leninist anlamda sosyalist, sınıf mücadelesinin bir siyasal geçiş dönemi olan proletarya diktatörlüğü yoluyla sınıfsız topluma varacağına inanan kişidir. Sosyalistliğin bunun dışında bir tarifi yoktur.

Demokratik bir kitle örgütü hem örgütsel açıdan, hem de siyasal açıdan herhangi bir örgütün çizgisinden bağımsız olmalıdır. Ama o genel demokratik mücadele karşısında, işçi sınıfının ve ezilen yığınların siyasal mücadelesi karşısında tarafsız olmamalı, tam tersine kendini bu mücadeleye bağlamalı, siyasal saflaşmada gücünü ezilenlerin ve sömürülenlerin kurtuluş mücadelesinden yana koymalıdır.

Şekilsiz ve ilkesiz bir kitle örgütü yerine, ilkeli bir örgütü savunmalıyız. İkincisini kurmak veya bir örgüte bu niteliği kazandırmak birincisine oranla daha zordur. Ama biz zoru tercih etmeliyiz. Çünkü doğru zor olandadır.

Genel Sosyalist Hareket ve Proletarya Sosyalizmi:

Sosyalistler yeniden toparlanmaya ve örgütlenmeye çalışıyorlar. Bu faaliyet yeni ayrışmalar ve saflaşmalarla içiçe gelişiyor. Genel sosyalist hareket, biri ihtilalci,

biri de reformist iki kanattan oluşuyor. Arada kalan, safını henüz netçe belirleyemeyen de var.

Sosyal-refomistlerin bir kesimi dünyanın ve Türkiye' nin değiştiğini, bu nedenle eski teorilerin de değişmesi gerektiğini öne sürüyor. Bu kesim reformist cephede merkezi bir konuma tartışmayı yönlendirme ve gündemi saptama gücüne sahip. Bu "yeni politik çizgi" ye mesafeli duran ve "klasik" tezlerden bütünüyle kopmak istemeyenler aynı cephede bir başka çekim merkezi oluşturmak çabasındalar. Sosyal-reformistlerin tümünün ortak özelliği, yasalcı olmaları. Bir kesim de yasal bir partinin hangi temeller üzerinde kurulabileceğini tartışıyor. Sosyal-reformistlerin yine tümü ihtilalcileri muhafazakarlıkla, dogmatizmle, devrimci-demokratlıkla suçluyor. "Değişen" koşullara rağmen, ihtilalcilerin çizgilerini korumaları çağın gerisinde kalmak, değişeni kavramamak,yanlışlığı kanıtlanmış olan bir çizgide israr etmek olarak niteleniyor. Sosyal-reformist kanat, düne oranla bugün çok daha açık bir biçimde düzen içi olmaya soyunmuştur.

İhtilalci kanat, 12 Eylül' den sonra örgütlülüğünden ve kitle desteğinden çok şey kaybetti. Yenilginin ağır sonuçları, önderlik zaafı, yapılan hatalar, toparlanmakta geç kalınması vb. nedenler, ihtilalci akımları sosyal-reformizmin, liberalizmin ve aydın bireyciliğinin etkisine açık tutmaktadır. Bu etkiler teorik ve politik düzeyde birlikçilik, yasalcılık, vb. sorunlar üretirken, pratik alanda da örgütlü çalışmadan uzak durmak, kendiliğindencilik, mücadele ve dayanışma ruhunun geriliği vb. sorunlar üretmektedir.

Birlik ve yasallık sorunlarına yanlış yaklaşımların ve geliştirilen projelerin proleter sosyalist hareketi de etkilediği biliniyor. Öyle ki, proleter sosyalist hareketin kemikleşmekten kaçınmak için içe dönük bir muhasebe yapmaması gerektiği bile ileri sürülebiliyor. İçe dönük muhasebe yapmamanın başkalarıyla gerçekleşebilecek olası bir birliğe daha çok hizmet edeceği iddia edilebiliyor. Biz eski teoriye karşıyız, eski pratiğe karşıyız, eskisi gibi yürümek istemiyoruz, yeni'den yanayız deniliyor. Proletarya sosyalizmi kavramının birliği engellediği, onun yerine devrimci marksizm kavramının propagandası, proleter sosyalist hareketin görüşlerini savunmak üzere çıkarılan bir yayın organında açıkca yapılabiliyor. Bu nedenle sözkonusu yayın, bizim dışımızda, proleter sosyalist gelenek içersindeki birlikçi kanadın temsilcisi olarak adlandırılabiliyor.

"Birlikçi" eğilim, proleter sosyalist harekete, başkalarıyla gerçekleştirilebilecek bir birliğe katkıda bulunmak dışında bir güven ve umut bağlamıyor. Bu eğilim, proleter sosyalist akımın kendi iç dinamiği ve evrimiyle ülkedeki genel siyasal mücadelenin gereklerini karşılayacak bir nitelik düzeyine ulaşabileceğine inanmıyor. Bugün kendini farklı biçimler ve söylemler altında ifade eden bu eğilim sistemleştirilemediği ve mantıki sonuçlarına götürülemediği için, taktik bir görüş ayrılığı olarak içimizde varlığını koruyor. Başkalarıyla ortak çıkarılacak teorik bir tartışma dergisinden haftalık politik bir dergiye; dışımızdaki sosyalist aydınların danışmanlığını yapacakları, yönetiminse bizde olacağı bir yayın çıkarmaya varıncaya değin çeşitli projeler, bu eğilim tarafından gündemimize sokuldu. Genel adına konuşma konumunda olanlar ya doğrudan bu projelere destek oldular, ya da sessiz kalarak bu eğilimin olduğun-

dan daha etkili görünmesine neden oldular. Örneğin, danışma kurullu dergi önerisi açıkca benimsendi. Ancak gösterilen tepkiler üzerine bu destek geri alındı.

Genel sosyalist harekette de gerçekleşen veya proje aşamasında olan birlikler var. TBKP buna bir örnektir. Kendilerini "geleneksel sol" olarak adlandıran bir kesim birliği temel ve güncel bir sorun olarak gündemlerinde tutuyor. Bir kısmı, yasal parti kurulduğu andan itibaren herkes grubunu dağıtmalı diyor. Bir kısmızda eski TİP' den daha geniş birliklere açık ve grupların faaliyetlerini yasaklamayacak yasal kanatlı bir parti fikrini savunuyor.

Yasalcılık, bizim "birlikçi" eğilimimizin de bir sorunudur. Legalitenin nasıl ele alındığına bir açıklık getirmeden öngörülen projelerin hayata geçirilmesi mümkün değildir. Zaten bu eğilimin içersinde yasal partiye "sıcak" bakanlar da var. Ancak yasal parti düşüncesi, şimdilik çoğunluktan kopmamak endişesiyle olsa gerek, yasadışılığın önemi de vurgulanarak şekillendirilmeye çalışılmaktadır.

Proleter sosyalist hareket, kendisine güvenmeyen ve umut bağlamayan her unsurunu ve içindeki eğilimi tartışmalarla, ikna yöntemleriyle kazanmak ve kendi birliğini sağlamak zorundadır. Bu yapılmadan niçin bir geleneğin devam ettirilmek istendiği sorusuna da mantıklı ve ikna edici bir yanıt verilmemiş olacaktır.

Bugün birincil sorunumuz, ilişkileri ve faaliyeti merkezileştirmek, proleter sosyalist potansiyeli teorik, politik ve pratik olarak yönetip harekete geçirecek bir önderlik yaratmaktır. Enerjimizi ve dikkatimizi esas olarak bu doğrultuda yoğunlaştırmadan yol alamayız. Temel sorunları gölgeler ve tartışılmalarını geciktirir bahanesiyle pratik faaliyetten uzak durmak da, birlikçilik ve yasalcılık gibi, benimsenilecek bir anlayış olamaz. Faaliyetle tartışmayı birlikte götürmeyi beceremeyenler, temel hiçbir sorunu çözme becerisini de gösteremezler.

Gelinen noktada "eski" , "muhafazakar" veya "dogmatik" diye eleştirilen ve küçümsenen teorik ve politik tezlerimizi yeniden ele alıp bunları geliştirmek gerekiyor. Bu, yalnızca dışımızdakilere karşı sürdürülecek bir ideolojik mücadele için zaruri değildir; aynı zamanda içe dönük birlik ve ayrılık noktalarını somutlaştırmak ve kendi zeminimizi güçlendirmek için de gereklidir. Kendimizi yeniden tarif etmeli ve genel sosyalist hareket içersindeki yerimizi yeniden belirlemeliyiz. Eski teoriye, edebiyata ve geleneğe bağlı olup olmadığımız sorusu madem ki karşımıza çıkarıldı, bunun cevabını da hiçbir yöne sapmadan açıkca ortaya koymalıyız.

Kitle hareketi ister geri, ister yükselmiş olsun, her dönemde mücadeleye hazırlıklı bir örgüt yaratılmadan, iddialar hayata geçilirilemez. Bu iddiaların doğruluğu ve tutarlılığı pratikte kanıtlanamaz. Açıktır ki böyle bir örgüt, mevcut koşullar değişmediği sürece bir yeraltı örgütü olmak zorundadır. İhtiyacı duyulan örgüt, her koşula kendini uydurabilme kapasitesinde olan, değişene uygun olarak örgütsel biçim ve çalışma tarzı geliştiren, profesyonel devrimciler ve emekçi yığınlar arasındaki örgütlerden oluşmuş, modern sanayi proletaryası ve öncü işçilerle bağları olacak bir örgüttür.

Bugün sadece pasifliği, gerileyen ihtilalci havayı ve ataleti aşmak için değil, koşulları varolduğu için de militan taktiklere başvurmamız gerekiyor. Mücadele biçimlerini kitlelerin ideolojik ve siyasal hazırlık derecesinden koparmanın öncüyü

kitlelerden tecrit edeceği, doğru bir görüştür. Ancak kitle çizgisi, yığınların geri eğiliminin, kendiliğindenci mücadelenin seviyesine inmek, buna teslim olmak demek de değildir. Öncü kitle hareketinin önünde olmalıdır. Yığınların kendi deneyleriyle öğrenmelerine yardımcı olmak bakış açısıyla onları mücadeleye çekecek eylem biçimleri geliştirmeliyiz. Sorunu daha somut ifade etmek açısından örneğin, bugün işçi hareketine ne kadar özgün de olsa geliştirdiği eylem biçimleriyle yetinmesini söyleyemeyiz. İşçilere daha ileri ve daha örgütlü eylemler önermeli, bunların propagandasını yapmalı, işçiler arasında gücümüz varsa salt propagandayla yetinmeyip bunları fiilen gerçekleştirmeye çalışmalıyız. Toplumsal gelişmenin yasaları, birçok alanda burjuva yasalarını zorlar bir hale gelmiştir.

Örneğin, gençlik hareketi akademik sorunlar dışında başka birşeye karşı mücadele etmesin diyemeyiz. Gençlik hareketi, genel siyasal gelişmeler karşısında tepkisini ortaya koymalı, siyasal eylemler düzenleyebilmelidir. Sokak gösterileri yapmak, polise direnmek yanlış değildir. Tersine bunları yapmalarını, yapılanlardan dersler çıkarıp yeni ve daha örgütlü olanlarına hazırlanmalarını öğütlemeliyiz gençliğe. Bugün gençlik yığınlar halinde işçi hareketini desteklemiyorsa, dün gençlik eylemleri yükseldiğinde işçi sınıfı sessiz kalıp gençliğin yardımına koşmamışsa bu hem birşeyin göstergesidir; hem de görevimizin ne olması gerektiğinin cevabıdır.

Kürtlere bok yedirilmesi yeni bir olay değildir. Biraz yumuşayan siyasal ortamın etkisi, daha çok da bölgedeki aydınların girişimiyle Yeşilyurt köylüleri, bok yedirilmesine karşı mahkeme yoluyla mücadele etmek cesaretini buldu kendilerinde. Niye sömürgeciliğe karşı başka mücadele yollarının varolduğu propagandası yapmayalım? Köylüler, bok yedirenlere karşı başka biçimlerde direnmeden bu olayların önünün alınamayacağını kavramalıdırlar. Örneğin, Irak Kürdistanı' ndan gelen Kürtler' e yalnızca siyasi mültecilik hakkı tanınması talebiyle yetinebilirmiyiz? Bu talep özünde liberallerin, sıradan demokratların talebi olabilir ancak. Kürtler yabancı bir toprak parçası üzerinde değiller ve istiyorlarsa Güney Kürdistan' a özgürce dönmelidirler. Propagandamızı Kürtler' in özgürce dönme talebini yükselterek yürütmeden, sömürgecilerin bunu kabule yanışmayacakları gerçeğini de unutmayıp, kendi gücümüzle dönüşün koşullarını hazırlamaya çalışmadan tutarlı davranmış olmayız. Tersi bir durumda liberallerden, sıradan demokratlardan ne farkımız kalır?

1960 ve 70' lerin mücadele geleneğinden doğru bir temelde dersler çıkarmadan ve sistemli bir teoriyle silahlanmış militan bir çizgi izlemeden toplumda kalıcı direnme gelenekleri yaratamayız. Kitle hareketi, bu anlayışla şekillenmiş ve pratikte bunun gereklerini yerine getiren bir siyasal öncüye kavuşmadan, ya bir burjuva muhalefet akımının peşine takılacaktır, ya da toplumda derin ve kalıcı bir iz bırakmadan Oligarşi tarafından bastırılacaktır.

İŞÇİ HAREKETİ VE KÜRTLER

M. FIRAT

Gelişen işçi hareketinin iki temel özelliği vardı: Ekonomik içerik ve kendiliğindencilik. İşçi hareketi bazı siyasal bilinç unsurları ve örgütlenme biçimleri barındırmasına rağmen, sahnede siyasal bir işçi hareketi yoktu.

İşçi hareketinin durumu genellikle abartıldı. Kimisi, işçi hareketinin siyasal olduğunu iddia etti. Kimisi de, hareketin ekonomik ve kendiliğindenci karakterinden bahsederek, özünde bu olgularla çelişen görüşler öne sürdü. İşçi sınıfının ortaya koyduğu direnişle, aslında 12 Eylül' den sonra kaybettiği siyasal ve demokratik hakları için mücadele ettiğini söyledi. İşçi hareketinin niteliğini doğru değerlendiremeyen bu eğilimler, son tahlilde aynı noktada buluşuyorlardı: İşçi kuyrukçuluğu yapmak, işçi hareketinin düzeyini olduğundan farklı görerek, ona tapınma konumuna düşmek. Soruna böyle yanlış yaklaşanlar doğal olarak ne işçilere yönelik tutarlı bir propaganda ve ajitasyon faaliyeti sürdürebildiler, ne de işçi hareketine sahip çıkması gereken asıl talepleri önerebildiler. Bunların tek olumluluğu, işçi hareketini küçümseyenleri eleştirmeleri idi.

İşçi sınıfı, üretimden gelen gücünü kullanmayı birkaç yıl aradan sonra yeniden öğreniyor. Mücadelenin ana halkası ücretler, uygulanan iktisadi politika sonucu kaybedilen ekonomik haklardı. Bu gerçek, Türk-İş' in hükümetle anlaşmasına karşı cidi hiçbir tepkinin ortaya konulamamasından da açığa çıkmıştır. Bu, aynı zamanda işçi sınıfının kendisi için sınıf olmaktan ne kadar uzak olduğunun da bir göstergesidir. İşçi sınıfının bilinç düzeyi atlanarak ona, örneğin, fabrika işgalleri, barikat savaşları, vb. mücadele biçimleri önermek, somutla çelişecekti. Ama proletarya sosyalistleri, işçi hareketinin bu geri düzeyi gibi geri olan ondan daha ileri olmayan bir politikayı da benimseyemezlerdi. Siyasal öncü, işçi hareketinin önünde olmalıdır. İşçilerle bağı varsa hareketin içinden; yoksa dışardan propaganda ve ajitasyon yoluyla sınıfı etkilemeye çalışmak gerekiyordu. İşçilere yalnızca ekonomik taleplerle yetinmemeleri, siyasal ve demokratik talepleri de yükseltmeleri propagandası yürütmeden, proletarya sosyalistlerinin sıradan direnişçi bir işçiden veya bir sendikacıdan ne farkları kalır? Bu, işçi hareketinin de gerisinde kalmak, onun kuyruğu olmak anlamına gelmez mi?

İşçilere bir genel greve, gerektiğinde tek tek fiili grevlere gitmek önerilebilirdi. Sendikacılar bile sıkıştıklarında bu tür eylemlere başvuracaklarını açıklıyorlardı. Zira geniş işçi yığınları, bu eylem biçimlerine hazır olacak kadar bir tepki ve hoşnutsuzluk içerisindeydi. Sendikacılar, tabandan yükselen dalga karşısında, işçilerden büsbütün kopmamak ve hareketi denetim altında tutmak amacıyla sert ve uzlaşmaz bir görünüm almak zorunda kalmışlardı.

Genel bir grevin de, fiili grevlerin de yasalarda yerleri yoktur. Ancak toplumsal gelişmenin kendi yasaları, bugün birçok alanda burjuva yasalarını zorlar bir nitelik kazanmıştır. En önemlisi de siyasal konjonktür, yalnızca ekonomik talepler içeren

grevlere değil, siyasal ve demokratik talepler içerecek grevlere de elverişli bir özelliğe bürünmüştür. İşçiler, kendilerini mutlak yoksulluğa iten politikalara artık sessiz kalmayacaklarını ortaya koydular. Son yerel seçimlerle birlikte burjuva muhalefetin güçlenmesi ve erken bir genel seçim ortamının oluşması, işçi hareketine karşı kaçınılmaz olarak hem siyasal iktidarı, hem de muhalefeti uzlaşmaya veya destekleyici olmaya zorladı. Seçimde kitle desteği için aralarında tepinen burjuva partilerin sistemi doğrudan hedef almadığı sürece, bu gerilikteki bir işçi hareketine, hatta birtakım siyasal ve demokratik haklar ileri sürecek bir işçi hareketine açıktan tavır almaları düşünülemez. Bu açıdan, siyasal ortamı ve işçi tabanındaki huzursuzluğu da gözönüne alarak proletarya sosyalistleri, işçilere siyasal ve demokratik taleplerde bulunmaları propagandası yaparak, bu olmadan tek başına ekonomik haklar elde etmenin, çok şey değiştirmeyeceğini tüm olanaklarıyla anlatmalıydılar. İşçi hareketi sadece ücretler, sosyal haklar veya idari birtakım sorunların çözümü için mücadele etmemeli, bu alanlarda haklar elde etmenin kalıcı güvencesi olabilecek siyasal ve demokratik içerikli talepler de öne sürmelidir. Örneğin, sendikal örgütlenme önündeki her türlü engelin kaldırılması, genel grev hakkı, 1 Mayıs' ın kabulü, siyasal düşüncelere örgütlenme özgürlüğü vb.

İşçi hareketi siyasallaşmadan, siyasal özgürlükler için mücadele verecek bir bilinç düzeyine ulaşmadan, bugün talep ettiği ekonomik haklara kavuşsa bile, burjuvazi bu hakları ondan yeniden geri alabilecektir. Hem de herhangi bir şiddet yöntemine başvurmadan, alacağı ekonomik önlemlerle bunu başarabilecektir. Ama işçi sınıfı tüm işkollarında grev hakkına sahip olursa, geniş bir sendikal özgürlükten yararlanabiliyorsa, genel grev hakkı, dayanışma grevi gibi haklar yasalarla güvence altına alınmışsa, burjuvazi kazanılmış hakları kolay gasbedemeyecek, bunlara dokunmaya kolay cesaret edemeyecektir.

Bu taleplerin hiçbiri kapitalizmi doğrudan karşısına almıyor. Birçok ülkede işçi sınıfı bu hakları çok önceden elde etmiştir. Türkiye' de kapitalizm yıkılmadan da bu haklara kavuşmanın olanağı vardır. Ama bunun için bir bedeli, örgütlü bir mücadeleyi göze almak gerekmektedir.

Bu taleplerin hiçbiri kapitalizmi doğrudan karşısınaalmıyor. Birçok ülkede işçi sınıfı bu hakları çok önceden elde etmiştir. Türkiye' de kapitalizm yıkılmadan da bu haklara kavuşmanın olanağı vardır. Ama bunun için bir bedeli, örgütlü bir mücadeleyi göze almak gerekmektedir.

İşçi hareketinin bu tür siyasal ve demokratik taleplere sahip çıktığını varsayalım. Bu, onun kendi dünya görüşü olan sosyalizmi benimsemeye, sosyalist bir biliçle davranmaya başladığının bir ölçüsü sayılabilir mi?

İşçi hareketinin yalnızca kendisi için değil, toplumun tüm ezilen ve sömürülen kesimleri içinde taleplerde bulunması, onun sosyalist bir nitelik kazanmasında başlıca koşuldur. İşte bu noktada, Türkiye somutunda özel bir koşul, işçi hareketinin Kürt ulusal sorununa yaklaşımı temel bir önem taşımaktadır.

İşçi hareketinin kadınların, gençliğin, vb. toplumsal kesimlerin sorunlarına ilgi duyması ve sahip çıkması, bu kesimlerin hareketleriyle dayanışma içerisine girmesi, Kürt ulusal sorununu sahiplenmesi ve ulusal hareketle ittifaka girmesine oranla çok daha kolaydır. Bunun temel bir nedeni, Kürt ulusal sorunu konusunda burjuva ideo-

lojisinin ve resmi devlet politikasının toplum üzerinde çok etkin olması, işçi sınıfının da, bu ideoloji ve politikanın etkisi altında olmasıdır. Yani, Türkiye işçi sınıfı, henüz şovenizme karşı bir bağışıklık kazanmamıştır. Yakın geçmişte, işçi sınıfı, örneğin faşizme karşı ihtar eylemi gerçekleştirmiş, hatta birçok sendika, eylem programına anti-şovenist ilkeyi koymuşlardır. Ama somutta, gerçek hayatta Kürt ulusal sorununa sahip çıkmak bilinci ve cesareti gösterilememiştir.

İşçi hareketini, bölgede Kürt işçiler de desteklediler. Kürt işçiler, Türk işçilerle aynı sendikalarda örgütlenmişler ve birlikte mücadele veriyorlar. İki ulusun işçileri arasında, ulusal sürtüşmelere neden olacak tarihsel kökleri olan bir düşmanlık yoktur. Tam tersine dayanışma ve ortak davranma duygusu önplandadır. Ayrı örgütlenme eğilimi, Kürt işçiler arasında ne dün, ne de bugün kendisine yaygın bir taban bulmuş değildir. Ayrı örgütlenmek, daha çok Kürt aydınları tarafından rağbet gören bir eğilimdir. Ama Türkiye işçi sınıfı, ulusal soruna kendi sorunuymuş gibi sahip çıkmaz ve çözümü için mücedele etmezse, bu tarihsel ve somut koşullar hep böyle devam etmeyebilir.

"Bir ulusu ezen başka bir ulus özgür olamaz." Türkiye işçi sınıfının siyasal özgürülüğü, aynı zamanda Kürt ulusal sorununun çözümü için savaşmasına bağlıdır. Bir başka deyişle, Türkiye işçi sınıfının ne ölçüde burjuva ideolojisi ve resmi devlet politikası zemininden kurtulduğu, Kürt ulusal sorununda alacağı tutuma bağlı olacaktır.

Ulusların kaderlerini tayin hakkı, demokratik bir haktır. Bu hakka, kapitalizm yıkılmadan gerçekleşme şansı binde bir bile olsa sahip çıkmak, bu hakkın özgürce hayata geçebileceği koşulların hazırlanması için savaşmamak, lafta sosyalist, fiiliyatta şoven olmak demektir. İşçiler bugünden ulusal sorun konusunda bilinçlenmeli ve işçi hareketi kendi gündemine Kürtler' in de sorunlarını almalıdır. Sosyalistler, işçi sınıfının böyle bir bilinçle donanması için, ona yardım etmelidirler.

İşçi hareketine nasıl sendikal özgürlükler için 1 Mayıs' ın kabulü için, siyasal fikirlere örgütlenme özgürlüğü için, genel grev ve dayanışma grevi hakları için mücadele etmeyi anlatıyor ve bu doğrultuda propaganda yapılması gerekir diyorsak, aynı zamanda Kürt halkının varlığının tanınması için, olağanüstü hal uygulamasının ve koruculuk sisteminin kaldırılması için, Kürtler' e bok yedirilmesine ve işkenceye son verilmesi için, Kürt dili ve kültürü üzerindeki yasakların, şovenist ve asimilasyoncu baskıların kaldırılması için, Irak yönetiminin katliamından kaçan Kürtler' e siyasal mültecilik hakkı ve bölgede serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkı için de mücadele etmesi gerektiği propagandası yapmalıydık/yapmalıyız. Bu talepler gerçek anlamda bir ulusal sorun programını kapsamıyor. Bugünkü koşullarda, işçi hareketinin düzeyine ve siyasal ortama uygun olarak ileri sürülebilecek demokratik taleplerdir bunlar. İşçi hareketi bilinçlenmesine ve siyasal bir nitelik düzeyine ulaşmasına bağlı olarak, yani siyasal demokrasi mücadelesinde yerini almasına ve bu mücadeleye sosyalizm perspektifiyle önderlik etmeye başlamasına paralel olarak ancak ulusal soruna gerçek içeriğiyle sahip çıkabilir.

Biz biliyoruz ki, ulusların kaderlerini tayin hakkı, tarihsel ve siyasi açıdan ezilen ulusun kendi bağımsız devletini kurma hakkıdır. Türkiye işçi sınıfı bu hakkı, yani Kürtler' in ayrılma özgürlüğünü savunmadan ne kendisi için sınıf olabilir, ne de genelde burjuva ideolojisinin, özelde de şoven milliyetçiliğinin etkisinden kurtulabilir.

TARTIŞMALARIMIZ VE BİRLİK SORUNU

Sefer DENİZ

Tartışmalarımızın Yarattığı Safhalar

Birlik sorununu ele alan bir yazıya, tartışmalarımızın yarattığı saflar diye başlamak, ilk bakışta çelişik görünebilir. Hatta, birlik üzerine bunca yoğun konuşulur, yazılırken, "yeni ayrılıklar mı gündemde?" diye tedirginlik duyulabilir. Ama gündemin içinde tartışılan her sorunun, bu arada birliğin de, farklı perspektiflerle ele alınabileceğini, bu işleyişin doğal olduğunu kavramak, ve tedirginlik duymamak gerek.

Yeni Öncü' nün elinizdeki sayısı normal peryodunu çok aşarak, uzunca bir aradan sonra çıkıyor. Bu aranın, bir önceki sayıda yoğunlaşan tartışmalarımızın yaratmış olabileceği etki-tepkilerin, sağlıklı bir tartışma ortamına dönüşmesine yaradığını umalım. Ve devam edelim. "Devam edelim" diye özellikle vurguluyorum. Çünkü, bir önceki sayıya içimizden gelen tepkilerden bir bölümü de şu şekilde idi: "Çoğunluk, derginin bu tartışmalarla uğraşmasını, böyle çıkmasını istemiyor!". Bu bence, tartışmalarımızın konu seçimine ve biçimine ilişkin haklı bir dayanağı olabilecek eleştirilerin dışında, **bir anlayışı, bir perspektifi** simgeliyordu. Bu mantığı, yine aynı perspektif sahiplerinin sık sık kullandığı "tartışmayalım, iş yapalım" deyiminden de tanımak/tanımlamak mümkün.

Tabii, sürdürülen tartışmaların bu anlayışla "iş yapma" yı aksatması mümkün. Ayrıca, tartışmalarımız içinde, tartışmak için tartışan perspektiflerle yazılar kaleme alınması da mümkün. Ama, bu süreçte esas olan yanın yakalanması ve onun üzerinden yürünmesi gerekliliği, herşeyin önünde olmalı. Bu da, bu tartışmaların bizi, (tanımı doğru ve yeterle bulmasam da derdimi kısadan anlatmak için kullanayım) "iş yapma" nın sağlıklı perspektiflerine kavuşturacak yol olduğudur. Bu , "tartışmayalım" diyen yukarıdaki perspektif sahiplerinin içinde oldukları yanılgının bir yanı. Bir diğer yan ise, "çoğunluk bunu istemiyor" deyiminde gizli. İçimizdeki eğilimler, perspektiflerini dergi sayfalarına yansıtıyorlar, üstelik bu yansıyan, çeşitli konularda var olan perspektif farklılıklarının tamamı değil. Tartışmalarımız devam ettikçe ve daha sağlıklı bir zemine, öz ve biçim olarak oturdukça, bunlar da açılacak. Ve buna "çoğunluk istemiyor, memnun değil" diye karşı çıkılıyor. Hangi çoğunluktan bahsediyoruz? Ve bu nasıl bir çoğunluk anlayşı? **Bunu da tartışmamız gerekli belki?** Bahsettiğimiz, eline ulaşan yayın organında benimsediği, sempati duyduğu yayının homojen bir görünüm vermesini doğal olarak arzulayan en geniş okur kitlesi ise, bu kitleye en doğru teorik-siyasi perspektifleri ulaştırmak üzere tartışırken, onları da bu tartışmaya katmak gerekmiyor mu? Bu tartışmanın bu kitlenin önünde açıkça yapılması daha doğru değil mi? Burada ayrıca dergi ile okur kitlesinin çoğunluğu arasına,

daha doğrusu dergide tartışan perspektif sahipleri ile okur arasına bir ayırım çizgisi çeken bir sakat mantık var. Bir tarafta bu kitle ile maddi-fikirsel hiçbir bağlantısı olmayan bir yazarlar grubu, diğer tarafta da ne olduğu belirsiz bir çoğunluk mu duruyor? Durum böyle değildir. Farklı perspektiflerle de olsa, tartışmalarımızı sürdürmek üzere dergide yazan insanlarımız, bu yayının içine gökten zembille inmediler. Bir geleneğin içinden gelerek buradalar. Dolayısı ile çoğunluk diye tabir edilen kitle ile maddi-fikirsel olarak kendi tarihimiz içinde oluşmuş çeşitli bağları var. Süren tartışmalar sırasında, okur çoğunluğunun eğilimi, şu veya bu perspektiften yana olabilir. **Ama bu ayrı bir durumdur.** Bu şekilde oluşan bir çoğunluk eğiliminin, yukarıda bahsedilen, eleştirdiğim çoğunluk anlayışı ile ilgisi yoktur. Böyle bir çoğunluk anlayışı, son tahlilde taraftar çoğunluğunu güdülecek bir topluluk olarak görmeye varır. Biz bunu savunamayız. Okur, taraftar da kendisine böyle bakılmasını istemez, istemeyecektir. Okur çoğunluğu, sempati duyduğu, taraftarı olduğu derginin homojen bir görünüm vermesini doğal olarak arzular, demiştim. Bu yüzden, çoğunluğu, böyle yoğun olarak "iç sorunlara" dönük bir tartışma tedirgin edebilir. Ama bu tedirginliği yöntemli ve sağlıklı bir tartışma ile bizi bir üst düzeye sıçratacak bir hareketliliğe dönüştürmek de bizim görevimizdir. Yoksa tedirginlik yaratıyor, çoğunluk hoşnutsuz diyerek en başta o çoğunluğun kendisini durgunluğa ve geriliğe mahkum etmeye başlarız. Bu da öncülük misyonu ile hiç bağdaşmaz. Yeni Öncü adına uygun davranmalıdır.

Bir de "iç sorunlarımızı neden görevlerinin daha kapsamlı olması gereken ideolojik yayınımızda tartışıyoruz?" şeklindeki tepkiyi ele almamız gerekiyor. Bu itirazın arkasındaki anlayış da, yukarıda eleştirdiğim mantıktır. Birincisi, artık şunun kavranması gerekir, bu tartıştığımız konuların, sorunların büyük çoğunluğu sadece bizi ilgilendiren sorunlar değil. Bunlar şu anda aynı başlıklar altında hemen tüm çevrelerin tartıştığı sorunlar. Ve bu sorunların da, sosyalizmin uluslararası plandaki sorunlar, tartışma konuları ile çok doğrudan bir bağlantısı var. İkincisi, bu dergi birkaç bin satıyor, satış sayısının üstünde olması mümkün bir okur kitlesi tarfından da okunuyor Bu çoğunluğun, bu "iç tartışmaları" öğrenmeye ve tartışmaya hakları yok mu? Hepimizin hayatını, mücadelemizi başındanberi etkilemiş sorunları ve soruları, ki bu hepimiz tanımına o okur kitlesi de doğrudan dahil, bir avuç insan kendi aramızda mı tartışacağız? Esas soru bu iken, bu yanlış mantık sahipleri, "bir avuç insanı ilgilendiren sorunları neden dergide tartışıyoruz?" diye sorarak, durumu başaşağı ediyorlar. Bu gerçekten yanlıştır. Bir önceki sayıda geçmişten bugüne dönük olarak tartışmaya başladığımız sorunlar, en ufak ayrıntısında bile, **tümümüzün**, okur kitlemizin büyük bir çoğunluğu da dahil tümümüzün hayatını ve mücadelesini sürecimiz içinde şu veya bu biçimde, ama yoğunca etkilemiştir. Bu tartıştığımız sorunlar/sorular da aramıza gökten zembille inmedi. Biz bunları hep birlikte yaşadık. O zaman hep birlikte de tartışmalıyız. Tabii ne biçimde tartışacağımıza dikkat ederek. Ama şurası kesin ve açık olmalı, geçmişten bugüne, teorik ve siyasi sorunlarımız, daha doğrusu siyasi sorunlarımızın bağlı olduğu perspektifler, dergi sayfalarında dışa ve içe açık olarak yürüteceğimiz bir tartışmanın konusu olmalıdırlar. Bu bizi ileri götürecektir. Ketumluktan, kapalı kapı politikasından güç alan, "ben" liğini, fonksiyonelli-

ğini bu anlayışta bulan tutum da böylece ortadan kaldırılacaktır.

Birlik konusu da, içe ve dışa dönük olarak, kendi birliğimiz ve sosyalistlerin birliği bazında, yukarıda söylediklerimle çok yakından ilintilidir. Aramızdaki anlayış farklarını, perspektif farklılıklarını enine-boyuna tartışmadan, sağlam bir birlik oluşturamayız. Ne büyük bir çelişki ki, kimimiz, hem "perspektiflerimiz bellidir, programatik görüşlerimiz bellidir" diye yazıp, hem de "çizgi tartışması diye başlık kullanabiliyorlar. Mücadele süreci içinde oluşmuş, işleyiş içinde herkesi bağlar hale gelmiş, belli arka planlara, perspektiflere bağlı görüşler vardır. Mücadele devam eder. Görüşler hayat içinde sınanır, doğrulanır veya hayat tarafından yalanlanırlar. Bu süreç içinde mücadele eden insanlar da, var olan görüşler üzerine bunlar doğrultusunda veya hayatı ve mücadeleyi yorumlayışlarına bağlı olarak farklı doğrultularda (belki farklı perspektiflerle de) görüşler üretirler. Bunlar tartışılır. Uygun biçimler içinde ve uygun yöntemlerle, ama **tartışılırlar**, tartışmalar sonucunda çoğunluk eğilimleri belirlenir, veya işleyen ikna etme/edilme süreci herkesi aynı anlayış etrafında birleştirir, veyahut da, eğilimlerin bir arada bulunmasının mümkün olup olmadığı anlaşılır, bunların sonuçlarına göre hareket edilir. Ama bütün bunlar için yöntemleri içinde, herşeyden önce, **birlikte tartışılır**. Bu açık ve basit gerçeği anlamamak da, yukarıda eleştirdiğim yanlış perpektifle mümkündür ancak.

İlerideki sayfalarda, çeşitli başlıklar altında, doğrudan birlik sorunumuzla ilgili olduklarını düşündüğüm, "iç sorunlarımıza" ilişkin tartışacağım önce. Daha sonra sosyalistlerin birliği üzerine devam edeceğim. Sosyalistlerin birliği başlığında tartıştıklarımızla, "iç sorunlar" diye tartıştıklarımızın da çok doğrudan bir bağlantısı var. Birincisi sosyalistlerin birliği, bugün hemen bütün çevrelerin içinde ve aynı başlıklarla tartışılmakta olan sorunların yarattığı, ayrışma-birleşme süreçlerinin eksenine oturuyor.

Birbirinden **ayrı** dergi çevrelerinde **aynı başlıklar** ile tartışılan sorunlar, her çevreyi kendi içinde-eğer tartışma süreçleri böyle sonuçlanırsa-dikine ayrıştırıyor. Çevreler, kendi içlerinde tartıştıkları tezlerin bağlı oldukları farklı perspektifler itibarı ile iç saflaşmaları yaşıyorlar. Farklı çevreler arasında da bu saflaşmaların aynı başlıklara ve bunun sonucu olan aynı perspektiflere denk düşmesi itibarı ile, **aynılıklar** beliriyor. Bu yeni ve özgül bir durumdur. Yeni Öncü okurları, diğer dergi çevrelerinde yaşanan süreçleri inceledikleri, diğer dergilerdeki tartışmaları **dikkatle izledikleri oranda** bunun ön belirtilerini, bazı başlıklarda çok açık, bazılarında da daha örtük olarak göreceklerdir.

Diğer dergi çevrelerinden arkadaşlar da, dergimizde sürdürdüğümüz iç tartışmaları, kendi tartışmaları ile bağlantısını kurarak izledikleri zaman, aynı şeyi farkedeceklerdir. Her çevrede, sürdürülmek istenen tartışmalara yukarıda eleştirdiğim mantıkla bakan unsurlar, perspektif sahipleri var. **Her çevrede**, çizgi tartışmasına yasak koymak isteyen, bundan medet uman perspektif sahipleri var. **Her çevrede** ayağını iki zemine birden basmaya çalışanlar var. Her çevre, hemen hemen aynı sorunlardan kalkarak, aynı başlıklar altında sürdürülen tartışmaların kendi içlerinde açtığı yarık bazında tartışıyor. Böyle olmayanlar, genele göre homojen bir görünüm arzedenler de var. Ama görülmelidir ki, **bu, şimdilik tir**. Herşeye rağmen, bu

konumda kalmayı sürdürebilirlerse, bu tutumları onların ataletinin, donup kalmalarının, ileri gidememelerinin de nedeni olacaktır. İstenen odur ki, süren tartışmalar bazında çevreler içinde açılan yarıklar, yöntemli sürdürülebilen tartışmalar ile, ikna etme/edilme süreci içinde, sağlıklı, hayata cevap veren perspektifler etrafında birleşilerek kapansın. Ve bu hepimizi, sosyalistler arası birliği bir üst düzeyde kotarmak üzere, yeni bir platformda buluşmaya sıçratsın. Ama süreç, hangi ivmelerle, dönemeçlerle gelişirse gelişsin, ayrışma/birleşme diyalektiği işleyecek ve devrimci sosyalistler, birliğin eşiğinde, proleterya partisinin yaratılması sürecinde daha üst platformlarda buluşacaklardır. Veya böyle olabilmesi için bütün gücümüzle çabalıyalım. Umutlarımızı, yaşanan gerçeklere dönüştürmek için çaba sarfetmezsek, yaşayacağımız gerçekler, umutlarımızı yerle bir edebilir. Ben başaracağımızdan umutluyum.

Evet, Çizgi Tartışması:

Birlik sorunu/süreci üzerine tartışmalarımızı sürdürürken, kendi çevremiz içinde bu konuda ileri sürülen görüşleri iki açıdan; hem Yeni Öncü çevresinin birliği, hem de bu çevrenin de içinde yer alabileceği sosyalistlerin birliği açısından ele almak gerekli. Şimdi, Yeni Öncü' nün 14. sayısında "Çizgi Tartışması" başlıklı yazısında Mahmut Ceylan arkadaşın birlik sorunu üzerine görüşlerini bu açılardan ele almak istiyorum.

Mahmut Ceylan da yazısında birlik sorununu, bu iki boyutu ile irdelemiş, görüşlerini söylemiş, Bugünkü durumumuz üzerine çözümlemelerini, Bolşevik Partisi geleneği ve Leninist Parti disiplini anlayışı ile temellendirmeye çalışmış. Ama bence, M. Ceylan arkadaş; birincisi, bugünkü durumumuzu yanlış kavradığı için, ikincisi de, Bolşevik Partisi geleneğini ve Leninist Parti disiplinini eksik kavradığı için, YANLIŞ sonuçlara ulaşıyor, ZARARLI çözüm önerileri sunuyor. Bu yüzden, yukarıda vurguladığım iki açıdan da birlik sorununun çözümünde yol alabilmek için, bu görüşlerle tartışmak ve onları aşmak gerekmektedir.

M. Ceylan, Y. Öncü çevresinin "siyasal bir programı yok ama, buna giden yolda programatik görüşleri var...Yeni Öncü çevresi ideolojik çizgisini değiştirmedi. Bu ideolojik çizgiye yakın bir faaliyet yürüten grup ve çevreler de yok ortalıkta. Buna rağmen ısrarla birlik savunuluyor..." diyor. Bu nitelemeler, Yeni Öncü çevresinin **bugün içinde bulunduğu durumu** anlatmaya/kavramaya yetmez. Böyle bir **tasvir**, bugün sürdürdüğümüz ve sürdürmeye devam etmemiz gereken perspektif/çizgi tartışmalarını **yok saymaktır**. Kendi yazısındaki diğer başlıklarda tartıştığı sorunlardan da açıkça belli, biz bugün kendi içimizde,bugüne kadar var olan perspektiflerimizin/çizgimizin bazı bölümlerine yönelik bir tartışmaya başladık, sürdürüyoruz. Durum böyle iken, "programatik görüşlerimiz var...ideolojik çizgimizi değiştirmedik" demek, neyi hallediyor? Söylemek istediği, bir yandan çizgi tartışması sürerken, bir yandan da nasıl, hangi işleyiş kuralları içinde değişebileceği belli olan, ve bugün bunların yapılmamış olduğu bir durumda, var olan perspektiflere/çizgiye, doğru bir disiplin anlayışı ile uyulması gerektiği ise-ki, söylediğinin **bir yanı bu**, hemen şu soruya cevap vermesi gerekiyor: Bir yandan ilkelere ve işleyişe dikkat ederken, bir yan-

dan da, içimizde ortaya çıkmış olan perspektif/çizgi tartışmasını **nasıl sürdüreceğiz?** M. Ceylan' ın kendi kavrayışları itibarı ile bu soruya cevabı var. A. Ural' la tartışması içinde; 14. sayımızda diğer yazarların bazılarının bu konuda söylediklerini de içine alarak: "Ben bu düşünce ve önerilere katılmıyorum. Bu çevrenin savunduğu görüşleri doğru bulduğumu yukarıda belirtmiştim. Tersini düşünseydim zaten başka yerde olurdum." diyor. Böylece M. Ceylan arkadaşın çizgi tartışması/birlik sürecini nasıl kavradığını, çözüm önerisini öğrenmiş oluyoruz! Süreç içinde, var olan perspektiflere ilişkin farklı düşüncelere, noktalara ulaşanlar, başlarını alıp gitmelidirler!!! 14. sayıdaki yazımda; "...sosyalist demokrasi konusunda ilk lafını eden herkes de eylemi bununla birlikte ve **buna uygun olarak** gerçekleştirmek zorundadır.....Aksi halde savunduğumuz çoğulculuk ve demokrasi, bu durumda olanlara (farklı perspektif sahiplerine S.D.) **başlarını alıp gitme özgürlüğü** tanımaktan başka anlama gelmez." demiştim. İşte, bu söylediklerimin somut örneği: M. Ceylan arkadaşın tavrı/anlayışı! Şimdi, birinci olarak, saflarımızda bu anlayışı mahkum etmemiz gerekiyor. Bu anlayış, bahsi geçen yazımda söylediğim gibi, "12 Eylül Hizip" lerini bulup çıkaran anlayışın ta kendisidir. Geçerken belirteyim, M. Ceylan arkadaşın yazısının genel mantalitesi de, bu 'eski' anlayışı yeniden hakim kılmaya eğilimlidir. Kendisinin, yakın tarihimizi daha bir itidalle hatırlaması, gözden geçirmesi ve dersler çıkarması gerektiğini düşünüyorum. Bunu, bugüne doğru tutumları hakim kılabilmek için yapmalıyız.

Şunu açıkça görmeli ve kavramalıyız: Biz, Yeni Öncü çevresi olarak, şu anda, perspektif/çizgi farklılıklarına tekabül eden bir tartışma sürecini yaşıyoruz. Bunun böyle olduğu, tartıştığımız konulardan, M. Ceylan' ın yaptığı gibi, yazı başlıklarına "çizgi tartışması" nitelemesinin konmasına kadar belli. (Üstelik, bu, şu anda sadece bizim çevremize özgü bir durum değil. Türkiye sosyalist solunun hemen tamamına yakını, hem de aynı başlıklarla aynı sorunları tartışıyor. Bir ayrışma ve birleşme süreci işliyor, bu tartışmalar, sadece ülkemiz solunu ilgilendirmiyor, uluslararası boyutu da var ve tartışmalarımız buraya eklemli olarak sürüyor. Bunlar, dikkatle gözlememiz, kavramamız gereken, bu duruma uygun politikalar tesbit etmemiz gereken çok önemli noktalar. Bunları daha önce yaşanmış-bitmiş, şimdi birer tekrar olarak yaşanan, bu anlamda nisbi bir önemi olan olgular olarak göremeyiz. Tarihi, bu anlamda donmuş kabul ederek ilerleyemeyiz.)

Şimdi, 14. sayıda, bu tartıştığımız özgül durumdan kalkarak sorduğum, soruyu tekrar sormak istiyorum:!..Farklı olan görüşler, varolan çizgi ile, bir **perspektif farklılığına** tekabül ediyorsa, yani farklı olan görüş sahipleri, çoğunluk olma haklarını, geldikleri nokta itibarı ile, varolandan **farklı** perspektiflerini tartışarak kullanmak istiyorlarsa **ne yapacağız**.? Şimdiki durumumuz tastamam budur. Bu sorunun cevabını, M. Ceylan arkadaş, böyle bir durumda kendisinin ne yapacağını açıklayarak veriyor: Bu durumda olanlara, başlarını alıp gitme özgürlüğü!

Hayır! Sosyalist demokrasiyi savunanların, bu özgül durumdaki tutumları bu olmamalıdır. Perspektif/çizgi farklılıklarının, sonuçta eylem birliğini sürdürme olanağını ortadan kaldıracağını **bilerek**, kuralına uygun bir tartışma sürecini yaşamalı, ikna etme ve edilme olanaklarını sonuna kadar kullanmalı; bu tartışma sürecini

bütünlük içinde tamamlayacak olgunluğu göstermeliyiz. Savunduğumuz sosyalist demokrasi anlayışı ve sosyalizmin çıkarları, hepimiz açısından bunu icabettiriyor..

M. Ceylan' ın dışa dönük birlik üzerine söyledikleri de şöyle: "Bu çevrenin siyasal bir programı yok ama, buna giden yolda programatik görüşleri var....Bu ideolojik çizgiye yakınbir faaliyet yürüten grup ve çevreler de yok ortalıkta. Buna rağmen ısrarla başkaları ile birlik savunuluyor ve ortak bir dergi öneriliyor."

Devamında da , bu tasvir ettiği durumdan yola çıkarak, dışa dönük birlik çabalarının anlamsız olduğunu anlatıyor. M. Ceylan'ın birlik sorununun bu yanını ele alışı da tutarsızdır, mekaniktir. 14. sayımızda birlik sorunu üzerine yazan arkadaşlar (benim yazımın bir kısmı da dahil) sorunu ele alırken, hangi somut durumlardan kalktıklarını, bunları nasıl yorumladıklarını ve nasıl çözüm önerileri sunduklarını kısmen de olsa, bu konuda bir tartışmayı başlatacak kadar açtılar. M. Ceylan bu verileri ve bunlar üzerinden ulaşılan sonuçları, çözüm önerilerini hiç tartışmıyor, eleştirmiyor. O, kendince-ama gerçek duruma,yaşanana uymayan-bir dünya kurmuş, onun üzerinden tartışıp, sonuçlar üretiyor. Bunları tartışalım şimdi: M. Ceylan, programımız yok ama, buna giden yolda programatik görüşlerimiz var diyordu. Aynı yazısında 6 sayfa ilerde, bu programatik görüşler üzerine M. Ceylan' ın düşünceleri ise şöyle: "**Ciddi bir araştırmaya dayanmasa da, bir gözlem sonucu olsa da** demokratik devrimde işçi sınıfının yanısıra şehir ve köy küçük burjuvazisi ile orta burjuvazinin bir kesiminin yer alacağını öngörmüştük....**Bu politika somut koşulların somut analizi üzerine oturan devrimci bir politikadır.**"(ABÇ)

"Ciddi bir araştırmaya dayanmasa da, bir gözlem sonucu olsa da", "somut koşulların somut analizi,üzerine oturan devrimci bir politika"! Eh, somut koşulların analizi böyle yapılınca, "bu ideolojik çizgiye yakın bir faaliyet yürüten grup ve çevreler yok ortalıkta" diyerek işin içinden 'kolayca'çıkmak mümkün tabii!

İçinde yaşadığımız süreç, M. Ceylan' ın tasvir ettiği gibi değildir. Somut koşulların somut analizi, **ciddi bir araştırmaya dayanılarak** yapıldığında, ulaştığımız sonuçlar farklıdır. Daha önce de yazmıştım, burada tekrar etmek gerekiyor: Bugün tartışılmakta olan perspektiflerin varolan yapılanmaları dikine kesmesi sorucu, yeniden ayrışma ve birleşme süreçleri yaşanmaktadır. Bu süreç, diğerleri için olduğu gibi, Yeni Öncü çevresi için de, farklı görünümler içinde de olsa, aynıdır. Bu durum, bir yandan önümüze birlik sürecinin ve potansiyelleri şimdi mevcut olan gelcekteki bir birlik platformunun olanaklarını sunarken, bir yandan da var olan yapılanmaların kendi içlerinde, farklı perspektifler bazında, ayrışmalarını da getirebilecektir.

İstenen odur ki, Yeni Öncü çevresi olarak bu durum değerlendirmesi sürecini; tartışmalarımızı sosyalist demokrasi anlayışı ile ve ikna etme/edilme yöntemleri ile sağlıklı bir biçimde yaşayabilelim, hep birlikte bu dönemi aşmaya çalışalım. Ama bunun için yakın geçmişte yaptığımız hataları tekrar etmemek gerekiyor. Unutulmamalı, "geçmişi unutanlar, onu yeniden yaşamaya mahkumdurlar".

M. Ceylan arkadaş, müsaade etsin de, şu, "ciddi bir araştırmaya dayanmayan, bir gözlen sonucu olan" perspektiflerimizi bir yeniden gözden geçirelim, tartışalım. Ve bunu, başımızı alıp gitmeden, "tersini düşünseydim zaten başka yerde olurdum"

demeden, birlikte yapalım. Bizim çevremiz, farklı görüşleri, "hizipleri" "mahkum etme" (tartışarak, çoğunluğu ikna ederek mahkum etme değil) anlayışından çok çekti. Sonuçlarına hep birlikte katlandık, katlanıyoruz. Şimdi M. Ceylan' ın söyleminden farklı bir dille!: Bu yazısından sonra Yeni Öncü çevresinde M. Ceylan' ın **anlayışına** ve **bunlar doğrultusundaki önerilerine** sahip çıkmanın doğru olmayacağını düşünüyorum. Sürdürdüğümüz/devam edecek olan tartışmalar, sonuçlarını ürettikçe hep birlikte göreceğiz.

Kendisine bilimsel sosyalist diyen kişinin de, çevrelerin de, mücadele süreçleri içinde, var olan anlayışlarını, perspektiflerini yeniden ve yeniden gözden geçirmeleri, bilimin gereğidir. Tabii bu faaliyet, yanlış sonuçlar da üretebilir. Yanlışlarda israr edilmesi, ikna yönetiminin işlememesi, yol ayrımlarına da yol açabilir. Ama tüm bunlar sürdürdüğümüz mücadelenin olabilir, mümkün varyantlarıdır. Tüm bunları, devrimci tarza yakışır şekilde yaşamalıyız. Bu hepimizin hem hakkı, hem de ödevidir. Örneğin: Ben kendi payıma, bugün savunduğum, tartışmaya ççalıştığım tezleri, doğru bulduğum, bizi ileriye götüreceğini düşündüğüm için savunuyorum. Ama, bu tartışmalar itibarı ile ikna edilmeye sonuna kadar da açığım. Hepimiz de böyle davranmalıyız. Bu sözler hamaset değildir. Çünkü, dogmalarımız yok bizim, kuran kelamlarının değişmezliğini tartışmıyoruz! Ama aramızda M. Ceylan gibi, "bunlar üzerinde tartışılmaz, farklı düşünen farlı yere gider" diye bakanlar var. İşte bu anlayış değişmelidir.

Evet, "...farklılıkların ayrı bir çizgiye tekabül etmemesi gerekir". (M. Ceylan) Ve, "bir proleterya partisinde en yetkili organın kongre olduğu, iki kongre arasında da merkez komite olduğu bunların kararlarının bağlayıcılığının tartışılamayacağı Leninist örgüt teorisinin abecesidir." (M. Ceylan). Ve de, "programatik görüşlerimizi benimsemeyen birini kendi ilişki ağımız içine almayız"! Programatik görüşlerimizi benimsemeyen-**birisi**, dışımızdan birisi ise, kendi ilişki ağımız içine almayız da, kendi içimizden **birisi**, birileri programatik görüşlerimizi tartışmayı, yeniden gözden geçirmeyi isterlerse ne olacak? (Öyle ya, öğrenme sürecimiz içinde, daha "ciddi bir araştırmaya" dayanarak, "bir gözlem sonucu" değil, "somut şartların somut tahlillinden" yola çıkarak, insanlar farklı noktalara varabilirler, bu mümkündür, değil mi?) M. Ceylan'dan ne olacağını dinleyelim: "Tutarlı olmayı ve kendisine saygı duyulmasını istiyorsa", bu çevrede kalmamalı! M. Ceylan kusura bakmasın, benim kendi payıma böyle bir saygı duyulmasına ihtiyacım yok, kendisinin bu biçimde karşısına aldığı hiçbir arkadaşımızın da olacağını düşünmüyorum. Birliğimiz gönüllü bir birliktir, herkes son aşamada kendisine en doğru gelen tutum ne ise onu takınır, başkaları adına konuşmadan, ben bu tartışma sürecinde M. Ceylan arkadaşımızın bu çeşit bir saygısına mazhar olmamak için gayret edeceğim.

Bölümün başında da söylemiştim, tekrar etmek istiyorum, M. Ceylan arkadaş, Leninist örgüt anlayışını arka planına almaya çalışarak bugün var olan durumumuz üzerine yorumunu ve çözüm önerilerini getiriyor. Ama var olan durumumuz üzerine söyledikleri ve çözüm önerileri, gerçeğe uygun ve tutarlı değildir. Yaşadığımız süreçte, savunduğumuz örgütlenme ve çalışma anlayışına uygun düşmeyen olaylar yaşanmış, tutumlar alınmış olabilir. Ama bunlardan kalkarak, yukarıda sergilemeye çalıştı-

ğımız sonuç/tutumlara ulaşmak doğru değildir, tutarlı değildir. Bizi ileriye götürmeyecektir.

Tartışmalarımızın Açtığı Ve Her İki Zemine Birden Basmaya Çalışanlar Üzerine

Biz, hasıl bir zeminde tartışıyoruz? Bu zeminin, Yeni Öncü çevresi olarak ve bu çevrenin de içinde olduğu sosyalist kesim olarak, **bugünkü durumu** nedir? Nasıl saflaşmalar oluşmaktadır? Yarını kurmamızı sağlayacak olumlu dinamikler hangileridir? Bunların karşısına dikilen olumsuz eğilimler nelerdir, nasıl aşılmalıdırlar?

Sürdürdüğümüz tartışmalar, bunlar ve sıralanabilecek benzeri sorulara pratiğe dönük net cevaplar sağladığı ölçüde, yol alabileceğiz. Ve bu yolu, yeni ayrılıklar yaşamadan, birlikte yürümeye başlayabilmemiz, önce, tartışmamızı üzerinde anlaştığımız bir programla, sağlıklı/verimli bir yöntemle sürdürebilmemizle mümkün olacak. (Yazımızın içine, bireysel inisiyatifimle soktuğum şu RACONLAR yani. (Türkçenin argosunda yer almış olan bu deyimi, derdimi kısa yoldan anlatabildiğim ve kişisel dil tavrım da argoya eğilimli olduğu için kullanmıştım. Bazı arkadaşlar eleştirdiler. Bir arkadaş da, "racon dilimizde yerleşmiş anlamı ile, **zoru içeren** bir kavram" dedi. Haklılar.)

Bu **yöntemli** tartışma süreci sonunda, bir önceki bölümde de vurguladığım gibi, istenen odur ki, ikna etme/edilme süreci en olumlu bir biçimde sonuçlansın ve bu bunalımı **birlikte** aşalım. Ama dileklerimizin ötesinde hemen şunu da görmeliyiz. Biz, içimizde, yakın geçmişteki consensus' umuzu 'bozan' farklı perspektiflerle tartışıyoruz. En azından tartışanların bir kısmı böyle. Bu tesbit sadece benim değil. Konu üzerine yazan başka arkadaşlar da farklı deyimlerle aynı tesbiti yapıyorlar. M. Ceylan' ın "çizgi tartışması", S. Oğulcan' ın "yeni başkonumlanışlar" dedikleri bu durumdur. Bu kötü müdür? Bence değildir. İstenmeyen, kötü sonuçlara yol açabilir mi? Yöntemli tartışamazsak, bence açabilir. Devrimci sağduyumuz ve inisiyatifimizle, doğacak sorunların üstesinden gelebilecek beceriyi göstermemiz gerekiyor. Bu yüzden, sağduyu ve inisiyatif üzerine konuşmamız da gerekiyor.

Gönüllü bir birlikteliği paylaşarak bugünlere geldik. Hepimizin sırtında geçmişin yanlış ve eksiklerinden doğan yükün bir parçası var.

Her birimizin payına, bu yükün ne kadarının düştüğü de bir tartışma konusu. Ama, bunun, **ortakça taşımamız gerken bir sorumluluk olduğu** çok açık. İşin bu yanlarının farkında olmamak, **veya farkında değilmiş gibi davranarak politika yapmak** yanlış ve zararlı bir tutumdur. Tam burada, bir soru sormak istiyorum. Bizim bütün yanlışlarımızın sorumluluğu, yakın geçmişte, omuzlarındaki önderlik sıfatını, "tutarlı ve örnek olmaları gereken bazı anlarda...taşıyamayan" (M. Ceylan) arkadaşlarımızın sırtında mıdır? Yoksa, "bazı anlarda" bu sorumluluğu gereğince taşıyan arkadaşlar, **bu yüzden** belirli oranlarda onların da sırtında olduğunu bildiğimiz geçmişin yanlışlarının tartışılmasından, **azade-mi oldular**? Neden, S. Oğulcan arkadaşın da ifade ettiği gibi, bunların üzerinden atlayarak gündem oluşturmaya çalışılıyor?

Evet, aşağıda açmaya çalışacağım gibi, **bir kısım arkadaşımız** böyle davranıyor ve bu tutum, bu günkü tartışmalarımızdaki konumlanışları ile de tartışma sürecimizi olumsuz etkiliyor. Bazı arkadaşlarımız, tartıştığımız sorunlara ilişkin sorular/ve durum muhasebesine ilişkin sorular kendilerine yöneltildiğinde "kafam karışık" diyerek zaman talebinde bulunmuşlardı. Yakın geçmişin yaşanan zorunlukları ve taşınan yükler itibarı ile haklılardı. Bu tutumları anlayışla karşılanmalı idi, ve öyle yapıldı. Ama tartışmalarımız derinleşiyor, "perspektif farklılıklarının açtığı **yarık gittikçe derinleşip, açılıyor**" ve bazılarımızın hala süreç içinde giderek netleşen tutumları yok. Tartışmalarımızdaki saflaşmaların 'yanlışlığını eleştiren bir diğer davranış biçimi öneren' daha farklı bir tutumları da yok! Benim anlatım tarzımla, ayaklarının biri bir zeminde, diğeri de öbür tarafta, böyle durmaya çalışmaları sözkonusudur. Bunu, bir davranış biçimi, ısrarlı oldukları ölçüde, **bir politika** haline getirmişlerdir. Ve eğer bu, bir arkadaşımızın kullandığı deyimle, "pozisyon tutmak" adına yapılıyorsa-ki ben bu tutumlarında ısrarlı olan arkadaşlarımız için böyle olduğunu düşünüyorum-bunun hem kendilerine, hem de yapmak istediklerimize yararı olmayacaktır. Açılan yarık, tartışanlarca el birliği ile kapatılabilirse, orada öylece, hiçbir aktif 'utum almadan durmuş olacaklar, tersi olursa, yarık daha da açılırsa, bir süre sonra her iki zemine birden basmak mümkün olmayacağı için, deyimin kusuruna bakmasınlar, araya arkaüstü oturacaklardır! S. Oğulcan arkadaş, bazı arkadaşlarımızın tartışmalarda yer alış biçimlerini ve bazılarının da yer almayışlarını ("yüreğini kalemine koymayanlar") eleştiriyor. **Haklıdır.** Kimliğimizi ifade etmekte kullandığımız kavramlar (proleterya sosyalizmi) şimdi artık kullanmayanları da eleştiriyor Oğulcan. Bunda ki haklılığı ise görelidir. Çünkü insanlar, perspektiflerimizi ve bunların somut politikalara tahvilini sorguladıkları ölçüde ve bununla birlikte, tüm bunları nitelemekte kullandığımız kavramları da sorguluyor ve ulaştıkları sonuçlara-göre ifadeler kullanıyorlar. Bu tutumlarının içini/arka planını doldurup, oluşturabildikleri ölçüde, "neden var olan kavramları terkettikleri" nin hesabı sorulamaz. Sadece ulaşılan farklı kavramların arka planındaki perspektiflerin sağlıklı bir tartışması ile çözüme ulaşılabilir. Evet, S. Oğulcan' ın da söylediği gibi, örneğin Moralı arkadaşımız uzun süredir, "devrimci sosyalistler" kavramını kullanarak yazıyordu. Bu sayımızdaki yazısında, bu tutumunun arka planını oluşturan, tartıştığımız sorunların önemli bir kısmına ait perspektiflerini yazmış, anlatıyor. Şimdi artık yapılması gereken, bu görüşler bazında tartışmaktır. (Burada tartışmalarımızdaki tutumlarımızın netleşmesinde kolaylık yaratması açısından belirteyim: Ben de, bahsi geçen yazıdaki perspektiflerle arkasını doldurarak, devrimci sosyalizm kavramını kullanmaktan yanayım. Proleterya sosyalistleri kavramını savunan arkadaşlar da, geçmişten bugüne ve halen bugün de bu kavramı kullanmalarını, gerekçelendirmeli, içini nasıl doldurduklarını anlatmalı, yazmalıdırlar. S. Oğulcan arkadaş da bunu bir an evvel yapmalıdır.

Burada, bölümün başlığı itibarı ile ele almak istediğim politikaların tutumların sahiplerinin, bu kavramların kullanılışı açısından da eleştirmek, nasıl ilkelerine birden basmaya çalıştıklarını görmek gerektiğini vurgulamak istiyorum. Her ne kadar teorik faaliyete aktif biçimde şu ana kadar katılmadılarsa da, yazdıkları makalelerde ve sözlü tartışmalardaki konumlanışlarında "devrimci Marksistler" e "devrimci sosya-

listler" kavramlarını tercih eden bazı arkadaşlarımızın da, tartışmalarda bu tutu
rı itibarı ile okların sivri ucu **kendilerine de** yöneldiğinde, "proleterya sosyalist
diye yazmaya başladıklarını görüyoruz. İşte bu ayağını iki zemine birden basm
çalışan tutumdur. Süreç içinde ısrarlı olunduğu taktirde bir çeşit politikaya dön
bu tutum, yararlı değil zararlıdır. Çünkü, tartışmaları derinleştirici, açıcı, zenginl
rici değil; boğucu, üstünü örten, atalet getiren bir işlev görmektedir. Her arka
mız, neyi, niçin söylediğini, bu tartışma süreci içinde açmak, gerekçelendirme
açıkça savunmakla yükümlü olmalıdır. Örneğin, birlik tartışmalarını, kurul
gerektiğini düşündükleri bir yasal parti bazında ele alanlar, bu görüşlerini farklı
formlarda dile getirdikleri kadar, Yeni Öncü platformunda da yazıp, açarak
getirmek durumundadırlar. Yeni Öncü çevresinin bu tartışmalara da ihtiyacı va
(**Farklı** kavrayışlara ilişkin, farklı söyleyişler, böyle düşünenler tarafından, iki z
ne birden basmaya çalışmadan ifade edilseler, sorun yok. Doğru bildiklerini sa
mak, en tabii haklarıdır. Ama, hem Leninist öncü parti anlayışına ilişkin perspe
leri, hem de yasal parti anlayışının bir biçimini savunmak, elmalarla armutları t
mak olur. Bunu görmüyorsak, Leninist parti perspektifini doğru kavradığımı
söyleyemeyiz. Örnek:

"141-142' nin varlığı koşullarında yasal bir partinin tartışılmasını anlamlı
muyorum. Benim düşündüğüm programın bu yasaların çerçevesine sığmayac
biliyorum. Ülke koşulları yakın bir tarihte bu maddelerin kalkacağının sinyal
veriyor. O noktada yasal parti tartışması solun gündemine girecektir. Öyle sa
rum ki bu durumda yasal partiyi ilke olarak reddeden çevreler bile bunu gündc
alıp tartışmak durumunda kalacaktır." Saim Koç. Sosyalist Birlik' te yapılan sö
den.

Herhalde, arkadaşımızın düşündüğü program, 141-142' nin kalktığı no
oluşan yasal çerçevenin içine sığıyor olacak! Soruna bakışımız belli, daha önce
de, tekrarlayalım: "...Bu zamana kadar bildiğimiz, işçi sınıfı partisinin bilimsel
lizmin gereği olarak, bir düzen içi örgüt değil, bir mücadele örgütü olduğu ic
yine işçi sınıfının partisi **burjuva yasallığı ne derse desin**, kendi bildiği biçim iç
de kurulur idi. Bence bugün de bunlar geçerliliğini sürdürmektedir." (ABÇ) E.
Uluer, İşçi Dünyası.

İki zemine birden basarak yani iki perspektif bir arada savunulamaz

Dünyası gazetesinin son sayısındaki makalelerinde M. Sayın ve B. Uluer arka
partileşme sürecini nasıl kavradıklarını-ben bunları doğru buluyorum-kısaca
anlattılar. Önümüzdeki dönemde kurulması gerektiğini düşündükleri yasal
savunanlar da, bunu nasıl bir oluşum süreci içinde kavradıklarını yazıp, anlatır
lar. Bence bunu yaptıklarında, tartışmalarımız bu bazda da daha bir anlam k
caktır. Aynı anda savunulması mümkün olmayan ayrı perspektifler, her iki z
birlikte ayak basmaya çalışılarak, birlikte savunulamaz.

Sürdürdüğümüz tartışmaların dışında ve "üstünde" kalmaya çalışarak
yapmak, son tahlilde, geleceğin yeniden kurulmasına değil, geçmişin yanlış
tekrarlanmasına hizmet edecektir. Bunun görülmesi, kavranması gerekir. Bu
larını "ihtiyatlılık", "itidal", "birleştiricilik" olarak tanımlayanlar; uzun süre böy

düremeyeceklerdir. Bunu şimdiden görmek, aktif davranmak gerekir. Bunun hepimize, yaptığımız işe yararı olacaktır. Yazımda böyle bir başlık açmadan, bu konuya, bu tutumların eleştirisine girmeden önce uzunca düşündüğümü söylemek istiyorum. Gerçekten bir çeşit politikaya dönüşen bir tutumla mı karşı karşıyayız, yoksa kafalarının karışıklığı itibarı ile zaman talebinde bulunan arkadaşlara haksızlık mı etmiş olacağız? diye kendi kendime sordum. Bence durum birincisidir, çünkü yukarıdaki somut veriler bunu doğrulamaktadır. Ayrıca, yaşadığımız pratik mücadele süreci içindeki birlikte üretkenliğimizin de en asgari seviyeye inmesi, yeterli, doyurucu diyalog zemininin de ciddi yaralar alması, bu kanaatlerimi pekiştirmiştir. Durumların böyle olduğu, aynı süreci birlikte yaşayan bütün arkadaşlarımız tarafından bilinen gerçeklerdir. Bu son söylediklerimi, kendi birliğimizi sağlıklı yöntemlerle örmek zorunda ve yükümlülüğünde olan insanlar olmamız açısından ele alırsak, eleştirdiğim tutumların, tartışma ve birlik süreci açısından önemi, gördüğü işlev daha iyi kavranabilir.

Teorik Faaliyet İçin Harcanın Emeğe Saygıyla Yapılan Eksikliklere Yoldaşça...

Bu bölümde, sürdürdüğümüz tartışmalarda gayretli, aktif bir tutum alan S. Oğulcan arkadaşımızın görüşlerine ilişkin düşüncelerimi söylemek istiyorum. Başlığı, aşağıda söyleyecèklerime ilişkin olarak özellikle seçtim: **Çoğunluğumuzun**, yazılı ürünlerimizin **biçimine** ilişkin **baskın (ve de kötü)** bir tutumumuz var. Önce buna değinmek gerekli: Ben de kendi yazdıklarıma yönelik eleştirilerde (genellikle sözlü olanlarda) çoğu kez, yazının dili, ifade yeteneği, anlaşılırlığına yönelik eleştirilerle karşılaşıyorum. (Haklı eleştiriler) "Evet" deyip, gerisini bekliyorum, gerisi genellikle yok! S. Oğulcan arkadaşın yazdıklarına ilişkin eleştirilerin **tamamına yakını** da bu temelde. Bu eleştirilerin haklı yanları olsa da-ki bence var-**sadece bununla** sınırlı kalmaları, bende, eleştirenlerin böyle bir noktadan yola çıkarak **bir tutum** takındıkları kanaatini uyandırıyor. Bu **tutumun** baskın özelliği de, biçim üzerine eleştiri yönelttikleri **arkadaşlara karşı davranışları** değil. Burada ortaya çıkan, esas olarak, **kendilerine karşı davranışları**. Biçimsel özentilerden uzak, açık, kolay anlaşılır yazmak, yazanların görevi, böyle olmasını istemek ve uyarmak da her okurun hakkı. Ama, okur olarak hepimizin bir görevi daha var, bu tür eksiklik ve zorluklarla karşılaştığımız yazılar ve yazarları sadece bu biçim eleştirilerini yönelterek değil, **bizi yorsa da**, tartışmalarımızdaki fikirleri, perspektifleri ile ele almak gereği. (Burada şimdi çok yakın olmayan geçmişimizi hatırlıyorum. Bizim, bilgisi değil, ama tahsili yüzünden, yazma, ifade etme yeteneği başlangıçta oldukça eksiklikler taşıyan arkadaşlarımız da vardı. O zaman da, yukarıda eleştirdiğim tutumla eleştirilerini sınırlayanların, istihza ile gülerek "köylü" demeleri gözümün önüne geliyor. Ben, "köylü" nitclemesinin muhatabının, ortaokul ve lise dilbilgisi, yazım kılavuzları ile nasıl ciddice boğuştuğunu da gördüm. Kendime çok ders çıkardım. Eleştiri tarzlarını yukarıda kınadığım biçimde şekillendirenlerden bazıları ise, hala aynı şeyi yapmaya devam ediyorlar. (Sözüm, eleştirilerini söylediğim gibi, biçim eleştirisi ile sınırlayanlara.

Tutumumuz bu olmamalı, haklı biçim eleştirilerini yöneltmemiz doğru ve yerindedir, ama bu kadarını söyleyip, bırakmak, bir başka anlayıştır. İstenmeyen, eskimiş olan, artık terketmemiz gereken tutumlara hizmet eder. Bizim tavrımız bu olamaz, olmamalı.

Sadede gelelim. S. Oğulcan arkadaş, teorik yazılarında kuru, sıkıcı olmamaya, sanattaki tavrını bu alanda **içselleştirmeye** çalışıyor. Tartışmalarımızdaki aktif tavrıyla da, üretkenliği ortada. Bu iki çabasına da saygı duyuyorum. Sanata ilişkin çakışan eğilimlerimiz sonucu, birçok zaman, kendisini haz da duyarak okuyorum. Ama, kendisinde yukarıda bahsettiğim içselleştirme çabası, bu anlamda biçim kaygısı,-haklı bir gerekçesi olsa da-açık ve anlaşılır olma çabasından baskın. Başlıkta, "bu çaba sırasında yapılan eksikliklere yoldaşça" dedim ve bütün buraya kadar olanları bu anlayışla yazdım. Ama bu, yazısı ile bu biçimsel eksiklikleri ve bunların çıkardığı zorluklar yüzünden **boğuşurken**, (benim ve diğer okurların hoşgörü ile dolu olması gereken) tepkilerini dile getirmeme, kendisini bu yüzden eleştirmeme engel olamaz! Daha az biçimsel kaygı, daha çok sadelik; kendini de, bizi de yorma S. Oğulcan arkadaş!

Oğulcan arkadaşın tartışmalarımıza ilişkin birçok önemli değerlendirmesi, kendi tartışma tarzının (yukarıda eleştirdiğim biçimin) içinde göz ardı olmak/**edilmek** tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bu yüzden, bazılarına lüzumsuz gibi gelecek olsa da, önceki paragrafları bu yüzden uzunca yazdım. Ve yine bu yüzden, bu önemli bulduğum noktaların, altını, tartışacağım anlayışlarına geçmeden önce, bir kere de ben çizmek istiyorum. **Bunlar önemlidir**, özellikle ve sadece biçimle uğraşan arkadaşlarımız, bunlar üzerinde dikkatle düşünmelidirler. Birincisi, kendi tavrını, "...Her sözü söylemenin, taşımanın ve pratiğe dönüştürmenin tarihsel ve güncel sorumluluğu var...Birikmiş sözlerimizi zengin bir içerikle, doğru bir yöntem/söylem ve prosedüre uygun olarak söylemekten güzel ne olabilir? Ben kendi payıma bu perspektife koşut, özellikle ve öncelikle söylenmemiş söz bırakmamak isteğindeyim." diyerek belirliyor S. Oğulcan arkadaş. Kollektif sorumluluğumuzu paylaştığını/paylaşmak sorumluluğunu taşıdığını iddia eden her arkadaşın tavrı/çabası böyle olmak zorundadır. Bu "bilinen" ve "tekrar tekrar söylenmesinin fazla anlamı olmayan" bir doğru değil sadece. Çünkü, "...Bizce de işler ne yazık ki, 'eski tas eski hamam'dünün kötü bir kopyası olarak yürümektedir."(S. Oğulcan.) Çünkü,; "henüz sözünü söylemeyenler (S. Oğulcan)" var. Bu nokta önemli, ve Oğulcan' ın eleştirdiği tutum içinde olanlar, bu davranışlarını bir politikaya dönüştürdükleri ölçüde, yanlış yapmaktadırlar. Buna, "iki zemine birden basmaya çalışanlar" başlığı altında değinmiştim. Altını çizerek geçiyorum.

İkincisi, S. Oğulcan "...Türkiye sosyalizminin hiçbir sorunu geçmişin ve günün muhasebesinin önüne geçemez...İkinci, üçüncü derecedeki teorik/pratik tartışmalar elbet ertelenebilir ve zamana yayılabilir. Ama muhasebe, asla..." diyerek (aynı yer, sh.118) kollektif olarak yapmamız/yapmaya çalışmamız gereken bir durum muhasebesinin önemini vurguluyor. Ve bunun için, "gündem" başlığı altında önerilerini de sıralamış. Ve biz biliyoruz ki, muhasebe adına, "sürecin tahlili ile değil, tasviri ile yetinen" davranış/anlayışlar da var. Bu davranışların nedenleri var. Tüm bunları

anın/aşarak yaşayabilmenin olanakları bugün mevcuttur. Kollektif iradenin bu rayışla hareket edip edemeyeceği ise, hem kendi geleceğini, hem de etkilediği nda ülkemiz sosyalizmin geleceğini ilgilendirmektedir.

Üçüncüsü, altını önemle çizeceğim bir nokta, Oğulcan arkadaşın bütün bu tarığımız sorunlarda, "nasıl yapacağız" sorusuna, "yöntem" sorusuna ilişkin tavrı: lıklarının bütününden anladığım o ki: S. Oğulcan, bütün bu süreci, sosyalist nokrasi perspektifinin süreçte içselleştirilmesi ile birlikte, **yöntemli** yaşamaktan/şanmasından yana. Herkes, 'böyle düşünüyor'. Ama, herkesin bundan ne anladığı , farklı. Bunun böyle olduğunu, M. Ceylan' ın bu konudaki görüşlerini tartışırken latmaya çalıştım. Oğulcan, "...Yeni bir dünya tasarımını, Marksist kuramın evrenl zenginliği içinde sosyalist demokrasi tartışmalarının özüne uygun olarak kavran, gerek ülke sosyalizminin, gerek kollektiflerin, gerekse Marksist öznelerin teo-/pratik tarihini içerikte, yöntemde, bu argüman dolayımında algılayan, muhasebebir tarih praspektifine, felsefi arka plana ve onun üzerinde yükselen teorik siyasi atiklerde açımlayan özne ve kollektifler bizce tartışmanın gerçek kazananı olacak. et, bence de böyle.

Bu altını çizdiğim noktalar, tartışma gündemi üzerinde anlaşılması sorunu riç, sağlıklı bir tartışmanın sürdürülebilmesi için baştan sahip olmamız gereken telikler. Şimdi buradan, bu noktadan tutarak, Oğulcan arkadaşla bahsi geçen yazındaki konular itibarı ile tartışmaya başlayabiliriz. Burada dikkat edilmesi gereken okta şu ki, böyle yürüdüğü zaman, tartışan taraflar sonuçta birbirlerini ikna sin/etmesin, sağlıklı, bir üst düzeye sıçratan bir tartışma sürdürülmüş olacaktır. u , önemlidir ve bütün tartışma sürecimiz için geçerlidir. **Yöntem** sorununda, **nasıl artışacağız** sorusunda bir anlayış birliğine varılmadan girişilecek çabalar ise, daha aştan sakattır ve bu zararlıdır, herkese kaybettirir.

Oğulcan ile tartışmaya, başkonumlanışımızı ifade ettiğini söylediği **proleterya osyalizmi/sosyalistleri** kavramından başlamak gerekiyor. Çünkü, kendisinin haklı larak bunca titizlendiği yöntem sorununa en aykırı davrandığı konu, bu. Oğulcan, roleterya sosyalizmi kavramını 'geminin bordasından atanları' eleştiriyor. Kendisine yapılması gereken ise, "...eski dünya görüşünün tüm kalıntılarını felsefeden kovnanın yanısıra, **proleterya sosyalizminin gerçekten eskiyen görüşlerinin atılması erekmektedir.** Oysa yaşayan tezlerin de unutulması unutturulması yönünde bir camül ve nakıs teşebbüs söz konusu. "Oğulcan' ın kurgusundan, mantığını çıkarmaya çalışırsak: **Birincisi**, teorik-ideolojik perspektiflerimizin ve siyasal tezlerimizin kavramsallaştırılması, proleterya sosyalizmi/sosyalistleri olarak ifadesini buluyor. **kincisi**, bu kavramı anlamlandıran/arka planındaki bazı görüler eskimişlerdir, atılmaları gerekmektedir. **Üçüncüsü**, yaşayan tezlerin ise, unutturulmaması gerekir. Oğulcan arkadaş, proleterya sosyalizmi kavramını kullanmayanları bu mantık kurgusu ile karşısına alarak,yukarıda vurguladığım gibi, savunduğu yöntemli olmak anlayışı ile çelişmektedir. Şöyle; bir kere, kendisi, "düşünce sisteminin temel uğraklarından birisi olan proleterya sosyalizmi kavramının" içini, arka planını dünümüz ve bugünümüz itibarı ile nasıl doldurduğunu anlatmalıdır bize. Eskiyen görüşlerin atılmasından bahsetmesine rağmen, bu nitelemeyi kullandığına göre, kendisinin bu bağ-

lamda yaptığı bir ayıklama, bir değerlendirme çabası/perspektifi var anlaşılan, ve bunlara bağlı olarak böyle konuşuyor, yazıyor. Oğulcan, bunları bize de anlatmalıdır. Evet, durum muhasebesini kollektif bir çaba olarak hayata geçireceğiz. Ama, tartışmalarımızda taraf olan herkes, savunduklarının arka planlarını da açarak yürümeli. Ve, proleterya sosyalizmi kavramı, sadece niyetlerimizin bir ifadesi olarak, moral sıfat olarak kullanılmadığına, göre, Lenin' in ünlü "niteliği tayin eden, eylemin muhtevasıdır "formülasyonu bağlamında; bu kavramı, bizim eylemimizin dünkü ve bugünkü üzerine nasıl yerleştirdiğini anlatmalıdır.

Daha önce de (13. sayıda) söylemiştim, tekrar edeyim: Bu tartışma yeni bir tartışma değildir ve **açık tarafları** vardır. Bunlardan bir kısmı sürecin kendine özgü gelişmesi içinde, bugün farklı bir başkonumlanış içindedirler. Yeni Öncü platformunda bugün de bu tartışma itibarı ile farklı düşünceler vardır. Fakat tartışmanın bugün geldiği nokta itibarı ile, özellikle bu konuda savunduklarını açmak, proletarya sosyalizmi kavramını kullananlara, savunanlara düşmektedir. Bu, kendilerinden epeyce uzun yıllardan beridir de beklenmektedir. Bu kavramı alameti farikamız gibi kullanıp, "diyen bizden, demiyen değil" mantığı ile işin içinden çıkılamaz.

Oğulcan ile tartışmak istediğim ikinci konu; kendi anlatımı ile "...şu eski öykü...Sınıfla çakışamamak". "Yalnız ve tüm gücümüzle proleteryaya gidelimin öyküsü". Önce şunu belirteyim, bu sorun, "bizim bu konudaki perspektiflerimiz doğrudur" diyenler tarafından, başındanberi, "yalnız ve bütün gücümüzle" tezi karşıya alınıp, bir ikilem yaratılarak/yaratılmak istenerek tartışıldı. Bu sorunun tartışılmasının üstü, bu ikilem ile, **örtülmeye** çalışıldı. "Sınıfla çakışma" veya "sosyalizmle işçi hareketinin bileşeni Marksist hareket" tartışması, tartışmanın bütünü içinde bir dönem var olan (bugün de savunanlarca varlığını sürdürüyor) bu iki tezin tartışılmasına **indirgendi**. Oysa gerçek/tartışmanın gerçeği de bunlarla sınırlı **değildi**. Bu tartışmanın 10 yıllık bir sürece yayıldığı, ve bu yıllar içinde yaşananların bütünü düşünülür, hatırlanırsa durum daha iyi kavranabilir. Ama, yaş adığımız hayat ve mücadele bizi zorluyor, bu anlamda hiçbir şey, çok uzun zaman kaybedilse, yıllarla engellense de kaybolmuyor, gündemdeki yerini tekrar alıyor. Bu da işin bir yanı. Sorunumuza dönelim, Oğulcan arkadaş, "sınıfla çakışma" sorununu, karşısına "yalnız ve bütün gücümüzle" anlayışını alarak tartıştığı zaman, kendini sınırlıyor, sorunu da bu çerçeve içine hapsediyor. Oysa, böyle tartışmayı sevmediğini, bunu çeşitli sorunlarda çeşitli biçimlerde dile getirdiğini biliyoruz. Buna dikkat etmesi gerekiyor. Oğulcan arkadaş, bu sorunun tartışılmasını bir paragrafa sığdırmış (gerisini ayrıca getirecekse sorun yok), sonuna da, "Bunlar 'unutulan' bir tarihe ilişkin dipnotlar" demiş geçmiş. Bu 'dipnotlar' perspektif tartışmalarımızın önemli, altı çizili noktaları. Sanırım kendisi de bunun farkındadır. Gene de, kendi sınırladığı çerçevede bazı noktalara değinmek istiyorum:

Yanlış Sorulardan Doğru Cevaplar Çıkmaz

Oğulcan, "...biz teorinin içinde, soyutlamalarımızda proleteryanın tarihsel işlevini kavradık mı?" diye soruyor. Yanıtın kendisinde "evet" olduğunu söylüyor. Teorik

yazınımızda, proleteryanın tarihsel işlevini soyutlama düzeyi ile sınırlı olsa da 'kavradığımıza' ilişkin argümanlar bulunması, durum muhasebemiz, geçmişin bu bağlamda değerlendirilmesi anlamında **neyi hallediyor**? Zaten bu soruya kendi cevabı da var Oğulcan' ın, diyor ki, "...sorun teorik kavrayışta değil, teorinin pratiğe dönüştürülmesindeki hatalar, parti planının süreç mantığı içinde teoride/pratikte kıyısızlaştırılması ile de ilgilidir. Bu noktaya daha sonra geleceğim. Bence, şu anda kimse, bu sorunu Oğulcan' ın karikatürize ettiği gibi, "proleterya içinde gürül gürül mevziler elde edemedik, öyleyse teoride de proleteryanın tarihsel işlevini kavramamıştık" kısırlığında tartışmıyor. Bir kere, teorik yazınımızda, proleteryanın tarihsel işlevi üzerine söylediklerimiz, teorimizin bir bütün olarak proleteryanın tarihsel işlevini kavramış bir perspektifle kurgulanmış olduğu sonucuna bizi götüremez. (Zaten bunu tartışıyoruz). İkincisi, var olduğu kadarı ile programatik görüşlerimizi ve yine pratiğimize yön veren siyasi kararlarımızı da bu bağlamda tartışmamız gerekir. Mantık kurgusunu böyle yapınca, soruların cevapları da buna bağlı olarak değişir.

Örneğin 76/da çıkışımızla beraber, Oğulcan' ın bir mantık kaydırması ile konuyu/tartışmayı çektiği gibi ("Ural' ın argümanları") değil, ama, var olandan **farklı** perspektiflerle hareket etseydik, proleterya ile çakışabilirmiydik? Evet, çakışabilirdik. Bugünden de, **nicelik olarak değil**, nitelik olarak farklı bir noktada olurduk! Ama bununla, ülkedeki sınıf hareketinin **bütününün** sosyalist hareketle çakışması problemi, bir bütün olarak hallolmuş olur muydu? Bunlar belki aynı başlık altında tartışmamız gereken, ama **farklı sorular**. Bunlara verilecek cevaplarla, bir önceki sorulara verdiğimiz cevaplar aynılaştırılarak, sorun bir çırpıda halledilemez. Oğulcan arkadaş böyle yapmaya çalışıyor. Niyetiyle uğraşmıyorum, ama mantık kurgusunun doğrudan sonucu bu...

Bence burada problem, Oğulcan arkadaşın teori-pratik ilişkisini, teorinin pratiğe dönüştürülmesi sürecini kavrayışında. Diyor ki, "...teori...hiçbir zaman tarihsel çerçeveden, zorunluluklardan, özcesi determinist maddi gerçeklikten bağımsız, 'teori başına' iş göremez. **Belli bir çevrede iş görür**...(ABÇ)...politika bahsinde teori pratik ilişkisini ele alırken felsefedeki 'özgürlük ve zorunluluk' üzerine olan yaklaşımlar, çözümlemelerimize eşlik etmelidir." "iradi hatalarımızı, zorunluklara veya 'zorunlu kötülüklere'teslim olmadan, ne ki üzerinde iş göreceği maddi zorunlulukları da unutmadan karşılıklı diyalektiği içinde ele almak gerekiyor. "Ampriokritisizm' den yaptığı alıntılarla da desteklediği bu açıklamalar, aşağıda anlatacağım dolayımlar/perspektifler işin içine **katılmazsa** düğümü çözmeye yetmez. (Meğer ki yetseydi, bu kurgulama ile "anti faşist mücadele, objektif bir zorunluluk olarak sınıfa gitmemizi engelledi" tezini de kolayca bununla izah edebilirdik. Ama olmuyor, oldurulamadı..)

Teori pratik ilişkisini doğru kavrayabilmek için, önce teori' nin nasıl bir bütünlük olduğunu doğru kavramak gerekiyor. Oğulcan, "proleterya sosyalizminin...eskiyen görüşleri" nden bahsediyor. (Bir de "yaşayan tezler" var onun kurgusunda.) Şimdi, eskiyen görüşlerden bahsedildiğine göre, bu nitelemeden anlamamız gereken, bu görüşlerin bir zamanlar "yeni" olduğu, yani yaşayan, işlevli, hayata cevap veren tezler olduğudur. Yani, bu anlamda **saf** bir teorimiz var. Sadece bazı tezlerimiz geçen

zamana, şartların, 'zorunlulukların''değişmesine bağlı olarak eskiyor, bunlar atılıp yerine yenileri konduğunda sorun halloluyor! Böylece, bu kurgu ile, proleterya sosyalizmi de, sürekli olarak, özelliğinden ve özgünlüğünden bir şey kaybetmeden yerinde duruyor! Daha önce değindiğimiz gibi..) Bu, teorik sistemin, bütünlüğün yanlış bir kavranışı. Şöyle: Oğulcan, "eski dünya görüşünün tüm kalıntılarını felsefeden kovmaktan bahsediyor. Bu eski dünya görüşünün kalıntıları, felsefede, **nerede duruyorlar acaba**? Bunlar bizim, bu kovma mücadelemiz içinde her geçen an daha yetkinleştirmemiz gereken teorimizin içinde değiller mi? Bu sorunun cevabı, teorik bütünlüğün doğru bir kavranışını verir bize. Bahsettiğimiz "...eski dünya görüşünün kalıntıları", bizatihi **kalıntı** nitelemesinden de anlaşılacağı üzere, var olan teorik bütünlüğün **içinde** kalıntı olarak varlıklarını sürdürürler. Teorik sistemi, ve onun mücadele süreci içinde giderek daha yetkin hale getirilmesini, böyle kavramak gerekir. Teori bahsinde, bu kavrayıştan yola çıkmazsak, teori-pratik ilişkisini de doğru kavrayamayız. Bu birincisi.

İkincisi, teori-pratik ilişkisinde felsefedeki özgürlük ve zorunluluk kategorileri ile beraber, verili bir örgütlülük çerçevesinde, teoriden pratiğe geçişin örgütsel dolayımları üzerinde de durmak gerekir. Bu anlamda da teori bir başına iş göremez. Belli bir çerçevede iş görür. Bu da, siyasi karar mekanizmalarının işlevi, bir başka deyişle siyasi kararlar dolayımıdır. Şöyle: Verili bir teorik yapılanmanın, pratiğe ışık tutması da, pratik mücadelede (örgütlenme, ajitasyon ve propaganda ..vb. faaliyetlerde) sınanan teorinin, yine bu pratikten çıkarılan derslerle yetkinleştirilmesi de, aradaki bu siyasi kararlar/siyasi karar mekanizmaları dolayımı ile mümkün olmaktadır. Teori-pratik ilişkisini ve bu bağlamda, genel karakterini incelediğimiz bir şekillenme üzerine söz ederken, bu bütünlük ve içiçelik/dolayımlar üzerinden sorunu kavramazsak, yanılırız. Buna, sürdürülen eylemin muhtevasının **genel karakterini belirleyen** "merkezi ilişki" diyebiliriz. Bu tanımlamalar yapılırken, mücadele içinde sürekli değişen ve evrilen bir hareketlilik/örgütlülükten bahsettiğimiz unutulmamalı. Bu evrilmenin, değişmenin bir gelişmeye, yeniden üretime denk düşmesi ise, yukarıda anlatmaya çalıştığım bağlantı ve dolayımlar çerçevesinde gelişen teori-pratik ilişkisinin, "eski dünya görüşünün tüm kalıntılarını felsefeden kovarak" (bu anlamda teoriyi eksik ve yanlışlarından arındırarak) ve "teorinin üzerinde iş gördüğü çerçevenin" "özgürlük ve zorunluluk" kategorileri açısından tanımlamasını doğru yaparak (bu anlamda da teoriden yola çıkarak alınan ve pratikte sınanarak değiştirilen siyasi kararlar mekanizmasını sağlıklı işleterek) mümkündür. (Uzun, dolambaçlı bir anlatım oldu belki, ama sorunun tam bir ifadesi bence böyle.) Şimdi, mekanizmayı/işleyişi böyle kavradığımızda, felsefeyi (özgürlük-zorunluluk ilişkisini) tartıştığımız çerçevede işlevli kılmış oluruz. Sorular **cevapsız kalmaktan** (çünkü bence Oğulcan' ın yaptığı gibi, felsefi kategorileri sıralayarak "sorun bu bağlamda kavranmalı" demek, **cevap değil**,) kurtulur; **okur da oluşturulan bu suni labirentlerin yarattığı kafa karışıklığından kurtulur**. Oğulcan arkadaş, gerekliliğine benim de katıldığım, özgürlük ve zorunluluk ilişkisi, yaşanan sürecin imkanları ve zorunlulukları itibarı ile değerlendirilmesi vurgulanmasının bir adım ötesine geçmelidir. Yaptığımızı/yaşadığımızı teşrih masasına yatırmak gerekli artık. **Sınıfla çakışma** babında, olan biteni kendisinin nasıl

değerlendirdiğini, değerlendirme yapanların/yapmaya çalışanların yazdıklarına karşı yanıtlar vererek değil, doğrudan anlatmalıdır. Durum muhasebemiz ve birlik süreci böylece daha hızlı ilerleyecek, daha çok kazançlı olacağız böylece..

Buraya kadar, iç tartışmalarımıza dönük olarak perspektifler üzerine Oğulcan' ın söyledikleri üzerinden tartışmaya çalıştım. Birlik sorunu üzerine bir yazıda, bunu uzunca yer ayırarak yapmamın nedeni, girişte de söylediğim gibi, birlik sürecinin içe ve dışa dönük olarak birbirinden kopuk ele alınamayacağıdır. Bir de, hep söylediğimiz, bunun esas nedeninin, içte ve dışta tartıştığımız sorunların, perspektiflerin, bir ve aynı yanlarının ağırlıkta olmasıdır.

Şimdi, Oğulcan' ın sosyalistlerin birliği sorunu üzerine söylediklerine geçebiliriz. Burada da, Oğulcan' la bir önceki bölümde tartışırken izlediğim yoldan yürüyerek, önce söylediklerinde önemli bulduğum, altı bir kere daha çizilmesi gereken noktaları öne çıkaracağım.

Oğulcan, birlik sorunu açısından **dünü** (yakın geçmişi "...ayrılıkların kuramlaştığı ve kurumlaştığı...sonuç olarak da dünya sosyalizminin yaşanmış pratiklerinin eleştirisi üzerinde yükselen ve zengin bir teorik düzey tutturmuş 'birilik tartışmalarının yaşanamadı" ğı şeklinde betimliyor. Ve yine kendisinin söylediği gibi "...Evrensel ve ulusal sosyalizm pratiklerinin tarihi bizce birlik momentine ilişkin sayısız deneylerle dolu. Öyleyse bu pratikler, deneylerle, teorimizi bu eleştirilerden çıkan sonuçlarlar zenginleştirerek yol alınmalıdır. "Geçmiş deneylerle eleştirel bir bakışla ulaşılan sonuçlara ilişkin olarak da Oğulcan:

"Özgürlük mücadelesi veren, ne ki yığınlara tam tersi/aykırı mesajlar ulaştıran bir başka sosyalizm tarihi, pratiği var mıdır? Sorusu ile yanıt arıyor ve "... Yığınlar yanlızca tarihsel gerilikleri, determinist nedenlerle değil, özgürlük adına çarpık bir özgürlük bilinci, yanılsaması veren sosyalistlerle kendilerini blok olarak yanıtladılar.." diyerek sorusunun sosyal pratik içindeki yanıtını veriyor. Ve yine, "sonuç olarak da, neyse o olan, olması gereken sosyalist kültürün tek boyuta indirgendiği bir süreci yaşadık. Bu kültür yukarıdan aşağıya tek sınıf, tek doğru-teori, tek parti, tek boyutlu birey yanılsamasını pekiştirdi..Sosyalist teori ve pratiğin tek boyuta, yani daraltılmış bir siyasal teoriye ve pratiğe indirgenmesinin...sonuçlarını da hep beraber yaşadık" diyor.

Bunları, okurun sıkılmasını göze alarak, tekrar ve **dikkatle** yeniden okunup, üzerinde düşünülmesini sağlamak için aktardım. Çünkü bence, bu olgular kavranmadan, bugün hemen her çevrenin gündeminde şu veya bu söylemle yer almış olan birlik tartışmalarının anlam ve önemi yeterince kavranamaz. (Oğulcan arkadaş bir espri yapmama izin versin, bu noktalar öyle önem taşıyor ki, bunları yazan, kendisi dahi önemlerini yeterince kavramamışsa eğer, birlik tartışmaları üzerinden en doğru sonuçlara ulaşması, **onun (yazarın) açısından da mümkün olmayabilir!**)

Böyle bir espri yapmaktan muradım, Oğulcan arkadaşın da, yukarıdaki perspektiflerin yazarının kendisi olmasına rağmen, birlik momentinin imkanlarını ve zorunluluklarını bence yeterince kavramamış gibi yazıyor. Şöyle: Oğulcan ilk olarak, yukarıda **dünü** bütün zaaf ve eksiklikleri ile tanımlarken, bir yandan da, "...**Proleterya sosyalizmi, ta başından beri**, kendi kapılarını kilitlemiyor, "el kapılarının" da kilit-

li olmamasını umut ediyor. 76' dan bu yana 'aç kapıyı bezirgan başı' söylemiyle bir gelenek yaratmaya çabalıyor, kendi tarihini bugüne taşıyarak taraf oluyor." diyerek, **dünkü bizi**, önce yaptığı dünün zaaflarının genel bir tanımlamasının çok dışında, çok özel, çok arınmış bir yere koyuyor. Ben de dünkü bizi, birlik sorunundaki tutumlarımız açısından, Oğulcan' ın düne ait çizdiği panoramanın içine bire bir oturtmak yanlısı değilim. Ama, argo ile kısadan ifade edersem, "herkes yamuk, biz kıyak" şeklinde bir tanımlamadan yana da hiç değilim. Biliyorum Oğulcan yazısının başka yerlerinde, ve başka yazılarında bizim geçmişimizi bu açıdan eleştiriyor da; ama burada, tartışmayı bu biçimde, uçlara dayaması, kendi söylediklerine ters düşmüyor mu? Biz, "ta başından beri" bu konuda olumlu geleneklere mi sahiptik? Hani, "...tek sınıf, tek parti, tek doğru-teori, tek boyutlu birey yanılsamasının,...sosyalist teori ve pratiğin tek boyuta indirgenmesinin...sonuçlarını hep beraber yaşamıştık??? Bunlarda bizim payımız olmadı mı? Oğulcan arkadaş, bu noktadan da "hem tarih bilincini hem de 'insaf fenomenini' bir mihenge vurmalıdır....

İşin bu yukarıdaki tarafı bence, Oğulcan' ın birlik momentinin imkanlarını yeterince kavramasının engelini oluşturan, **biz'** e ilişkin abartılı söylemi. Bir de şu var: Altına çizerek diyor ki, "...Birlik olayını teorik etkinlik ve ortak dergi olarak görmek yanlış." Ayrı bir sayfada ise "...Ağırlıklı olarak 'birlik' sorununun parçası olarak 'ortak dergiyi' tartıştığımız bir yazıda..." diyor. Bu iki alıntı arasında çelişki aramıyorum. Zaten yok da. Oğulcan yanlış bulduğu öneriyi yazısında ağırlıklı olarak tartışmış. Kendi önem sırasına göre seçimi bu. Tamam, ama, birlik sorununu/sürecini **bugün için** bu sorunun sahip olduğu önemde görmediğini de, yazısının başlığından ("birlik fetişizmi") ve yazı boyunca yer yer yaptığı değerlendirmelerden yeterince açık olarak anlıyoruz: "...tek tek özneler dışında bugün, özellikle birleşilebileceği iddia edilen kollektiflerde gürül gürül bir birlik yönelimi, dünkü sekterizmin ve tutuculuğun yerini almış ta değildir. Ki bunu savunanları da ifade etmektedir. Demek ki, nesnel olarak varolan ve konjonktürel uğrakta da iyice öne çıkmış birlik olgusu, kollektifleri oluşturan öznelerin bilincinde, haliyle de kollektiflerin kollektif bilinçlerinde henüz çiçek açmamıştır. Bir tomurcuklanmadan, dallara su yürümesinden söz edilebilir."

Bu satırlar bence, bugünkü somut duruma ilişkin belirlemeleri itibarı ile, somut durumun **yanlış tahlilidir. Birincisi**, kollektiflerin kendi içlerindeki (bugün genelde tartışılan perspektifler bazında) ayrışma/birleşme süreçlerini, **yeniden şekillenmeyi görmüyor**, işi, var olan kollektiflerin kollektif eğilimlerinin ne doğrultuda olduğu noktasından yakalamaya çalışıyor. Tartışılan farklı perspektifler ve bunun yarattığı ayrışma/birleşmeler, yeniden şekillenmeler, bir yandan **çok belirli** bir birlik momentinin imkanlarını sunarken bir yandan da, bunun karşısında olan eğilimlerin sesleri yüksekçe çıkmaktadır. Geneli böyle kavramak gerekir. Bunları bir önceki sayımızda uzunca anlatmaya çalışmıştım. Oğulcan arkadaş, diğer yazılar (ve olumsuz bulduğu yanlar) itibarı ile tartışırken, bu açıdan da sorunu niye ele almadı, bilmiyorum. Ama, her halükarda sorunu/süreci farklı kavradığı, yukarıda yaptığım son alıntıdan belli. Ve bu farklı kavrayışı, bence yanlışlarının kaynağı. Daha fazla uzatmadan, bir yazıyı daha işaret ederek, bu bölümü tamamlayacağım. İşçi Dünyası

gazetesinde, Mahir Sayın arkadaş, "Sosyalistler ne yaptı" makalesinde, sorunun/sürecin bugün nasıl kavranması gerektiğine ilişkin, **net ifadelerle doğru tesbitler yapmaktadır**. Yazarın bu **yeni** tesbitleri/ ifadelerinin üzerinden, benim Yeni Öncü' nün 14. sayısında yürüttüğüm tartışmanın birlik sorununa ilişkin yanı, bu açıdan noktalanmıştır. Tutumlar, bu soruna ilişkin tavır alışlar, tam da şimdi, bir daha gözden geçirilmelidir. Oğulcan arkadaş da, bunlar ışığında tutumunu yeniden gözden geçirmeli, tartışmalarımızdaki gayretini ve yöntemdeki titizliğini bu sorundaki tutumunun eksiklerini giderek taçlandırmalıdır.

Geçerken, son olarak bir noktaya daha değineyim: Yanlış anlaşılmalara yol açılmasın, bu önerilerim, Mahmut Ceylan arkadaş içinde geçerlidir. Ama, onun yaşadığımız sürece zarar verecek tavır ve önerilerini gene de mahkum etmeli, aşmalıyız. Vurgulamalarımın farklılığı yazarların tutumlarının yol açtığı/açabileceği sonuçlara göre değişmektedir. Bu da doğru ve doğaldır.

Birlik Sürecinin Zorunlulukları Ve İmkanları Üzerine

Balonlarını hayal gazı ile şişirip, "aldık başımızı gidiyoruz" söylemi ve davranışı içinde havalananlar hariç, hemen her dergi çevresi, sosyalistlerin birliği sorunu üzerinde içe ve dışa dönük olarak tartışıyor. Kendilerini bu sürecin dışında tutarak (tuttuklarını sanarak) havalananlar, balonlarının bağlı olduğu ufak sepetin çapasının Türkiye gerçeğine demirli olduğunu, gözlerini bulutlardan aşağıdaki zemine indirebildiklerinde anlayacaklardır, eğer balonun başına daha önce başka bir iş gelmezse!

Birlik sorununun bu ülkenin tarihinde ilk kez bu kadar geniş boyutlu ve yüksek sesle tartışılması; geleceğin umudunu içinde barındırdığı kadar, bugüne değin gündemde olmayan zorlukları ve bunlara karşılık düşen yerine getirilmesi gerekli görevleri işaretliyor. Bu , sosyalistlerin bugüne kadar olduğundan, herzamankinden daha fazla kararlılık ve hızla hareket etmeleri gerekli bir **momenttir**. Çünkü, bizatihi moment tesbitinin gereği, bu durum, bugünden yakın geleceğe doğru hızla değişebilir. Bu değişiklik, olumluya doğru olabileceği gibi-ki bu görevlerin yerine getirilmesine bağlı-olumsuza doğru da olabilir. Bugün elimizde olanları devşirmek için esirgiyeceğimiz/ihmal edeceğimiz her çaba, yarın hayıflanacaklarımızın bir kat daha artmasına neden olacaktır.

Bu Bir Yeni Dönemdir

Türkiye sosyalist hareketi geçmişten bugüne neden bu kadar çok bölünerek geldi? Sosyalizmin uluslararası kamplara bölünmesinin ülkemizdeki süreci etkilemesinden, başta Sovyetler Birliği olmak üzere diğer ülkelerde sosyalizmin kuruluş süreci içinde oluşan olumsuz geleneklerin bizim süreçlerimize yansımasına; emperyalizmin ve burjuvazinin karşı taktiklerinin yarattıklarından, kendi çocukluk dönemimizin ürettiklerine kadar birçok etken, ve daha burada sıralanmayan diğerleri; geçmişten bugüne yaşadığımız sürecin nedenleridir. Bu nedenlerden bazıları, bugün eski güçlerini kaybettiler. Bazıları da, sürecin önünün olumlu yönde açılmasının yarattığı etki

ile, giderek kaybedecekler, kaybediyorlar. İşte bu yüzden, önümüzdeki dönem, yeni bir dönemdir. Bu dönemde, eskinin benzeri olan ayrılıklar olmayacak mıdır? Olacaktır. Çünkü yeninin içinde eski, gücünü esas olarak kaybetmiş olsa da, varlığını ve etkisini sürdürmektedir. Ama bunlar dönemi karakterize eden unsurlar değildir. Yeni dönemin belirleyici özellliği, ayrışma/birleşme süreci olarak ifade ettiğimiz, aynı başlıklar altında tartışılan sorunların, ve bunların arka planındaki perspektiflerin, sosyalizm anlayışlarının, her çevreyi yeniden şekillendirmesidir. Bu şekillendirmenin sonucu olarak perspektifler bazında dikine ayrışmaların ve farklı çevrelerden aynı perspektifleri savunanların giderek yakınlaşmaları, birleşmeleridir. Bu işleyiş, bugün henüz ilk aşamalardadır. Kendisini bütün ağırlığı ile herkese hissettirmemektedir. Ama gelişmenin, hareketin yönü budur. Perspektif tartışmaları, sosyalizm anlayışlarının tartışması derinleşip, genişledikçe, bu süreç hızlanacaktır. Kendisini daha fazla hissettirecektir. Dönemin imkanları, görevleri, zorunlulukları, zorlukları vardır. Bunların da tartışılması gerekir.

Yeni Dönemin İmkanları, Görevleri, Zorunlulukları ve Zorlukları Nasıl Bir Sosyalizm Tartışması, Birlik Tartışmasıdır

Türkiye tarihinde ilk defa olarak, birlik sorununu; bu kadar geniş bir çevre ve çerçeve içinde tartışma ve birliği kotarmak için adım atma olanağına sahibiz. Artık ayrı ayrı çevreler arasında, bir önceki dönemin şartlarından, nedenlerinden doğan, tartışmaya set çeken engeller yok. Hala varlığını sürdüren engeller ve bugün yeni türeyenler de, bunu yapmamızı kısıtlayacak güce sahip değiller. Veya biz çabalarımızla, bunların gücünü daha da aza indirebilir, daha etkin davranabiliriz. Sosyalist demokrasi ve çoğulculuk anlayışımız, gücümüzdür, olanağımızdır. Dar grupçu eğilimlerin etkisinin azalması olanağımızdır. Sosyalizme sempati duyan geniş kesimde ve kadrolar arasında elle tutulur netlikte kendini hissettiren birlik özlemi, talebi, gücümüzdür, olanağımızdır. **Çabalarımız**, bunların en olumlu şekilde değerlendirilmesi yönünde olmalıdır. Ve çabalarımız dediğimizde, görevlerimiz gündeme gelir: Bu yeni dönem ve dönemin olanakları, bizi bir dizi **yeni** görevle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu görevler, dönemin zorunlulukları ve zorlukları tarafından etkilenmekte/belirlenmektedir. Sosyalist demokrasi anlayışını, yaşanan sürecin güvencesi haline getirmek, görevimizdir. Farklı görüşlerin meşruiyetini kendi meşruiyetinin temeli olarak **görmeyen** anlayışların karşımıza dikeceği zorluklarla mücadele etmek görevimizdir. İçinde yaşadığımız özgül şartların bir sonucu olarak; **perspektif farklılıklarına tekabül etse bile**, farklı görüşlerin aynı çevre içinde (**yöntemli** olarak) tartışılmasını sağlamak, görevimizdir. (Bir arada bulunması mümkün olmayan perspektif farklılıklarından, her çevrenin kendini ayırma özgürlüğünü de unutmadan!) Amaçlarını araçlarına çiğneten bir disiplin anlayışı ile, savunduğumuz değerlerin çiğnetilmesine, izin vermemek; ama geleceği koparmak için disiplinle mücadele etmek görevimizdir. Bütün bunları şimdi içinde bulunduğumuz momentte yerine getirebilminin önemi büyüktür. Ancak böylece, olmasını hayal ettiklerimizi, oluşan gerçeklere dönüştürebileceğiz.

Birlik Çabasının Hedefi Parti' dir
Nasıl bir Parti Tartışması, Birlik Tartışmasıdır

Hemen her çevre sosyalistlerin birliğini tartışıyor. Ve birliğin gündemi oluşturduğu her tartışmada partileşme sorunu tartışılıyor. Bu birlik sorununun doğru bir noktada özelleştirilmesidir. Çünkü, işçi sınıfının kendi amaçlarına sahip çıkmasını sağlayacak proleteryanın devrimci partisinin yaratılması görevi, yerine getirilmiş değildir.

Nasıl bir parti? diye tartışmaya başladığımızda, sosyalizm anlayışlarımızı da tartışmaya başlamış oluruz/olmalıyız. Bu tartışma, oluşturmak için çabalayacağımız birliğin sınırlarını da çizecektir. Birliği, ne bu tartışmanın arkasından dolanarak konuşabiliriz, ne de bu tartışmayı oluşturulacak bir birliğin içine taşıyabiliriz. Çünkü bu tartışma, devrimcilik-reformizm ayırımını içine taşır. "Sosyalizmi parti diktatörlüğüyle eşitleyenlerle, sömürüye karşı olma temelinde örgütlenme özgürlüğünü sonuna kadar savunanların" ayırımını içinde taşır.

Oluşturulacak bir yasal parti çatısı altında birliği kotarmayı düşünenler, devrimcilik-reformizm ayırımının böyle bir parti çatısı altındaki mücadele içinde netleşeceğini ileri sürenler, nasıl bir parti? sorusuna tersten, dolayısıyla bilimsel olmayan bir yoldan cevap aramaktadırlar. Buna, demokrasi mücadelesi ve devrim anlayışlarındaki perspektif farklılıklarının parti anlayışlarını da belirlemesinden doğan kavrayışları yol açmaktadır. Yasal bir partinin işçi sınıfının demokrasi ve sosyalizm mücadelesine sunacağı 'olanaklar' dan yola çıkarak, işçi sınıfının böyle bir çerçeve içine sığması mümkün olmayan amaçlarını, devrim perspektifini çarpıtmaktadırlar.

"Devrimci bir parti, hiçbir ön şart öne sürülmeksizin marksist ilkeler ışığında oluşturulacak, devrimci bir program çerçevesinde kurulur...Bu program, sadece devrimci olduğundan dolayı, burjuva yasallığı çerçevesine sığmaz." İşte bu yüzden, "proleteryanın partisi, kendisini düzenin sınırları dışında tanımlamayı başarabilmiş bir parti" olmalıdır. İşte bu yüzden "işçi sınıfı partisi, bilimsel sosyalizmin gereği olarak bir düzen içi örgüt değil, bir mücadele örgütüdür. Ve yine işçi sınıfının partisi burjuva yasallığı ne derse desin, "yasal bir partinin mücadeleye 'katacakları' ne olursa olsun, tarihin derslerinin ve ülke şartlarının zorunlu kıldığı anlayışlarla oluşturulur. İşte bu yüzden, tartışmamız, yasal bir parti mi-yasadışı bir parti mi tartışması değildir. "Açık mı olabilir, yoksu gizli mi olmak zorunda diye bir tartışma olur."

Bütün bu perspektif farklılıklarının üzerinden atlayarak veya etrafından dolanarak, birlik sorununun çözümünü yasal bir partinin gerekliliğine bağlayanlar, ayaklarını iki zemine birden basmaktadırlar. Bunun soruçlarını ise, farklı bir başlık altında da olsa, daha önceki sayfalarda tartışmıştık! Aradaki yarığa arkaüstü oturmak?

Devrimci Ruhun Onarılması, Yoldaşlığın Tarifini Yeniden Yapmak (Özel Bir dönemin, Özel Görevi)

Bu bölümde anlatmaya çalışacaklarım için, ayrı bir başlık açmayı gerekli buluyorum. Çünkü bunlar, hepimizin "bildiği", ama şu anda bizi **yeterince yönlendirmeyen** gerçekler. Ve bunlar, faaliyet gösterdiğimiz zeminin temel motifi haline gelmezse, her şey bizim için çok zor olacak.

Mahpushane duvarlarının uzun yıllardır bizden ayırdığı bir **yoldaşımızı** uzun bir aradan sonra gördüğümde, sohbet sırasında biraz şaşırmıştım. Biz konuşurken, şu arkadaş-bu arkadaş diye ifadeler kullandıkça, sürekli olarak, "..yoldaş" diye düzeltiyor, bize de öyle sesleniyordu. Bunu o kadar ısrarlı ve sistemli yapıyordu ki, önce abartılı buldum. Sonra bunu bir moral motif olarak öne çıkarmak istediğini düşündüm. Ama o zaman bile bunun mahpushane şartlarının özgüllüğünden kaynaklandığını düşünerek fazla önemsemedim. Ama süreç içinde, sorunlarımızın nedenleri üzerinde her düşündüğümde, bu anı kendini hatırlatır, öne çıkar oldu. Şimdi, **hiç bir okur**, "teorik sorunlarla uğraşmamız gereken bir dergide ve yazıda, bunlara ne gerek var. Sefer Deniz buradan kaptırdı, uzatıyor." diye düşünmemeli! Evet, hiçbirimiz böyle yapmamalıyız. Çünkü bizler, sorunlarımızı genellikle yaptıklarımız-yapamadıklarımız, yanlış yaptıklarımız v.b. temellerinde tartışıyoruz. **Bir de, geçmişin bütün eksik ve yanlışlarına rağmen, o zaman daha fazla sahip olduğumuz, bugün kaybettiğimiz, yıpranan değerler var!** Bunlar üzerine de, temel sorunlarımızdan biri-si olarak tartışmaz, çaba sarfetmezsek, bana çok şey eksik kalacakmış, temelsiz yürüyormuşuz gibi geliyor. Biz, yoldaşlık duyumuzdan, devrimci dayanışmamızdan, kollektif devrimci ruhumuzdan **çok şey kaybettik!!!** Bir çok insanın kendi başının çaresine bakmak zorunda kaldığı uzun yıllar yaşadık. İşkenceyi, ihaneti, dirençsizliği gördük. Ama yoldaşlık duyusuna sırt çevirmeyi, bireyciliği de gördük. En zor durumda bile yaşatılması gereken kollektif vefa duygusunun paramparça olduğunu gördük. (Ve işte bu anlamda, vefadan konuşabiliriz, konuşmalıyız.) Bütün bunlar, geçmiş dönemin bütün yanlışları, sekterlikleri içinde bile, **bugünkünden daha güçlü olarak var olan değerlerimizi**, harpaladı, yıprattı. Çünkü hemen hepimiz, hayatı, toplumu bilimsel sosyalizmin tezleri, sınıf sorunu itibariyle öğrenmeye çalışarak bu yola çıktığımız kadar, yine bu bilimsel temelden kaynağını bulan devrimci moral değerlerle de bilenerek, bunlardan etkilenerek yola çıkmıştık. Yürüdüğümüz yolda yanlışlar yaptık, yapılan yanlışlarla karşılaştık v.b., ama bu moral değerler bizi ayakta tuttu, kavgayı sürdürmemizi sağladı. "Sosyalizme inamıyorum ama, insanlara güvenmiyorum, güven temeli yok" v.b. diyerek bazılarımızın yaptığı gibi bir çeşit yenilmeyi, teslimiyete düşmeyi bu değerlere olan inancımız engelledi. Hala da öyle. Ama erozyon, bu değerlerin aşınması ve **bu yüzden** kayıplarımız **da hala sürüyor**. "Değerlerimiz ayaktadır ve etkindir, kayıp gibi gözükenler, zaaflı olanların durumu, sorunudur." diyenlerimiz çıkacaktır. **Bu, körce bir yanlış kavrayış, ham ve bön bir keskinliktir.** Öyledir, çünkü, insanlar, gördüklerini biliyorlar. Görülenlerin doğru bir yoru-

mu, neyin gerçek olduğunu da gösterecektir. Görülenler neler?

Birincisi, bazı ciddi yanlışların da sorucu olarak, insanlar kendi başlarının çaresine baka baka, bir daha gerekirse yine kendi başlarının çaresine bakabilmek için olanaklarını kendilerine saklama güdüsünü geliştirdiler. Bu tarz davranış, ilişkilerin bütünü içinde çok ciddi bir yer tutan bir motif oldu. Yoldaşlık duyusunun ve dayanışmanın kendini açıkça, güven verircesine hissettirmediği bir ortamda, bu doğaldır. Ama, bunun **değişmesi için mücadele etmemek, doğru değildir**. Kollektiflik duyusu, devrimci ruh, sadece böyle zedelenmedi, yaptığımız işin, hepimizin omuzları üzerinde yükselen ve hepimizi ileri götüren bir niteliği olduğu unutuldu. Devrimci yarışma, bu perspektifin daha da ileri götürülmesi için atak davranma olmalı iken; **popüler olma ve pozisyon tutma uğruna çaba**, bunun önüne geçti. Bu tutumun ilk yediği ve tahrip ettiği şey, yine paylaşma duyusudur. Amaçlarımızı popüler kılmak için, kollektif olarak amaçlarımız doğrultusunda en iyi pozisyonları tutmak için yapmamız gerekenler, bu amaçla "kolkola girerek" yürümediğimizden yeterince güçlü yapılamıyor. Bu yüzden, biraradalığımızın bu gevşek, sakat yanı yüzünden kaldıracağımız yüke tam gücümüzle omuz veremiyoruz. Etrafınıza, gözünüzü bunları görmek üzere açarak bir bakın yoldaşlar! Her iki lafta bir imalar, iğneli sözler, "şakalar" göreceksiniz! Kapılardan içeri girince, odalarda çınlayan yüksek sesli, yürek dolusu merhaba' lar değil, selam anlamına 'gelen' homurtular duyacaksınız! (Hele bunu, bunu hiç anlamıyorum. Bırakalım yoldaşlık duyusunu, modern insan davranışına da, uymayan bu tavır, çok zoruma gidiyor. Evet, taa buralara kadar bununla uğraşacağım. Bir mekana girdiğinde, insanların yüzlerine değil, boşluğa veya tavanlara bakarak selam verme alışkanlığının sürdüğü bir ortamda, değiştirilmesi gereken çok şey vardır!)

Etrafınıza bir bakın yoldaşlar. Mahpushanede, dışarda, nerede olursanız olun, çevrenizdeki insan ilişkilerini bir gözden geçirin. İlişkilerimizin büründüğü biçimleri, olanlar/olması gerekenler kıyaslaması içinde sorgulamaya çalışın. Burada sıralamaktan yürek darlığı duyduğum daha bir çoğunu görebileceksiniz. Bütün bunların üzerine, bir de savunduklarımızı, amaçlarımızı düşünün...Ne demek istediğimi daha iyi anlayacaksınız. Devrimci ruhun, devrimci tavrın, paylaşma duyusunun, kollektif dayanışmanın, omuz omuzalığın yaralı olduğu bir ortamda sosyalist demokrasiyi nasıl yeşerteceğiz?

Yoldaşlar, devrimci ruhun onarılması gerekiyor. Yoldaştığın tarifini 'yeniden yapmak' gerekiyor. Tüm bunlar, tartıştığımız birlik sorununun ve sosyalistlerin birliğinin örüleceği zeminin olmazsa olmazlarıdır. Her kim ki, bunlar için "abartılı, gereksiz" v.b. diyorsa; **ona iyi bakın**, öyleleri, saydıklarımızın karşısında olan tavırlardan, geleneklerden medet umanlardır. Varlıklarını, "ben" liklerini, eleştirdiğimiz tarz ilişkiler içinde güvende hissedenlerdir. Eğer sekterce ısrarlı değillerse, onlara da yardım etmek gerekiyor. Yeni dönemin, yeni ilişkilerini, yoldaşlık duyusunu en yükseğe çıkararak, doğru olanın ne olduğunu göstermek gerekiyor. Hiçbirimize bütün bu davranışları, ilişki tarzlarını eski bir elbise gibi üzerimizden atmamızı sağlayacak sihirli bir peri çubuğu değmedi yoldaşlar. Sadece 12 Eylül' ün sopası değdi. Ve biz, geçmişe göre belki daha azalmış olsa da, bu davranış eksikliklerini, hastalıkları taşıyarak bugünlere geldik. Şimdi güçlerimizin çok sınırlı olduğu bir dönemi yaşı-

yoruz, ve bu yanlarımız bu yüzden çok göze batmıyor. Ama yarın, her çevrenin bugüne göre kendisini nisbeten daha güçlü hissedebileceği ortamda, bu hastalıklar öne çıkacaktır. Varolan çevrelerin yarın nisbeten daha güçlü konuma gelmeleri, "bitlerinin kanlanması?", sadece birlik eğilimini geri itmekle kalmaz, bu eksik yanlarımızın öne çıkması sorucunu da doğurur. Geriliklerimizle, onların en ufak belirtileri ile, bugünden başlayarak savaşmalıyız.

Hepimiz yazıyoruz, sosyalist demokrasi ve kadın sorununda açılım/atılım yaptık diye..Yukarıda söylediklerimi sosyalist demokrasi bazında söylenmiş olarak burada keseyim. Kadın sorunu açısından aynı sorunu irdeleyelim. Yoldaşlar, kafalarınızı kaldırıp bir bakın. Kadın sorununda sayfalar dolusu yazdık. Gazetemizin bir sayfası sürekli olarak bu konuyu işliyor. Ve ülkemizde giderek güçlenen, kimliğini bulmaya çalışan bir kadın hareketi var. Ama bir bakın. Kadın yoldaşlarımız ne durumda? Hayatı, mücadeleyi eski "paylaşım(?)" biçimimizle bugünkü arasında ne kadar fark var? Onların yaşamından **gaspettiklerimizi,** onların kazanabilmesini sağlamak(?) için hangi özel çabaları sarfediyoruz? Hangi alanlarda, hangi özel olanakları onlara sunmaya(?) çalışıyoruz? (Gazetede sayfa. Ev işlerini ve çocukla ilgilenmeyi paylaşmak. Erkek egemen söylemden kurtulmaya gayret. Daha benzeri sıralanabilecekler..Eh, kadınlar de kendi mücadelelerini veriyorlar! Bunlar sorularıma cevap oldu mu? Öyleyse, neden kadın yoldaşlar-**hala hayatın peşinden sürükleniyor? Kadın yoldaşlar,** durum ağırlıklı olarak böyle değil mi? Hiçkimse, sorunların tesbiti başka, süreç içinde çözümlenmeleri bir başka iştir, demesin? Yoldaşlar, **böyle diyenlere iyi bakın,** bu söylemin arkasında erkek egemen tavrın sıratan çehresini göreceksiniz. Bu konuda da devrimci ruhu yükseltmeli ve yoldaşlığın tarifini yeniden yapmalıyız derim ben. Ve durumlarımız bu konuda da ağır basan biçimde yukarıda eleştirdiğim gibi ise, bu bölümün önemi ve bu yazıda üzerinde durmamın nedeni yeterince gerekçelenir. ("Bizim ilişkimizde erkek egemenliğinin gölgesi yok, veya çok az diyen kadın ve erkek yoldaşlarımızın kulakları çınlasın! 'Munis' erkeklerimizin kulakları çınlasın! Herbirimizin çift çift kendimize ait adacıklarda yaşamıyoruz. Durumun, sorunun bütünü için, kendi ilişkimizin dışında ne yapıyoruz? Doğru söylemin dışında, sözde savunmanın dışında gerçekten ne yapıyoruz? Birey değil çevre olarak, kollektif olarak ne yapıyoruz???)

Bütün bunlar, birlik tartışmalarımızın ayrılmaz bir parçası, belki de bu süreçte ayaklarımızı sağlamca basacağımız zeminin çimentosu bence. Birlik sürecini bu bütünlük içinde görmek, hepimize ve sürece kazandıracaktır.

III. ENTERNASYONAL VE DEVRİMCİ MARKSİST KÖKLERİMİZ

Ahmet URAL

I

İnsanlık, tarihi boyunca en katlanılmaz koşulları bile geleceğe ilişkin tasarıları ve umutları sayesinde dönüştürebildi. Sınırsız bir zenginliğe sahip olan bu tasarılar dünyasında, sosyalizmin ilgi alanına girenler, esas olarak ortaklaşma ve toplumsallık fikri etrafında kurgulanmış olanlardır. Sosyalizm kavramının ilk ortaya atıldığı günden beri bu kavram, en genel anlamıyla ortaklaşa yaşanan, mal ortaklığına dayanan, toplumun çıkarlarını bireyin üzerine yerleştiren bir toplum tasavvurunu temsil etti.

İşte Marksizm, tüm bu Marksizm öncesi sosyalizm biçimlerinin aşılması, sözkonusu tasarıların bilimsel ve tarihi bir temelde yeniden açıklanıp kurgulanmasıydı. Ama Marksizm hiçbir zaman bir bilim olmaya kalkışmadı, o daha çok ayaklarını bilime basan, politikanın önceliğini kavramış bir **dünya görüşü** olarak şekillendi. Böylece artık gelecek toplum tasarımı, yalnızca dünyayı anlamak ve yorumlamakla sınırlı feylosofların işi olmaktan çıkıp, dünyayı, değiştirmek için inceleyen partizanların işi haline geldi.

Bu noktadan başlayarak tartışma, birbiriyle derinden bağlantılı iki eksende gelişti: proletaryanın kapitalist toplumdan nasıl çıkış yapıp, iktidarını nasıl gerçekleştireceği ve sınıfsız toplumun nasıl inşa edileceği?..

Bu iki başlık etrafında sürdürülmüş olan tartışmalarda tarihsel olarak iki asli eğilim sözkonusudur. Bir eğilim Marksizmi reformcu ve ekonomist bir gözle yorumlarken, diğeri devrimci ve praksist bir çerçevede yorumlamıştır. Bu iki ana eğilim, daha alt düzeylerde, ikincil sorunlarda (homojen değil) sayısız varyantları içeren bir süreçte varolmuşsa da, Marksizm alanındaki farklılaşmaların en eski ve klasik temelini oluşturmuşlardır.

Bu tartışma bugün de bitmemiş, tersine çok daha yaşamsal bir niteliğe bürünmüştür. Yaşamsaldır çünkü. 'varolan sosyalizmler'tıkanma noktasına gelmiş, bu sonuca neden olan **Marksizm yorumu** ise henüz uluslararası planda mağlup edilememiştir. İnsanlık tarihi ise öngörülen sona doğru evrimini hızla sürdürmektedir: **Ya Sosyalizm ya da barbarlık içinde çöküş!**

II

Ülkemizde de tartışmanın ekseninde, uzun süreden beri yanıtı verildiği sanılan, **"Nasıl bir Sosyalizm?"** sorusu yerleşmiş bulunmaktadır. Böylece hem geçmişte yaşanan ÇİN-ARNAVUTLUK-SSCB vb. temeldeki ayrılıkların yapaylığı açığa çıkmaya, hem de solun gündemi uluslararası gündemle örtüşmeye başlamıştır. Süreç ilerledik-

çe görülecektir ki -hatta şimdiden görülmeye başladığı üzre- Türkiye sosyalist hareketinin tüm sektörleri bu tartışmalar ekseninde dikine bölüneceklerdir. Henüz sürece egemen olan deneyselliktir. Yani bir anlamda tersten sorunlara yaklaşma eğilimi ağır basıyor. Olması gereken bu değilse de durumun son derece doğal olduğunu görmek gerekir. Gerek iktidarda, gerekse muhalefetteki "sosyalizmin" Marksizmin belirli bir (bizce Stalinist) yorumundan kaynaklanıyor olması, yenilgi sonucu ortaya çıkan ve açıkça görülür hale gelen zaafların da benzerliğini getiriyor. Böylece aynı ya da benzer sonuçlara karşı farklı kesimlerde benzer tepkiler gelişiyor. Şimdi önemli olan bu tekil zaafların hangi bütünlüğün ürünü olduğunu anlamaya yardımcı olacak soruların sorulabilmesidir.

Ülkemizde yaşanan tartışmalara bakalım, hemen her grup 12 Eylül sonrasında parti içi demokrasi tartışmasına yöneldiler. Bu tesadüfi bir benzerlikdeğildi. Yaşanan iflas ve yenilgileri sorgulamaya başlayanlar, hataların varolan çizgiden kaynaklanmış olabileceğini düşünenler tekmelendi, ağız dolusu hakaret, alay ve karalamalarla kapı dışarı edildiler. Eleştirenlerin görüşleri onların "karakter özellikleriyle" açıklandı, kariyerizmle suçlandılar, yılgınlıktan dem vuruldu vs. Tüm bunlar yeni olgular değil, ilk olarak Türkiye'de de ortaya çıkmadı; Marksist hareketin farklı sektörleri bu gelenekleri Marksizm öncesinden devraldılarsa da dünyada bu eğilimlerin Marksist teori içine sokulması, bunlara "Marksist gerekçeler" uydurulması ve sistemli bir anlayış haline dönüşmesi, Lenin sonrası döneme denk düşmektedir. Özel olarak da Stalin tarafından teorize edilen bu eğilim, 'nasıl bir sosyalizm' sorusuna verilen yanıtın sosyalist demokrasi kavramına getirdiği deformasyonun bir sonucu idi.

Sınıf mücadelesinin tanımına kadar ulaşan bu deformasyon, siyasette tuhaf bir homojenlik teorisi ve idealist bir "doğru" tanımı ile bir tekelcilik ve parti diktatörlüğü teorisi haline geldi. Böylece birçok şey gibi, Marksist hareketin tarihinde hep **farklı grup, eğilim ve kanatların demokratik merkeziyetçilik temelindeki siyasi** birliği olarak kavranılan parti içi demokrasi de bir kenara itilmiş oldu.

Bugün sürdürmeye çalıştığımız, "muhasebe" tartışmaları da aynı eğilimlerle savaşmaksızın ilerlemiyor. Dergimizde M.Ceylan(1) (birçok noktadaki farklılığına rağmen tam da bu noktada S.Oğulcan) hangi işlevi üstleniyorsa, her çevrede bu eğilimin simetriğini bulmak mümkün. Örneğin Sosyalist Parti içinde "Sosyalist Birlik"te ifadesini bulan, muhalefet kanadının ilişkilerine bakalım. Doğu Perinçek ve yandaşları parti içi demokrasi anlayışı açısından hangi eğilimi temsil ediyor ve yöntemleri kullanıyorsa, M.Ceylan ve ona değişik düzeylerde kan verenler de aynı yöntemleri kullanıyorlar. **Elbette arada çok önemli bir fark var.** Doğu Perinçek devletle işbirliğini siyasal **çizgi** haline getirmiş bir grubun lideri ve bundan dahi özeleştiri yapmaya yanaşmıyor. Bu noktada Ceylan'la aynı safta olduğumuz kesin. Ancak ne yazık ki diğer noktada aynı safta olamıyoruz. Örnekleri çoğaltmak olası, henüz her çevrede sorunun büyük ölçüde Stalinizmden kaynaklandığı kavranamadıysa da yine her çevre de adı konmuş ya da konmamış olarak, resmi tarihten ve resmi sosyalizmden kopma eğilimi artıyor.

Bugün genel olarak sorun 'sosyalist demokrasi' başlığı altında tartışılıyor. Bu iyi bir başlangıç olsa da bununla sınırlı kalması yanlış olacaktır. Çünkü bu başlık

altında yürüyen tartışmalar hem hukuksal ve pedagojik bir çerçevenin dışında gerçek tarihsel ve sınıfsal temellerine oturtulamıyor, hem de mezheplerin dar alanları ve sınırlı birikimleri ile yürüyor. Mezhep olmanın getirdiği subjektivizm karşılığını doğurarak ilerliyor. Aynı başlığı tartışan farklı sektörler kendi özellerinde tartıştıkları için, diğer sektörlerdeki simetrik görüşlerle doğrudan bir alışveriş içine giremiyor. Böylece her çevrenin özel 'şifreleri' ve 'özel pratikleri' ile içiçe tartışılan en elementer sorunlar dahi, evrensel kapsamlarını yitirip birer grupsal meseleye dönüşüyor(2). Oysa gerekli olan, bu sürecin, grupların dar alanlarında ve subjektif ortamlarında başlayıp biten ayrılıklara dönüşmesini engellemesidir. Önemli olan bir ayrışma-birleşme diyalektiğinin "kendiliğinden" yaşanmasını engellemek ve birleşme süreci de dahil, bilinçli bir sürece dönüşmesini sağlamaktır. **Aynıların aynı yerde ayrıların da ayrı yerde** sağlıklı bir biçimde buluşabilmesi, her grup içindeki farklı eğilimlerin diğer kesimlerdeki simetrikleri ile ilişkiler içine girmesi ve bu süreçten "sol"un en az ayrılıkla çıkabilmesini yolu, önce bu gerçeğin tanınıp kabul edilmesi ve buna uygun bir "sol ilişkiler politikası"nın belirlenmesinden geçmektedir.

İşte tüm bunlardan ötürü iki yıla yakın bir zamandır, birlik sorunu da gittikçe yoğun bir tarzda solun gündeminde önem kazandı. Bu doğrultuda esas olarak sözlü bir dizi tartışma ve görüşme sağlandı. Genel olarak ilk akla gelen ve daha iyisi bulunmuş olmadığı için varolan eğitimlere denk düşen öneri de bir dergi çevresinde tartışmaya başlamaktı. Bunu böyle bırakmak artık sakıncalı olabilir. Şimdi hep birlikte tartışılması gereken, solun birliğine dönük bir "politikadır". S.Oğulcan vb. arkadaşlar "Birlik Fetişizmi" eleştirisi yaparken kimleri kastediyorlar bilmiyorum, ancak benim bildiğim tüm birlik önerileri, S.Oğulcan'ın eleştirisini hakedebilecek bir türde değil.(3)

Şu ana kadar Tartışma Dergisi olarak anılan öneri, hiçbir zaman salt bir tartışma dergisi olarak önerilmedi. Oğulcan iyi bilir, birlik için mücadele etmekte anlaşmış çevrelerin oluşturacağı bir platformun işe, bir tartışma dergisiyle başlayabileceği düşünülüyordu. Birlik platformunun bir diğer içermesi gereken özellik ise, tüm tartışmalarda "sınıfa dönük ve sınıf temelinde" ilkesiyle ifade edildi. Çünkü benim bildiğim -ve paylaştığımtüm birlik önerenler esaslı bir konuda geçmiş anlayıştan, yani ikamecilikten kopma eğilimindeki arkadaşlardır. Bu eğilim de partinin (bu anlama gelen) sınıf temelindeki çalışmalarda inşa edilebileceğini söylemektedir. Ayrıca her ne kadar tam tersini yaptıysak da bu fikir hiç de yeni bir fikir değildir. 1975'lerden beri dile getirilmektedir. Bu kez artık **"güç olma"** kavramı temelli bir değişikliğe uğramıştır. Gerçek siyasal bir gücün sınıf içindeki çalışmalarla elde edilebileceği anlaşılmıştır. Önemli olan şu anda sınıftan kopuk durumda olan birçok sosyalist çevrenin aralarında yürüttükleri birlik tartışmalarını, sınıfla ilişki temeline nasıl oturtacaklarının somut biçimlerinin **hep birlikte** kararlaştırılmasıdır. Bu bakış açısı bugün de değişmemiştir.

Şimdi önümüzde gerçekleştirilmek üzere iki acil görev duruyor.

Birincisi, sosyalist hareketin bütün kesimlerinin, aralarındaki farklar ne olursa olsun, masa başına oturabilme, konuşabilme ve herkesi ilgilendiren gelişmelerde birlikte davranabilme yeteneğini ve olgunluğunu geliştirmek ve pekiştirmek;

İkincisi ise, "sosyalist hareketin "asgari görevlere" bakış temelinde değil "azami görevleri"kavrayış temelinde yani "nasıl bir sosyalizm" sorusuna verdikleri yanıt temelinde ayrışma ve birleşmesinin gereğini kavratmaktır. Bu bakış açısı Türk solunda yanlızca ulusal değil uluslararası birliklerin de temelini yaratacaktır.

Birinci noktada anlaşmak, işçi sınıfı dışında duran ve aralarındaki farkları bırakalım, kendi gerekliliklerini bile henüz işçilere kavratamamış kesimlerin burjuvaziye tek tek yakalanmasını önler ve meşruiyetini güçlendirir.

İkinci nokta ise çok daha temelli ve tayin edicidir. Ancak bunun için Parti birliği konusunda ülkemizde yerleşmiş olan yargıların öncelikle yıkılması gerekir. Geçmiş dönemde sosyalist görevler açısından sosyalizm, vb. sloganların ilerisine gitmemiş, hiçbir somut sosyalizm projesi üzerinde propaganda yapmamış olan sosyalistler, ayrılık ve birlik noktalarını "asgari" programlarda aradılar. Bu, sosyalizm tarihini ve örnek parti pratiklerini de anlamamak anlamını taşıyordu. Oysa bir çok grup benzeri bir sosyalizm tanımını zımnen ediyor ve bunun belirleyiciliği altında kendilerini şekillendiriyorlardı. Varolan rejimin faşist mi, demokratik mi olduğu vb. etrafında dönen bir tartışmanın ayrılık noktası olması solun çocukluğunun bir sonucudur.Oysa dikkat edildiğinde görülecektir ki bu grupların bir çoğu esas olarak Stalin'in parti-ittifaklar-sosyalizm konusundaki fikirlerini benimsiyorlardı. Bu temelde anlaşanların parti birliği için yeterli zemini de var demektir. Bunların dışında kalan sonunlar ise bir parti içinde varolabilecek eğilimlerdir. Elbette burada bizzat Stalinist parti ve demokrasi anlayışı en başta buna izin vermezdi. Vermedi de... Bugünse artık bu bakış yıkılmalı, parti birliğinin asli temellerinde anlaşanlar birleşmeyi öğrenmelidirler. Türkiye sosyalist hareketinin bu temelde birlik ve ayrılık noktalarının yeniden gözden geçirilmesi ve tarihsel evrensel tekabüllerine uyumlu bir hale getirilmesi, hareketin kendisini bir kaç "ana gövde" etrafında toparlamasını sağlayacaktır. Böylelikle, olması gerektiği kadar ayrılıkla, bir kaç "ana gövde" etrafında buluşan sosyalist hareket, arasındaki farklara rağmen egemen sınıflar karşısında daha güçlü ve etkin olabilecek, hangi 'gövdenin' daha doğru olduğu, sosyalizmin kitle nezdindeki meşruiyetini gölgelemeksizin, tersine güçlendirerek tartışılabilecektir.

III

"Nasıl bir sosyalizm" sorusuna Marksist hareket içinde verilen yanıtları iki ana grupta toplamak gerekir, demiştik. Bunlardan ilki Lassalle'la başlayıp Bernştayn ve Kausky'den geçerek gelen ve Stalin'in görüşlerine bağlanan ekonomizmdir. Stalinizm bir Marksizm yorumu olarak bu görüşlerden proleterya diktatörlüğünü reddetmediği için ayrıdır. Ancak altyapı, üst yapı ilişkilerinin kavranışı, kapitalizmin analizi ve ggiderek sınıfsız topluma geçiş sürecinin (sosyalizmin) kavranışı noktasında önemli benzerliklere sahiptir. Ekonomizm, yeni üretim tarzına (sınıfsız topluma) geçiş sürecini bir üretim biçimi gibi ele alır ve devlet mülkiyeti (kollektivizmden anlasılan budur) artı plan ekonomisi sosyalizm olarak tanımlanır. Geriye kalan üretici güçlerin gelişmesi, kapitalizmi geçmesi ve refahın artmasıdır. Böylece üretici güçlerin gelişmesi teknolojik gelişmeye indirgendiği gibi üretim tarzının dönüşmesi de, hukuksal (üstyapısal)bir değişime, özel mülkiyetin kamu mülkiyetine dönüşmesine indirgenmiş olur. Bunun kaçınılmaz sonucu olarak iş'in meta-para değer ve fiyat

kategorilerinin yokedilmesi, yani emek-sürecinin nitelik değiştirmesi gözardı edilmiş olur. Sorun bununla da sınırlı değildir. Sosyalizm bunlar olunca sovyet (şura) lerin rolü, işçi sınıfının yaşamı yönetmesi de anlamsızlaşacaktır. Hatta tüm bunlar "yamyamlar" ülkesinde kendisine komünist diyen bir parti iktidara şu ya da bu biçimde geldiğinde gerçekleşebileceğine göre sosyalizm "bütün zamanların en kolay elde edilebilir toplumu" haline geliverir. Tüm bunları gerçekleştirmek tek ve en geri ülkenin sınırları içinde bile sağlanabileceğine göre, bu koşullarda devlet de sönemeyeceğine göre, sosyalizm aynı zamanda devletin varolduğu-hatta "emperyalist kuşatma nedeniyle" daha da güçlenmesi gereken-bir topluma dönüşecektir. Karikatürize ettiğim sanılsa da şu ana kadar savunulan Stalinist anlayışın köşe taşları bu fikirlerden oluşmakta ve ekonomist eğilimin Üçüncü Enternasyonal'de ortaya çıkan bir varyantı olarak tarihi belirlemektedir.

Marksizmin diğer yorumu ise içinde birçok eğilimi barındırsa da devrimci marksizm olarak adlandırdığımız ve Marks, Engels'ten başlayarak Lenin, Troçki, Rosa Lüksemburg, vb. Marksistleri birleştiren prespektiftir. Bu perspektif kendi tarihsel gelişmesi içindeki en olgun noktasına Üçüncü Enternasyonal'in kuruluşuyla ulaşmış, pratik ve teorik birikimini Üçüncü Enternasyonal'in Lenin'in sağlığındaki ilk dört kongresinde belgelendirmiştir. Daha sonraki süreçte önce Rus partisi içinde başlayan tartışmalar giderek Üçüncü Enternasyonal'e sıçramış, Stalin'in Enternasyonal'de kesin bir üstünlük sağlaması ve muhaliflerini fizik olarak tasfiyesiyle devrimci Marksizm, uzun sürecek tarihsel yenilgisine uğramıştır. Daha sonra kurulan Dördüncü Enternasyonal ise Troçki'nin bu ilk dört kongredeki anlayışları yaşatmayı ve egemen kılmayı hedeflediği bir alternatif olarak düşünülmüştür. (4) Bugün 1. 2. 3. ve 4. Enternasyonallerin süresini incelemek yapılmış eleştirilerini kavramak, yapılmamışları tamamlamak zorunda olduğumuz açıktır.

Yazının bundan sonraki kısmında, Üçüncü Enternasyonal'deki devrim ve geçiş sürecine bakışın Stalinist anlayıştan nasıl farklı olduğunu, Stalinin bile başlangıçta bu anlayışı savunduğunu belgelemeye çalışacağım.

IV

Herşeyden önce belirtmek gerekir ki, İkinci Enternasyonal'in iflasından sonra, başta Lenin olmak üzre tüm devrimci Marksistlerin, yeni bir enternasyonali ilk ve acil görev olarak önlerine koymaları ve önceki enternasyonaller gibi üçüncüyü de bir DÜNYA PARTİSİ olarak tanımlamaları, Marksizmi, devrim ve sosyalizme geçiş sürecini kavrayış tarzlarının dolaysız bir sonucudur.

24 Ocak 1919'da başta Rus Komünist Partisi olmak üzre, sekiz ülkenin sosyalist ve komünist partileri bir çağrı yayınladılar. Çağrı İkinci Enternasyonal'in iflasını ve derhal yeni bir enternasyonalin kurulması zorunluğunu saptıyor dünyanın tüm devrimci marksistlerini yeni çatı altında toplanmaya çağırıyordu.

" Aşağıdaki imzaları bulunan parti ve örgütler devrimci enternasyonalin toplanmasını kesin bir zorunluluk kabul ederler (...) kongrenin görevi, komünist enternasyonal hareketini koordine etmek ve yönetmek, çeşitli ülkelerdeki hareketin çıkarını, uluslararası devrimin genel çıkarlarına **bağımlı** (abç) kılmakla yükümlü mücadele organını yaratmaktan ibarettir." (5)

Üç ay sonra 2-6 Mart 1919 tarihlerinde Moskovada Üçüncü Komünist Enternasyonalin ilk kongresi toplandı. Açılış konuşmasını Lenin'in yaptığı kuruluş kongresinin son oturumunda "Komünist Enternasyonalin Bütün Dünya proleteryasına Manifestosu" karar altına alındı. İlk paragraftaki şu satırlar Üçüncü Enternasyonalin bir 'Dünyü Partisi' olarak kurulduğunu kanıtladığı gibi, ulusal program ve devrim anlayışlarının da Üçüncü Enternasyonale ne kadar yabancı olduğunu kanıtlamaktadır: "Dünya Komünist Partisinin, proleterya devriminin en büyük ustaları Karl Marks ve Friedrich Engels tarafından kaleme alınan Manifesto biçimindeki programının ilanından bu yana 72 yıl geçmiş bulunuyor (...) kendimizi, programı 72 yıl önce ilan edilmiş davanın izleyicileri olarak görüyor ve kabul ediyoruz." (6)

Açıkça görülebileceği gibi Üçüncü Enternasyonalin de kuruluş temelinde "burjuva dünya düzenine" karşı uluslararası bir sınıf olan proleteryanın "sınıfsız bir dünya düzeni" kurmasının bir zorunluluk olduğu bilinci yer almaktadır. İlerde de göreceğimiz gibi bir 'dünya pazarı' olarak varolan kapitalizmin ulusal bölünmüşlüğü salt bir biçim sorunudur ve ancak dünya proleteryasının bu sınırlara hapsedilmiş müfrezelerinin birleşik eylemi ile dünya pazarının yerine sınıfsız bir dünya düzeni geçirilebilir. Bu nedenle "ulusal" işçi sınıfı partileri bir dünya partisinin seksiyonları olarak ele alınmaktadır. Bu bakış açısı Marksizmin devrim anlayışının temelini oluşturur ve Marks, Engels'in 1. Enternasyonali kurmaları da bu anlayışın dolaysız bir sonucudur. Burada biraz geriye gidip bu anlayışın Marks, Engels'deki temellerine göz atalım.

Alman İdeolojisi adlı eserlerinden şu satırları okuyoruz.

"... gelişmiş üretim tarzıyla, dolaşımla ve bunların kendiliğinden sonucu olan uluslararası iş bölümü ile çeşitli ulusların başlangıçtaki kendi başlarına olma durumu yıkıldıkça, tarih de gittikçe dünya tarihi haline dönüşür, (...) faliyetin evrensel tarih planında genişlemesiyle bireylerin gittikçe kendilerine yabancı bir gücün, gittikçe azmanlaşan ve nihayet kendisini dünya pazarı olarak açığa vuran bir gücün kölederi haline gelmeleri tamamen ampirik bir gerçektir. (...) bu gücün, bu güçle bir bütün oluşturan özel mülkiyetin, komüsist bir devrimle ortadan kalkacağı da aynı derecede deneyimle sabittir." (7)

Yine aynı eserde kapitalizmin ortaya çıkmasıyla en gelişmiş düzeyine çıkan işbölümü ve yabancılaşmanın aşılabilmesinin iki pratik koşula bağlı olduğu açıklanmaktadır. Birincisi, yabancılaşmanın "katlanılmaz" yani kendisine karşı devrim yapılan bir güç haline gelmesi, ikincisi ise onun, insanlık yığınını tamamen 'mülkiyetten yoksun' ve aynı zamanda gerçekten mevcut olan bir zenginlik ve kültür dünyasıyla çelişki halinde bulunan bir yığın haline getirmesidir. Bu iki koşulun gerçekleşmesi üretici güçlerin gelişiminin yüksek bir evresini varsayar. Öte yandan üretici güçlerin bu gelişmesi "daha şimdiden insanların güncel yaşantısının yerel yaşam planı üzerinde değil de dünya tarihi planı üzerinde cereyan etmesini içeren gelişmesi"zorunlu bir koşuldur. Çünkü bu koşul olmadan "kıtlık genel bir hal alır, ve gereksinmeyle birlikte zorunlu olan için savaşım yeniden başlar ve yine kaçınılmaz olarak aynı eski çirkefin içine düşülür."

Bu koşul olmaksızın insan ilişkilerinin evrensel düzeyde kurulması olanaksız

olduğu gibi, aynı koşul, bir yandan bütün ülkelerde eş-zamanlı bir biçimde mülksüzler kitlesini doğurmakta, diğer yandan da bu ülkelerin tümünü diğerlerindeki altüst oluşlara bağımlı kılmaktadır. Söz konusu mülksüzler yığını yani proleterya ve iş denilen kategori bir dünya pazarını varsaymak zorundadır. "Demekki proleterya ancak evrensel tarih ölçüsünde varolabilir... ve proleteryanın işi olan komünizm de ancak dünya- tarihsel olarak varolabilir". Buraya kadar aktarmaya çalıştığımız bakış açısını aşağıdaki pasaj açık bir biçimde dile getiriyor.

"Bu koşul (yukarıda anılan koşul-yn) olmadığı takdirde 1. komünizm ancak yerel bir görüngü olarak varolabilir 2. bizzat insan ilişkilerinin güçleri evrensel ve bu yüzden katlanılmaz güçler olarak gelişmezler, yerel, batıl inançlardan doğan koşullar olarak kalırlar ve 3. değişimlerin her yayılması yerel komünizmi ortadan kaldırır."(8) Görüldüğü gibi Marks, Engels yeni (sınıfsız) üretim tarzının kurulmasını yerel bir olgu olarak ele almamışlardır. Bunun nedeni de yine açıkça görüleceği gibi kapitalizmin gelişimini çözümleyiş biçimleridir. Bu noktada "tek ülkede sınıfsız toplumun kurulabileceği "tezi ya bir uydurmadan ibarettir, ya da Marks ve Engels'in tezleri eskimiştir. İş buraya geldiğinde açmazın farkında olanlar, başta Stalin olmak üzre Marks'ın eskidiğini dile getirmekte, bu tezlerin çağımıza uymadığını ileri sürmektedirler. Bunun adı da "Marks eş-zamanlı bir dünya devrimi savunuyordu" olmaktadır. Ha keza bu da bir uydurmadır. Marks'ın, eşitsiz gelişme yasasından haberdar olmadığını ileri sürenlerin, Marksizmin teorik bütünlüğünden haberdar olmadıkları açıktır. (9)

Burada son olarak Marks'ın komünist devrimin içeriğine ilişkin düşüncelerini iyi özetleyen bir pasajını aktarmak istiyorum. Yazının önceki bölümlerinde özetlediğim gibi, ekonomist teorinin en belirgin özelliği, sınıfsız toplumun kurulmasını kamu mülkiyeti artı planlı ekonomiye indirgemesidir. Oysa Marks, Engels ve Lenin'de bu konu son derece açıktır. Özel mülkiyet kapitalizmin ayırdedici unsuru değildir. Tarihsel olarak varolan ve tüm sınıflı toplumlarda varlığını korumuş bir kategoridir. Oysa kapitalizmi belirleyen farklı olgular söz konusudur. Esas olarak da para-meta, emek ve değer kategorileri kapitalizmin ayırd edici niteliklerini oluşturur. Esas olarak da emek sürecinin niteliği oldukça belirgin bir işleve sahiptir. Kapitalizm ancak 'iş' in yok edilmesiyle sonlanabilecektir. Şöyle yazıyor Marks,

"Daha önceki bütün devrimlerde eylem tarzı değişmemiş kalıyordu, ve yanlızca bu eylemin başka türlü bir dağılımı, işin başka kişiler arasında yeni bir bölüştürülmesi söz konusuydu, komünist devrim, bunun tersine, daha önceki eylem tarzına yönelmiştir, işi yok eder ve bütün sınıfların egemenliğini sınıfların kendileriyle birlikte ortadan kaldırır." (10)

Şimdi buraya kadar özetlediğimiz bakış açısının 1. Enternasyonale nasıl yansıdığını görüp Üçüncü Enternasyonali incelemeyi sürdürelim. 1. Enternasyonal'in tüzüğünden şu satırları okuyoruz:

"İşçi sınıfının kurtuluşu ne yerel ne de ulusal bir görev olmayıp, modern toplumun bulunduğu bütün ülkeleri kapsayan, çözümü de en ileri ülkelerin pratik ve teorik alanda birlikte eylem göstermesine bağlı olan toplumsal bir görev(dir)." (11) Böylece, "birlikte teorik ve pratik eylemin" programı komünist manifesto örgütü ise

Dünya Partisi olarak enternasyonal oldu.

Birinciyi izleyen, ikinci ve üçüncü enternasyonaller de aynı mantığın ürünü olarak kuruldular. Ancak İkinci Enternasyonal serbest rekabetçi dönemin sonunda kurulmuştu. "Ulusal" pazarlar ve buna bağlı savaşım önde görünmekteydi. Ulusal devletler, ulusal sanayi ve ulusal parlementarizm **ağırlıklı** bir gelişmenin yarattığı yanılgı, bu görüntüye bakarak ve aldanarak geçen on yıllar, "çoğunluğu toplumsal devrim programını lafta tanıyan, gerçekte ise onu yadsıyan, reformizme ve burjuva devletle uzlaşma batağına saplanan bir önderler kuşağı yarattı." II. Enternasyonale damgasını vuran da bu bakış açısı oldu. Bu aynı zamanda ulusal sınırlar içerisindeki mücadeleyi "asgari-azami" programlara ayıran böylece, işçi sınıfının gelişmesi için kapitalizmin gelişmesini, bu doğrultuda reform ve demokratikleşme çabalarını esas alan, sosyalizmi ise soyut bir görev olarak geleceğe havale eden bir anlayışın da temelini teşkil eder. Azami programlar soyut metinler olarak, yanlızca "yaşasın sosyalizm" içtenliğinden öte geçmeyen sloganlarda yaşamış, pratiğe ise sosyal reformlar, devletin demokratikleştirilmesi ve tekellere karşı mücadeleler egemen olmuştur.

İşte Üçüncü Enternasyonal, bu illüzyonun kapitalizmin, dolayısıyle devrimin gerçek uluslararası gelişme sürecinin üzerinden çekilip alındığının müjdesini verir. Üçüncü Enternasyonal ulusal sınırlılık teorilerinin reddi diğer yandan ise-ancak bir başka yazının konusu olabilecek-II. Enternasyonalin kirlettiği ve pratik süreç tarafından aşılmış "asgari-azami program" ayrımlarının GEÇİŞ PROGRAMI'yla teoride de aşılması anlamını taşıyordu. III. Enternasyonalin kuruluş manifestosundan aktaracağımız satırlar bunun bir belgesidir:

"Görevlerinin Dünya tarihi içindeki niteliğinin bilincinde olan işçiler, örgütlü sosyalist hareketlerinin daha ilk adımını attıkları günden beri uluslararası bir örgüt oluşturmak için çaba harcamışlardır." (12) Bu tür bir çabanın hangi görevin bilincine varmakla mümkün olacağını, 1920'de II. kongrede karar altına alınan, ve işçilerin dünya tarihi içindeki görevlerinin kapsamını açıkça anlatan tüzük metninden okuyalım.

"Emperyalist savaş, I. Enternasyonalin genel tüzüğünde söylenenleri bir kez daha doğruladı: İşçilerin kurtuluşu ne yerel ne de ulusal, ama uluslararası bir sorundur." (13) Bir başka belgede ise sözde enternasyonalist, pratikte milliyetçi II. Enternasyonal Marksizminin küçük burjuva ruhundan aşşağıdaki satırlarla açık bir ayrım belirleniyordu.

"Proleterya enternasyonalizmi 1. bir ülkedeki proleter mücadelenin bütün dünya ölçüsündeki çıkarlarına tabi kılınmasını, 2. burjuvazisine karşı zafer kazanan ulusun, uluslararası kapitalizmi yıkmak için en büyük fedakarlıkları yapmaya yetenekli ve razı olmasını gerektirir." (14) Bu satırlarda karşımıza çıkan anlayışın ne yazık ki bir çok okuyucuya yabancı geldiği açıktır. Çünkü söz konusu bakış açısı Üçüncü Enternasyonalin üçüncü döneminde iyice farklılaşmıştır. Tam tersi bir noktaya dönüşmüş, burjuvazisine karşı zafer kazanan ulusun dünya devrimi için fedakarlığı ilkesi yerini, dünya devriminin "sosyalist anavatan için fedakarlığı" ilkesine bırakmıştır. Bu konuda Devrimci Marksizmin soruna bakış açısının ne olduğunu bir kez de Lenin'den dinleyelim. Üçüncü kongrede (1921) Lenin görüşlerini şöyle açıklar:

"Uluslararası devrimi başlattığımızda, onun gelişiminin önüne geçebileceğimize inandığımız için değil, bazı koşullar bizi buna ittiği için harekete geçtik. Şöyle düşünüyorduk: Ya uluslararası devrim yardımımıza gelir, bu durumda zaferimiz kesinleşmiş olur, ya da yenilgi ihtimalinde bile devrim davasına hizmet etmek ve diğer devrimlere yardım etmek düşüncesiyle mütevazi devrimci görevimize devam ederiz. Uluslararası dünya devriminin desteği olmadan proleter devrimin zafere ulaşmasının imkansız olduğu bizim için çok açıktı. Devrimden önce de sonra da şöyle düşünüyorduk: Ya hemen en azından kısa bir zaman içinde başka ülkelerde devrim patlak verirdi, ya da yok olurduk. Bu inancımıza rağmen, sovyet sistemini her ne pahasına olursa olsun bütün koşullar altında korumak için elimizden geleni yaptık, çünkü sadece kendimiz için değil, uluslararası devrim için de çalıştığımızı biliyorduk." (15) Ancak ne uluslararası devrim imdada yetişti, ne de proleter devrimin siyasal zaferi yokedilebildi.Sonuçta Rus devrimi, örderlerinin en istemediği koşula, kendi sınırlarına hapsoldu ve emperyalist kuşatma altında izole oldu. Bunun kaçınılmaz sayılabilecek sonuçları karşısında Lenin ve Troçki farklı eğilimlerine rağmen esas olarak, politik iktidarı korumak ve varolan olanakların elverdiğince sosyalist inşayı sürdürme çabasını paylaştılar. Amaç geri çekilmeye başlamış devrim dalgası döneminde dünya partisinin "kurtarılmış bölgesi" sayabileceğimiz Sovyetler Birliği'ni, dünya devrimi yükselmeye başladığında oynaması gereken role hazırlamaktı. Lenin'in ölümünden sonra ise ortaya atılan "tek ülkede sosyalizm" teorisi tüm bu anlayışın revize edilmesi anlamını taşıdı. "içine düşülmüş olan eski çirkef" in teorisinin yapılması ve bu teorinin marksizm içine sokulması anlamını tasıdı. Bu anlamda Stalinizm yaşanan sayısız kötülüğün bir nedeni olarak değil bir sonucu olarak şekillendi ve başka kötülüklerin kaynağı haline geldi. Stalinizmin Marksizmi karmakarışık eden mantığı aslında oldukça basittir. Daha çok işçi sınıfının en geri kesimlerinin bakış açısına uygundur. Bu bir akıl yürütme tarzıdır ve bu tarzın çok çarpıcı belgelerinden birisini burada aktarmadan geçmek olmayacak.

"Ama ülkemiz, sosyalist toplumu kurma yeteneğinden yoksun ise, dünya devrimi için gerçek bir temel olabilir mi? Kendi içinde, ekonomimizdeki kapitalist unsurlara karşı zafer kazanma yeteneğinden, sosyalizmin kuruluşunu başarma yeteneğinden yoksun ise, bugün olduğu gibi, bütün ülkelerin işçileri için güçlü bir çekim merkezi olarak kalabilir mi? Sanıyorum ki hayır. Ama sosyalist kuruluşun zaferine inanmamak, bu inançsızlığı yaymak, dünya devriminin temeli olarak ülkemizin sayğınlığını sarsmaya varmaz mı?" (16) Ortalama militana, küçük adama hoş gelebilecek bu dramatik satırlar; Ulusal gururu ne çok okşuyor. Mezhepçiliğin moral değerlerinin ne kadar çarpıcı bir belgesi. Tartışmanın çerçevesi ise ahlakla değil, bilimsel doğrularla ilgili. "Tek ülkede sosyalizm" tezi karşısında, muhalefetin Marksist görüşleri, bilimsel gerekçeleri hatırlatmasına verilen ahlaki bir yanıt! Oysa daha önce gördük ve ilerde de göreceğimiz gibi başta Lenin olmak üzere bir çok bolşevik 'bu inançsızlığı' sık sık 'yaymış'iddia edilen 'saygınlığı sarsma' işini üstlenmişlerdir. Çünkü onlar sosyalizmin kuruluşunun tek ve Rusya gibi geri bir ülkede tamamamlanabileceğini bilimsel nedenlerle hiçbir zaman kabul etmediler. Bu satırlarda birden bire Üçüncü Enternasyonaldekinin tersine Rusya'nın dünya devriminin temeli haline getirildiğini

görüyoruz. Diğer yandan sosyalizmin kurulmasından 'ulusal burjuvaziye karşı zafer kazanmak'yani politik devrimi yapmak ve özel mülkiyeti kamulaştırmak anlaşıldığı açıklanmıştır. Bunlar da tamamiyle Marksist perspektifin deformasyonu anlamına gelmektedir. Bugün bazı arkadaşlarımızın 'Rusya'nın geri bir ülke olmadığı' nı ileri sürmeleri, 'tek ülkede sosyalizm olmazsa demokrasi de olmaz' diyerek bir gerçeği, devrimi ve inşa çalışmalarını reddeden bir konumda göstermeye çalışmaları yanlızca tartışmayı zora koşmaktır. Biz belgelerin birçok şeyi artık açıkça gösterdiğine inanıyoruz. Bunlara direnmek yanlızca 'grupsal saygınlıkları', 'prestijleri'korur ama geleceği kazanabilmenin bütün imkanlarının yığılmaya başladığı bir anda geleceği tehlikeye atabilir.

Şu ana kadar Marksist devrim anlayısının (enternasyonalizm) ağırlıkla siyasal kapsamı ve araçları üzerinde durduk. Esas olarak da devrimin uluslararası niteliği ve bunun temel araçlarından birisi olan Dünya Partisi (Enternasyonal) üzerinde durduk, belgeler sunmaya çalıştık. Şimdi de uluslararası devrimin bir diğer temel aracının çok yönlü işlevi üzerinde durmak gerekiyor. Bu araç proleter devrimin uluslararası devlet tipi olan sovyetler sistemi ve demokrasisidir.

Sovyetler sistemi proleter devrimin "asgari görevlerle, azami görevlerinin" birleştirilmesinin böylece pratik olarak eski "asgari azami program" anlayışlarının aşılmasının ekseni olduğu gibi; sınıfsız üretim tarzına uluslararsı geçiş sürecinde devrimin sürekliliğinin (kesintisizliğinin) de asli güvencesidir.

Bu bakış açısının temelinde yatan bir kaç noktayı kısaca anımsayarak incelemeyi sürdürelim.

Öncelikle sovyetlerin kurulmasının ve iktidar organı olarak varlık göstermesinin siyasal ve kültürel açılardan taşıdığı iki anlamı anımsamak gerekir. Burjuva demokrasisi kapitalizmin yarattığı yabancılaşmanın siyasal bir ifadesidir. Yasama ve yürütme görevlerinin birbirinden ayrıldığı ve her ikisinin birden doğrudan üreticiden kopartılıp, ulusal parlementoya hapsedildiği burjuva demokrasisi, bir bütün olarak demokrasinin bir hayale dönüştürülmesidir aynı zamanda. İşte proleter devrim ve onun komün tipi iktidarı olan, bir devlet tipi olarak sovyetler sistemi, yasama ve yürütmenin doğrudan üretim sürecinde, (fabrika esasında oluşturulmuş sovyetler aracılığıyla) yeniden işlevlendirilmesidir. Bu siyasal yabancılaşmanın yok edilmesinin başlangıcını oluşturur. Aynı zamanda bu yeni tarihsel durum üretimin toplumsallaşmasının da başlangıcıdır. Devlet mülkiyetinin toplumsal mülkiyete dönüşmesiyle üreticilerin üretim araçları üzerinde egemenlik kurması da gerçekleşmektedir. Bu Marksist literatürde "doğrudan üreticilerce gerçekleştirilen planlı ekonomi" olarak ifade edilen bu işleyiş, aynı zamanda kafa emeğiyle kol emeği arasındaki kopuk ve yabancı ilişkinin de aşılmasının tohumlarını içermektedir. Bu iki noktanın dışında sovyetlerin iktidar organları olarak işlev kazanmasıyla birlikte (kültür devrimi) egemen kültürden kopuşun somut ve tarihsel olarak başladığı ve kurumsallaşarak ilan olunduğu anlaşılmalıdır. Çünkü bu pratik, işçilerin yönetilen değil, yönetebilen bir kitle oluşturduğunun tarihsel kabulu ve uygulamasıdır. Devletin sönmesi ve sosyalizmin nihai zaferinin sağlanması da bu temelde politik alanın ayrı bir alan olarak ortadan kalkması ve ekonominin toplumsal yönetimine doğru geçiş biçiminde olacaktır.

Bu bakış açısı II. Enternasyonal tüzüğünün 1. maddesinde şöyle dile getiriliyordu:

"Yeni uluslararası işçiler birliği, değişik ülkelerin proleterlerinin, kapitalizmi yıkma, proleterya diktatörlüğünü ve sınıfların tümden ortadan kaldırılmasına ve komünist toplumun ilk evresi olan sosyalizmin gerçekleştirilmesine yönelecek bir uluslararası sovyetler cumhuriyetini kurma hedefiyle girişecekleri ortak eylemleri örgütlemek için kurulmuştur." (16) Böyle kurulmuştur çünkü, kapitalizmden sınıfsız üretim tarzına geçiş süreci ve bu döneme denk düşen devlet tipi olarak sovyet iktidarı hiçbir zaman ulusal bir form olarak anlaşılmamıştır. Tersine politik devrim tek bir ülkede başlayacak ve en azından bir kaç ileri ülkeye yayıldıktan ve uluslararası bir sovyet sistemi (proleterya iktidarı) kurulduktan sonra sosyalizmin gerçekleştirilmesi ve kesintisiz bir inşa çabası mümkün olabilecekti. Bu nedenle, III. Enternasyonal kongresi konu hakkındaki görüşlerini "Milliyetler ve Sömürgeler Sorununa ilişkin İlkeler" başlıklı kararında;

"10. (..) proleterya diktatörlüğünün ulusal bir diktatörlük (yani sadece bir ülkede varolan ve bağımsız bir dünya politikası yürütme yeteneğine sahip olmayan bir diktatörlük) olmaktan çıkartılıp, uluslararası bir diktatörlük (yani proleteryanın en az bir kaç ileri ülkede gerçekleşmiş bulunan ve bütün Dünya politikası üzerinde belirleyici etki yapma imkanına sahip diktatörlüğü araç haline dönüştürülmesi sorunu..." (18) olarak dile getiriyordu!.. Açıkça görüldüğü gibi proleterya diktatörlüğü ulusal bir olgu olarak reddedilmekte, geçiş sürecinde sürecin doğasına uygun uluslararası bir olgu olarak ele alınmaktadır. Bunun biçimi ise federasyondur. Yine aynı metinde bu fikir şöyle dile getirilmektedir:

"bütün ulusların proleteryasının düzenleyeceği ortak plana göre işleyecek, bütünsel bir dünya ekonomisinin yaratılması..." (19) ve bu hedefe ulaşmak için

"Federasyon, bütün ülkelerin emekçilerinin birleşmesine bir geçiş biçimidir." (20)

denilerek süreç açıkça tanımlanmış olmaktadır. Bu tanımın da Stalinist tanımlardan ayrılığını görebiliriz. Hem sınıfsız üretim tarzına geçiş uluslararası bir süreç olarak ele alınmış, hem de uluslararası işçi sınıfının sovyetler arasılığıyla düzenleyeceği ortak bir plana göre ekonominin dönüştürülebileceği öngörülmüştür. Bunun mantıksal temellerini yukarda anımsatmıştık. Oysa Satalinizm bu tarz bir faliyeti ulusal sınırlar içinde bile öngörmemiş, 1929 yılında üretimde işçi kontrolü tamamen terkedilerek tek kişi yönetimi 'resmen' ilan edilmiştir.

Devrimci Marksizmin reformizme, ekonomizme ve milliyetçiliğe karşı tarihsel mücadelesi içinde bunca belge, karar ve gelenek karşısında bu anlayışın terkedilmesi elbette bir anda olmadı. Uzun süren ve esas olarak da muhalefetin fiziki tasfiyesiyle başıboş kalan ekonomizm, enternasyonalde 1929'lara kadar devrimci Marksist fikirleri savunmayı sürdürdü. Bu arada bir yandan da belli belirsiz kendi fikirlerini metinlere ve kararlara geçirmeye başlamıştı. Özellikle Üçüncü Enternasyonalin 1928 de kabul edilen programı bu açıdan ilginç bir belgedir. İlerki sapmanın ip uçlarının yanısıra, esas olarak muhalefet kaşısında "en enternasyonalist" görünme çabasını da temsil etmektedir. 'Eşitsiz ve birleşik gelişme' yasasının nasıl açık bir biçimde dile getirildiği dünya devriminin bu yasa ile nasıl temellendirildiği ve tek ülkede sos-

yalizm sorusuna nasıl bakıldığı açısından ilginç bir metin olan bu program, Buharin tarafından kaleme alınmış ve Stalin-Buharin kliğinin programı olarak sunulmuştur. Ve nihayet az sonra hepimizin de göreceği gibi bu metin Stalin'in de bir zamanlar "Troçkist olduğunun (!)" resmidir. Nasıl deniyordu? "İvri"!..

"Kapitalist toplumla komünist toplum arasında birinden ötekine devrimci dönüşün dönemi yer alır. Bu döneme tekabül eden siyasal geçiş döneminde devlet, proleteryanın devrimci diktatörlüğünden başka birşey olamaz. Emperyalizmin dünya diktatörlüğünden proleteryanın dünya diktatörlüğüne geçiş (...) ancak proleteryanın bütün dünyada zaferi kazanmasından ve iktidarı sağlamlaştırmasından **sonra** (abç) sosyalist dünya ekonomisine geçişin zorunlu ve belirleyici önkoşuludur. (...) Dünya ekonomisinin birliği bu noktada ifadesini devrimin uluslararası niteliğinde buluyor. Dünya ekonomisinin tekil bölümlerinin eşitsiz gelişmesi ise tek tek ülkelerde devrimin farklı zamanlarda gelişmesinde yansıyor." (21)

DİPNOTLAR

1. Aslında M. Ceylan'ın tartışma yöntemi ve zihniyetinin azınlıkta olduğunu görmek gerekir. Daha fazla sayıdaki bir okuyucu kesimini temsil eden S. Oğulcan'ın yazılarıdır. O da henüz temsil ettiği kesim gibi kafa karışıklığından kurtulamayıp, görüşlerini netleştiremeyip okun sivri ucunu nereye yönelteceğini bilemediğinden eleştirilerimi ve tezlerimi teorik olarak tartışmak yerine 40 sayfa birlik üzerine yazı yazıp bize özetle şunu söylüyor: "ne o, ne bu, ne de şu, mesele, bunların toplamından oluşan yaklaşık ve diyalektik birşeydir." Elbette Oğulcan'ın hakkını teslim etmek gerekir. Çünkü tartışmaya ve birliğe açık olduğunu ilan ediyor, muhafazakarlığa karşı tavır alıyor. Bunun temel bir fark olduğu da çok açık...

2. Şu ana kadar yazmış olduğum yazıların da aynı açmaza sahip olduğunu düşünüyorum. Bu aynı zamanda psikolojik etkilerin yazılara yansımasına hatta resmi tarihe karşı çıkarken tersinden bir tarih yazımı eğiliminin ortaya çıkmasına neden olabilir... Örneğin son yazmış olduğum yazıda Yeni Öncü'nün "eski çizgisi" nin "küçük burjuva demokrat" olduğunu iddia ettiğim kanısı uyandıracak ifadeler var. Bu biraz acele yazmanın biraz da sekiz yıllık muhasebeden kaçma eğiliminin yarattığı suskunluğa tepkinin bir yansıması olsa gerek. Ancak dergi iki yıldır çıkıyor, tüm yazılarımı, Hasan Zeki' yle birlikte kaleme aldığımız kitabı ve önsözünü nihayet son yazımı dikkatli okuyanlar 12 Eylül öncesi sosyalist hareketin genel özelliğinin küçük ve orta sınıfların devrimci demokratik muhalefeti ile marksizmin özel türden bir kaynaşması olarak tanımladığımı göreceklerdir. Bunun küçük burjuva mı, marksist mi ikilemi dışında tarihsel açıdan bir geçiş dönemi olduğunu da belirttim. Bunun en gelişkin ifadelerinden birisi de eski çizgimizdir. Denilebilir ki kopulmaya çalışılmışsa da bu sağlanamamıştır. Bunun da iki nedeni vardır. Birincisi, Marksizm alanına stalinizm halkasından girmiş olmak, bunun getirdiği kısmilik ve eklektik çerçeve. İkincisi ise, ülkenin nesnel koşulları ve kadroların düzeyidir.

Geçmiş dönemin en belirgin özelliklerinden birisi de programsızlıktır. (Ütopizm) Tekin Yılmaz "sosyalistlerin programları nasıl bir toplum istekdiklerini tanımladığı gibi bugün kendilerinin de ne olduğunu tanımlar" diyor. Doğrudur. Biz dün açıkça ifade edilmiş bir sosyalizm projesi hatırlamadığımız gibi, zımmen Stalin'in tarif ettiği sosyalizme angaje olunduğunu biliyoruz. Bunun sonucu asgari görevlerle sınırlı bir faliyete hapsolduğumuzu düşünüyoruz. Bu sürecin "esas olarak doğruydu" diye sunulmasının da tarih

ve Marksizm karşısında sorumsuzluk olduğuna inanıyoruz.

3. Sefer Deniz'in ve C. Moralı'nın yazıları bu açıdan olumlu örneklerdir. Yine Saim Koç kısa da olsa İşçi Dünyası'nda tavrını belirlemiştir. Dışımıza bakınca İŞÇİLER TOPLUM ve SOSYALİST BİRLİK dergilerinde dergi tavrının birlikten yana olduğunu görüyor ve olumlu buluyoruz. Ancak burada birliğin kapsamı konusunda Halil Berktay'a katılmadığımı belirtmekte yarar görüyorum. II. Enternasyonal (Bernştayn) çizgisiyle aynı partide kanat olmak tarihsel bir geri adım haline gelecektir.

4. Bu konularda sağlıklı bir bilgi için Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler ansiklopedisini sağlık vermeyi yararlı görüyorum.

5. Hermann Weber, III. Enternasyonal Belgeler, Belge Yayınları 1979 sf. VII.

6. Hermann Weber, Age, sf. 4

7. Marks, Engels, Alman İdeolojisi sf. 66

8. Marks, Engels, Age, sf. 64

9. Bu konuda İŞÇİLER TOPLUM dergisinin 6. Sayısında Ninat Çınar'ın

7. Sayıda İlhan Çakır'ın yazılarıyla, SINIF BİLİNCİ dergisinin 3. sayısındaki SUNGUR SAVRAN'ın yazılarını sağlık vermek istiyorum.

10. Marks, Engels, Age, sf. 14

11. Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansk. Ekler Sf.66

12. Hermann Weber, age, sf. 14

13. Hermann Weber, age, sf. 24

14. Hermann Weber, age, sf. 47

15. The Communist International (1919 - 1943) Documents c. 32 sf. 479 ya da III. Enternasyonal Konuşmaları, Koral Yayınları sf. 150

16. Stalin, Leninizmin Sorunları, Sol Yay. sf. 184

17. Hermann Weber, age, sf. 23

18. Hermann Weber, age, sf. 46

19. Hermann Weber, age, sf. 45

20. Hermann Weber, age, sf. 45

21. Hermann Weber, age, sf, 150

SOSYALİST DEMOKRASİ ÜZERİNE

(21 Şubat–89–BİLSAK–KONFERANS)

Ertuğrul KÜRKÇÜ

Bazı yayın organlarında bu tartışma bir yandan sürüyorsa da belki gene şöyle bir soru akla gelebilir: "Sosyalist demokrasi üzerine bir tartışma, bugün için aktüel ve yakıcı bir sorun olabilir mi? Türkiye' de burjuva anlamda liberal denilen demokrasinin zerresinden iz yokken çok daha uzak bir hedefe işaret eden bir problematik bugünkü tartışmalarımızın içerisinde nasıl bir önem taşıyor? Bu öne geçirilebilir mi? Bunu öne geçirmek doğru mu?"

Böylesi itirazlar zaman zaman olmamış değildir. Ancak, ben öyle düşünüyorum ki, böyle bir tartışma bugün bütün öteki tartışmalarımızın başlangıç noktası olmalıdır. Çünkü, sosyalist demokrasi, bugün nihai hedef olarak işaret ettiğimiz noktaya nasıl varabileceğimiz, nihai amacımızı nasıl elde edebileceğimiz konusunu aydınlatan en önemli problematiklerden bir tanesi. Sosyalist projeyi ortaya koyabilmek, insanların bunun etrafında toplanabilmesini ve bunu gerçekleştirebilmek üzere harekete geçmelerini sağlamak bakımından tartışmaya önce bununla başlamak durumundayız. Böyle bir tartışma noktasından başlamadan önce öteki problemlerimizi çözebilmemize olanak olmadığını düşünüyorum.

Sosyalist demokrasiyi tartışmamızın ya da tartışmak durumunda olmamızın bir başka nedeni, uluslararası hareketin, özellikle Sovyetler Birliği' nde bugün gerçekleşmekte olan süreçlerin bütün dünyayı hakimiyeti altına alan bir tartışma noktasına bizi getirmiş olması. Bu da, Marksist perspektiflerden ortaya konmuş bulunan sosyalist devrim düşüncesinin nihai amaç ve hedeflerine Sovyetler Birliği' nde varıp varmadığı ve varabilmesinin imkanlarının gerçekten mevcut bulunup bulunmadığı noktası. Böyle bir tartışma bugün gerek kapitalist dünyada, gerek sosyalist dünyada, gerekse kapitalist ülkelerdeki muhalif sosyalist partiler arasında merkezi bir konu halini almışken, bizim bunlardan uzak kalmamız düşünülemez. Nihayet, bir başka yandan, Sovyetler Birliği' ndeki problemin çözümü üzerine başlayan tartışma, bir bakıma sosyal demokratik ya da burjuva demokratik projelerin aslında sosyalist projeden daha üstün ve daha geçerli olduğunu iddia eden bir başka hücum başlatmış bulunmaktadır. Buna karşılık bulabilmek, bu ideolojik saldırıyı bertaraf edebilmek bakımından da böyle bir tartışma bence güncellik taşıyor. Bu yüzden önümüzde çok daha "aktüel", "acil" başka meseleler varken, sosyalist demokrasi gibi "uzak" bir hedefi tartışmaya başlamanın doğru olmadığına dair bir itirazı baştan kenara koymak ve ciddiyetle bu işe sarılmak durumundayız.

Herhalde şöyle başlamak yerinde olur. Aslında sosyalist demokrasi ifadesi kendi içinde latincede contradiction in adjectif denilen terimler itibariyle bir çelişki taşıyor. Sosyalizm ve demokrasi aslında birbirini yadsıyan iki kavram, ama öbür yandan da bir arada olmaları gerekir. Bu sadece semantik bir ikilem değil. Çünkü sosyalizm, sınıfların ortadan kalktığı, toplumsal egemenliğin son bulduğu, insanların birbi-

ri üzerindeki gözetim ve denetimlerinin sona erdiği, insanların kendi emeklerinin ürünlerine ve onu üretmenin şartlarına doğrudan egemen olabildikleri bir toplumsal düzeni ifade eder. Oysa, demokrasi bir devlet şekli. Her devlet şekli gibi de bir sınıfın bir başkasını, nüfusun bir bölümünün geri kalanını kontrol ettiği bir devlet egemenliğini ifade eder. Gene de, sosyalizme demokrasiden geçmeksizin, demokratik bir devlet biçiminden geçmeksizin ulaşabilmek olanaksızdır.

Sosyalist demokrasi üzerine tartışmaların başlıca kaynağı bence, Ekim Devrimi sonrasındaki pratikler ve onların bugüne yansıması oldu. Sovyetler Birliği'nde, öteki sosyalist ülkelerde ve dünyanın geri kalan başka ülkelerinde gerçekleşmiş sosyalist pratiklerden ortaya çıkan sonuçlar, gerek o ülkelerde yaşayan işçi sınıflarını, gerekse onları kendileri için bir model olarak görmeye çalışan henüz devrim öncesinde bulunan işçi sınıflarını tatmin etmiyor ve bu sonuçlara karşı bir eleştiri dalgası yükseliyor. Bu eleştiri dalgasının gündeme getirip koyduğu başlıca sorun, sosyalizmin niçin böyle bir demokrasiyi sağlayamadığı ve böyle bir demokrasinin sosyalizm altında gerçekleşmesinin imkanı olup olmadığı. Burada Sovyetler Birliği' ndeki pratiklerin tarihsel kaynaklarına değinmeden önce başka bir yerde başka bir zamanda gerçekleşmiş pratikten hareket etmek lazım. Bütün sosyalizme geçiş rejimlerinin asli tarihsel modeli olarak, Paris Komünü pratiğinden. Marks olsun, Lenin olsun, Komün için "sosyalizmin gerçekleşmesine bir imkan sağlayan emeğin kurtulmasının içinde gerçekleşeceği en sonunda bulunmuş olan biçimi bize verir" derler.

Paris Komünü' nün ayırt edici özelliği nedir? Birincisi, bir devlet biçimi olarak demokrasinin nihayet bir yanılsama olmaktan çıkıp, bir gerçek haline gelebilmiş olması, yani büyük çoğunluğun kendi yararına kendi kendisini yönetebileceği bir biçimin bulunmuş olması. İkincisi, böyle bir biçimin gerçekleşebilmesinin bir devrimi zorunlu kılması. Yani eski burjuva devletinin yerinden kaldırılıp, sökülüp, parçalanıp, atılıp bunun yerine onunla hiçbir bakımdan benzeşmeyen, mülkiyet ilişkilerinin tümüyle değiştiği bir zemin üzerinde gerçekleşen bir yönetim tarzı oluşmuş olması. Nihayet düzenli ordunun ve bürokrasinin ortadan kaldırılmış ve yönetimin doğrudan doğruya işçilerin seçilmiş temsilcilerine verilmiş olması. Devlet yönetmenin bir ayrıcalık olmaktan çıkıp ve herbir işçinin kendi başına gerçekleştirebileceği bir iş haline gelmiş olması. Bu anlamda Paris Komünü modeli gerek Ekim Devrimi' ne, gerek Ekim Devrimi' nden sonraki tüm devrimlere modellik etmiş olmak gerekirdi. Ama bugün elde ettiğimiz sonuçlar bize hiç de Paris Komünü modelinin tüm sosyalist ülkelerde gerçekleşmiş olduğuna dair bir işaret sunmuyor. Tersine yönetenlerle yönetenlerin birbirlerinden ayrıldığı, emekçilerin kendi üretimlerinin koşullarına sahip çıkmaktan hayli uzak bulunduğu, kendi çalışmalarının koşullarını denetlemekten uzak kaldıkları bir model. Ama öbür taraftan bunun sosyalist olmadığını da söylemek mümkün değil. Üretim ve mülkiyet ilişkileri baştan aşağı değişmiş bulunuyor. O zaman böyle bir toplumda demokrasinin gerçekleştirilmesi başlıca şart haline gelmiş bulunuyor. Bizim de kendi perspektiflerimizi gerçekleştirirken, tüm toplumun karşısına koyarken bu deneyi eleştirmeden çıkarsama yapmadan ileriye doğru adım atmamıza olanak yok. 1917' ye gelinceye kadar sosyalizm nihayet kendisinden bir tasarım olarak söz edilebilecek, işçilerin ortaya konulan projeleri iç güdüleriyle ya

da kendi yargılama güçleriyle az çok kavrayabildikleri bir gelecek toplumdu. Ama 1917' den beri dünyada gerçekleşmiş o kadar çok pratik var ki, bugün sosyalizm, Türkiye' de ya da dünyanın başka ülkelerinde alacağı biçimler üzerine konuşmaya başlayabilmek için bu pratiklerin hesaba katılması mutlak bir zorunluluk haline gelmiştir. Yani bizim sosyalizm tarasımlarımız gerçekleşmiş sosyalizm pratiklerinin de bir eleştirisi üzerine konulmuş olmak gerekir. Bunun bugün için henüz böyle bir projeyi gerçekleştirmeye girişmemiş bir ülkede taşıyacağı önem bence tüm bu eleştirilerin ortaya serebileceği zaafların, sıkıntıların, sakıncaların tekrarlanmasının önüne geçebilmesindedir.

Böyle bir modelin eleştirisi, bize neleri yapabileceğimiz kadar neleri yapmaktan kaçınmamız gerektiğine dair bir ışık tutar. Öte yandan Ekim Devrimi' nin içinde gerçekleştiği izole olmuş koşullardan çok daha farklı bir dünyada yaşıyoruz. Dünya nüfusunun hemen hemen 1/3' üne yakını bu ilişkiler içerisinde yaşıyor. Ve şimdi hiç kimse izolasyon altında gerçekleşmiş sosyalizm pratiklerinin evrensel pratikler olduğunu söyleyebilecek noktada değil. O yüzden bütün bunların kritiği sosyalist bir demokrasinin gereği ve zorunluluğu üzerine bugünkü çalışmalarımızın bir başlangıç olmak durumunda. Bu bence şundan ötürü önemli; sosyalizm mutlaka ve mutlaka geliştirilmiş üretim ve mülkiyet ilişkilerini şart koşar. Yeni bir toplumsal mülkiyet temeli olmadan sosyalist ilişkiler gerçekleştirilmeye başlanamaz. Ama sosyalizmin öznelerinin kendi kendilerini yönetmeleri, kendi kaderlerinin efendileri olmaya başlamaları sosyalizmden çok daha önce kapitalist toplum alanı içerisinde gerçekleşebilir birşey. Ve bu kendini yönetme pratiğinin demokratik mi, yoksa başka bir tarzda mı olacağı daha sonraki pratiklere yansır. Kapitalizmle mücadele içerisinde elde edilen siyasal kültür, genel zihniyet, ilişkilerin doğası hakkında fikirler kendilerini olduğu gibi sosyalist toplum kuruluşuna da yansıtır. Bir örnek vermek gerekirse, yukarıdan aşağıya sendika yöneticilerinin direktifleriyle yönetilen bir sendika pratiği içinde yetişmiş olan işçi sınıfının kendi inisiyatifinin kendi işgüçlerinin farkına varmış olmasını beklemek boşunadır. Eninde sonunda bir devrim olabilir ama, yöneten yönetilen ilişkileri elitin yığını yönetmesi biçiminde gerçekleşmiş, siyasal kültür böyle gerçekleşmişse böyle bir siyasal kültürel mirasla sosyalist topluma döndüğümüzde eski ilişkileri yeniden üretmekten başka birşey yapamayız. O yüzden bence bugün gerek Sovyet pratiğinde, gerek Çin pratiğinde, gerek öteki sosyalist ülkelerin pratiğinde görülen başlıca zaaflardan biri olan yönetenlerle yönetilenler ve devletle sınıf arasındaki kopukluğun aşılabilmesinin ya da hiç yaşanmamasının başlıca şartı işçi sınıfının kendisini yönetme pratiklerini kapitalist toplum içinden başlayarak edinmesini sağlayacak ilişkilerin kurulmaya başlanmasıdır. Çünkü herkesin yönettiği, dolayısıyla hiç kimsenin yönetmediği, herkesin bürokrat olduğu dolayısıyla hiç kimsenin bürokrat olmadığı, herkesin devlet idaresinde rol aldığı, dolayısıyla devlet idaresinin ayrıcalıklı bir azınlığın bir imtiyazı haline gelmediği bir topluma erişebilmesi yolunda bir bilincin oluşması böylesine bir tartışma ve eleştiri pratiği içerisinde olabilir. Öbür yandan bütün bunların sosyalist ülkelerin kendi iç işleri olduğu ve bunlara karışmamamız, burnumuzu sokmamamız ve kendi işimize bakmamız gerektiği yolunda ikazlarla karşılaşabiliriz. Bence bunun da peşinen reddedilmesi gerekiyor. Çünkü işçi

sınıfı hiçbir zaman yerel ya da ulusal bir sınıf olmayıp, gerçekten ve pratikte enternasyonal olabilen tek sınıftır. Bu bakımdan işçi sınıfının "kendisi" demek, bütün ülkelerin işçisi demektir ve bu yüzden bütün ülkelerin işçilerinin birbirlerinin işlerine "karışmaya", birbirlerinin işleri hakkında fikir yürütmeye hakları vardır, yetkileri vardır ve bu hak ve yetkilerini I., II., III., Enternasyonalleri kurarak zaten kullanmış bulunmaktadır. Bana öyle geliyor ki, daha sonra yaşanmış sosylizm pratiklerinin olumsuz sonuçlarının bir nedeni belki de bu pratiklerin öteki ülkelerin işçilerinin denetim ve müdahalelerinden uzak kalması ve böylelikle bir tek ülkenin işçilerinin devletinin, devlet çıkarları çevresinde gelişebilme imkanını bulmuş olması, bunun üzerine ideolojilerin kurulması ve bu yüzden de süreç içerisinde Sovyetler Birliği Komünist Partisi' nin bütün eleştirilerden azade biçimde gelişebilme imkanı bulması, sonuçta bugün varılan tıkanıklığa bir de bu bakımdan yol açmıştır. Bu nedenle, gelecek sosyalizm tasavvurlarımız oluşturabilmek bakımından hem teoride gerçekleştirilmiş pratiklerin eleştirilmesine ihtiyacımız var, hem de bizzat bu pratiklerin kendilerinin bizim yapacaklarımızı mukabil olarak etkiliyor olması bakımından bu mukabil etkilere karşı tavır takınmamız açısından bütün bunlara gerek var.

Sosyalizm ve demokrasi birbirleriyle çelişiyor dedik. Çünkü, sosyalizm aslında sınıfsız toplum denilen ortak müliyet üzerine kurulu bir dünyanın gelişmesini var sayar. Böyle bir dünya, ancak kapitalizm sayesinde mümkün olduğu gibi kapitalizme ilişkin bütün pratiklerin de reddi üzerine kurulur. Yani sosyalizm insanların kendi üretimlerinin sonuçlarından kopmalarına son verir. Dolayısıyla insanların kendi üretimlerinin bütün sonuçlarını kontrol edebilmelerini sağlar, böylelikle emek pazarında satılan bir meta olmaktan çıkan çalışma yeteneği doğrudan doğruya insanın yaratıcı ön şartı haline gelebilir. Bütün bunların gerekleşebilmesi özgür olarak birleşmiş, özgür üretici fertlerin işbirliğini şart koşar. Böyle bir yerde, insanların özgür olarak birleştikleri ve özgür üretici çalışmalarını birleştirdikleri ve bütün özgürlüklerini gerçekleştirebildikleri, yani Fransız Devrimi' nin burjuva toplumunda birer yanılsama olan "eşitlik, özgürlük ve kardeşlik" ideallerinin gerçek mukabillerini bulduğu böyle bir toplumda insanların kendilerini yöneten bir otoriteye, kendilerine yön veren bir iktidara ihtiyaçları kalmaz. Kalmaz ama, sosyalizme, böylesine bir sınıfsız topluma, bir gecede varılmaz. İlk evresinde sosyalizm, kapitalizmden devralınan bütün eşitsizlikleriyle beraber yaşar. Yani kapitlalizmin eşitsiz gelişmesinin yol açtığı bütün farklılaşmalar sosyalizm tarafından bir miras olarak devralınır. Kır ile kent arasındaki farklılıklar, gelişmiş büyük metropellerle gelişmemiş küçük kentler arasındaki farklılıklar, kafa ve kol emeği arasındaki farklılıklarkendilerini korur. Bu durumda da eşitlikten söz etmek ancak bir yanılsama olur. Çünkü eşit çalışmanın karşılığı olarak elde edilen toplumsal üretimin eşit payı hiçbir zaman eşit olamayan bireyler arasında dağıtıldığı için aslında bu bir eşitsizliği gerektirir ve eşitsizliği gerçekleştirir. O zaman bu eşitsizliklerin denetim altına alınabilmesi, eşit olmayan bireylerin eşit kılınabilmesi için bir devlete ihtiyaç doğar. Bu devletin demokratik olup olmayacağı, işte tartışmanın ana konusu budur. Böyle bir toplumda eşit olmayan bireylerin hepsi emekçi olmak bakımından eşittirler. Ve bunların gerçekleştirdikleri ürünlerin gerçekleşme koşulları ve onlardan elde edilen sonuçların eşit olmayışı bu insanları

hukuken eşit kılacak bir mekanizmayı varsayar. Bu yüzden de Marks ve Engels' in ve Lenin' in "aslında sosyalist toplumda devlet burjuva devlettir, sosyalist toplumda hak aslında burjuva hakkıdır" derken kastettikleri şey budur. Çünkü nihayet değiş tokuş edilen şeyler, eşit değerlerdir ama bu mübadeleler gerçekte eşit olmayan bireyler arasında yapılan eşit mübadelelerdir. Böyle bir toplum, ister istemez bir devleti varsayar. Ekim Devrimi ve Paris Komünü, aslında şimdi tartışma konusu olan böyle bir demokratik devletin mümkün ve hatta zorunlu olduğunu ortaya koymuştur.

İlk defa Paris Komünü' nde ve daha sonra Ekim Devrimi' nde insanlar, yani üretici insanlar, yani emekçi insanlar sermayeden yoksun olan ve sonuçta sermayeden özgür olabilmiş olan insanlar, kendi kendilerini yönetme iktidarına kavuşmuşlardır. Bu, burjuva demokrasisinin herkes için yönetime katılma yanılsamasının çok ötesinde bir imkandı. Çünkü ilk defa üretim araçları üzerindeki burjuva mülkiyet tekelinin dağıldığı noktada kendi kaderleri hakkında söz sahibi olabilmeleri, insanların kendi emeklerinin sonuçlarına daha çık yaklaşabilmelerini mümkün kılmıştı, bir. İkincisi, burjuva toplumunda demokrasinin gerçekleşmesi yalnız ve ancak temsili bir tazda olabilir. Yani bu temsili demokrasi, yasama organının gerçek işleri yürütme pratiğinden kopmasına, işçilerin ya da halkın temsilcilerinin aslında yalnız ve yalnız yasalar çıkartmakla uğraşmasına, gerçekte bütün iktidarın işçilerden ve yasama organından kopuk bir yürütme aracılığıyla gerçekleşmesine yol açar. Oysa ilk defa Paris Komünü ve Ekim Devrimi, karar alanlarının kararları doğrudan doğruya yürüttükleri ve bu kararları yürütmelerinin onlaraherhangi bir imtiyaz sağlamadığı bir milletvekilinin ya da halk temsilcisinin sıradan bir işçi ücretiyle çalışıp, her an geri çağırılabildiği, dolayısıyla bi yürütme ve yasama komisyonlarının bir ayrıcalık meydana getirmediği bir ortam, medya üzerinde gerçekleşmiş olması kadar, kararları alanların bizzat bunların pratiğine girişmeleri dolayısıyla bütün bu meclislerin laf üreten değil, çalışan meclisler olmalarını sağladıkları için bu devrimlerinin bir sonucu olarak kelimenin gerçek anlamında bir demokrasinin gerçekleşmesi mümkün olabildi. Ama biliyoruz ki, Paris Komünü ancak 72 gün yaşadı ve yıkıldı. Kendisi kalıcı ve sürekli bir toplumsal durum üzerine yerleşmedi. Ekim Devrim' nde kazanılan bütün bu pozisyonların ise, zamanla elden çıktığını da biliyoruz. Sosyalist demokrasi üzerine tartışmamış belki de bu bakımdan gerekli. Yani bir devrim durumunda elde edilen kazanımların nasıl korunabileceği. Nasıl olup da bütün bu yöneten yönetilen farklılaşmasının, bürokratik bir yürütme ile çalışan insanların arasındaki farklılaşmanın ortaya çıkmasının önüne geçileceği.

Bu bürokrasinin en aza indirilmesi, devlet yönetiminin, hesaplamanın, aslında makinalar tarafından yerine getirilebilecek basitliğe ve mükemmelliyete indirgendiği koşulda bütün bunları yapmının, karar almanın ayrıcalıklı bir kastın görevi haline getirilmemesi, sürekli olarak bürokratik görevlerin devredilmesi, ihtisaslaşmaya bu anlamda son verilmesi yoluyla olabilir. Ancak Sovyet pratiği, gerek tarihsel sınırlılıklar, gerek iç savaşın, emperyalist müdahalenin ve daha sonra emperyalist kuşatma dolayısıyla ortaya çıkan koşulların sonucu olarak işçi sınıflarının doğrudan üretim görevlerine dönmesi ve böylelikle de yönetim ve devlet idaresi görevlerinin kerte ker-

te yeniden aslında işçi sınıfı tarafından görevlendirilmiş olması gereken, ama bir zaman sonra kendi kendilerini görevlendiren insanlar tarafından devralınmaya başlanmasına yol açtı. Çünkü Paris Komünü' nde görülmemiş ve daha önce öngörülmemiş olan iki şey oldu. Sovyetler Birliği' nde emperyalist kuşatmaya, emperyalist müdahalelere karşı bir düzenli ordu kurmak gerksinimi doğdu. Öbür taraftan bürokrasinin yürütülmesi için gerekli olan insan malzemesi, büyük çoğunluğu köylü olan, işçilerinin büyük çoğunluğunun eğitimsiz olduğu bir ülkede eski bürokratik kastın yani Çarlık bürokrasinin ya da Kerenskiy hükümetinin memurlarının yeniden göreve alınması gerekli oldu. Ve sürekli emperyalist müdahale altında, işçi sınıflarının yüzlerini üretime çevirdikleri koşullarda yerel yönetimlerin, kitlesel yönetim mekanizmalarının işlevlerini azalttığı gibi, güvenilir unsurların bürokraside ancak partiden gelebilmesi dolayısıyla parti ile devlet işlerini de bir araya getirdi. Böylelikle işçi sınıfnın temsilcisi olması gereken parti, bir bakıma devletin de temsilcisi haline geldi. Böylelikle partiyle devlet, bürokrasiyle parti bir şekilde birbirine eklemlendi. O zaman bundan çıkartacağımız sonuç bence şu olmalıdır. Şimdiden muhalefetteki işçi partileri, sosyalist partiler, sosyalist hareketler öylesine mekanizmalar geliştirmeliler ki, sonuçta bir kere iktidar ele geçtiğinde bu iktidar aşağıdan işçilerin bütün kitlesi tarafından kontrol edilebilmeli, ikincisi parti ve devlet birbiriyle entegre olmamalı. Ancak bunun yolunu bulabildiğimiz de, ancak bunun yolu bulunabildiğinde bir bürokratik deformasyonun önü kapanabilir. Ancak şimdiye kadar da iktidardaki partiler bunun bir yolunu bulabildiklerine dair bir işaret sunmadılar.

Öbür taraftan sosyalist demokrasi bir başka nedenle, şunun için gerekli. Tıpkı burjuva sınıfın kendi içinde fraksiyonlara, fraksiyonlar içersinde tabakalara, alt birimlere bölünmüş olması gibi, işçi sınıfının kendisi de homojen bir kitle meydana getirmiyor. Dönüp yüzümüzü fabrikalara, üretim alanlarına çevirdiğimizde bütün toplumsal üretime baktığımızda ücretli emeğin kendi içerisinde birçok kategoriden oluştuğunu ve bunların birçok tarihsel şekillenme farklılıkları içerdiğini görürüz. En başta tarım emeği ile sanayi emeği arasında bir farklılık var, kafa ve kol emeği arasında bir farklılık var, kadın ve erkek işçilerin çalışma tarzları, emekleri arasında bir farklılık vardı dedim. Bütün bu farklılıklar kaçınılmaz olarak farklı zihniyetler getirir. Öbür taraftan bir, iki, üçüncü kuşaktan işçiler olup olmamak, gene zihniyet farklılıkları doğurur ve bütün bu farklılıklar farklı dünya tasarıları, sosyalizm hakkında farklı kavrayışlar, dolayısıyla farklı ideolojik belirlenimler oluşturur. İşçi sınıfının iktidar için mücadelesini sürdürebilmesini, kendi iktidarını koruyup savunabilmesi ve nihayet bu iktidarı sosyalizme doğru dönüştürmesi bütün bu farklılıkların kendilerini ifade edebilmelerinden geçer. İşçi sınıfını yasalarla, önceden belirlenmiş ideolojik perspektiflerle yekpare bir sınıf haline getirmeye imkan yok böyle bir Proknistes yatağına işçi sınıfını yatırmayacaksak eğer, işçi sınıfı içindeki farklılıkların tanınması gerekir. Bizim tanıyacağımız temel farklılık bence budur. Bunun dışındaki farklılıklar ise, tarihin çözümüne bırakılacak olan şeylerdir. Ama bir işçi sınıfın partisi içerisinde ve işçi sınıfının öteki örgütlenmeleri içerisinde bu tarihsel şekillenmelerden, üretim ilişkilerinin tarihsel gelişmesi içerisinde elde edilmiş bulunan konumlardan, üretme pratiklerinden ortaya çıkan farklılıkların yaratacağı düşünsel, teorik ve niha-

yet politik ve örgütsel farklılıkların, toplumun belirlenmesine, geleceğe bakışa ilişkin farklılıkların işçi partisi tarafından içerilmesi hatta eğer şartlar bunu gerektiriyorsa birden fazla işçi partisinin varlığının tanınması gerekiyor. Bence Paris Komünü bu bakımdan tarihsel bir örnek vermiştir. Ve Paris Komünü' nün başlıca zaafının birden fazla partinin komün yönetiminde bulunuyor olması değil, bu partilerin bir mücadele perspektifinden yoksun olmaları, bir işçi iktidarını nasıl sevk ve idare edebilecekleri konusunda bir tarihsel öngörüden yoksun olmalarıydı. Ne Marx, ne de Lenin komünde birden çok partinin bulunmasını komün yönetiminin birden çok parti tarafından paylaşılmasını, komünün zaafı olarak görmemişlerdir. Nihayet Ekim Devrimi' nin kendisinin hangi koşullar altında ve hangi koalisyonlar içerisinde gerçekleştiğini biliyoruz. Ekim Devrimi 1917' de gerçekleştiğinde hükümette yeralan ittifak, Marksistlerden, **Bolşevik partisi**' nden, **Enternasyonalist Menşevikler**' den ve nihayet **Sosyalist Devrimciler**' in sol kanadından oluşuyordu. Tarihte işçi egemenliğinin en parlak örneği olarak gördüğümüz iki örnek de bize, birden fazla işçi partisinin mümkün olduğunu gösteriyor. Ama bunun kaçınılmaz olduğunu göstermiyor. Bu ikisi arasında bir ayrım yapmak bence gerekli. Bugün sosyalist demokrasi üzerine tartışmalarda ayırdedici eksenin şurdan geçtiğine dair bir belirleme ileri sürülüyor. Sosyalist demokrasiden söz etmek birden fazla sınıf partisine hatta birden fazla işçi sınıfı partisine hukuken ve teorik olarak yer vermekten geçer. Ben de, buna teorik olarak yer vermenin mümkün olduğunu düşünüyorum. Çünkü, partiler nihayet politik iktidarı elde etmenin ve yönlendirmenin araçlarıdırlar. Ve politik iktidar uğruna mücadele, zor dahil bütün araçları öngördüğüne ve mümkün kıldığına göre, bu zorun karşılıklı nasıl kullanılacağı, bir **konsensus**un mu oluşacağı, yoksa iç savaşa doğru gelişen bir koşulun mu ortaya çıkacağı bunların varlık şartlarını, bence belirler. Bu yüzden şimdiden ve peşin olarak, sosyalist demokrasinin ön şartının birden fazla sınıfın partisine ve birden fazla işçi sınıfı partisine daha en baştan ve yasal olarak imkan tanımak ya da gerçeklik tanımak olduğu noktasında düğümlendiğini sanmıyorum. Bunu teorik olarak tanımak, bu farklılıkları teorik olarak kavramak ve bu farklılıkların idrakinde olduğunu gösterecek pratikler uygulamak, bizi bütün bu imkanlar ile donatır. Ama mücadele nasıl gelişir? Ekim Devrimi' nden biliyoruz. Bence ne **Bolşevikler**' in, ne de bir başkasının kötü niyetinden diktatoryal heveslerinden, dar görüşlülüklerinden ve demokrasiyi kötü kavramalarından ötürü değil, öteki partilerin hepsinin Ekim Devrimi' nin ilkelerine, ideallerine onun gerçekleştirdiği toplumsal duruma uymayıp egemen ilişkilere karşı açık bir savaşa girmiş olmaları, doğrudan doğruya iç savaş ve silahlı ayaklanma başlatmış olmaları nedeniyle devre dışına düşmüşlerdir. Bu yüzden birden fazla partiye imkan tanıyan Bolşevik partisi, pratikte bir tek parti bırakan, bütün öteki partileri tarih sayfasından silen bir pratik uygulamak zorunda kaldıysa, bunun demokrasinin doğru ya da yanlış kavranmasıyla bir ilgisi bence yok. Çünkü neticede demokrasi sınıf mücadelesinin içinde ama en az sancıyla gerçekleştiği bir biçimden ibarettir. Demokrasi içerisinde yeralan unsurların kendi kimlikleri ve kendi hayat biçimleri ile doğrudan doğruya ortaya çıkıp mücadelelerini açıkça sürdürebildikleri, bu bakımdan da çoğunluğun eğilimlerden birisinin yanına çekebilmesinin çok daha kolay olduğu, rızanın, onayın çok daha kolay

sağlanabildiği bir rejim olmasından ötürü önemlidir. Ama bu, mücadeleyi dıştalamaz ve demin de dediğim gibi demokrasi nihayet sınıf mücadelesinin bir aletidir. O zaman sosyalist demokrasi, bu sınıf mücadelesinin mümkün olduğunca az sancılı, en barışçıl ve sınıfsız toplumun üst evresine doğru götürebilecek en zahmetsiz yol olduğundan gereklidir. Yoksa, demokrasi üzerine çokça konuşmak, demokratik idealler geliştirmek, hayatın demokratikleştirilmesi söylemi üzerinden probleme bakmak demokrasinin tarihsel sınırlılığını gözden kaçırmamıza yol açar. Sınıfsız toplumun üst evresine gelindiğinde herhangi bir egemenlik söz konusu olmayacağına, bütün bireyler kendi gerçekliklerinin koşullarını özgürce yaşatıp, kendi üretimlerinin sonuçlarını özgürce denetleyebilecekleri ve burada insanın insan tarafından yönetilmesi diye bir zorunluluk kalmayacağına göre, aslında demokrasi de ortadan kalkacak, yani sınıflı toplumun tanımış bulunduğu en geniş çoğunluğu içeren biçim dahi ortadan kalkacak. Bu anlamda, sosyalist demokrasi, dediğimiz gibi, sosyalizmin ya da sınıfsız toplumun vazgeçilmez bir koşulu değil ona giden yolda bir araç ve bizim bu araca ihtiyacımız olduğu için, bugünden bu aracın geliştirilmesi yollarını araştırmamız gerekiyor.

Aynı ilişkiler çoğunlukla azınlık arasındaki ilişkileri sınıf içinde çoğunluk ve azınlığa dayalı ilişkileri gerektiren her tür konumda da karşımıza çıkacak. Yani işçi sınıfına dayanan bir sınıf partisinde, parti dışı sınıf örgütlerinde, sendikalarda sınıfın kurabileceği bütün öteki yığınsal ilişkilerde demokrasi ya da demokrasisizlik çelişmesi, böyle bir ikilik, bizim gündemimizi belirleyecek. Böylesine bir sosyalist demokrasi perspektifi içerisinden baktığımızda bence şimdiden yapılacak şeyler var. Bu şu anlama gelmiyor baştan da söylediğim gibi. Bir sosyalist bir toplum, toplumsallaştırılmış üretim araçları üzerinde gerçekleşir. Üretim araçlarının özel mülkiyeti temeli üzerinde çalışan insanların, bugünden, üretim dışı sosyalist bir toplum kurmaları imkanı yoktur. Ama biz, sosyalist yönetim tarzının ilkelerini ve imkanlarını bugünden geliştirebiliriz. Bu her somut momentte daima ve daima çoğunluğun iradesinin azınlığın iradesinden üstün olduğu, ama aynı zamanda azınlık haklarının da tanındığı ikili bir ilişkiyi varsayar. Yani, bir işçi sınıfı partisinin yönetimi, onun önderlerinin kararlarına değil onun yığınının iradesine bağlı olmalıdır. Şüphesiz önderlikle yığın arasında bir farklılaşma vardır ve bu farklılaşmayı tanımamak da idealizm olur. İşçi sınıfının içinden önderliğe doğru gelen insanların ellerinde hiç bir zorlayıcı aygıt olmadığına göre ve ancak kabiliyetleri ve iradeleriyle davayı sahiplenebildikleri, işçi sınıfının büyük kitlesinin o anki ve gelecekteki somut ve genel çıkarlarını en iyi ifade edebilir oldukları için o noktaya gelirler ve kaçınılmaz olarak böylesine seçkin bir katman olur. Herşeydeki gelişimin eşitsiz olması gibi sınıf hareketinin gelişimi de eşitsizdir. Ama öte yandan böylesine bir önderliğin gerekliliğinden harekete böylesine bir önderliğin mutlak yanılmazlığı noktasına da varamayız. Bu bakımdan böyle bir önderliğin yığın tarafından denetlenebileceği organların kurulmadığı her noktada belli bir elitizme doğru kaymak, bu elitizmin bir iktidar etme biçimi alma haline gelmesi bunun bir ahlak ve kültür biçimi haline gelmesi kendisini sosyalist ilişkiler içinde yeniden üretmesi beklenmelidir. Şimdiye kadarki pratikler de bize, az çok bunu doğrulayan sonuçlar veriyor. Öte yandan işçi sınıfının egemenliği, onun temsilcileri-

nin egemenliği değil, işçi sınıfının sınıf olarak egemenliğidir. Yani sınıfın toplumun geri kalan bölümlerinden bir konsensus sağlaması, ona bir onay verilmesi ile olabilir. Besbelli bütün egemenlikler kaçınılmaz olarak bir zor ögesi içerir ama hiç bir sınıf hiç bir iktidar salt zora dayanarak ayakta duramıyacağı gibi bu, asıl işçi sınıfın için yapılması ve gerçekleştirilmesi en imkansız olan şeydir. İşçi sınıfının böyle bir konsensusu sağlayabilmesi, ve bir hegemonyayı kurabilmesi de toplumun geri kalan bölümlerinin ortak iradesi ve çıkarlarının ifadesi olabilmesine bağlıdır. Bunun ifadesi olabilmesi bu çıkarların açıkça dile getirilebileceği organların, mekanizmaların kurulmasını gerektirir. Ve bu kapitalist toplumdan başlayarak yapılması gereken bir şeydir.

İşçi sınıfı iktidarı gerçekte Komün'de ve Ekim Devrimi'nde hiçbir şekilde bir hükümet sorunu değil, o hükümeti çevreleyen yığınsal yapılar sorunudur. Yani Türkçe'de şura dediğimiz, öteki dillerde konsey veya sovyet denilen işçi sınıfının arasından kendiliğinden doğmuş yapılardır. Hiçbir emir ya da iradeyle kurulmamışlardır. İşçi sınıfları kendi temsilcilerini kendileri seçerek her an geri alabilecekleri mekanizmalar içerisinde kendilerini yönetebilecekleri organları geliştirmişlerdir. Bu organlara dayanarak Ekim Devrimi gerçekleştirilmiştir. Parti ve hükümet bu organların **önderliğini** elde edebildiği nisbette Ekim Devrimi'ne önderlik edebildi. Devrim en demokratik yoldan yani çoğunluğun iradesini dile getirerek böyle gerçekleşebilir. Bu nedenle böylesine yığınsal örgütsel devrimin vazgeçilmez koşulu olduğu gibi, sosyalist bir demokrasinin de vazgeçilmez bir koşuludur. Şüphesiz konseyler, komünler, sovyetler iradi olarak bugünden karar verilerek kurulamaz. Bütün bunlar mücadelenin belli bir olgunluk düzeyine gelmiş olmasını, işçilerin kendi kendilerini yönetebilecek kertede egemen ideolojiden kopmuş olmalarını, yani belli bir dereceye kadar ikili iktidar durumunun ortaya çıkmış bulunmasını gerektirir. Bugün hiç kimse bir konsey kuracağım dese kuramaz. Çünkü böyle bir irade böylesine bir kopuş bir mücadelenin gelişiminde böylesine yüksek dereceye kadar ulaşmış bir antogonizmanın yaşanmadığı bir yerde böyle birşeyden söz edilemez. Ama işçilerin tüm bunların tohumlarını, çok daha küçük kendilerini yönetim ve mücadele organlarına sahip olmayacağı anlamına da gelmez. Bütün bunlar bir şekilde sendikalar içerisinde, fabrikalarda komiteler içerisinde, kitlesel örgütler içerisinde akla gelebilecek herhangi bir mekanizma içerisinde gerçekleşebilir ve böylesine bir pratik ile eğitilen işçi sınıfı, sıra kitlesel kendini yönetim organlarını kurmaya geldiğinde, bunları kitlesel mücadele organlarına çevirmeye gerek duyulduğunda bunu sadece işgüdüsel olarak değil, bilinçli ve demokratik mücadele okulundan geçmiş olarak da gerçekleştirir. Bu bakımdan sosyalist demokrasi bizim bugünkü pratiğimizde önem taşıyor.

Bence bir başka düzey, sosyalistler arası ilişkiler düzeyi. Şimdi özellikle proletarya diktatörlüğünün ve proletaryanın sınıf partisinin bu diktatörlük içerisindeki egemen mevkii problematiğinin yanlış kavranması ya da işçi sınıfının çıkarlarına uygun olarak kavranmayışı, iktidarda bulunan, iktidarı çekip çeviren eğilimin kaadir-i mutlak, yanılmaz ve herşeyi yapmaya hak sahibi olduğu yorumlarını beraberinde getirir. Sovyet pratiğinden çıkan bu zihniyet tüm dünyadaki sosyalist ve Marksist

partiler içerisinde yaygınlaştı ve herkes mücadeleye iktidar bakış açısından bakar oldu. İşçi sınıfının iktidarı olma bakış açısını değil, parti içerisinde iktidar olma kış açısını kastediyorum. Hepimiz geçmişte benzer eğilimler göstermiş olabiliriz. Ben, kendim için bunu söyleyebilirim. Hepimiz için problem, iktidardan ve muzaffer olma noktasından bakmak. Yani biz nasıl olsa iktidar olacağımız için, nasıl olsa bizim görüşümüz egemen olacağı için öteki görüşlerin bizim için bir önemi yoktu. Bu yüzden farklılaşmalar kaçınılmaz olarak bir iktidar perspektifi etrafında döndüğü sürece uzlaşmaz karşıtlıklara dönüştü. Ve nihayet hepsi aslında işçi sınıfı içerisindeki çeşitli eğilimlere, Marksist hareket içerisindeki farklı yorumlara dayandığı halde, insanlar arası ilişkiler, sosyalistler arası ilişkiler bir iktidar savaşı bakış açısından ele alındığında öldürücü sonuçlara vardı. Bunların sonuçlarını içinizden bir kısmı belki daha şiddetli yaşadı. Ben böyle bir pratiğin uzağında oldum, bildiğiniz nedenlerle. Ama bunun oralara yansıması da olmadı değil. Böylesine bir siyasal kültür edindik, böylesine bir siyasal kültür ile işçi sınıfına doğru yaklaşılmaya çalışıldığında her seferinde kendimizi az çok yalıtılmış olarak bulduk. Çünkü işçiler, kendileri işgüdüsel olarak, geleneksel olarak birlikte çalıştıkları insanların düşmanları olmadığını çoktandır kavramış bulunuyorlar. Kendileri arasındaki zihniyet farklılıklarının nihayet patron karşısındaki konumlarını çok fazla değiştirmediğini biliyorlar eğer sarı sendikacılar ve patronların adamları değil iseler. Bu bakımdan onlar arasındaki görüş farklılıklarının her zaman uzlaştırılabilir bir temeli olduğu onlar için veri. Ama böylesine bir antagonistik perspektifle, yani bizim gibi düşünmeyen sosyalistlerin aslında sosyalist olmadıkları noktasından hareketle işçilere yaklaşılmaya çalışıldığında, başka bir sürü faktörün dışında böyle bir eğilimin işçiler tarafında kabul görmeyişi de aslında sosyalist hareketin işçi hareketi ile birleşmesinin önünü bence çokça kesti. Bunun üzerinde dediğim gibi çok fazla kanıt sunabilecek dolayısız pratiklere sahip değilim ama, bugün bütün fabrikalarda, bütün sendikalarda, işçi hareketinden, mahallelerden geçmiş pratikleri yaşayan bütün insanlardan yükselen temel talebe baktığımızda bunun birlik doğrultusunda olduğunu, çatışmanın sona erdirilmesi gerektiği noktasında olduğunu hepimiz gördük. O zaman böyle bir talebe gerçeklik veren şartlar aslında böyle bir talebin gerçekleşemeyişinin de şartları olurlar ve bizim bunları tanımamız, idrak etmemiz gereklidir de. Bu anlamda sosyalist akımlar arasında demokratik ilişkilerin gerçekleştirilmesinin nihayet işçi sınıfının azınlık olduğu bir ülkede işçi sınıfının da azınlığının azınlığı olabilecek tek bir eğilim tarafından gerçekleştirilmesinin mümkün olamayacağı yerde bir konsensusun aranmaya çalışılması, bunun bulunması ve bunun gerçekleştirilmesinin bugünden başlanarak yapılmasının bir şart olduğunu bence söylemek mümkün. O zaman birkaç düzey var; Bir, sosyalizme ve sınıfsız toplumun üst evresine erişebilmek bakımından işçi sınıfının bütün enerjisini harekete geçirip, onu nüfusun emekçi çoğunluğuyla birleştirebilecek bir zemin olabilmesi bakımından sosyalist demokrasi gerekli ve zorunludur.

İkincisi, kapitalist toplumda sosyalist topluma hazırlık için eğitilmesi bakımından işçi sınıfının içerisindeki farklılıkların tanınıp idrak edilmesi ve bunlar arasında bir konsensus kurulabilmesi bakımından sosyalist demokrasi bence bir zorunluluktur. Nihayet sosyalistler arasındaki ilişkilerin gerçekten olması gereken temele otur-

tulması, görüş farklılıklarının ortadan kaldırılması ya da yok edilmesi ya da hiçe sayılması değil, ama bütün bunların tarihsel meşruiyetinin tanınması zemininde ancak sınıfla bir ilişki kurulabileceğinin idrak edilmesi bakımından sosyalist demokrasi üzerinde konuşmak bugünden bence gerekli ve sosyalist demokrasinin unsurları olarak bugünden parçacıklar halinde bütün bunları gerçekleştirebilmek zorunlu. Türkiye'de bütün bu 20 yıllık devrimci mücadeleden sonra yaşanılan yıkıntının ardından herşey yeniden doğrulmaya başlıyor ve ilişkiler daha çok teorik düzeyde, ideolojik düzeyde, programatik düzeyde yaşanıyor. Pratik olarak dolaysız bir politik mücadelenin başlamadığı koşullarda tüm bunları doğrulamak için çok fazla bir pratik kıstas olduğundan söz etmek mümkün değil. Ama perspektiflerimiz en azından yarın neyi nasıl yapacağımız bakımından bizi ele verecektir. Ben bu ileri sürülen perspektiflerin gerçekleşmiş olması halinde gelecekte yaşayabileceğimiz yenilgilere rağmen bu yenilgilerden bir önceki döneme göre, çok farklı bir biçimde, yani demoralize olmadan, yani ideolojik hegemonya mücadelesini yığınların gözünde kaybetmiş olmayarak, yani dağılmış olmayarak çıkabilmemizin mümkün olacağını düşünüyorum. Bence 12 Eylül'de yaşanan yenilginin sonunda sosyalist hareketin ihmal edilebilir bir niceliğ haline gelmesi, kitlelerin gözünde üzerinde durulmaya değer bir alternatif olmaktan çıkmasının gerisinde, bir dereceye kadar kendisinin kitlelerin özgürlük lemini gerçekleştirebileceği umudunu çok fazla zorlamamış olmasında yatıyor. Bu hiç kimsenin kendisinin öznel niyetinden, aslında özgürlük istememesinden değil. Bir tarihsel eğilimin, bir uluslararası biçimlenişin, iktidarın bir başka tarzda kavranışının verdiği sonuçlardır. Türkiye'nin aslında hiçbir zaman kendi hayatında gerçek anlamda bir demokrasi yaşamamış oluşu, insanların yığınsal örgütler, mekanizmalar içerisinde kendilerini sevk ve idare pratiğini kazanamamış oluşlarının; Türkiye'de hakim olan kültürün kan bağına dayalı aşiret kültürü olduğunu, bütün bunlar kapitalizm tarafından az çok değiştirilmiş olsa da içten içe yaşayan kültürün bu olduğunu hesaba katacak olursak, bütün bunlar bence bir kat daha fazla önem taşıyor. Dolayısıyla sosyalist demokrasinin gerçekleştirilmesi bir bakıma bizim için bir program hedefidir. Ama öbür taraftan bugünkü ilişkileri yaşayışımızın da bir imkanı ve ifadesidir.

Ben bunun bizim için bir başka bakımdan da çok fazla önem taşıdığını düşünüyorum. Gerek sosyalist ülkelerin bugün kendi kendilerini eleştiri yoluyla açığa vurduğu gerçekler, gerekse zaten çok önceden beri Marksistlerin eleştiregelmekte oldukları pratikler dolayısıyla, sosyalist dediğimiz ülkelerde işçi sınıflarının, emekçilerin gerçekten kendi kendilerinin efendisi haline henüz gelemediklerinin görüldüğü bir noktada, şimdi sosyal demokratlar aslında kendi projelerinin demokrasinin gerçek ifadeleri olduğunu vazetmeye başlayacaktır. En son **Nokta** dergisinde de yazıldığına göre, bunların önde gelen profesörlerinden, saygıdeğer yazarlarından ve bilim adamlarından öğrendiğimize göre, aslında Marksizm ya da onun Leninist yorumu, pratikte özgürlüksüzlüğe yol açmış olduğu gibi, teoride de **a priori** olarak zaten özgürlüğü dıştalar imiş. Dolayısıyla özgürlüğün gerçekleşmesinin, kapitalist toplumdan çıkışın, emekçilerin sömürüden kurtuluşlarının yolu, aslında kapitalist toplum içerisinde ve sosyal demokrat bir idare altında olabilirmiş. Bütün pratik bunu göstermiş ve niha-

yet bizim bugün demokrasiden söz ediyor olmamız ya da etmek zorunda kalmamız aslında onların eleştiri yoluyla bizi "ehlileştirmelerinden" ileri geliyormuş. Dedikleri bu. Şimdi, kimin ne kadar "ehlileşmiş" olduğunu bilmiyorum. Ama ben pek "ehlileşmek" niyetinde değilim. Çünkü, bizim geçmişte sosyalist hareket içerisinde demokratizmden bir nebze yoksun olduğumuz ya da demokratik pratikler gerçekleştiremediğimiz doğru idiyse eğer, bu sosyal demokratlar bakımından yüz kere daha doğruydu. Çünkü sosyal demokratlar bu ülkede devlet yönetme pratikleri uyguladılar ve o devletin nasıl yönetildiğini hepümüz gördük. 78'den başlayarak sıkıyönetim altında yönetebildiler ülkeyi. İşçi hareketini burjuvaziyle zor altında uzlaşmaya sürükleyerek bu ülkeyi yönettiler. Bizim hiç değilse bir projemiz var ama onların bir pratikleri var ve pratiklerinden neyi nasıl yaptıklarını biliyoruz. Dünyadaki pratiklere baktığımız zaman, gerçekte, bütün proleter devrimlere ön gelen dönemlerde bu proleter devrimleri engellemek için harekete geçenlerin sosyal demokrat hükümetler ya da kendilerine sosyalist diyen hükümetler olduğunu biliyoruz. Alman devrimini ezen hükümetler sosyal demokrat destekli ya da sosyal demokratlar tarafından yönetilen hükümetlerdi. Ekim Devrimi'ni ezmeye kalkan yönetim kendisine sosyalist diyen bir yönetimdi. Türkiye'de eğer bizim stilimizde biraz demokratizm yoksunluğu varsa, onların dünya tarihi planında ve Türkiye'deki pratiklerinde çok daha fazla anti-demokratizm kusuru işlenmiş bulunmaktadır. Bu anlamda sosyal demokratlarla bir ittifak çerçevesinde sosyalist bir pratiğin gerçekleştirilebileceği görüşünün teoride ve pratikte tamamen imkansız ve gayrı meşru olduğunu düşündüğümü söylemek istiyorum. Burjuva toplumunda demokrasinin elde edilmesi, yani siyasal bir demokrasinin gerçekleştirilmesi bakımından sosyalistler ve sosyal demokratlar arasında ittifaklar kurmanın işbirlikleri yapmanın imkanları ve zorunlulukları her zaman vardır. Bu imkan ve zorunlulukları tanımamanın aslında Alman faşizmine nasıl bir zemin hazırladığını hepimiz biliyoruz. Tartıştığımız şey bu değil. Ama emekçinin gerçek özgürlüğünü elde etmesi onun kendi üretiminin koşullarına gerçekten sahip olabilmesinin kendi kendisini gerçekten yönetebilmesinin ve hiç kimsenin hiç kimseyi yönetmediği koşullara ulaşabilmenin bugünkü toplumu, bugünkü devleti, bugünkü toplumsal ilişkileri koruyarak ama onları nispeten ılımlılaştırarak gerçekleşebileceği teziyle bizim karşımıza çıkanlara gerçekte bunun işçileri olsa olsa hayali bir demokrasiye mahkum etmek olduğu, onları demokrasinin en geniş biçimiyle yaşanabileceği bir sosyalist toplumdan teorik olarak da pratik olarak da uzaklaştırdığını söylememiz gerekir.

Sosyalizmin Türkiye'de 70 yıllık belki ondan da fazlasını aşan bir tarihi var. Ama bu tarihte kitlesel pratikler ancak son 20-25 yıldır yaşandı. Bu 20-25 yıldır yaşanan pratikler sosyalistlerin gerçekte tarihsel tecrübeden teorik bilgiden az çok yoksun oldukları, Marksizmin en elemanter unsurlarıyla mücadele içerisinde tanışarak yürüyebildikleri bir sürece tekabül etti. Demin dediğim gibi, bunun tarihsel arka planında da yaşanmış bir burjuva demokrasisi yok. Burda hatalar yapmak kaçınılmazdı. Şimdi kendimizi bir özeleştiriden geçiriyor olmamız, geçmiş pratiklerimizi gözden geçiriyor olmamız sosyalizmi mümkün kılacak koşulları ve imkanları bugünkü toplum içinde kurmaya başlamanın yol ve yordamı üzerinde düşünmeye başlamış olmamızın hiç de sosyal demokrasiye iltica etmemizi ya da onlar tarafından ehlileştirme-

mizi gerektirmediğini söylemek gerekir.

İkincisi, sosyal demokrasiyle sosyalizm arasındaki ayrım, bu görüş sahiplerinin iddia ettikleri gibi, işçi sınıfının egemenliğinin barışçı yoldan mı, yoksa şiddete dayalı yoldan mı gerçekleşeceği konusunda olmadı. Tam tersine, bugünkü sosyal demokrasinin temelini oluşturan **II. ve İki Buçukuncu Enternasyonallerin** işbirliğinden doğan **Sosyalist Enternasyonal**'le daha sonra **III. Enternasyonal**'e vücut veren partiler arasındaki temel farklılık, dünya savaşına karşı takınılan tavırdan doğmuştur. Eğer şiddetin tarihte tanınabilmiş en yüksek biçimi bir dünya savaşı ise, bu savaşı destekleyenler Marksistler değil, sosyal demokratlar olmuştur. Bu sosyal demokrat hareketin tarihi her dünya savaşına gönüllü olarak katılmasının bütün dünya işçilerini gönüllü olarak birbirlerini boğazlamaya yöneltmesinin tarihidir. Çok şükür sosyalist hareketin tarihinde böyle bir leke yoktur. Bu nedenle sosyal demokrasiyle sosyalizm ya da Marksizm arasındaki fark ya da çatışma herhangi bir biçimde şiddetin tanınıp tanınmamasından doğan bir fark değildi. Birincisi, demin de dediğim gibi, burjuva hükümetlerini yönetirken, savaşlara katılırken sosyal demokratlar şiddeti tanıdıklarını ve uyguladıklarını çok iyi göstermişlerdi. Devlet yönetmek demek, yanılsamalı bir biçimde organize şiddeti toplum adına kullanıyor görünmek, gerçekte ise, egemen sınıf adına, yani egemen mülkiyet ve üretim ilişkilerinin devamı adına kullanıyor olmak demektir. Devlet yöneten, devlet yönetmeye talip olan herkes, şiddete talip demektir. Ve bunu pratikte gerçekleştiren şiddeti gerçekleştirir. Bu nedenle, sosyal demokratlarla Marksistler arasında bu bakımdan toplumu yönetmede zorun rolü bakımından ilkesel bir farklılık olduğunu söylemek mümkün değil. Öte yandan sosyalizme "barışçıl" denilen yoldan geçilip geçilemeyeceği meselesinde pratikte barışçıl geçişin daha Ekim Devrimi'nden çok kısa bir süre önce, Haziran-Temmuz-Ağustos aylarında Lenin tarafından bir olasılık olarak düşünüldüğünü çok iyi biliyoruz. Dolayısıyla sosyalistler ile sosyal demokratlar arasındaki farklılıklar 1917 Ekim Devrimi'nin şiddet yoluyla mı, yoksa başka yoldan mı gerçekleşeceği noktasından oluşmuş değil. Ve nihayet bir başka kanıt, bir devrim ile iktidarın işçi sınıfı temsilcileri tarafından ele geçirilmesi demek olan Ekim Devrimi'nde sosyal demokrasinin bir kanadı olan enternasyonalist menşevikler de hükümetin üyeleri arasındaydılar. Sovyetler içerisinde bu hükümeti desteklemişlerdi. Sosyal demokratlarla Marksistler arasındaki fark ne şiddet, ne de devletin gerekip gerekmediği noktasında değil, kapitalizmin tasfiyesinin gerekip gerekmediği, sınıflı bir toplumun sınıfsız bir topluma dönüşmesinin mümkün olup olmayacağı ve burjuva devletin yıkılmasının gerekip gerekmeyeceği konusundaydı. Bu tarihsel meşruiyet noktasından sosyalistler zaten tarihte işledikleri kusurları eğer varsa lekeleri izah edebilirler. Eğer bu da olmasaydı aslında sosyalistlerin sosyal demokratlardan hiçbir farkı kalmazdı. Bütün hatalar, bütün yanlışlıklar, bütün sakatlıklar gerçekte sınıfsız bir topluma erişebilme perspektifi ile gerçekleştirilir. Bu hatalardan kaçınmanın imkanları olduğu yerde kaçınılmadığı zaman unların suç teşkil ettiğini herkes biliyor. O yüzden bugün geçmişe dönük bir eleştiri kimseyi kendisine acımasının bir nesnesi yapmıyor. Acımaksızın bütün herkes eleştirilir. Çünkü birşeyin hata olup olmadığı aslında bütün onun toplam sonuçları alındıktan sonra ortaya çıkıyor ve hatanın sahipleri artık o çok uzak yıl-

ların gerisinde kalmış olsalar da hata hatadır. Ama bütün bu hataları anlaşılabilir kılan şey demin de söylediğim gibi sınıfsız bir topluma erişebilme perspektifi idi. Ancak sınıfsız bir topluma erişebilme perspektifi bizi karşılıklı tartıştırabilir, karşılıklı hangimizin daha çok emekçi yararına düşündüğümüz noktasına getirebilir. Sınıflı toplumun korunması, farklılıkların karşılıklı yumuşatılması, sınıfların hiçbir şekilde ortadan kaldırılamayacağı, bunun insan tabiatında bulunduğu şeklindeki gerçekte burjuvaziden başka hiç kimsenin işine yaramayacak perspektifler ile bunların ortadan kaldırılabileceği, kaldırılmalarının imkanlarının kapitalizmin altında doğduğu ve ancak bu imkanların işçi sınıfı tarafından tanınmasının bir devrimi mümkün kılabileceği görüşü arasındadır sosyal demokrasiyle sosyalizm arasındaki farklılık. Bu devrimin hangi yoldan gerçekleşeceği bütünüyle tarihsel şartlara bağlıdır, Marksistler bilirler ki, burjuvazi kendi egemenlik pozisyonlarını, kendi mülkiyet ilişkilerini, kendi üretim araçlarını işçilere hiçbir zaman gönüllü olarak isteyerek severek terketmez. Seçimi sosyalistler kazandı diye iktidarı onlara devretmez. O yüzden onlar bugün bunun bilincinde olarak kendi projelerini geliştirirler. Ama neticede bu ikincil bir meseledir. Mesele, kapitalizmin ortadan kaldırılacağı ya da kaldırılmayacağı, kaldırılmasının koşullarının tarihen doğmuş olup olmadığı meselesidir. Sosyalist bir proje, kapitalizmin tarihen ortadan kalkmasının koşullarının doğuşu üzerinde gerçeklik kurabilir. Eğer bu koşullar yoksa, sosyalizm bir ütopyadan başka birşey değildir. Peki tarih bunu kanıtlıyor mu? Evet bence kanıtlıyor. 1917'den beri, bunun birçok kanıtı ortaya çıkmış bulunuyor. Kapitalist üretim ve mülkiyet ilişkileri alanının dışına çıkılmıştır, dünyanın 1/3'ünde. Ama bu bizim burjuva toplumun genel alanını terketmiş olduğumuz anlamına hiçbir şekilde gelmiyor. Çünkü kapitalizmden devralınan eşitsizlikler, farklılıkar, üretim araçlarına ve üretimin sonuçlarına tasarruf bakımından doğan farklılıklar yöneten yönetilen ilişkilerindeki çatışma varlığını sürdürdükçe hâlâ burjuva hukukunun alanında bulunuyoruz demektir. Ama ilk defa maddi olarak işçiler bir üs elde etmişlerdir dünyada ve bu üssü sonsuza kadar korumaya çalışmak bilinçli işçi sınıflarının başlıca görevlerinden biri olmak gerekir. Bu anlamdadır Sovyet yönetiminin ve öteki sosyalist ülkeler yönetimlerinin tarihsel meşruiyetleri. Yoksa, böyle bir üssü korumaya hizmet ediyor olmasalardı bugüne kadar yönetilenlerle yönetenler arasındaki farklılık, çatışma ve hatta bunun antagonizm raddesine kadar gelmiş olması, bütün bu rejimlerin işçi sınıfları tarafından dolaysız devrimlerle ortadan kaldırılmasını gerektirir. İşçi sınıfları çarlığı yıkabilmişlerse, mandarin yönetimlerini yıkabilmişlerse, askeri diktatörlükleri yıkabilmişlerse, aslında pekala onları ezen başka yönetimleri de pratikte yıkabilirler. Bu yönetimlerin yıkılmamış olmaları, şiddete dayalı bir devrimin bu ülkelerde demokratik bir yönetime kavuşmanın başlıca şartı haline gelmemiş olmasındandır. Bütün bu pratiklerin tersine çevrilmesinin imkanlarının hâlâ o devrimlerin mirası içerisinde bulunuyor olmasındandır. Şimdi problem devrimler tarafından yaratılmış bu kurumların işlerinin yeniden bu sefer sosyalizm koşullarında eğitilmiş, yetişmiş yeni işçi tarafından devrimci bir tarzda doldurulup doldurulamayacağı meselesidir. Sosyalistlerin bu noktadan yönelecek eleştirileri bütün bu ülkelerde sosyalist pratiklerin demokratik süreçlere yönelmesinin ve nihayet buradan dünya ölçeğinde de sınıfsız topluma doğru erişebilmenin

imkanlarına işaret edebilecektir. Ancak böyle bir model, bugün işçi sınıflarına uğrunda dövüşülecek bir hedef sunar. Ancak böyle bir model işçi sınıflarına kapitalist toplum içinde erişilebilecek özgürlükleri aşan bir özgürlükler toplamı sunabilir. Böyle bir toplum olmaksızın, böyle bir toplum projesi olmaksızın işçi sınıflarına kapitalizmde gerçekleşmiş olandan daha düşük bir özgürlük düzeyiyle yaklaşmakla onları harekete geçirebileceğimizi ummak safdillik olur. Bence özellikle bu noktada bütün sosyalist hareketler, sosyalist akımlar bütün bu yaşanmış pratikleri de hesaba katarak kendi parametrelerini sosyalist hareket içerisinde de toplum içerisinde de alt konumda olanlara göre ayarlamalıdırlar. Ben öyle düşünüyorum ki, sosyalist hareketler örneğin kendi pratiklerini gerçekleştirirken sıradan üyelerin bakış açısından hareketle bakmalıdırlar. Kafa emekçilerinin değil, kol emekçilerinin bakış açısından bakmalıdırlar. Erkeklerin değil, kadınların bakış açısından bakmalıdırlar, ezen ulusun değil, ezilen ulusun bakış açısındanbakmalıdırlar. Bütün bunları yapabildikleri takdirde bu ezilen çoğunluğun içgüdülerini, özlemlerini, onların tasavvurlarını harekete geçirebilmenin şansı olacak. Yaşanmış bunca pratikten sonra özellikle buna ihtiyaç vardır. Geçmişte bütün bunların üzerinde titizlikle durmadığımız herkesçe biliniyor. 12 Eylül'ün belki şöyle bir yararı oldu. İnsanlar durup geçmişte ne yaptıklarını, yığınla nasıl ilişki kurmuş olduklarını araştırmaya başladılar. Ve gördüler ki, aslında kendi kendilerine yarattıkları hikmetinden sual edilmez bir önderliğin direktifleri ile hareket etmişler. Herhangi bir noktada kendi iradelerini hiç sorgulamamışlardı. O zaman da karşı uca doğru sıçramaya başladılar, bu sefer "kendimiz olmak", "birey olmak" sosyalist mücadele dışında birey olmak, sosyalist mücadele dışında birşey olmak noktası giderek öne doğru çıkmaya başladı. Yani iki karşıt uç birbirini yaratarak gelişti. Ama şimdi bunları daha serinkanlılıkla bütün bu karşıtlıkları bir sarkaç gibi bir uçtan öbür uca giderek değil de, gerçek yerine oturtarak bütün bunları tartışmak ve kendimizi eleştirme imkanını bulduk. Böylelikle belki, şimdi bir sosyalist hareketin önderliği, kadroları, zemini onun yığınlarla ilişkisi bakımından daha gerçek tasavvurlara sahip olabileceği, sınıf mücadelesine verilen böylesine bir geçici dönemde eğer yenilginin yarattığı bu ürünleri şimdi derleyip toparlayabilirsek o zaman sosyalist hareket işçilerin karşısına öteki ezilenlerin karşısına başka bir kimlikle çıkabilir. Bu yeni kimlik, şüphesiz onun geleneğinden ve mirasından kendisini yalıtmış olması anlamına gelmez. Bu mirasın tüm olumlu unsurlarını koruyarak ama bunu modernleştirmiş olarak, insanların kendi kişiliklerini içinde geçerleştirebilecekleri yapılar sunarak eğer onların karşısına çıkabilirse bütün bu tarihsel tecrübeyi bir şekilde sindirmiş olan insanlarla doğrudan doğruya bir ilişki kurabilir. Ben, doğrusunu isterseniz, 12 Eylül'den sonra yetişen gençlerin bunlar ister aydın olsun, ister işçi olsun o kadar **apolitik** olduklarına, bütün bu tecrübeden habersiz olduklarına inanmıyorum. Bir tarih duygusu toplumun her tarafına siniyor. İnsanlar atmosferden bunu ediniyor. Biz kendimiz 60'lı yılların ikinci yarısı başlamadan ya da onun tam ortasında sosyalizme doğru çekildiğimiz zaman bizim önümüzde böylesine toplumun bütün atmosferine onun bütün gözeneklerine, bütün ilişkilerine sinmiş bir tarihi mirasa sahip değildik. Belki bu, herkesi bir miktar daha masum kıldı. Ama bence bir o kadar da naif ve zayıf kıldı. Oysa 12 Mart ve ondan sonra 12 Eylül onu takip

eden sekiz yıl boyunca yaşayan insanların çok fazla şeyi havadan, atmosferden edindiklerini düşünüyorum. Hiç kimsenin o kadar **apolitik** olmadığını düşünüyorum. Çünkü bu memlekette bir milyon insan, hapishanelerden, karakollardan geçmişse, bunun maddi sonuçları vardır. Bu maddi sonuçlar insanlar tarafından biliniyor. Hâlâ eğer her sokakta, duvarlarda sloganlar yazılıysa hâlâ "tek yol"un ne olduğunu insanlar görüp bir şekilde onun fotoğrafını zihinlere sindirebiliyorlarsa insanların o kadar da **apolitik** bir ortamda yetiştiklerini söylemek bence mümkün değil. Bu insanlar bütün bu tecrübenin sakatlığının nerede olduğunu araştırıyorlar. Şimdi onlara dönüp aslında herşey mükemmeldi de ondan yenildik demenin abes olacağı bir noktadayız. Bunu hiç kimse diyemeyeceği için doğrudan doğruya aşağıdan gelen, sağduyudan gelen böylesine bir otokritik talebiyle karşı karşıya sosyalist hareket ve bunu doğru dürüst yapmadığı takdirde yeni kuşakları herhangi bir biçimde devralması mümkün değildir. Ben öyle düşünüyorum ki, bu insanlar sosyalist hareketin geleceğine bakış bakımından çok daha fazla umutludurlar.Ama onların kendi yanılmazlıklarını iddia ettikleri her noktada onlardan çok daha fazla kuşkucudurlar. Bu kuşkuculuğun haklı bir tarafı vardır. Bu haklılığı tanımak kaydıyla ancak onlarla birlikte olabilir. O yüzden böyle bir kritik bu anlamda da gerekli ve geçerlidir diye düşünüyorum. Bütün bunların toplamı olarak sosyalist demokrasinin gerekliliği ve zorunluluğu kapitalist toplumun içinden başlayarak yaşanmak zorunda olmasından kaynaklanıyor nce. Biz kendimizi demokratlar değil, sosyalistler ya da Marksistler olarak adlandırıyor isek eğer, demokrasinin bizim için bir araç, bir uğrak olduğunu biliyor olmamızdandır. Bu araçtan, bu uğraktan geçmek insanların kendi kendilerini yönetme pratikleri edinmeleri söz konusu olmaksızın sosyalizmin gerçekleşemeyeceğini eğer biliyor ve idrak ediyor isek, o zaman bütün sosyalizm pratiklerine bu noktadan bakmamız gerekli. Maddi şartlar kadar üst yapının önemli olduğunu bilmemiz gerekiyor. Hatta ve hatta sosyalist toplumda belki üstyapı yani bilinç yani yukarıdan gerçekleşecek müdahaleler en az aşağısı yani ekonimi kadar önem taşıyor. Bu nedenle biz böyle bir kültürü, böyle bir zihniyeti, böyle bir perspektifi kapitalist toplum içerisinden başlayarak kendimize ve işçi sınıfına aktaramaz isek, 70 yıl sonra bir gün, biz de dönüp bir **glasnost** yapıp, "meğerse bugüne kadar yaptıklarımız hiç de işçi sınıflarının kurtuluşu değilmiş, önümüzde çok daha uzun yol varmış" demek zorunda kalabiliriz. Yaşanmışı yaşanmamış kılmak mümkün değil. Sovyetler Birliği böyle bir pratik yaşadı. Çin böyle bir pratik yaşadı, yaşamaya devam ediyor. Ama Çin'de artık yapılacak hatalar "n" miktarda idiyse şimdi "n-1"dir. Bu "n-1"i içersek de artık "n"i içermemek durumundayız. Bu belki bizi işçi sınıfına yaklaştırmak bakımından önemli bir adım olabilir. Bu sosyal demokrasiyle bizim aramızda işçi hareketinin önderliğini ele geçirmek alanında yürüyen mücadele bakımından bir adım olabilir. Bu ezilenlerin çoğunluğunu sosyalist harekete kazanmak bakımından bir adım olabilir. Bütün bunlar ancak ve ancak devrimci bir işçi pratiğiyle birleştiği zaman gerçek olabilir. Bu da işin bir diğer yönü. Benim söyleceklerim bu kadar...

HALİT ERTAŞ
1928 – 9.Nisan.1980

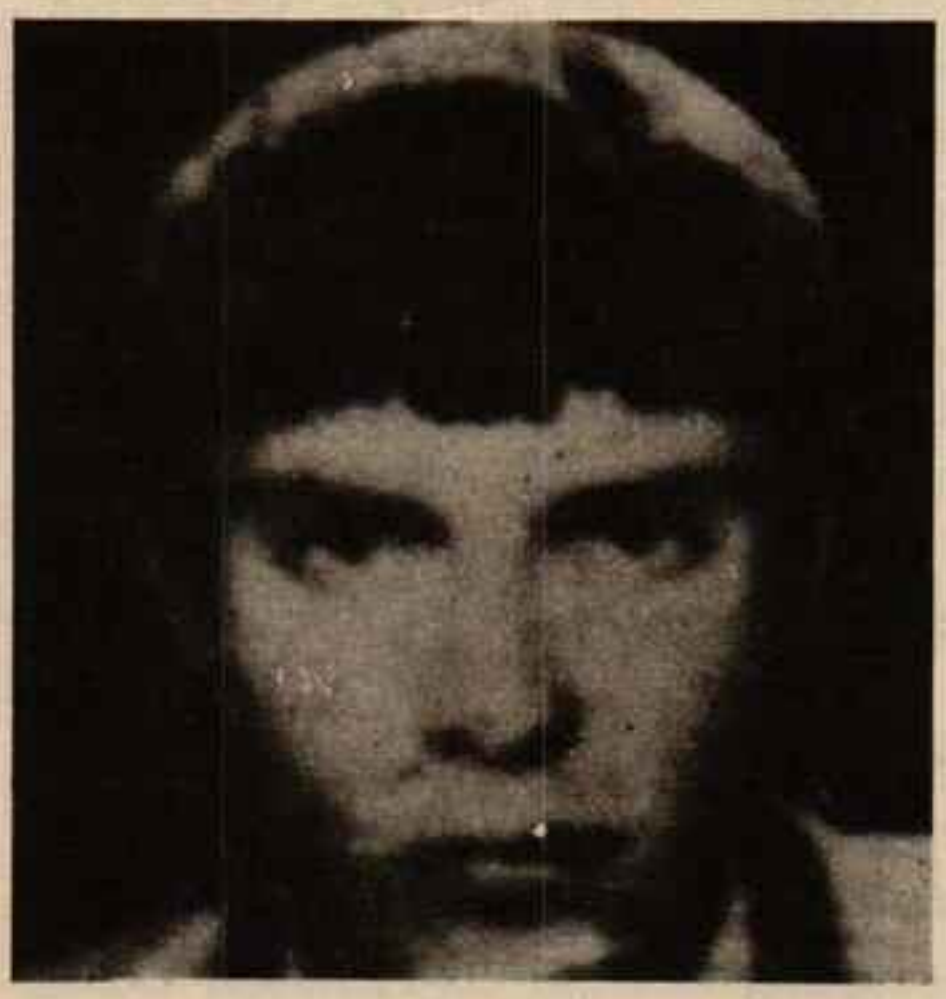

ALİ HAYDAR TÜRKMEN
1960 – 17.6.1977

OĞUZ CANLIOĞLU
1961 – Temmuz.1979

Antep bölgesinde liseli geçliğin
gelişen anti-faşist devrimci
mücadelesinde ön saflarda
yerini aldı.
1. – Temmuz.1979' da faşistlerce
katledildi.

...
ÖLENLER DOLAŞIYOR ARAMIZDA
BİR ELLERİ DÖRT DUVAR ZINDANDA
ŞİİR YAZANDA BİR ELLERİ
KIZLARIMIZ, OĞULLARIMIZ GÖZLERİ
BAKARLAR SESSİZCE KONUŞUR GİBİ,
GÖZLERİ UMUT,
GÖZLERİ TÜRKÜ...

Fehmi BAYRAKTAROĞLU

NEVZAT YILDIRIM
ÖLÜM – 7.Haziran.1979

UNUTMADI GİDENLERİ
NE ZAMAN NE DE BEKLEYENLERİ...
...
MAVİNİN İÇİNE ÇEKİLİYOR KALANLAR
İÇÇEKİŞLERİN, TÜRKÜLERİN CANEVİNE
DUDAKLARINDA İMBİKLENİP,
DURULUYOR SULAR,
BİR DÜŞ İÇİNDE UYANIYOR UYTULAR
YEDEKLERİNDE GÖKÜLERİ...

KUMSALDA DESTAN İZLERİ
DENİZDE KARSEDEF TÜRKÜ LEKELERİ...
(86-SAMSUN) **SEZAİ SARIOĞLU**

KAZANILMIŞ VE KAZANILACAK KOPUŞLARIN TARİHSEL ÖNEMİ VE PARTİSİZ DEVRİMCİLİK MİRASININ REDDİ

1. BÖLÜM

Suat OĞULCAN

"Uzayıp giden inatçı ve hararetli bir savaşım sürecine girildiği zaman, bir yandan ilerideki girişimcileri belirleyecek temel, ana noktalar ortaya çıkmaya başlarken, bir yandan da bu noktalara başlarken, savaşımın gereceli olarak küçük ve önemsiz yanları giderek gerilere itilir." (Bir Adım İleri İki Adım Geri, Lenin)

Evrensel ölçekte, tarih içinde ve tüm zamanlarda parti üzerine çok şey söylendi. Ülkemizde yeni olan ise, parti-birlik söyleminin marksist edebiyat içinde kalıcı yer tutma çabasıdır. Sosyalizmin tarihine ve geleceğine ilişkin iddialar içeren ve tarafları ikna için tüm fırsatları kullanmayı amaç edinen etkinliklerin asallarından olan parti tartışması, bu nedenle kurumlararası ve kurumiçi mekanlarda büyük bir ilgiye mazhar olmaktadır.

Önyargıları, tabuları, yani tüm yanılsamaları kırarak yürümesi gereken bu tartışma, PARTİ-PROGRAM-DEVRİM problematiğinin tüm bağlamlarını içerdiğinden, daha şimdiden haklı eleştiriler aldı. Ama bunun yanısıra, haksız önyargıların mitralsözü ile de tarandı. Muhasebe/birlik tartışmaları tüm mekanlarda eşyanın doğasına uygun yürüyecek, "boş ve hoş konuşma" olmayacaksa, elbette işin başında birşeyleri göğüslemelidir.

Yirmibeş yıllık, dolu dolu yaşanmış bir tarih üzerinden konuşursak, süreci belirleyecek olan temel ve tali noktalar uzun zamandır net olarak ortaya çıkmış ve tarih çözebileceğimiz sorunları önümüze koymuştur. Tarihten başlayıp bugüne gelmek ve bugünden tekrar tarihe gitmek, böylece tarihsel referansları içererek yol almak ertelenemez bir yükümlülük. Bu bakımından süreci nesnel/öznel bağlamları ile kavrayamayan her teori, düşünsel süreçlere ve politik pratiklere yönverme, eşzamanlı diğer çabalara üstünlük kurma şansını işin başında yitirmiş demektir. Yanlışlarda aynı anlama gelmek üzere tutuculukta-direnilir ise, sonuçta ya teorisizme düşülecek ya da iyice küçülmüş ve yozlaşmış ilişkiler/alışkanlıklar dünyasında marjinallikte ustalaşılacaktır. Oysa ikna için tüm fırsatları kullanmak gerekiyor. Kendi zemininde ve sosyalizm alanında çoğunluğu kazanmak, eski kavram ve kategoriler ile düşünmek ve süreçleri açıklamakla, yine zamanını doldurmuş örgütsel pratiklerle yol almakla mümkün değil. Kopuşları yaşayanları içermenin tarihsel anlamı ve gizi burada.

Zaman zaman, muhasebe/birlik/devrim ekseninde süren tartışmaların gereksizliği iddia ediliyor. Oysa tam tersine, özel ve genel mekanlarda bir sıçrama bakımından, onyıllık bir gecikmenin ve aymazlığın kırılması için tarihimize ait herşeyin

tartışılması gerekiyor. Bir esiklikten söz edilecek ise, temel/tali gündemlerin ayıklanamamasının, tartışmaların derinleştirilememesinin, zihinsel ve pratik uğraklarda yeterince yol alınamamasının, tarihsel ve teorik arka planın yeterince kurulamamasının altı çizilebilir. Proleterya sosyalistleri ve diğer marksistler bu handikapları aşarlar ise probelemlerin çözümleri kolaylaşacak, soyutluk mekanı somutlaşacaktır.

Önemsediğim ve sıkça vurguladığım bir olgu var: Yaşanan tarihin belirleyicisi olmuş özneleri açısından muhasebe ve yeniden yapılanma tartışmalarına katılmamak, gerekçelendirilemez. Tartışmaların esenliği ve kemale ermesi bakımından bu çok önemli. Ayrıca, bunun yanısıra, söz söyleyen marksistlerin ise, tezlerini oluştururken, adımlarını atarken titizlenmesi gerekiyor. Tarihsel olanla, mantıksal olanı karıştırarak düne duygusal/coşkusal bir romantizm olarak bakmak kadar, dünümüzde marksizme ait hiçbir şey görmemek iki kutuptaki ekstrem yanılgılar. Marksist basında gerekli özenin gösterildiği söylenemez. Hatta, ak/kara ikileminde felsefi, siyasi bir özen gösterilmeden, arka plan oluşturulmadan özet görüşler ile bir çırpıda "yargılanan" tarih, yine bir çırpıda, bu kez dipnotlarda, 'stres kategorisi' bağlamında aklanabiliyor. Artık, 'demokratlarla marksistler arasında' değil, 'marksistler arasında'bir tartışma sürüyor olmasının kabulü, sonuç olarak sevindirici olsa da, problemler henüz çözümlenmemiş olarak olduğu gibi önümüzde duruyor. Bu bakımdan, Türkiye sosyalizm alanı, söylemi ve eylemi bakımından olduğu kadar, gündemi, tartışma kültürü ve araçları bakımından da kendini yenileyemez ve üsütün bir performans sergileyemez ise, BİRLEŞMEDEN ÖNCE SINIR ÇİZGİLERİNİN BELİRLENMESİ esprisi bir kez daha, yapay ayrılıkları kutsayan bir referans olacak ve böylece büyük bir potansiyel yavaş yavaş sönümlenebilecektir..

Yapay ayrılıkları/birlikleri ilan ederken her zaman bir otoriteye başvurma alışkanlığımız olmuştur. Önce, hayali bir düşman yaratmak, sonra bu düşmanın kalelerini, otoritenin referansları ile düşürmek, Türkiye' li marksistlerin yerleşik alışkanlıkları arasındadır. Marksizmin toplam alanı üzerinde gerçek kazanımlar elde etmek istiyorsak, teorik kanıtlarımızın sistemini iyice kurmalı, eski alışkanlıklarımızın reddi demek olan, yeni bir siyasal kültür üzerinden, 'lanetli düşman' metaforlarını bırakarak tartışmalıyız. Tüm zamanlarda 'çocukluk çağımızda' kalacağımızı kimse iddia edemez. Bu hayallerimizde cimri olmamamızın gereği değil, tarihsel gelişim böyle buyurduğu için de böyledir..

Tartışmaları çekmek istediğim zemini kavratmak ve bir önceki sayıda önerdiğim gündemde yol almak bakımından, parti sorununa girmeden önce, geçmiş ve geleceğe ilişkin kısa bir değerlendirme yapmak istiyorum. Böylece okur, hangi yolları yürümek istediğimin ilk bilgilerine ulaşacaktır.

Kazanılmış Ve Kazanılacak Kopuşların Tarihsel Önemi(*)

Y. Öncü' nün 14. sayısında "Gecikmiş Bir Muhasebe için Gündem" başlıklı, dört maddelik bir tartışma önermiştim. Gündemin özellikle ikinci ve üçüncü madde-

(*) Kopuş söyleminin orijini E. Kürkçü' ye aittir..

leri, yakın tarihimize ilişkin gecikmiş bir tartışmanın önemini ve ertelenemezliğini vurguluyordu. Teorik-ideolojik süreçlerin, politik pratiklerin hazmedilemediği, tersine eski alışkanlıklar üzerinden düşünülüp yüründüğü koşullarda, önerdiğim gündemin "güme gittiği" ya da şimdiden "unutulduğu" veya "gökkubbede hoş bir seda" olduğu söylenebilir. Böyle de olsa, muhasebe tartışmalarında ısrarlı olmak, en geriden yürüyenlere adım uydurmayı reddederek hayata teslim olmadan yol almak gerekiyor. Yazı bu bağlamda bir ısrar manifestosu..

Bu arada, pozitif gelişmeler de oldu. İ. Dünyası' nın "Gündem" sütununda, M. Sayın bir dizi makale ile gecikmiş bir görevi yerine getirdi ve tartışmalarımız bakımından önemli bir arka plan kurdu. Basınımızda uzun zamandır süren sosyalist demokrasi tartışmalarının tüm mantıki/doğal sonuçlarına ulaşması gerekiyordu, böylece yeni bir sıçramanın -parti, program, birlik bağlamında kapısı aralandı. Açılımlar, kendi somutumuzda ideolojik-teorik ve pratik kertelere ilişkindir, önemsiyor ve teorik/felsefi kurgusuna katıldığımı belirtiyorum. Daha da ayrıntılı bir arka plan kurulması ve yanılsamaları önlemesi bakımından, yazılanların teorik ayrıntılı metinler olarak Y. Öncü sayfalarına taşın ması ek bir önerim/dileğim. Böylece tartışmalar kısacık siyasal/taktik tezler/makaleler manzumesi olmaktan çıkacak, teorinin içerdiği gerçek doneler ile zenginleşecek ve yeni kazanımların önündeki düşünsel engeller ortadan kalkmış olacaktır. Okur tam bu noktada, bu gazete makaleleri ile birlikte, sosyalist demokrasi yazılarını yeniden okumalı, açılımların sistematiğini iyice özümlemelidir. Uluslararası deneyler ve kendi deneylerimizin özümlenmesi bakımından, teorimizde yaptığımız devrim içinde bu küçük epizotların önemi büyük. Okur böylece yazılanların basit bilgisi yerine, bir öğrenme şoku içersinde yazılanların gerçek bilgisini kazanacaktır.

Gerekli, ön açıklamadan sonra, yakın tarihe ve geleceğe ilişkin ilk sözlerimi söyleyerek başlayayım...

Önce hatırlatma: Bir tarihi atlayarak/unutarak veya yaşanmış bir tarihte biriktirilmiş/içerilmiş zenginlikler yok sayılarak muhasebe/birlik/yeniden yapılanma tartışmaları yapılamaz. Başa dönmemenin, dahası bu birikim yolu ile ve onun üzerinden yeniye ulaşmamın güvencesi burada.

Denebilir ki, Türkiye sosyalizmi yakın tarihte çok önemli ve temel kopuşlar yaşadı. Bunları kısa başlıklar ve kısa epizotlar halinde şöyle sıralayabiliriz.

I – Burjuva İdeolojisinden Kopuş..

"Egemen sınıfın düşünceleri, bütün çağlarda egemen düşüncelerdir de, başka bir deyişle, toplumun egemen maddi gücü olan sınıf, egemen manevi güçtür de. Maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, aynı zamanda, zihinsel üretimin araçlarını da emrinde bulundurur, bunlar o kadar birbirinin içine girmiş durumdadırlar ki, kendilerine zihinsel üretim araçları verilmeyenlerin düşünceleri de aynı zamanda bu egemen sınıfa bağımlıdır." (Alman İdeolojisi. Marks-Engels)

Yeniyi kurmaya soyunan bir sınıf ve onun organik parçası olanlar kendi amaçlarına ulaşmak için, içinde yaşadığı toplumun egemen düşüncelerinden bağımsızlaşmak ve kendi düşünsel sistematiklerini kurmakla yükümlüdürler. Ülkede yaşanan mücadele tarihi, aynı zamanda böyle bir kopuşun da tarihi sayılabilir. Bugün, burjuva ideolojisinden koparılmış marksizme ilişkin ideolojik bir alandan söz edilebilir. Bu yaşanan tarihin önemli bir kazanımıdır. Kemalizm başta olmak üzere, ideolojik kertede, burjuva ideolojisinden ve onun çeşitli versiyonlarından ayrışıldı. Artık maddi/manevi olarak kazanılmış bir marksizm alanından söz edilebilir. Elbette bu saptama, ideolojik-teorik olarak,marksizmin kendisini teoride nasılsa öyle kurduğu anlamına gelmiyor. Hatta, burjuva ideolojisinden kopuş ve kendi sistemini pozitif olarak kurma anlamında bir hamlıktan, söz edilebilir. Marksizmi, daraltılmış/indirgenmiş bir politika teorisi/pratiğine indirgeyen, felsefi, estetik ve kültürel bileşenlerinden koparan anlayışın nedenleri ise bu yazının konusu değil..

Burjuva ideolojisinden kopmak veya kopamamak problematiği, siyasal alanda en somut tezahürünü reform/devrim ikileminde şekillendirdi. Her iki kutup tarih içinde ideolojik kavrayışına uygun kimlik oluşturarak boyutlandı. Kopuş, sancılı bir şekilde gerçekleşti ve bir grup marksist, burjuva ideolojisi alanını terkederek, bir başka sınıfın düşünürleri ve eylemcileri olarak, marksizmin reformcu versiyonundan ayrıştı.

Burada bir yanılsamayı önlemek gerekiyor. Reform/devrim ikilemi olarak en soyutta ele alınan problem, politik pratiklerin sertliği, yumuşaklığı, çalışma tarzı mücadele anlayışına ilişkin olmadığı gibi, "korku ve cesaret kategorilerine" ilişkin de değildir. Sorun tüm bunların ötesinde, daha üst içerikli, ideolojik-teorik kerteye ilişkin ve daha komplekstir. Reform/devrim söyleminde bir tarafı oluşturan devrimcilik kavramı, en genel söylem ile, egemen ideolojiden bağımsızlığı ve onun yerine bilimsel sosyalizmin taşıyıcısı olmayı imler. Aslında, dünyayı yorumlama bağlamında, zihinsel ideolojik süreç olarak ele alınan bu sorun, değiştirme düşleminde neden ve sonuçları ile kapitalizmin devrimci bir eleştirisinin reddini, yerine sosyalist bir toplum tasarımının ulusal/evrensel ölçekte azami olarak tarifi ve yine kapitalizmi toplumsal devrim yolu ile aşıp, yeni bir toplum ve insan ilişkileri kurmanın tüm pozisyonlarıdır. İki sözcük, iki ayrı söylem ve eyleme, yine iki ayrı toplum tasarımına ve kazanma/kurma süreçlerini içermektedir, uzlaştırılmaları mümkün değildir. Başlangıçta 3. Enternasyonalin 2. Enternasyonalden kopuşu, devrimci bir ayrışmayı, marksizmin yozlaştırılan kavramsal yasallıklarının yeniden ihtiyasını içermekteydi. Bugün reform/devrim bağlamındaki her tartışmanın, burjuva ideolojisi ile entegrasyonu içeren 2. Enternasyonal pratikleri ile bağlantısının kurulması raslantı değildir. Çünkü, "..çoğunluğu toplumsal devrim programını lafta tanıyan, gerçekte ise onu yadsıyan, reformizme ve burjuva devletle uyuşma batağına saplanan bir önderler kuşağı" (3. Enternasyonel Belgeleri) ile günümüzdeki marksizmin reformcu versiyonları arasında doğrusal bir ilişki vardır. Sosyalist eleştiri, burjuva sistemi teşhir etmek, bu düzeni yıkmak ve yeni bir toplumu kurmak için, burjuva ideolojisi alanını terketmelidir.

Yine yaşanan tarihe dönersek, proleterya sosyalistleri ve başka marksistlerin

reformizmden kopuşları, tümü ile pozitif bir kimlik kurdukları ve net bir toplum tasarımı geliştirip, bunu gerçekleştirmenin eylemliliği içinde oldukları anlamına gelmiyor. Ne ki, somut durumun böyle olması, içerilmiş, kazanılmış ama tamamlanmamış bir ayrımı yok saymamızı da getirmiyor.

Geçmişte, devrimci tarafta pozisyon tutanlar, NE OLMALARININ POZİTİF BİLGİSİ YERİNE NE OLMAMALARININ NEGATİF BİLGİSİ İLE KİMLİK OLUŞTURDULAR. Yalnız bu belirleme bile görevlerimizin neler olduğunu imlemektedir.

Yaşanan ve kazanılmış bir başka tarih bakımından bugün, TBKP ve SP' ye alan tanımak, sınır çizgilerini kaldırmak, birlik/devrim prosedürünü onlarla beraber yürütmek gibi bir sorunumuz olmaz. Esasen bu davranış sekterizm değil, tarihte ve günümüzde yaşanan, taraf olunan ideolojik/teorik/siyasal problemleri tanımak, birbirimizi tarif ederken ilkeli davranmaktır. Tartışma, ideolojik mücadele elbette gerekiyor, ayrıca sosyal reformizmin etkisi altındaki büyük bir toplamı unutmuyoruz. Ama iki ayrı birlik sürecini örtüştürmek ve beraberce örmek bizim sorunumuz değil. Proleterya sosyalistlerinin ve devrimci marksistlerin yüzü, henüz ulaşılamamış ve kazanılamamış toplumsal devrim projesinde buluşacak "diğer alan" a yöneliktir. Toplumsal devrimin imkan ve araçları bu alandaki nicelik ve niteliktedir ve bunu kazanmak mümkündür.

2–Parlamentarizm Ve Legal Marksizmden Kopuş

> "4. Burjuva devlet mekanizmasının en önemli aygıtlarından biri olan burjuva parlamentolarını kendi başlarına kalıcı olarak fethetmek mümkün değildir..." (3. Enternasyonal Belgeleri)

Reformculuğun temel kriterlerinden olan bu iki kavrayış da aslında tarihsel bir deney olan 2. Enternasyonal geleneğinin günümüzde yeniden ihyasıdır. Oysa bu gelenek ilga edilmesi gerekendir. 'Kirli gömlek' giymiş bu geleneğe eklemlenerek, burjuva ideolojisi ile elele bir toplumsal devrim hayaldir. Proletaryanın burjuvaziye, kapitalizme ve onun devletine karşı mücadelesinin temeli kitle hareketidir. Ve "kitle mücadelesi, biçimleri bakımından giderek keskinleşen ve mantıki olarak, kapitalist devlete karşı ayaklanmaya kadar uzanan, gitgide gelişen eylemlerden oluşan bütün bir sistemdir" (3. Enternasyonal Belgeleri). Legal marksizm ve parlamentarizm temelde bunu reddederek onun yerine tek mücadele olarak parlamentarizmi ikame etme yanılgısı ile karakterizedir.

Geçmişte berbat bir sağcılığın yanısıra, ve onun reddi olarak berbat bir solculuğun geliştiğini biliyoruz. Legalitenin istirmarını yanlış kavrayan, terminolojideki boykot taktiğini yozlaştıran bu kavrayış, yaşanan tarihte kendine yaygın bir alan edindi. Oysa marksizm hiçbir mücadele biçimini a priori olarak reddetmez. Mücadele biçimleri ve araçları amaca uygun ve somut şartlarda devreye sokulan olgulardır. Mücadele biçimleri ve araçlarının fetişe edilmesi, somut bağlamlarından koparılma-

sı, yığınlardan kopmayı getirdiği gibi, amaç ile aracın karıştırılması da araç fetişizmi yaratabilir. Amaçlarımızı kirleten bir araçlar toplamına sahip olamak ya da hangi somut konjonktürde devreye sokulacağını bilememek, marksizm idealine aykırıdır. Yabancılaşma kategorisinin kurumlarla ilgili temelleri işbölümü kadar amaç/araç problematiğinde de aranmalıdır.

Bu nedenle, parlamentarizm ve legal marksizmin eleştirisi, açık çalışmayı reddeden kerameti kendinden menkul bir gizlilik teorisi/pratiği ile yapılamaz. Legal konumlanışları kutsayarak, ikonalar önünde yığınları vaftiz etmek kadar, bunları görmezlikten gelmek, önemsememek de yanlıştır. Bu bakımdan, "..proletaryanın önder partisi kural olarak, devrimci faaliyetine yardımcı, üs noktaları oluşturduğu bütün legal konumları sağlamlaştırmak ve bu konumları ana seferin, kampanyanın, kitle mücadelesinin planının emrine vermek zorundadır. 11. Bu yardımcı üs noktalarından biri de burjuva parlamentosunun kürsüsüdür. Parlamenter mücadelede yer almaya karşı kesinlikle, parlamentonun bir burjuva devlet kurumu olduğu gerekçesi ileri sürülemez... 16. Seçimlere katılmayı ve devrimci parlamentarist faaliyeti mutlak ve kategorik olarak reddeden, ilkesel "anti-parlamentarizm" bu durumda..... zayıf, çocukça, her türlü eleştiriye açık bir doktrindir." (Komünist Enternnasyonal Belgeleri.)

Öte yandan parlamentarizm fikrinin politik pratiği belirleyen çizgi haline gelmesi, gerçekte, burjuva parlamentosunun ve devletinin sınıflar üstü olduğu yanılsamasına hizmet etmektedir. Oysa marksizm, tarih içinde bulunmuş en iyi güvence ve proleterya egemenliğinin bir biçimi olarak, burjuva demokrasisinden milyonlarca daha demokratik sovyet egemenliğini vazeder. Çünkü: "12. Devrimsiz sovyetler mümkün değildir. Proletarya devrimi olmaksızın sovyetler, bir sovyet parodisine dönüşür. Gerçek kitle sovyetleri, proletarya diktatörlüğünün tarihi olarak belirlenmiş birimi olarak görülmektedir. Sovyet iktidarının bütün dürüst ve ciddi yandaşları, sovyet fikrini titizlikle kullanmalı, hiç durmaksızın kitleler arasında onun propagandasını yapmalı.." (3. Enternasyonal Belgeleri)

Sovyet egemenliği yerine parlamentarizmi vazeden marksizmin reformcu versiyonları, eskiden örtük, şimdilerde ise çok açık olarak toplumsal devrim fikrinden vazgeçen onun yerine toplumsal/tarihsel uzlaşma ve bir çeşit siyasal demokrasi savunagelmektedirler. Bu biçimde değil özde bir ayrımdır. Militan bir reform mücadelesini toplumsal devrim fikrine bağlamayı iş edinenler ise devrimci tarafı oluşturmaktadırlar. Bu bakımdan yaşanmış ve yaşanan devrimcilik/reformculuk ayrışması bir reelliktir. Var olan bir somut gerçeği, zihinlerde yok saymak, maddi olarakta yokolduğu anlamına gelmiyor.

3–Toplumsal Devrim Yerine Darbeciliği İkame Eden Anlayıştan Kopuş

"Eğer belirli bir sınıfın siyasal partisi tarafından örgütlenmemişse, eğer örgütleyicileri genel olarak siyasal anı ve özel olarak da uluslararası durumu doğru biçimde değerlendirmemişlerse, eğer onlar halkın çoğunluğunun (olaylar-

la kanıtlanmış) sevgi ve güvenini kazanmamışlarsa..... eğer komplonun düzenleyicileri, "tam yetkiye sahip" ya da sovyetler gibi ulusun yaşantısında önemli bir yeri olan devrimci savaşım organları içinde çoğunluğu elde edememişlerse..... eğer ayaklanmanın sloganları (.....), büyük çoğunluk arasında yaygın değilse,..... eğer iktisadi durum bunalımın olumlu biçimde barışçıl araçlarla ve parlamenter yoldan çözüme bağlanmasının ciddi olarak umulmasına izin veriyorsa, askeri bir komploya girişmek blankicilik' ten başka bir şey değildir." (Nisan Tezleri. Lenin)

Mücadele tarihimiz, toplumsal devrim yerine darbeciliği ikame eden, marksizmin devlet/devrim, sınıf ve onun öncü partisine ilişkin önerdiği temel yasallıkları reddeden bir anlayıştan koparak günümüze geldi. Marksizmin teorik olarak geliştirdiği ve onlarca devrimde pratik olarak da sınanmış ve kazanılmış birer tarihi tecrübeye dönüşmüş olgular devrim problematiğinin olmazsa olmazları.

Toplumsal bir devrimin/dönüşümün nasıl olacağı, onu yaratacak objektif ve subjektif koşulların neler olduğu, nihai kopuş momentinde ve ona öngelen kertelerde proletaryanın ve ezilen diğer sınıfların işlevi, partinin tutacağı pozisyon, her marksistin en elamanter bilgileri olmak zorunda. Barışçıl geçiş kadar, proletaryayı partinin öncülüğünde, devrimin ve yeni toplumun örgütlenmesinin öznesi olmaktan çıkaran, "silahlı ayaklanma "sanat" ıyla, her bakımdan kınanmaya layık bir askeri koplo arasındaki farkı" (Lenin), ortadan kaldıran anlayış, marksizmin yasllıklarına ve sınıfın özgücüne güvenmemeyi vaaz ediyor. Bu anlayış, 71' lerden sonra etkisini hemen hemen kaybetmiş olsa da ama yine de kimi teoriler içinde kırıntı fikirler olarak varlığını sürdürmektedir...

4- Ulus Devlet Sosyalizminden-Enternasyonalizme Kopuş...

"Yalnızca bir ve tek gerçek enternasyonalizm vardır: o da insanın kendi öz ülkesinde devrimci hareket ve devrimci savaşımın gelişmesi için özveri ile çalışmasına, istisnasız tüm ülkelerde, bu aynı savaşımı, bu aynı çizgiyi ve yalnızca onu (propaganda, yakınlık, maddi bir yardım aracıyla) desteklemesine dayanır." (Lenin)

Sosyalizm idealini, ulus/devlet ölçeğinde kavramak ve yine bu ideali kalkınma modeline, devletin tüfek elde nöbet tuttuğu ve sönmeyi unuttuğu, toplumun üstünde durarak topluma yabancılaştığı bir form olarak algılamak oldukça sorunlu bir bakış açısı.

Ulusal ölçekte örgütlenmesi, başlaması ve sonuçlanması gereken devrim, dünya tarihsel planda bir sosyalizm projesine/idealine bağlı olarak kesintisiz sürmek zorundadır. Ulusal ölçekte başlayıp dünya ölçeğinde sürmesi gereken bir devrimi, ulusal sınırlılık ve devlet ile özdeştirerek kavramak mümkün değil. Böyle bir kavrayış özde ve biçimde, söylemde ve eylemde, sosyalizm projesinin dünya tarihsel bir ideale bağlılığını unutur ve enternasyonalizmden uzaklaşır. Dünya devrimi, sosyalizm/komünizm ideali, yeni toplumun imkan ve araçlarının ulus/devlet sosyalizmi

ile eşitlenemeyeceği maddi/manevi evrensel bir çabayı, toplumu, insanı, sınıfları ve kapitalizmden devralınmış kavramları, kategorileri ve onlar üzerinde şekillenen yanılsamacı örgütlenme biçimlerini (devlet, aile, ordu, vs) gerçek anlamda dönüştürmeyi amaç edinir. Bu amaç ile şimdiye değin tarihin tanıdığı araçlar arasındaki, kirlilik ve yozlaşma, reel sosyalist toplumlarda çok somutça ortada.

Oysa, "Görevlerinin dünya tarihi içindeki niteliğinin bilincinde olan işçiler, örgütlü sosyalist hareketlerinin daha ilk adımını attıkları günden beri, uluslararası bir örgüt oluşturmak için çaba harcamışlardı." (3. Enternasyonal Belgeleri.)

Marks ve Engels ve daha sonra Lenin tümü ile böyle bir idealin teorik/pratik kuramcıları ve örgütleyicileri olarak tarihe geçti. Zaten bu nedenle ta işin başında, 1. Enternasyonalin tüzüğüne: "İşçilerin kurtuluşu ne yerel ne de ulusal ama uluslararası bir sorundur." yazıldı. Komünist Enternasyonal de bu belgeyi miras olarak devralarak, kendi tüzüğüne, "kurtuluşun ne yerel ne de ulusal bir sorun olduğu, modern toplumun varolduğu ve çözümün en ileri ülkelerin teoride ve pratikte birlikte hareketine bağlı bulunduğu" ibaresini geçirdi.

Bu mantık ulus/devlet ölçeğinde sosyalizmi kavrayan anlayış ile örtüşmez. Ve yine bu kavrayış gerek sosyalist toplumların ulus/devlet ölçeğindeki pozisyonları gerekse Lenin' in önderliğinde kurulan 3. Enternasyonalin başına gelenler bakımından bugün iyice neredeyse tüm rezervelerini tüketmiştir. Bu açıdan, gerek kendi devrim sürecimiz gerekse de dünya devrimi ideali, biçim olarak ulus ölçeğinde başlayan ve süren bir devrim, sosyalist inşanın, yerel/evrensel bağlantıları kurulamazsa nihai bir zafer/inşa olamayacağı gerçeğini imlemelidir. Dünya devrimi perspektifi, "tek ülkede sosyalizm olamayacağı" anlamına gelmiyor. Ulusal ölçekte gerçekleşen devrimler, yalnızca sıçrama üsleri olarak kaldığı ve sosyalizmin inşaasına girişmediği zaman, bu kez ters bir noktadan dünya devrimi fikri zedelenecektir. Tarihsel ve nesnel koşulların ulusal ölçekte sosyalizmin kurulmasına ve kitapta vazedildiği şekli ile inşaasına cevap vermediğini savlamak, bir bakıma "zorunlu kötülükler" kategorisini sürekli kılmak anlamına geliyor. Sorun böyle ele alındığında, verili sosyalizmleri "teorinin gereklerine göre yeniden düzenlemek" anlamsız oluyor. Oysa sosyalist demokrasiyi tartışanlar, "sosyalizm şöyle değil de böyle olmalı" diye tartışmalılar ve bunun yerel evrensel olanaklarının/araçlarının neler olduğunu iyi tariflemeliler. Sanırım sosyalist kuram ile gerçek arasındaki somutça yaşanan çelişki nesnel ve öznel bağlamları ile bu noktadın algılanıp yeni yanılsamalar önlenebilir..

Sosyalizmi ulus devlet ölçeğinde kavramamak ülkemizin spesifik koşulları gereği olarak da ayrıca önem taşıyor. Bir ulusun kendi kaderini tayin hakkının ona ait olduğu gerçeği, şövenizmden ve sosyal şövenizmden kopmanın gereği bakımından da, enternasyonalizm günlük hayatımızın ayrılmaz bir parçası, gündelik tayınımız olmak durumundadır. Komünist enternasyonale katılmanın 8. koşulu, "... sömürgelerdeki her kurtuluş hareketini sırf sözlerle değil eylemlerle de desteklemek... sömürge halkları üzerindeki her türlü baskıya karşı sistemli bir ajitasyon yürütmek yükümlülüklerini taşır" diyordu.

Şimdilerde Bulgaristan' da yaşananlar, Marksizm-Leninizm' in kavramsal yasallıklarının tam boy reddidir. İdeolojik-teorik arka plan ve pratik uygulamalar bakı-

mından, olgu sosyal-şövenizm olarak adlandırılmalıdır. Komünist manifestoda proletaryanın enternasyonal bayrağına yazılan;

"... Proletarya... burjuvazinin kabul ettiği anlamda asla olmamakla birlikte, kendisi bu bakımdan ulusaldır." solganı bu pratikle silinmiş, U.K.K.T.H ve yine ulusların ve dillerin tam hak eşitliği, azınlık hakları ilga edilmiş, yerine burjuvazinin kavradığı öz ve biçimdeki bir kavrayış/pratik geçirilmiştir.

Oysa, 'biçimde ulusal, özde enternasyonal olmak' başka şeydir.

Kopuşlarla ilgili yazdıklarımızın tümünü toparlarsak genel başlıklarla kısaca sıraladığımız ve birbiri ile çok yakından ilgili bu kopuşlardan artık geriye dönüş sözkonusu olamaz. Başa dönüp bunları yeniden tartışmak ve kendimizi yeniden tarif etmek lüksümüz yok. Tam tersine bu kopuşları, kazanımları, teorimizde/pratiğimizde içleştirerek, yaşanacak yeni kopuşlarla tamamlayıp, kimliğimizi pozitif olarak yeniden kurarak yola devam edip günü ve geleceği kazanabiliriz. Ancak bu yoldan ve birleşik bir enerji ile, burjuvaziye kaptırdığımız hegemonyayı kırıp, kendi ideolojik hegemonyamız ile toplumda meşru bir yer edinebilir ve başta işçiler olmak üzere toplum içinde kalıcı yer tutabiliriz. İyice işçisizleşen, halkla ilişkileri yalıtlanan ve var olan entellektüel bileşenlerini de yitirip en geri noktalara kadar çekilen bir sosyalizm alanı ancak kendini bu şekilde yeniden üretebilir. İşte bu ve benzeri nedenler ile devrimci bir pozisyonu benimsemiş, tarihsel ve teorik kopuşlardaki kazanımları/-tecrübeyi içeren bir birlik tartışması önemlidir. Ve işin başında önemsenmek durumundadır.

Yeni Kopuşlar Tarihsel Bir Zorunlulukltur

"Kararsızlara yardım etmek isteyen herkes ilkin kendisi duraksamaktan vazgeçmeli." (Lenin)

Eski kopuşları özümseyerek içermek kadar, yeni kopuşları belirlemek ve kazanmak için kıyasıya mücadele etmek gerekiyor. Bu da, ataleti reddetmek kadar, zamanını doldurmuş görüşlerden ve kurumlardan yani tüm gözbağlarından azade olmak demektir. Kopuşlarla ilerleyen ve kendine alan yaratarak sürekli gelişmesi gereken sosyalizm alanının yeni gereksinimleri nelerdir ve hangi kopuşlara gebedir? Şimdi de bunları ardışık olarak sıralayalım..

Partili Marksizm Yönünde Kopuş

Doğal gelişme döneminin ürünü olan gruplar dönemi marksizmi ve onun üzerinde yükselen örgütsel/politik pratiklerden, teorideki yerine uygun partili marksizm dönemine sıçramak gerekiyor. Yazım boyunca vurgulayacağım temel fikir bakımından şöyle söylemek mümkün: Bir dönemin tarihsel mesruiyetleri olan gruplar dönemi marksizmini inkar yoluyla ilga etmek gerekmektedir. Onun yerine, sosyalizm anlayışında, devrimci bir programda, Leninist partinin temellerinde, parti planında anlaşabilen, parti içi yaşamda sosyalist demokrasiyi benimseyerek, "eylemde birlik,

propaganda ve ajitasyonda serbestlik" ilkesi ile aynı doğrultuda davranmayı becerebilenlerin oluşturduğu, marksist bir proletarya partisinin oluşturulması temel görevlerimizdendir. Yeni dönemde en önemli kopuşlardan birisi bu yönde olmalı, tüm zamanların temel görevi olan partiye doğru salto atılmalıdır.

Resmi Marksizmin Reddi-İlgası-Sosyalist Demokrasinin İhyası

Yerine sosyalist demokrasi anlayışını geçirerek, eski dar bakıştan ve dogmatik marksizm yorumundan kopuş momentin en önemli olgularından birisi. Marksizmin yaratıcı özünü eksilten, onu tutucu, indirgemeci kavrayan ve sonuçta çarpık bir sosyalizm projesi/pratiği ile yanılsama yaratan Lenin sonrası anlayışın eleştirisi tartışmalarımızın önemli bir bölümünü oluşturuyor. Bugün, sosyalist demokrasi, birlik ve ayrılık noktaları için temel kriterlerdendir diyoruz. Partilerin iç yaşamında olduğu kadar, partiler arası mekandaki ilişkilerin tanımlanması, ayrıca dünya tarihsel ölçekte nasıl bir toplum projesine sahip olmamız gerektiğinin bilgileri bu tartışmaların içindedir. Kimilerinin sandığı gibi, bu yeni olgu, ne bir nezaket kuralı, ne de basit bir işleyiş tartışmasıdır. Marksizm elbette, modern bir düşünce, üstün insan ilişkileri, yeni toplum tasarımı olarak, parti/devlet, parti/toplum, parti/sınıf, parti/birey özcesi insan yaşamının tüm dolayımlarında modern/yeni ilişkiler önerir. Marks, Engels, Lenin' in oluşturdukları teoriden yer tutup, verili sosyalizmlere baktığınızda çarpık bir durumla karşı karşıya kalırız. Sosyalist teorinin içerdiği toplum tasarımı ile gerçekleşen toplum örnekleri arasındaki çelişkinin nedenleri, aynı teorinin yasalıklarıyla, somutu eleştirerek anlaşılabilir.

Marksist basında sosyalist demokrasiyi tartışanları, Kautskist, Trockist ve hatta Yeni Solculukla suçlayanların varlığını biliyoruz. Hatta zaman zaman açık ve örtük olarak, "ihanet", "demagoji" metaforları ile sorun iyice alt kültürel içeriklerde ve ahlaki kategorilerle tarafların en geri yanları okşanmakta, örgütlenmeye çalışılmaktadır. Bu kadar ucuzlatılan bir eleştiriyi anlayabilmek mümkün değil. Oysa, sosyalist demokrasi tartışmalarından muradımız, ulusal ve evrensel ölçekte bir sosyalizm tasarımının imkan ve araçlarını, hem kapitalizmin hem de sosyalizm pratiklerinin eleştirisi üzerinden elde edebilmek çabasıdır. Ayrıca bu tartışmalar, geçiş çağı, geçiş devleti/toplumu, ilk ve üst evre ilişkilerini teorinin tarihi içinde yeniden tarif etmeyi amaçlıyor. Bu bağlamda da, parti/program tartışmalarımızda da temel kriterlerden birisi oluyor. Tartışmalar biraz daha ilerledikçe, sosyalist devrim/MDD, sosyalist devrim/demokratik halk devrimi ikilemleri ile iyice mekanikleştirilen kavramların/sloganların tartışılmasına ve içlerinin doldurulmasına da sıra gelecektir.

Geçmişteki pek çok belirleme, kavram ve kategori gibi bunlar da yeterince tanımlanmadan hayatımıza girdi ve bizleri yönetti. Hatta, üzerimizde önemli bir tahaküm kurdu. Bugün bu kavramları ayıklayarak ele almalıyız. Marksizm, amaca uygun hiçbir aracı/taktiği apriori olarak reddetmez. Ama bunların hangi somut konjonktürde ve nasıl devreye sokulacağının bilgisini de bize yine marksizmin kendi verir. Mekanikleştirildikçe yanılsamalar yaratan ve bize ayakbağı olan bu kavramları artık biz yönetmeliyiz. Sosyalist demokrasi tartışmaları ile, sosyalizm alanının tüm

olguları tartışılmaya başlanmış ve gerekli bir kopuşun ilk bilgileri deklere edilmiştir. Kopuşu tümü ile tamamlamak gerekmektedir..

Popülizmden Kopuş

Kanımca bu alanda yaşanacak kopuş momentin en kritik kopuşlarından birisi olacaktır. Çünkü, popülizmden kopuş, kendi pozitifini iyi kuramaz ise bir başka uca, uvriyerizme savrulma kaçınılmazdır. Kendi tarihimiz içinden popülizm eleştirisi ile kopanların vardıkları yer hiç de iç açıcı değil ve sorun, tarih/insan felsefesi, kendiliğindencilik/bilinç, tarihin öznesi ve bilinç, parti ve sınıf (bir başka anlamda bilinç) gibi çok karmaşık bir sorunsaldan farklı kavrayışlara tekabül etmektedir. Bu bakımdan popülizm eleştirisi/kopuş kendini uvriyerizm karşısında da iyice tarif etmelidir.

Geçmişte yaşanan, demokratizm/sosyalizm, ideolojik önderlik/fiili önderlik, kır/şehir, anti-faşizm/sosyalizm, ikilemleri ile ele alınan sorunları biliyoruz. 74-80 dönemi, teoride ve politik pratiklerde popülizmin yaygınca yaşandığı ve hatta hegemonya kurduğu bir geçiş süreci olarak tanımlanabilir. Yine bu dönem, partileşme süreci jargonu ile, sözcüğün pejoratif anlamı ile popülist halk söylemi ve hareketine bağımlı işçi hareketi döneminden, işçi hareketinin ana gövde olduğu ve emekçi hareketinin ona bağımlı olması gereken döneme doğru bir tarihsel hareketliliği ifade eder. Bir başlangıç noktasından, teoride ve pratikte aslına uygun sistemini kurma dönemine zorunlu ve meşru bir geçiş süreci... Bu geçiş döneminin zorunlu ve iradi kötülükleri kavranamaz ise, pek çok şeyi olduğu gibi popülist söylem ve eylemi de yerli yerine koymak mümkün olamaz.

Bu genel belirlemelerden sonra, kısaca bir "özel" probleme değinmek gerekiyor: Popülizm ile proletarya sosyalizminin ilişkisi... Ben yaşanan süreçte, popülizm ile işçi sınıf devrimcileri arasında hem teoride hem de pratikte ayrım çizgileri oluştuğuna inananlardanım. Bugün küçümsense de "yaşasın sosyalizm" sloganı üzerine süren tartışmaların teorik ve pratik boyutunu bir anımsayalım.

Geçen yazımda bu konudaki tartışmanın yalnız siyasal bir tartışma olmadığını, özgürlük/zorunluluk, teori/pratik ve bilgi teorisi dolayımlarında da tartışma sürdürmenin gerekli olduğunu belirtmiştim. Tartışmanın taraflarını ve okuru, böyle bir okuma sürecine yöneltmem/kışkırtmam bilinçli bir tasarlamadır. Aynı sorun, reel sosyalizm partiklerini eleştirirken, Stalin sorununda da gündeme gelecek. Orada da "zorunlu ve iradi kötülükler" ayrımını yapabilmek için sorunun önce, felsefi bir problem olarak ele alınması, o disiplin içinde çözülmesi gerekiyordu. Orada edindiğimiz bilgileri muhasebe tartışmalarına taşımak ve siyasal çözümlemelerimizde içleştirmek ise ikinci uğrağın sorunu. Bugün, teorik-ideolojik kerte bağlamında, yaşanan bir geçmiş, yaşanacak bir gelecek bağlamında, bir tartışmadaki siyasal bakışta ayrılıklar, felsefi arka planda da ve hatta ideolojik kertede de ayrılık anlamına gelebilir. Bana göre proletarya sosyalizminin teorik geleneğini, belirleyen popülist söylem değildir. Sorun esas olarak teori ile pratik arasındaki dolayımda oluşmuş ve pratik yaşam, dar pratikçi gelenek, teori üzerinde bir hegemonya kurmuştur. Bunlar sınıf mücadelesinin tanıdığı olabilirlikler. Kavram ve kategorilerden oluşan teorilerin kendine

özgü bir hayatı var. Teori ortaya atıldığı anda, kendini pratikte gerçekleştirme şansına her zaman sahip değil. Teorinin, siyasal tezler halinde formüle edilmesi, ve politik pratik dolayımına sokulması, sonuçta önerdiği siteme uygun olarak hayatı dönüştürmesi/değiştirmesi için, bir dizi öznel ve nesnel koşulun bir arada bulunması gerekiyor. Yani teori, bir çırpıda pratik üzerinde ve hatta onun taşıyıcısı marksist özneler üzerinde hegemonya kuramıyor. Buna, sözkonusu insan ise, teoriyi özümleme süreci, sözkonusu örgütsel ve siyasal pratikler ise, değiştirme süreci diyoruz. Yorumlama ve değiştirme sorunsalı, Marks' ın Feuerbach Üzerine Tezler' de açımladığı gibi, teori-pratik, pratik-teori çevrimi içinden, zihinsel süreçlerden maddi süreçlere ve tersine bir çevrim ile hüküm sürer.

Sefer Deniz arkadaş, yazısında bu bağlamdaki tartışmayı benimseyerek görüşlerini ortaya koydu. Tavrı önemsiyorum ve gelecek yazılarımda sorunu daha bir açarak boyutlandırmaya çalışacağım.

Şimdilik birkaç şey söyleyerek, girizgah yapayım: Teoriden pratiğe geden dolayımda siyasal kurumların yer aldığını biliyoruz. Bu kurumlar, teorinin/ideolojinin ve hatta siyasal çözümlemelerin gereğini yerine getirmede basiretsizlik gösterebilirler. Böylece bir eleştiriyi anlamak mümkün. Ama biz siyasal kararlar/kurumlar üzerinde değil daha farklı bir şeyde, ideolojik-teorik kerte bağlamında bir tartışma sürdürüyoruz. Bu uğraktaki yanılgıların tüm faturasını teori ve ideolojiye çıkarmak, birbiri ile ilişkili, ne ki iki ayrı kerteyi örtüştürmek veya özdeşleştirmek anlamına gelebilir. Teori ve ideoloji, bir düny a görüşünün, felsefeden bilgi teorisine, etikten, estetiğe, ekonomiden, politikaya dek pek çok doneyi içerirken, politika teorisi/pratiği, bu doneleri içleştirir. Kendi yasallıkları ve özerklikleri olan daha somut ve canlı ilişkiler alanı olarak tarif edilebilir..

Ayrıca, "nesne ile nesnenin bilgisinin (bilincinin) tarihi ayrı şeylerdir. Daha farklı bir anlatımla nesne ile nesnenin bilgisi özdeş olamaz. (Her çeşit idealizm nesne ile onun kavramı arasında özdeşlik kurar.) Partikle, pratiğin bilgisi/bilinci arasında da bir özdeşlikten söz edilemez."

Erkek Egemen Anlayıştan Kopuş

Dergimiz yazarlarından Nedret Sena "Kadın Sorunu, Sosyalist Erkeklerin de Sorunudur" başlığı altında bir dizi makale yazdı ve genel bir çerçeve çizdi. Bu çerçeve benim de kabullendiğim bir çözümlemeler bütünü. Şu anda ek birşey yazmak, bilinenleri yinelemek olacak.

Bu alanda, yani kadın-erkek ilişkileri bağlamında geleneksel erkek egemen ilişkiler değişikliğe uğratılamadığı sürece sosyalist insanın yaratılması mümkün olamayacaktır. Hemen şimdi başlaması ve sınıfsız topluma değin sürmesi gereken kadın hareketi, kadınların eşitlik ve özgürlük idealinin güvencesidir.

Kendini sosyalist ilan etmekle nasıl sosyalist olunmuyorsa, erkek egemen düşünceden azade oldum demekle de iş bitmiyor. Düşüncede ve davranışlarda ve bir bütün olarak yaşam tarzında, en derinlemesine yaşayan erkek egemen görüşler terkedilmeden ve yerine yeni ve modern davranış biçimleri konulmadan sosyalist

erkeğin veya genel olarak erkeklerin özgürleşmesi mümkün değil. Söylemde ve eylemde asimetrik değil simetrik bir gelişme, erkekler için de, yarın değil hemen şimdi esprisi ile hayata geçirilmelidir.

Kadın sorununu kavrayışta ve kadın erkek ilişkilerini ele alışta eski, sınıf indirgemeci ve ikameci anlayıştan sıyrılmadıkça, yani radikal bir kopuş yaşanmadıkça, bırakalım sosyalist bir özne olmayı, muhalif olmak bile zordur.

Nedret Sena teorik referansları ile bir kopuşun kapısını aralamıştır, yalnız kadınları değil erkeklere de özgürleştirecek bu kapıdan girmek gerekiyor... Yeni ve güzel olanların tümü orada..

"Komünist devrim, geleneksel mülkiyet ilişkilerinden en köklü kopmadır, onun gelişme süreci içinde geleneksel düşüncelerden de en köklü kopuşun gerçekleşeceğine şaşmamalıdır." (Komünist Manifesto)

Özellikle de kadın sorununda, 'geleneksel düşüncelerden en köklü kopuş'gerçekleştirilip, şimdiden bir yaşan tarzına dönüştürülmeden geleceği kazanmak mümkün değil. Söylemin ve eylemin kıymet-i harbiyesi buna bağlı.

Sorunun bir diğer boyutu da, Marksizm kadın sorununa ilişkin teorik eksikliklerini tamamlamasının gerektiğidir. Marksizm genel olarak teorik ve programatik bazda olduğu kadar, örgütlenme bazında da (kadın hareketi, parti/kadın, toplum/kadın, kadın/erkek proletarya vs.) sorunu en genel başlıklarla ve eksik ele almıştır. Bu bakımdan Marksizm kadın alanına ilişkin olguya müdahale etmek için kendi ideolojisinde-teorisinde çok genel başlıklarla ele alınmış ve o kadar üçleşmiş bu sorunu açımlamak, sistemini kurmak, kavramsal yasallıklarını netleştirmekle yükümlüdür. 'Marksizm herşey gibi bunu da içeriyor, gerek yok' demek kadar, 'Marksizm, zaten doğası gereği kadın sorununu dışlar' demek te yanlıştır.

Filisten Bir Kavrayıştan Kopuş

Y. Öncü' nün 13. sayısında, "Ekim Devrimi Kültür ve Sanat" başlıklı yazımda, konuya ilişkin ilk sözlerimi 'bir vesile ile' söylemiştim. Marksizm ideali, "devrimci gibi düşünen, filisten gibi duygulanan, politik olarak doğru olanla, estetik olarak güzeli karıştıran" teoride indirgemeci, siyasal serüveninde dar pratikçi, sanat kültür alanında filisten insan tipi ile utku sağlayamaz.

Bu bağlamda, sosyalist kültürün bileşenlerini unutan ve tek boyutlu insanlar üreten anlayıştan, gerçek bir sosyalist kültüre ve çok boyutlu yeni tip insana kopuş yaşanmasını düşünenlerdenim. Bu nedenle anti-filisten söylem biçimlendireceğimiz insanın, sınıfın ve yeni toplumun olmazsa olmazlarından birisidir..

II. BÖLÜM
Aynı Tarihsel Süreçte İki Yanılgı: Partili/Partisiz Devrimcilik

Yirmibeş yıldır legal marksizm ve parlamentarizm ile karakterize önemli tecrübeler biriktirdiğimiz bir tarih yaşadık. Özellikle de kendini "parti" olarak tarif edenler, kimliklerini bu temelde oluşturdular. Bu bir saptama olduğu kadar, somut bir eleştiriyi işaret eden vurgu da. Elbette genel, ve tipik olanın dışında, özel ve atipik

pozisyonlar da yaşandı. Örneğin, teoride, gizliliğin temel olduğunu, sosyalizmin toplumsal meşruiyetine dayalı bir mücadeleyi vazedenler pratikte legal ve yarı legal konumdan, dernek ve sendika pratiğinden öteye geçemediler. Bu bağlamda parlamentarizm belirlemesi marksizmin reformcu versiyonlarını içeriyor olsa da, legal marksizm vurgusu daha karmaşık ve geniş bir kesimi az/çok ilgilendiriyor. Şöyle de söylenebilir, tarih içinde legal marksizm ve parlamentarizmden genel bir kopuş yaşanmasına karşın, özel kopuşların aldıkları reel mesafe, somut ayrıntılı bir incelemenin ışığında anlaşılabilir.

Yaşanan tarihin haritası şöyleydi: Bir yandan esas olarak partililerin kümelendiği, aydın rolünün fetişe edildiği parlamentarizm alanı, yani marksizmin reformcu versiyonları; diğer yanda teoride ve pratikte popülizmin kol gezdiği, "süreç" kavramına biat etmiş bir başka alan, partisiz devrimcilik... Özellikle ikinciler, parti/sınıf bağlamında, öznenin rolünü fetişe ederek, kendisi için sınıf olma ile parti arasında doğrusal bir ilgi kurarak, parti kurma momenti ile devrim momentini karıştırıp kıyısız/belirsiz bir süreç mantığında ısrarlı oldular. Bu nedenle de partililer karşısında, kendini pozitif olarak kuran, teoride/pratikte parti halkasını doğru yakalayan bir kanala girilemedi. Belirsiz süreçlerden parti çıkması ise beklenemezdi. Böylece, yasal partileri reddeden anlayış, inkara dönüşemedi.

Teoride ve pratikte ne olacağımızın pozitif bilgisi yerine, ne olmayacağımızın negatif bilgisi ile konumlanmak, zuhur eden çarpıklığın yeterli bir açıklaması olabilir. Kendi varlığını yalnız karşıtlarla tanımlayan yani sığ bir red olarak gelişen, ötesine geçip kendini inkara taşıyamayan bir kavrayışın olgunlaşmamış ve sistemini tümü ile kuramamış bir marksizm olduğunu söyleyebiliriz.

Bir vurgu daha: Denebilirki, partili ve partisiz devrimcilik, yani iki uçtaki iki yanılgı, tarihimiz içinde birbirinin sebep' i olarak gelişti.

Bugün ise hayat, her iki savrulmayı da dıştalayan bir süreci zorluyor, gerektiriyor: PARTİLİ BİR SÜRECİN GERÇEKTEN YAŞANMASININ TEORİK/PRATİK PLANI.. Tarihin çözmemiz için önümüze koyduğu sorunlar arasında parti sorunu ilk sıradadır. Tüm olumsuzluklara karşın pozitif bir sürecin, önyıllarındayız. Bu söylenenler sıradan politik görevler değil, tam tersine yeni bir momentte, gecikmiş, yanlış kavranmış bir göreve ilişkin tarihsel inisiyatifleri ele geçirmek ve kullanmaktır. Bu inisiyatifi küçümseyenler gündemi uzaktan seyredenlerdir, dünden olduğu kadar bugünden de sorumludurlar.

"Dolayısıyla insanlık hep başarabileceği şeyleri hedef tutar, çünkü soruna daha yakından bakacak olursak, yapılacak işin sadece çözülmesi için gerekli olan maddi koşulların zaten varolduğu, ya da hiç değilse şekillenme süreci içinde bulunduğu bir zamanda ortaya çıktığını görürüz.." (Marx. Ekonomi Politiğin Eleştisine Katkı)

Bilinmelidir ki, doğal önderlik, doğal örgütlenme ve kendiliğinden dönemin tipik görüntüsü olan dar pratikçi amatör/esnafça etkinlikler dönemi, daha çok sanata değil zenaata benzeyen dönem tarihen kapanmıştır. Bunlar geçmişin zorunlulukları ve tarihsel meşruiyetleriydiler ama artık zamanlarını doldurdular. Artık sosyalist etkinlik, dünü tekrar etmeyen,neki tüm birikimleri içeren yeni bir örgütsel/siyasal ve teorik zeminden, bir üst içerikten yürüyebilir. Sağlıklı bir muhasebeden ve sağlık-

lı bir birlikten yana olan ve bunu parti problematiği içine yediren tüm marksistler önce böyle bir zeminde konsensüs sağlamalıdırlar. Kazanılması gereken perspektif budur. Bu kavrayış, özel mekanlarda da niceliğin ve niteliğin üst noktada olduğu 79' dan bu yana birlik/parti planı bağlamında sürece yön vermeliydi. Zamanı teoriyi, kadroları ve hatta umutları böyle pervasızca harcayan ve bunu kronikleştiren bir anlayış süratle terkedilmelidir.

Dün olduğu gibi bugün de sorunu bu temel halkadan yakalayamamak, muhasebe sürecini, parti/program/devrim bağlamlarından koparmak statükoculuktur. Öncelikle bir parti/birlik tartışmasının sahici olduğuna karar verilmeli ve zihinlerdeki şaibeler ilga edilmelidir. Parti teorisinin temellerinin neler olduğu, program sorununun nasıl ve kimlerle ele alınacağı ve yine parti planına bağlı olarak kimlerle nasıl ve hangi zeminlerde birleşilebileceği ve bunun teorik/zihinsel ve pratik/fiziksel olanaklarının, araçlarının neler olduğu, sonuçta birleşik marksist bir proletarya partisinin nasıl kurulacağı bu şaibenin ortadan kaldırılması ile ilgilidir. Tartışma sahici ve gereklidir diyenler, çabalara ivme kazandırma bakımından, tüm mekanlarda detaylandırılmış teorik argümanlarını sunmalı ve partili yaşam fikri canlı tutulmalıdır..

Yaşanmış ve yaşanmakta olan deneylerimizden biliyoruz ki, bir ülkede her alt üst oluştan sonra, ilk tartışma nasıl başladı ise, ilk adım öyle atılmakta ve gelenek de öyle kurulmaktadır. Sosyalizm alanı bugün böyle bir gelenek yaratmanın önyıllarındadır. Çabalar, toplam bir kazanıma yöneliktir ve tartışmalardan kimsenin zararı yoktur, tam tersine, kazanılacak, birleşik bir enerji ile dönüştürülecek bir alan vardır ve geleceği bugünden kazanmak mümkündür. Yani bir kez daha yarın değil şimdi..

Öyleyse, muhasebe/birlik/yeniden yapılanma tartışmaları, tüm mekanlarda ve arasında, sosyalist demokrasi anlayışı ile gelenek yaratarak yeni kavrayış ve araçlarla kesintisiz sürmeli, yeni dönemde gelenek böyle kurulmalıdır. Süreçten siyasi, felsefi kazanımların yanısıra örgütsel kazanımlarla da çıkmanın başka yolu yok..

Evet, yeni döneme girerken marksistler, Leninist parti teorisi, devrimci bir program, yani bir parti planı üzerinden yürüyen birleşik ve sonuç alıcı bir tartışmayı özellikle ve öncelikle gerçekleştirmelidirler. Böyle bir tartışma görüşlerin karşılıklı olarak test edilmesini, gerçek mesafelerin neler olduğunun saptanması olanaklarını taraflara sunacaktır.

1. Parti Tartışması Tarihsel/Konjonktürel Bir İhtiyaçtır Ertelenemez

Gelinen bu noktada sorun, marksist partinin teorik temellerinin tarifinde, kimliğimizi oluşturacağımız devrimci bir programda, sosyalist demokrasi anlayışını dokusuna sindirmiş bir işleyişte, kısaca parti' de kilitlenmiştir.

Basınımızda parti üzerine pek çok şey yazıldı ve tartışıldı, özet bilgiler verildi. Bu tanım ve tasvirlerde leninist parti teorisinin temellerini bulmak zor. Bu bir yana yine tarihimizde, teori ile pratik arasında, pratiğin hegemonyası yönünde bir süreç gelişti. Teorinin soyut ve genel dünyasından somut ve özel alana, yani gerçekler ala-

nına, yani tarihsel, toplumsal, siyasal alana indiğimizde, teorik hakikatler ile somut yaşam arasında büyük bir çelişki yaşandı. Kendini teoride kuramayan bir partileşme süreci fikrinin, kendine uygun bir gerçek yaratması düşünülemezdi ve nitekim süreç böyle gelişti ve noktalandı. Teorinin sözünü dinlemeyen bir pratik, yalnızca teori üzerinde hegemonya kurmakla kalmadı, süreci ve bizleri tümü ile yönetti.

Sorunu genelde böyle koymak, edebiyatımızda ve pratiğimizde sağlıklı bir parti fikrinin, bizi gerçekten partiye götürecek ve süreç fenomeninin hegemonyasından kurtaracak bir parti fikrinin olmadığını belirtik olarak vurgulamak oluyor. Şimşekleri üzerine çekse de böyle bir eleştiriyi yapmak ve tepkileri göğüslemek gerekiyor. Çünkü, bu söylem/eleştiri, yaşanan teorik, ideolojik, siyasal ve örgütsel bunalımların neden sürekli ve yapısal olduğunun da bir açıklamasıdır. Yaşananların ve yaşanacakların birer zabıta olayı olmadığı artık kavranmalıdır. Teorinin bir noktada pratiğin bir noktada tıkandığını, aynı dar pratikçilik, aynı insan malzemesi ve kanıksanmış fotokopik ilişkiler dünyasında, kıyısız bir partileşme süreci ile hareket, örgüt, parti güzergahında yol alındığını ve bunun temel bir yanılsama olduğunu sıkça vurguluyorum. Tarihimizin tüm zamanlarında parti sorunu, içeriği boşaltılmış bir söylem olarak, sloganda baş köşeye gerçekte ise "yaş" köşeye yerleşti.

Sorunun bir başka boyutu da, içinden çıktığımız THKP-C geleneği ile ilgili. THKP-C' den değişik bağlamlarda gelenek yaratarak yapılan radikal kopuşlar, parti/program sözkonusu olduğunda gerçekleşmemiş tam tersine onun anlayışının gerisine düşülmüştür. Bilindiği gibi THKP-C, parti sorununda iradi ve yukarıdan bir geleneği temsil ediyordu. Zaten kendisi de böyle kurulmuştu. Dışımızdaki, aynı kökenli hareketler bakımından, parti konusundaki ürkekliği anlamak mümkün. Partinin kurulmasının silahlı propagandayı gerektirmesi, bu hareketlerin parti kurmasını geçiktiren psikolojik bir etmen olmuştur. Silahlı propaganda gibi bir sorunu olmayan bir geleneğin ise bırakalım parti olmayı, ona öngelen kurumlardan bile imtina etmesi, teoride kekeleyip pratikte ayaklarını sürçmesi kolay izah edilemez.

Bir diğer boyut, ben ve biz problemetiğine ilişkin. Proletarya partisi için, sosyalist toplum projesinin, kapitalist toplum pirizması içinde, protipidir denilebilir. Hatta daha da basitleştirilerek, yeni bir toplum için yola koyulmuş ben ve bizlerin iç ve dış mekanlardaki ilişkilerinin, bir anlayış etrafında düzenlenmesidir parti..

Yaşanan tarihin ne ben ne de biz olabildiğimiz, eklektik bir tarih olduğunu sıkça yineliyorum. Sözün burasında, birikimi tarihsel olarak sınırlı bir dönemde, politik/örgütsel pratikler kadar, ben ve biz ilişkilerinin de ancak o kadar yaratılabileceği iddia edilebilir. Bir noktaya kadar, bu mantaliteyi anlamak mümkün. Yine, kapitalist toplumdan kazandığı idealist bir zihinsel formasyon ile mücadele alanına gelen, idealizm/diyalektik materyalizm problematiğini felsefi olarak yaşayan 'bireylerin', bir zaman sonra tekrar, kopamadığı metafizik öncüllerine geriye dönmesi değişik şekillerde açıklanabilir. Ben bu noktada bir başka boyuta değinmek istiyorum.

Kollektip bir toplum ve parti bağlamında sürekli olarak biz' i tarif edegelen marksistler, genel olarak bireyi, özel olarak da yeni tip bireyi tarif etme konusunda genel söylemlerden öteye geçemiyorlar. Sonuçta, geliştirilen biz kavramı ve onu içeren araçlar bireyi özgürleştireceği yerde, bireyi gölge-fenomen, belirlenen şey konu-

muna sürüklüyor. Böylece, devasa bir çarpıklık, yanılsama, birey olamayanlarla 'biz' kurmak mekanizmaları yazgı oluyor. Nesne ile nesnenin bilgisinin tarihi nasıl ayrı ise, bir başka söylem ile nesne ile nesnenin bilgisi nasıl özdeş olamıyorsa, bireyin biz' le ve hatta kendisi ile ve yine araçlarla özdeşleştirilmeye çalışılması yanılsamadır. Dahası böyle bir şey mümkün değildir.

Dünya sosyalizm pratiklerine ve kendi tarihimize baktığımızda birey olma sürecini unutan bir tablo açıkça görülebilir. İşte, bu noktada, marksist teorinin bir sıkıntısı olduğunu, idealist bireyi reddederken, "yeni tip birey" söyleminde takılıp kaldığını, yeterince birey teorisi geliştiremediğini ve bunun tartışılmaya değer bir şey olduğunu düşünenlerdenim. Böyle bir eleştirel/sorgulayan yaklaşım, hem sosyalist hem erkek egemen, hem sosyalist hem filisten olarak yaşamayı kutsayan anlayışı değiştirmenin panzehiridir. Yeni tip birey yalnızca politik kahraman olmakla ve politik pratiklerle inşa edilemez. Şimdiye kadar olan budur.

Bilinen klasik tanımı ile önderlik, önceden görme ve davranma üsütünlüğü ise, gelişen dinamiklere uygun olarak teorimizi yeniden kurmak ve yine gelişen dinamiklerin ayrımında olmak gerekiyor. İşçi sınıfı hareketi ile marksizmin birleşmesi de demek olan ve tüm zamanların taktiği parti tartışması/planı başka nedenlerden de sahici bir tartışma. Şöyle ki:

A-) Marksistlerin gündemine geç de olsa giren sosyalist demokrasi tartışmaları, sosyalist ülkelerdeki çelişkileri ele alırken, parti teorisi ve pratiğindeki çarpıklıkları da eleştiriyor. Leninin partisinin ve ilk sosyalist ülkenin(lerin) başına gelen belaları biliyoruz. Tartışmalar, bürokratik deformasyonda, bizzat kendisi de deforme olan partinin tarihine/işlevlerine ve yabancılaşıp toplumun üzerinde durmasının nedenlerine değiniyor. Sosyalist toplumu içeren tüm bağlamlarda bir çevre kirliliğinin olduğu açık. Dahası toplum ile kurulan her ilişkide, marksist teoriden bir uzaklaşma ve komünist ideallerin lekelenmesi sözkonusu. Sosyalist demokrasinin özü demek olan sovyet egemenliği ve ona dayalı çoğulculuk yerine ikame edilen teklik fikrinin, nasıl mutlak ve yanılmaz partiye(lere) ve lider kültüne yol açtığı, birikerek nasıl bir koku yaydığı ve Ekim devriminin tüm kazanımlarını birer birer deforme ettiği ayan beyan ortada. Mehdiler, vahiyler, üstün kahramanlar beklemeden sosyalizmin aiguas ahırlarını elbirliği ile temizlemek gerekiyor.

B-) Mücadele tarihimizden bugüne taşınabilecek bir parti geleneğinin olmaması da parti tartışmasını özellikle gerektiriyor. Geçmişte kımi bilgilerden oluşan bir çerçeve ile iş gördük. Proletarya partisinin evrensel ve yerel pozisyonları teoride iyice tanımlanamayınca, el yordamı ile yön arama ve yine çarpık, doğal kurumlar zuhur etti. Marksist teoriden edinilmiş özet bilgilerin yanısıra, sistemden edindiğimiz ve henüz hiçbir değişikliğe uğratılmamış örgütlenme bilgileri pratiğimizi şekillendirdi. Leninist parti teorisi üzerinde detay çalışmasına girişilip özümleme başladığında ise, teorinin kendisi modele, tüzük yorumuna indirgendi ve biçimci bir anlayış egemen oldu. Oysa leninizmde mutlak/bilgiler, teoriler olmadığı gibi mutlak parti modelleri de yoktur. Parti teorisi bir öze tekabül eder ve her ülkenin koşullarına göre parti değişik şekillerde biçimlenir.

Bu noktada Lenin' in şematizme ve doğmazime uyarıları anımsanmalıdır. Bol-

şevik partisi, somut bir tarihsel dönemde ortaya çıkmış, özgün bir şekillenme(biçim) idi.

Lenin 12 Yıl Derlemesine Önsözde bir uyarı yapar;

"Bugün Ne Yapmalı' yı eleştirenlerin düştüğü temel hata bu broşürü, partimizin gelişmesindeki belirli ve şimdi çok gerilerde kalmış bir dönemin somut tarihsel durumundan bağımsız olarak ele almalarıdır."

"Ne Yapmalı, 1901 ve 1902' deki Iskra taktiklerinin ve Iskra örgütlenme politikasının bir özetidir. Ne eksik ne fazla bir özet sadece."

"Ayrıca 2. Kongrede Ne Yapmalı' da ortaya konan biçimi ile görüşlerimi programatik düzeye çıkarmaya, özel ilkeler haline getirmeye hiç niyetim yoktu." (Aktaran O. Dilber S. Bilinci)

Yine Lenin 1922 Aralığında Komintern' in 4. Dünya kongresinde "Dünya Devriminin Perspektifleri" isimli konuşmasında, komünist partilerin Rusya ile ilişkileri ve Komintern' in sahip olduğu perspektifi ele alarak önemli ve anlamlı uyarılarda bulunur:

"1921' de 3. Kongrede komünist partilerin örgütsel yapısı ve çalışmalarının içeriği ile izlenecek yöntemler üzerine bir karar tasarısı kabul etmiştik. Karar harikuladedir ama nerdeyse tümüyle Rusça' dır, yani herşey Rusyadaki ilişkilerden çıkarılmıştır. Bu kararın iyi yanıdır ama aynı zamanda kötü yanıdır da... yabancılardan hiçbirisi bunu anlamayacaktır, çünkü haddinden fazla Rusça. (anlaşılmaması Rusça yazılmış olduğu için değil (bütün dillere uygunca çevrildi) bütünüyle Rus ruhu ile dolu olduğu için." (3. Enternasyonal Belgeleri)

Ülkemizde de partili ve partisiz sosyalizm pratiklerinin eleştirisi, leninist parti teorisinin temelleri üzerinden yapılacak ise, Lenin' in bizzat kendi geliştirdiği teoriye ve pratiğe yaptığı eleştirileri ve uyarıları gözönüne almalı, aymazlığa düşülmemelidir. Hem şematizme düşmemenin hem de kendimizi pozitif kurmanın yolu budur.

C-) Parti tartışması bir başka yanı ile kitle örgütlerinde ve sendikalarda dünden yaşanan şekilsizliğin aşılması için gereklidir. Bu amaçlarla araçlar arasındaki ilişkilerin tanımlanması demektir. Onun da ötesinde kitle örgütlerinin ne olup ne olmadıkları, yaşadığımız deneylerin ışığında yeniden tarif ederken sıkça parti/parti teorisi ile ilişki kurmak durumundayız. Kitle örgütlerinin spesifik özellikleri nelerdir, bağımlılıkları ve bağımsızlıkları nelerdir, programlarında, örgütlenme pratiklerinde, işleyişlerinde ve ilkesel pozisyonlarındaki çarpıklıklar nasıl giderilecektir? Bu ve benzeri sorular açık çevaplar beklemektedir.

Dünkü kavrayışımız çok genel olarak:

"Sendika örgütleri (ve tüm kitle örgütleri S.O) sadece ekonomik mücadelenin gelişimi ve güçlenmesi için büyük yarar sağlamaz. Onlar siyasi ajitasyon ve devrimci bir örgüt için çok önemli yadımcı olabilirler." (Lenin)

şeklinde idi. Kitle örgütlerine çok fazla yüklemelerin yapıldığı ve belki de bunların bir çoğunun, yukarıdaki alıntının yeterince kavranmamasından, ayrıntılandırılma-

masından kaynaklandığı bir pratik yaşandı. Hatta denebilir ki, kitle örgütleri çoğu zaman herşeyin kendi dışındaki gelişmeler ve siyasi kompozisyonlar tarafından belirlendiği birer gölge-fenomene dönüştü. Onların kitle inisiyatifindeki temel işlevi pek kavranamadı. Buralar, lığınların, sisteme sığan veya sığmayan ekonomik, demokratik, akademik ve zaman zaman siyasi istemlerinin kazanılabilirliğinin veya neden kazanılamadığının kendi öz deneyimleri ile test edecekleri olmazsa olmaz alanlardır. Yığınlar buralarda eğitimlerini tamamlarlar ve yönetme yönetilme pratikleri konusunda yarını kazanmanın alışkanlıklarını/inisiyatiflerini edinirler. Çeşitli bilinç normları, en ilkelinden gelişkinine kadar bu zeminlerde şekillenir.

Geçmişte kitle örgütleri daha çok yukarıdan ve elitlerin inisiyatifleri ile yönetildi. Yönetimleri ele geçirme ve yukarıdan aşağıya doğrudan siyasal bir kimlik buralara ikame edildi ve kitle örgütleri kendi temel sorunlarından daha çok ülkenin ve dünyanın gündemindeki siyasal sorunların tartışıldığı, eyleme geçildiği birer araç konumuna düştüler. Bunlar gereksiz şeyler değildi, ne ki, kitlelerin kendi öz sorunlarının önüne geçtiği, görevden alma, ve göreve getirme de içinde yönetme/yönetilme alışkanlıklarını körelttiği ve belli bir aşamadan sonra kitleselleşmenin durup canlı faaliyetin, elit çalışmasına dönüştüğü noktada 'sol' bir anlayış egemen oldu. En kötüsü de, buralar, politik kavrayışlar arasında fiziki çatışmaların ve "pazar paylaşım savaşının" yaşandığı alanlar olunca iyice güdükleştiler. O dönemde -ve şimdi- kitle örgütleri tarihsel olarak ileri bir rol oynadılar. Partinin olmadığı koşullarda buralarda elde edilen nicelik ve nitelikle sosyalistler toplumda meşruiyet sağlamanın kanallarını açtılar.

Bugün yığın inisiyatifini öne geçirerek çubuğu birazcık tersine bükmek, neki sağa savrulmayı da önlemek gerekiyor.

Yeni döneme kitle örgütleri patlaması ile girildiğini biliyoruz. Ne ki, çalışmaların eski kavrayış ve pratik üzerinden yürütüldüğü de bir başka gerçek. Tarihimizdeki geriliklerin bizi yeni dönemde de yönetmesine, hayatımızda tahakküm kurmasına izin verilmemelidir. Hele de dünkü yanlışlıklarımızın teori katına yükseltilip, dünya görüşümüz içinde içleştirilmesine hiç izin verilmemelidir. Kitle örgütleri hem kapitalist toplumun hem de sosyalist toplumun olmazsa olmazlarıdır. Buralarda kazanılacak her yeni alışkanlık yarına taşınacak bir ilişkidir. Sosyalizmi bir kalkınma projesi değil, insan ilişkilerinin tümü ile dönüştürüldüğü bir sistem olarak kavrayanlar açısından kitle örgütleri bugün ve yarın önemli mücadele/eğitim alanları..

D-) Gerek proletarya sosyalistleri için gerekse de diğer devrimci marksistler arasında, birlik tartışmasını yasal parti prosedürü olarak algılayan ve söylemini buna koşut kuran bir tartışmanın varlığı da, parti tartışmasını zorluyor.. Söylenenlerin altının nasıl doldurulduğu bir yana, bu reelliği yok saymak, yasal parti savunucularını apriori olarak yasalcı/sistem içi, parlamentarist ilan etmek birkaç bakımdan problemli bir bakış.

Her şeyden önce böyle bir tartışma kültürüne itirazım var. "Karşı tarafı da dinle" ilkesi atlanarak, ahlaki kavram ve kategorilerle sürdürülen tartışmaların "ne İsaya ne de Musaya" yararı olmuyor. İkinci kuşağını da yaratmış sosyalizm alanı -hele de sosyalist demokrasiyi tartışırken modern bir siyasil kültür ile tartışabilmelidir.

Tezlerin kıyasıya çarpışmasının ve en yüksek verim alınmasının güvencesi buralarda. Aynı veya ayrı tarihleri yaşayarak, farklı geleneklerden günümüze gelmiş her marksist, tarihin, günün ve geleceğin değerlendirilmesinde farklılıklara sahip olabilir.

Diğer yandan yaşamının kalan kısmını yasal partide veya yasal bir dernekte/-sendikada politika yaparak sürdürmek isteyen marksistlerin sayısı az değildir. Böyle bir çizgi, yalnız dünya ve ülke sosyalizm pratiklerinin yanlış değerlendirilmesinden kan almıyor, aynı zamanda ve belki de daha çok, geçmişte savunulan ama bir türlü doğru dürüst yaşanamayan, kotarılamayan yanlış bir illegalizm yorumu/pratiğinden kan alıyor. Bir tarihsel dönemin günahlarına tepki olarak yasal parti, önce yasallık, sonra meşruiyet çizgisi geliştiriliyor.

Marksist entellektüeller, öncü işçiler ve yine "kaya gibi sağlam" diye tasvir edilen taban arasında birlik arzusu kadar, birliği yasal parti ile eşitleyen anlayış da güçlüdür. Bu insanlar üzerlerine sinen partili politika duygusu ile yön aramakta, sistemli bir teorinin sonucu üzerinden değil, geçmişe tepki olarak reflekslerle ve belki de toplumsal içgüdüleri ile yön aramaktadırlar. Ayrıca ülkede sivil toplum geleneği yeterince oluşmamış da olsa, toplumun en sıradan üyelerinde bile politika ve parti eş anlamlıdır. Şüphesiz sıraladığım bu durum genel bir eğilimdir, ama önemli bir insan niceliğinde, teorik olmaktan öteye, kendiliğinden bir formasyon, tepki olarak içkindir. Ülkede yüzyıldır yaşanan derme çatma da olsa partili yaşamın daha dolaylı olarak da, evrensel burjuva demokrasisinin/parlamentarizmin etkileri özendirici motivasyon olarak sayılabilir. TİP deneyi de yine bugün, özellikle legal markizm ve parlamentarizmin en tipik versiyonu TBKP' nin özendirici etkileri de gözardı edilemeyecek bir etkidir..

Birliği yasal parti ile eşitleyenler için, reformizden ayrışmış, toplumsal devrimi amaçlayan marksistlerin birliği önemlidir ve bunun olmazsa olmazı da yasal partidir. Özellikle seçimlerde partisizliğin yakıcılığı şiddetle duyumsanmakta, yasal parti, seçimler, legal propaganda/çalışma sorunun başka yanları unutularak bir çırpıda eşitlenmekte, sosyalizme oy verme alışkanlığının kazanılamaması veya unutulması ise duygusal/politik bir iç basınç oluşturmaktadır. Öyle ise sorun bu eğilimlerin reelliğini bilerek, 'bir çırpıda bilet kesme' tavrını terk ederek, kıyasıya tavanda ve tabanda tartışmak, yanlış bir fikrin yerine doğrusunu savunmaktan geçiyor..

Sonuç olarak saydıklarım ve başka nedenler bakımından, muhasebe tartışmalarımız ne kadar gerçek ise onun bağlamlarından olan parti tartışması da o kadar gerçektir. Çünkü, bu ülkede de:

"... geliştirilmiş ve ayrıntılarıyla hazırlanmış ilkelere ve örgütlenme görüşlerine dayalı gerçek bir parti yaratmak" (Lenin) gerekmektedir.

"Hayal etmemiz gereken şey budur" (Lenin)...

2–Tartışma Leninist Partinin Teorik Ve Pratik Temelleri–-Program Ve Toplumsal Devrim Üçlemesi ile Başlayıp Sürmelidir...

"Proletarya sosyalistleri açısından başlangıç noktası olarak yasal bir parti

sorunu yoktur".

Evet, tüm bağlamları ile tartışılması gereken ve zamanını bilemediğimiz bir anda kurulması gereken şey PARTİ' dir. Bu nedenlerle birlik olgusunun baştan yasal parti prosedürü olarak ele almak pek çok bakımdan sorunlu. Ayrıca parti tartışması olarak değil de yasal parti olarak eksik başlayan bir tartışma, birlik/devrim sürecinde enerji ve zaman kaybına neden olmakta, terminolojik karmaşaya yol açmakta, sonuçta da yanılsamalar başlamaktadır.

Herşeyden önce tartışma bir isim, adlandırma tartışması değil, henüz tümü ile olgunlaşmamış da olsa iki ayrı anlayış ve istihdam politikasına ilişkin, sonuçta da devrim anlayışı/çalışma tarzına ilişkindir. Ama yine de sorun adlandırma olarak da ele alınsa, kavramlar, sloganlar birkez ortaya atıldıktan sonra, insan bilincinde doğru veya çarpık hegemonya kurabiliyor. Yasal parti söylemi marksizmin belli bir alanında, hem de teorik angajmanı devrimci marksizm olanlarda böyle bir hegemonyayı kurmuş gibidir. Ayrıca sorun adlandırma sorunu da değildir. Kaldıki adlandırma da olsa, "Adlandırma sorunu sadece biçimsel bir sorun değil son derece önemli siyasal bir sorundur..... farkın her basit emekçinin kafasında açığa çıkması zorunludur." (Kominterne Katılmanın 21 Koşulu." (Ent. Belge)

Leninist parti programı, eyleminin muhtevası, yani, propaganda ajitasyon ve örgütlenmesinin komünist niteliği ile tüm zamanlarda sisteme sığmaz. Marksizm litera türündeki 'yasal parti' söylemi partinin tümü ile yasal olduğu anlamına gelmiyor. Verili bir toplumda, verili bir tarihsel konjonktürde onun tarihsel konumunu belirleyen, kendi kavramları, yani dünya tasarımının yasallıkları ve eyleminin muhtevasına bağlı olarak iç ve dış mekanlarda oluşturduğu tuplumsal meşruiyettir.

Sosyalist meşruiyeti, tarih teorisinin zihinsel bir olanağı olarak değil, gerçek, toplum içinde üretilmiş ve kazanılmış bir meşruiyet olarak arkasına alan birikim, somut bir konjonktürde ve ülkede siyasal, hukuksal ve toplumsal bir konsensüsü yaratarak, momentin bir anında, yasal parti biçiminde somutlanabilir. Yani teorik olarak var olan bir olanağın, mücadele ile pratikte de var edilmesi mümkün, ne ki kaçınılmaz değil. (Tam bu noktada, yasal mücadele mantığına, yarattıkları onlarca yasal mücadele örgütlerine ve toplumda iki devrim yapacak kadar meşruiyet sağlamış bolşevik partisinin hiçbir dönemde yasal olamadığı gerçeğini ve nedenlerini düşünelim) Yasal partinin ilkesel olarak reddedilmemesi zaten, kapitalizm koşullarında bir olanak olarak pratikte de kazanılabileceği mantalitesinin ürünüdür. Tarihin bir anında, biçim olarak günışığına çıkan partinin, sisteme entegre olduğu/eklemlendiği,söylenemez. O momentte de devrimci bir marksist parti, tarihsel/güncel anlamda temel konumlanışını toplumsal meşruiyet üzerine inşa eder. Onu bir bütün olarak yasallığa sığdırmak mümkün değildir. Zaten bu nedenle parti için, 'düzen örgütü değil mücadele örgütüdür' denir. Dünyayı ve toplumu, yorumlama ve değiştirme problematiğinin tüm bağlamları ideolojik, teorik, programatik, pratik ve örgütsel başkonumlanış itibarı ile sistemden bağımsızdır.

Şüphesiz genel olarak legalleşme soyut olarak ele alırsak marksistlerin yararınadır. Ama yasallaşmanın hangi zeminden gelişeceği ve hangi somut koşullarda günde-

me gelebileceği yaşamsal önemdedir. O nedenle, koşullardan bağımsız olarakher yasallaşma doğrudur söylemi yanılsamadır. Bir partinin sürekliliğini sağlamasının güvenceleri, devlete karşı geliştireceği kendi güvencelerinin toplamındadır. Bu güvence hiçbir zaman hukuksal veya sistemin siyasi güvencelerine devredilemez. Zaten bu mantıktır ki, 2. Enternasyonal partilerini düzen örgütü durumuna getirmiştir.

Legaliteyi istismar etmek ile, yalnızca legal mücadeleyi/araçları temel alıp sistemin aparatı olarak asimile olmak arasında temel bir farklılık vardır. Sosyalistler, toplumsal kurtuluşa giden yolda birer yan ürün olan ekonomik/demokratik ve bazı siyasi kazanımlar için mücadele verirler. Lenin, Çarlık Rusyasında yasadışı sendikaların, işçi örgütlerinin ve işçi hareketinin yasallaşmasının Zobatov' lara değil devrime yarayacağını uzun uzun anlatır. Çünkü bunları başarmak sosyalistlere sınıf mücadelesini yürütecekleri daha özgür bir alan yaratacak, daha nitelikli ajitasyon/propaganda/örgütlenme olanağı sağlayacaktır. Sonuç olarak da sosyalistler buralarda devrime taraftar avlayacaklardır.

Tüm bunlar tarihsel bilgiler. Ne ki buradan yola çıkarak, genel olarak legalleşmenin yararlı olduğu tezi zamandan, mekandan ve koşullardan bağımsız ele alınırsa ve yasal mücadele ile yasal parti arasına eşit işareti konursa yanılgı başlar. Toplumda sağladığı meşruiyete karşın Bolşevik partinin tarihi boyunca yasallaşamamış olmasını başka türlü açıklamaya olanak yoktur.

Kolayca anlaşılacağı gibi bugün bizim yaptığımız tartışmalar, yasal bir partinin ilkesel olarak reddi/kabulü noktasında değildir. Tartışma verili konjonktürde, zaman ve mekanda yasal partinin imkanlarının ve araçlarının varolup olmadığı noktasındadır. Bu bakımdan problematik, "Ne yani yasal bir partimiz olsa ve sistemin olanaklarından yararlansak kötü mü?" şeklinde sığlaştırılamaz. Problem parti ihtiyacı olarak değilde, yasal parti olarak ele alındığında, parça bütünün önüne geçmekte problemin küçük bir parçası, poblemin kendisi ile özdeşleşmekte ve sonuçta da amaç ile araç karışıp, yasal parti fetişi bizi yönetebilmektedir. Oysa sorun tam tersi bir bakıştan ve pratikten yaklaşılmasını gerektiriyor. Yani tartışma parti tartışması olarak başlamalı ve sürmelidir. Devrimci bir programda, leninist parti teorisinde/-pratiğinde anlaşanların bir parti planı üzerinden yürümelerinin önünde hiçbir engel yoktur. "Böyle bir partinin ve programın sisteme sığıp sığamayacağını o zaman anlarız" mülahazası ise kanımca yanlış bir "usavurma" dır. Hele de birlik sorununun yasadışı bir parti problematiği olarak ele alanlar böyle bir argümanla tartışmalara katılmamalıdırlar. Program bakanlıkça kabul edilirse, ama başka sorunlar açısından yasal partinin koşulları oluşmuşsa, yasal partiye evet mi diyeceğiz? Kaldı ki, program yazımı sorunu -yasal parti için- belli oranda "yasallığa sığmanın" planını, taktiğini içerebilir. Ama bu, devrimci bir programın ve marksist bir partinin sisteme sığabileceği anlamına gelmez. Çünkü,

> "1. Propaganda ajitasyon gerçekten komünist nitelik taşımalı ve Komünist enternasyonal programı ile kararlarına uygun düşmelidir..... Proletarya diktatörlüğünden, basitçe bilinen ve araya sokuşturulmuş bir talep gibi sözedilemez. Aksine onun propagandası öyle yapılmalıdır ki, her basit işçi, her kadın işçi, her

asker ve köylü, günlük hayatın basınımız tarafından sistemli biçimde gözlenecek ve hergün kullanılacak olgularından kalkarak bu diktatörlüğün zorunluluğunu anlamalıdır. (3. Ent. Belgeleri)

3–Aslolan Sosyalizmin Toplumsal Meşruiyetine Dayalı Bir Yasallıktır

"Peki V. Zasuliç ne istiyor? Rusya için dağlık yol sona erip düz yol başlayınca, partinin bir örgüt haline geleceğini söylemek istiyor..... Düz yoldan önce herşey kötü ve uğursuzdur, parti parti değildir, politika politika değildir. "Düz yolun" üstünde herşey "yerli yerindedir", "dağlık yolda" ise yalnızca bir kargaşa vardır.

Bu düşünceleri çok önceleri biz ..... okuduk ...., illegaliteye ve "dağlık yol" a karşı duyduğu kin açısından bu düşünceler anlaşılır, doğal, kurala uygun niteliktedir. Burada gerçekler değiştirilmiştir. (Çünkü Rusya' da bir dizi parti, örgüt olan partiler legalite dışında vardı) ama illegaliteye karşı duyulan kinin ..... gözlerini bulandırdığını ve onların gerçekleri görmemesine neden olduğunu biliyoruz." (Lenin. İşçi Partisi Üzerine Sayfa 303)

Bölüm başlığı şöyle de olabilirdi: Yasal partiye bağlı ve onun kotaracağı meşruiyet. Bu kavrayış, yani meşruiyetin olmazsa olmazı olarak yasallığı gören/öneren anlayış değişik noktalardan problemli.

Daha önce de belirttik, tüm koşulları oluşmuşsa legalitenin yasla bir parti ile istirmarı mücadeleye ivme kazandırır. Yasallık, "gelişmenin büyük caddesi dışına itilmiş "yığınlarla, büyük caddede yürüyen marksitlere ana kulvarda buluşma olanağı sunar. Ayrıca dar bir alana sıkışan ve "kilise kulesinin çanlarından ötesini göremeyen Bavyera köylüleri" gibi ufku iyice daralmış yığınları sosyalizm alanına motive eder. "Uzun zaman illegal kalan... ve yer altında boğulan" (Lenin) marksistleri de devindirir. Açık çalışmanın olanakları kullanılarak elde edilen her nicelik ve nitelik, yani toplumsal meşruiyeti arkalarına alan marksistler yasal zemini 'boşlamazlar', neki onunla özdeşleşmezler.

Mücadele ile kazanılmış ve özümlenmiş bir meşruiyetin üzerinde yükselmeyen hiçbir çalışma/parti sağlıklı gelişemez. Yazılı tarih, yığınların kendi öz deneyimleri ile kazandıkları, özümledikleri ve topluma kabul ettirdikleri hakların kalıcı olduğunu yazıyor. Lenin "Partinin Yeniden Örgütlenmesi Üzerine" makalesinde 'Partimizin çalışma şartları temelden değişmektedir. Toplantı, koalisyon (dernek kurma) ve basın özgürlüğünü kazandık. Şüphesiz bu haklar hiçbir şekilde sağlam değildir ve mevcut özgürlüklere güvenmek -eğer suç değilse- aptallık olacaktır" şeklinde belirtik olarak bu mantığı vurguluyor. Azami program zemininden yani yarından bugüne bakarak/eleştirerek, asgari görevleri bu noktadan militan bir mücadele ile kazanma uğraşı vermenin anlamı da buradadır. Genel olarak yasallaşma özel olarak yasal parti istemi de yüzlerce demokratik-siyasi istemden birisidir. Ertelenemez bir görevdir.

Yasal parti bugün olanaklı mıdır? Ya da meşruiyet/yasallık bağlantısı içinde ne

zaman gerekli olabilir?

Ben öyler düşünüyorum ki, bugün yasal partinin üzerinde yükseleceği zemin oluşmamıştır. Bu belirleme, devletin sürekli baskıcı ve militer niteliği, güç dengelerinin boyutu, yasallığı güvence altına alacak, örecek bir meşruiyetin yetersizliği,meşruiyeti ve yasadışı mekanizmaları örtecek, güçlendirecek yasal kurumların cılızlığı, ülkedeki sınıf mücadelesinin sert ve dolaysız niteliği ile ilgilidir. Bu nedenle, burjuva hukukunun içine yedirilmeye çalışılan yasal parti prosedürü başka etmenleri atladığı için bana mantıki ve mücadeleyi sıçratacak en uygun araç olarak görünmüyor. Tersine, meşruiyetin mutlak gövencesi olarak savunulduğu noktada ve marksizmin yasadışı sektörüne duyduğu 'kin' oranında yanlış bir eğilim olarak görülüyor. Böyle bir mantalite mücadeleyi kesintisiz sürdürmenin güvencelerini oluşturamaz.

Kaldı ki, herşey yasal parti prosedürüne uygun olsa bile, birliğin önemli bir parçasını oluşturacak marksizm alanının önemli bir sektörü yasal partiye sıcak bakmamaktadır. Bu sektörün orta erimde sürece duhul etmesi ise mümkün değildir. Onlara rağmen kurulacak bir parti veya yasal parti, içerilmesi gereken alanın çok küçük bir azınlığını kucaklayabilir ve baştan azınlığın azınlığının azınlığı olarak marjinalliğe mahkum bir girişim olur. Oysa savunulan tam da marjinallikten kurtulmaktır. Elbette, her marksist özne/çevre yasal partiyi temel bir gereksinim olarak görüyorsa ve koşullarını yaratmışsa, "adımını en arkadan yürüyenlere ayarlamak konumunda" değildir. Bir hakkın varlığı ve kullanımı ipotek altına alınamaz. Zaten süreç bu yöne evrilmiştir.

Demek ki, devrim/karşı devrim ikilemindeki güçler dengesi yasal bir partiyi verili konjonktürde kaçınılmazlık hele de meşruiyetin biricik güvencesi olarak görmemizi getiriyor. Buna marksizm alanındaki subjektif sıkıntılar da eklenince probem karmaşıklaşıyor. Problemin çözümlenmesi ise sınıf mücadelesinin doğrudan kazanımları kadar mekan içi ve mekanlar arasındaki pekçok muharebe kazanmaktan geçiyor.

Şöyle bir saptama yapılabilir: Muhasebe/birlik probleminin imkan ve araçları henüz sosyalizm alanının azınlığının zihinlerinde yalnız teorik bir imkan olarak zuhur etmiştir. Yasal parti konusunda ise teorik bir konsensüs bile yoktur. Tüm bunları önemsemek, bu reelliklerden yola koyulmak ne ki yeni fetişler yaratmamak gerekiyor. Çünkü sahici olan birlik ve muhasebe arzusu, mekanlar arası duyarlılıkları unuttuğu noktada likidasyonu özendirebilir. Soy ve salt bir yasalcı mantığın böyle bir özenmeyi deklere ettiği şimdiden söylenebilir

Ortada haydi-birlik arzusu kadar anti-birlik şeklinde iki ayrı söylem var. Her iki söylem özel mekanlarda yaşanmış ve yaşanan gelenekler/tarihlere karşı özenli olmak zorunda. Buradaki teorik alışkanlıklar, yerleşik psikoloji, tutucu gelenekler ancak zamanla kırılabilecektir ve dönüştürülebilecektir. Özenden söz ediyor oluşumuz, marksizmin yasal ve yasadışı sektörlerindeki geriliklere, tutuculuklara ve dogmatizme teslim olacağımız anlamına gelmiyor. Söylemek istediğim, birlik/yasal parti gündemli bir tartışmanın henüz içyaşamda ve kurumlararası mekanda meşruiyet kazanamamış oluşudur. Yasal bir partinin en temel damarının/motivasyonunun sosyalizm alanının kadroları olduğu ve buralarda optimum bir meşruiyetin toplumdaki

meşruiyet kadar önemli olduğu bir gerçek. Soruna tersinden asılmak, içerilmesi gereken bir alanı çiğnemek ve hukuksal bir parti prosedürünü tüm zamanlara ikame etmektir. Yasal ve yasadışı sektörleri karşı karşıya koyarak ve baştan 'düşman' ilan ederek bir yere varılamaz. Bugün reformculuk/devrimcilik ikilemenin doğrudan kesiştiği, üst üste çakıştığı bir tartışma yasallık/yasadışılık değildir. (SP ve TBKP dışında söylüyorum çünkü bu iki gelenek, dün ve bugün tarih içinde tuttukları yer, program ve parti anlayışları ile yasal marksizm ve reformculuk ile karakterizedir.)

Sonuç olarak, bugün ülkede programı ve eyleminin içeriği ile devrimci olan yasal marksist partinin kurulması için, sosyalizm alanının kendi eylemliği ile dayattığı, ve kazandığı hukuksal, siyasal, toplumsal bir kamuonayı, kosensüs yoktur. Tam tersine marksistler toplum içinde elde ettikleri meşruiyetin çoğunu büyük bir yenilgi içinde yitirmişlerdir. Son otuz yıldır ve özelliklede 74-80 döneminde kazanılan meşruiyet bugün minumumdadır ve henüz yenilgi psikolojisi asılabilmiş değildir. Yasal parti bunu tersine çevirmenin mutlak güvencesi olamaz..

Ayrıca yığınların bilinçlerinde ve sağduyularında komünist bir parti için sosyolojik bir konsensüse de oluşmamıştır. Bunun bilincinde olan egemenler, yasal parti için sıkça 'referandum' dan söz etmektedirler. Özetle henüz ne yığınların bilinçlerinde, ne hukuk sisteminde ve siyasal arenadaki güçler dengesinde ve en önemlisi de marksizm alanının çok önemli bir kesiminin bilinçlerinde birlik/yasal parti/devrim problematiğinin en elamanter öncüllerinde bile ilk konsensüsün oluşmadığı bir konjonktürdeyiz.

Osmanlı' nın "namazı sakatlamak istemeyen apdestinden emin olmalı" diye ünlü bir sözü var; Leninist bir parti planı üzerinden yürüyen, içerilecek herşeyi içererek ve kazanarak yol alan ve bu yoldan meşruiyet kurmaya çalışan bir etkinlik kendinden emin olmalıdır. Bu yolda iz sürerek, burjuva yasallığının çerçevesinde yer tutulan bir tarihi ana ulaşıldığında, yani sosyalizm alanı/güçleri etkinlikleri ile kendi meşruiyetlerini topluma tescil ettirdiklerinde, yasal bir parti reellik haline gelir. İşte o zaman "'yeraltı dönemi' sona ermektedir. O halde cesaretle ileri, yeni silahı eline al, onu yeni insanlara dağıt, tabanını genişlet..... O halde, bu zorunlu parti reformuna karşı tüm gereksiz tereddütlerimizi bir kenera bırakalım yeni yolda derhal ilerleyelim! Bu bizi eski aygıtımızdan mahrum bırakmayacaktır." (Lenin). O tarihi an geldiğinde bile "O halde görev açıktır: Şimdilik gizli aygıtı korumak ve yeni legal bir aygıt yaratmak" (Lenin) tır. Lenin tüm bunları 1905 devrimi kalkışmasının içinde ve devrime kalkışacak kadar mersuiyet sağlanmış bir tarihsel konjonktürde zikrediyor. Tartışmalarımız bakımından dikkate alınmalı..

İşte belli bir meşruiyet üzerinde yasal çerçeve kazanıldığında marksistler 'acaba yaşalcı mı olurum' kaygıları ile 'gereksiz tereddütler' (Lenin) taşıyıp, Adana jargonu ile söylersek 'cozutmazlar' ... Mücadele ile kazanılan yasal çercevenin reddedilmesi, yığınlara yabancılaşmak kadar kendi ideallerimize de yabancılaşmak ve tecrit olmak anlamındadır. Oysa marksist politika açıklık ilkesi gereği, yanılsamalara karşıdır ve kendini böyle tanımlar.

Burada küçük bir parantez açıp tartışmaların bir başka boyutuna gönderme yapalım: 141-142. maddelerin kaldırılması ile yasal parti arasında tek yanlı ve doğru-

dan ilişki kurulması sorunu..

Dış dinamiklerin etkileri ve hatta SP' nin yaşadığı evrim ve hukuk sisteminde açılan gedik önemli şeyler. Ayrıca bu maddelerin kaldırılmasının parti kurmak bakımından bazı kolaylıklar sağlayacağı da açık. Hukuksal olarak sorun böyle. Ama bunların hiçbiri tek başına güvence olamaz. TCK'nın başta 168. ve146. maddeleri olmak üzere başka maddeleri de var ve sistem her zaman bir yasaklama kriteri yaratabilir. Hatta yasalarda kazanılan sınırsız mevzilere karşın, sistem bu hakkın fiilen kullanılmasını engelleyebilir. Yasalarda olmayan bir hak ise, örnek olsun genel grev hakkı, yasalara rağmen nasıl kullanılabiliyorsa, tersini yaşamakta mümkün. Demek-ki sorun, hukuksal süreçlerdeki kazanımlarla sınırlı değil, yanısıra siyasal, toplumsal bir konsensüs ve en önemlisi de arkasını toplumsal meşruiyete, hukuki değil gerçek fiili ilişkilere ve kurumlara dayamış bir güç kesintisizlik ve yasal parti içinde önkoşuldur.

Bugün yenilginin, güçsüzlüğün yarattığı psikoloji ile de tartışıyoruz. Marjinallik ve demoralizasyon, hem sekterizmin hem de kıyısız, pelteleşmiş bir genişleme tutkusunun nedeni olabiliyor. Özellikle ikinciler yasal bir partinin gerekliliğini AET ve Avrupa topluluğuna entegrasyon bağlamında da ele alarak kendilerine alan yaratıyor. Diktatörlüğün hemen sonrasındaki 'siyasi dekor değişikliği' (Lenin) kutsanarak, zamandan, mekandan ve koşullardan münezzeh bir yasal parti ve işleyişi savunuluyor. Öyel bir parti ki, tüm argümanları ve iç işleyişi yasallık üzerine kurulu. Proletaryanın yönetici/egemen sınıf olduğu toplumsal devrim sonrası koşullarda elde edilebilecek bir çok olanak bugüne monte ediliyor ve bir yanılsamadır gidiyor. Oysa tam, salt yasallık bir yanılsama olduğu gibi, kapitalizm koşullarında tam/mutlak bir demokratik iç yaşam da yanılsamadır. Lenin, "biz, devrimci sosyal demokrasinin temsilcileri gizli çalışma şartlarında partinin tam demokratikleşmesinin imkansız olduğunu....." söylüyor. Yine aynı Lenin "Fakat biz bolşevikler, yeni şartlarda, politik özgürlükler kazanıldığı şartlarda seçim ilkesini uygulamanın zorunlu olacağını her zaman kabul ettik diyerek", ülke koşullarının, legal ve illegal alanın parti örgütlenmesi bakımından olumlu/olumsuz etkiler yaratacağını bunun kabullenilmesini vaazederek, kapitalizm koşullarında mutlak bir özgürlük/işleyiş yanılsamasına karşı bizleri tarih içinden uyarıyor. Bugün kimi marksist yazarlarca -en tipipiği H. Berktay' ın yazdıkları sorun tamamen açık ve yasal bir partiyi yönetme sanatı olarak ele alınmakta, parti herşeyi ile (mutlak özgürlük,mutlak demokratik iç mekan vs) kapitalizm içinde sosyalizmin 'adacığı' olmaktadır. Oysa yarına ait yönetme yönetilme pratiklerinin hemen şimdi ve bir partide kazanılması gerçeği bu tür mutlak yasallık alanını ve yine mutlak özgürlükleri dışlar. Ayrıca marksistler gizli bir örgütü yönetme sanatında da ustalaşmak durumundalar. Geçmişte legal çalışmanın kavranamasının faturası nasıl legal çalışmanın reddi şeklinde çıkarılamaz ise, kavranamayan illegal örgütlenme/çalışmanın faturası da illegalizme çıkarılamaz. Yapılan tam da budur.

Bugün, avrupa topluluğuna entegrasyonun kaçınılmazlığı, sürecin demokrasiye doğru gelişeceği ve artık kesintiye uğramayacağı, TBKP' nin siyasi yelpazede bir çeşitleme olarak yer alacağı ve böylece marksizmin illegal sektörünün 'anarşist-terörist' hezeyanları ile yalıtlanacağı iddialar arasında. Böyle planların yapıldığı ve bu

öngörülerin bir kısmının doğru olduğu açık. Tüm bunlara karşın, kapitalizmin, kriz, durgunluk, istikrar kriz çevrimlerinin, uzun veya kısa aralıklarla yaşanacağını bilmek gerekiyor. Ülke açısından uzun süreli bir istikrar ve kalıcı bir 'demokrasi' ise nihayet iyimser bir ütopya. (Kaldıki bu noktada da burjuva demokrasisi ile sosyalist demokrasi yer yer karıştırılmakta ve örtüştürülmektedir)

Şüphesiz zaman içinde AET' ye üye olunabilir ve biz de Yunanistan ve İspanya' ya benzer bir süreci yaşayabiliriz. Bunun teoride ve pratikte mümkün olabilmesi a) ülkede, metropollerdeki gibi bir siyasal demokrasi yaşanacağı ve bunun üç aşağı beş yukarı kaçınılmaz olduğu b) sistemin gerektiğinde başvurduğu A. Diktatörlük ve Faşizm gibi seçeneklerin artık yaşanmayacağı anlamına gelmiyor. Ülke açısından yeni bir istikrarsızlığın ufukta olduğunu görmek için kahin olmaya gerek yok. Sistemin kendi iç çelişmelerinin yanısıra, sosyalizm alanı ile sistemin çelişkileri bakımından da devrim momentinde yaşanacak nihai bir kapışmadan önce nice ara kapışmaların gündemde olmasının bizim gibi ülkelerin karakteristiği olduğunu ve temelde buna uygun yaşanmasının en doğru olduğunu vurguluyorum.

Eylül bir krizi, marksistler ve toplumsal muhalefet aleyhine çözmüştür. Ne ki hem kapitalizmin evrensel ve yerel dinamiklerinin yeni krizleri içermesi bakımından hem de bastırılmış ne ki yok edilmemiş bir toplumsal muhalefetin siyasal arenada kendini yeniden dayatması bakımından yeni karşılaşmalar kaçınılmazdır. Zaten hergün parça parça günlük hayatımızda yaşıyoruz.

Sistemin iç ve dış dinamiklere bağlı olarak her zaman dekor değişiklikleri yaptığını ve yeni taktikler geliştirdiğini ve bunu esas olarak kendine manevra alanı yaratmak için yaptığını biliyoruz. TBKP' nin yasallaşması için dönen diplomasi oyunları, Özal ve Evren' in zaman zaman deklere ettikleri yumuşak iniş teorileri rastlantı değil. Yine ABD meclislerinde Kürtlerin onyıllar sonraki olası pozisyonları üzerine şimdiden planlar yapıldığı da gerçek. Marksistler sistemin bu tür plan/taktiklerini bilirler ama bunlara entegre olmazlar. Tersine bunları tarihsel bilgi ve deneylerimizin süzgecinden geçirerek ele alır, yön tayin eder ve toplumda pozisyon tutarız. Hangi kriterlere, saiklere göre iskandil tutacağız? Kendimizi kurmaya, sistemi ve onun taktiklerini baz alarak mı başlayacağız? Yanıtımız hayır olmalıdır. Tüm araçlarımızı, sistemin amaçlarına eklemleyip ardışık olarak sıralamak marksistlerin tavrı olamaz. Görev ideolojik, teorik, politik ve örgütsel olarak soy bir yasalcılık ile sisteme eklemlemek değil, marksizmin içerdiği tüm mücadele biçimlerini ve araçlarını kullanarak sosyalist meşruiyeti yaratmaktır. Bu meşruiyetin kazanılmasının en önemli adımlarından birisi de bir plana bağlı olarak birleşik bir proletarya partisinin yaratılması ve içerilebilecek tüm güçlerin içerilmesidir. Soy ve mutlak bir yasalcılık toplumsal meşruiyetin güvencesi olamaz. Bu bakımdan Türkiye' yi Avrupa ile benzeştiren ve özleştiren argümanları ona göre tasnif eden anlayış eksiktir.

"Ayrıca unutmamak gerekir ki, Rusya' da reformculuk özel bir biçimde ortaya çıkıyor, yani şimdiki Rusya' da siyasal ilişkilerin temel koşullarını şimdiki Avrupa' nın koşulları ile özdeşleştirme yerindedir, çünkü liberaller 'tanrıya şükür bir anayasamız var' diye inanıyor ve buna inanılmasını istiyorlar. Liberal kişi 17 Ekimden sonra demokrasinin reformculuk çerçevesi dışına çıkan her adı-

mın delilik, cinayet, kabahat vb olduğu görüşünü savunursa, burjuvazinin çıkarlarını dile getirmiş olur.

Ama işte bu burjuva görüşler, durmadan ve sistematik olarak gerek "legal partiyi" gerek, "legalite için savaşımı" vb (kağıt üstünde) Rusya' ya "aktaran" bizim tasfiyeciler tarafından pratikte savunuluyor. Bir başka deyişle, bunlar, liberaller gibi Avrupa anayasasının batıda kaşaklar boyunca, hatta bazan yüzyıllar boyunca anayasanın kabul edilmesi ve pekiştirilmesine götüren kendine özgü yolu dikkate almaksızın, Rusya' ya aktarılmasını yararlı gösteriyorlar. Tasfiyeciler ve liberaller, dendiği gibi giysiyi ıslatmadan yıkamak istiyorlar" (Lenin. Marksizm ve Reformculuk. İşçi Partisi Üzerine S.299-300)

Bizim ülkemizin Çarlık Rusyası olmadığı açık, neki Avrupu Ülkesi olmadığı da bir o kadar açık. Yine yasal parti savunan marksizm sektörü kendi içinde çeşitlilik arzediyor ve tümünün argümanları reformcu/yasalcı olarak ele alınamaz. Ne varki, "giysiyi ıslatmadan yıkamak isteyen" soy bir yasalcılıkla karakterize marksizm versiyonu da yok değil..

Bu mümkün değil arkadaşlar.. Tarihsel ve mantıksal olarak toplumsal devrim legal ve illegal çalışmanın/örgütlenmenin bütünlüğü içinde elbiseyi ıslatarak yıkamanın 'zor' luğu içinde kotarılabilecek.

4–Yasal Bir Partiye Leninist Denir Mi?

Soruya apriori olarak hayır denemez. Çünkü her yasal parti, yasalcı, parlamentarist değildir. Önce bu ham kavrayıştan kurtulmak gerekiyor..

Marksistlerin önemli bir sektörünün yasal partiye sıcak bakmadığı biliniyor. Hatta yasal partiyi ilkesel olarak reddedenlerden bile sözedilebilir. Oysa, daha öncede belirtik bir biçimde vurguladığım gibi, özü itibarıyle tüm zamanlarda sisteme sığmayan bir parti, belli bir tarihsel momentte, somut bir konjonktürde 'biçim' olarak sisteme sığabilir. Tarihsel bir partik olarak bu mümkündür ve reddedilemez. Bizim reddettiğimiz legal marksizm ve parlamentarizm olarak adlandırdığımız reformcu versiyonlardır. Teorik/pratik ve örgütsel olarak iç ve dış yaşamda leninist kriterleri taşıyan bir partinin yasallaşması mümkün ne ki kaçınılmaz değil. Bunu belirleyen tarihsel, siyasal, toplumsal koşulların karşılıklı pozisyonudur. 3. Enternasyonal partilerinin pekçoğunun yasal, bir kısmının ise yasadışı olduklarını biliyoruz. Ve yasal olan bu partilere kimse apriori olarak 'yasalcı' yaftasını asmamıştır, esasen buna kimsenin hakkı da yoktur. Çünkü diğer enternasyonaller gibi 3. Enternasyonal de bir tüzüğün yanısıra, enternasyonale katılmanın 21 koşulunu belirlemiştir. Yasal veya yasadışı olmak 3. Enternasyonale katılmanın bir koşulu değil, 3. Enternasyonal partilerinin bir kısmının kendi ulusal sınırları içersindeki tarihsel koşullara bağlı özgün konumlanışlarıdır. (Bakınız, 3. Enternasyonal tüzüğü ve katılmanın 21 koşulu.) Koşullar, güçler dengesi, yasallık ve meşruiyet ilişkisi, nihai kopuş momentine, yani bir toplumsal devrime değin bize bu imkanı sunamayabilir. Ama tersi de olabilir. Ve bizim gibi ülkelerde bu durum çoğu kez genel bir gerçekliktir. Tipik olandır.

Atipik olan ise yasal partidir, genel olanın dışında özgün ve özel durumu imler.

Komünist enternasyonal partileri içinde, İtalya, Polonya, Litvanya vs komünist partileri yasadışı konumdaydılar. Ayrıca Doğu ülkelerinin partileri de güç koşullar altında çalışıyorlardı. Belgelerden dinleyelim:

"Doğunun komünist örgütlerinin çoğunluğu çok ağır yasadışı koşullar altında Kanton eyaletinin dışında dışında Çin komünist partisi de aynı biçimde yasadışı, Mançurya' da ise yarı-yasal." (s.108)

Demek ki, her yasal partinin yasalcı ilan edilmesi bir yanılsama ve tarihsel tecrübelere ters bir durum. Bir parti, "yasal" veya "yasadışı" konumuna bakarak değil, programı, eyleminin muhtevası, komünizm idealine bağlılık, vs özcesi tüm pozisyonlarıyla sistem karşısında tutturduğu düzey eleştirilerek yargılanabilir. Yasallık ve yasadışılık, somut bir konum belirlemesidir, bir anlamda 'biçimidir'. Biçime bakarak oluşturulacak yargının kendisi bizatihi biçimci bir yaklaşımdır. Zaten yasal veya yasadışı iki parti modeli/tipi yoktur. Zaman zaman yasal yasadışı parti söyleminin zorunlu kullanılması -bir durumu belirtmek için- az çok yanılsamalar türeterek günümüze gelmiştir. Leninist bir parti teorisi/örgütlenemsi ve iç/dış mekanlarda pratiği vardır.

Şöyle söylemek de mümkün, yasal ve yasadışı parti leninist parti tipinin biçimleridir. Mutlak konumlanışlar değildir. Bu nedenle aynı öz/tip üzerinde yükselen onlarca biçimde leninist parti olabiliyor. Tüm leninist partileri özdeşleştirmek bu bakımdan şematizmden öteye dogmatizmdir.

Bir başka sorun teorik arka plan ve programın bir başına kriter olamayacağı gerçeğidir. Burada yine yorumlama ile değiştirme sorunsalı arasındaki ilişkiye geliyoruz. Program sorununda anlaşılanların örgüt ve taktik sorunlarında ayrışabileceklerinden daha önce söz etmiştik. "Bugün partiyi ikiye bölen ayrılıklar" diyor Lenin "program ve taktik sorunlarında değil, özellikle örgütlenme sorunlarına ilişlkindir."

Yasadışılığın Leninist olmanın temel kriteri olduğu ise üzerinde durulmayacak kadar ham bir teoridir. Yasadışı olmak da bir başına sisteme sığıp sığmamanın kriteri/güvencesi olamaz. Yasadışı oldukları halde, programları, çalışma tarzları ile devrimci demokratizmi aşamamış, azami program üzerinde net bir sosyalizm projesiyle kimlik oluşturamamış ara/geçiş kategorilerine rastlamak pekala mümkün.

Tarih boyunca açık ve kapalı çalışmaların rizikoları hep olmuştur. Başlangıçta leninist kriterleri taşıyan yasal bir parti de aynı şekilde toplum karşısında iyice yabancılaşıp, sekterlikte ve marjinallikte ustalaşabilir. Sosyal pratik bu tür rizikoları her zaman taşır.

Bu noktada önemli olan sadece teoride sisteme sığınmamak değil, pratik hayatın tüm veçhelerinde de sistem dışına taşmaktır. Bu ise, yasal ve yasadışı bir proletarya partisinin kuruluşundan itibaren devlete/sisteme karşı önlemlerini alması ve bağımsız konumunu her koşulda sürdürebilmesidir. Bilindiği gibi komünist enternasyonalde bu sorunlar tartışılmış ve ortak görüşler formüle edilmişti:

"3. Avrupa ve Amerika' nın hemen bütün ülkelerinde, sınıf mücadelesi iç savaş evresine giriyor. (Bizim gibi ülkelerde iç savaş gibi olmasa da dolaysız karşılaşmalar

hemen hemen kuraldır. S.O) Bu koşullar altında komünistler, burjuva yasallığına güvenmezler. Onlar belirleyici an geldiğinde, devrime karşı görevlerini yerine getirmesi için partiye yardımcı olabilecek paralel örgüt mekanizmaları oluşturmakla yükümlüdürler. Kuşatma durumu ve olağanüstü yasalar yüzünden komünistlerin bütün çalışmalarını yasal olarak sürdürmeye imkan bulamadıkları ülkelerde, yasal çalışmanın yasadışı çalışmayla kombine edilmesi kesinlikle zorunludur." (S.30)

Bu durum enternasyonale katılmanın 21 koşulu içinde yer almakla kalmamış, enternasyonalin tüzüğünün 12. maddesine de benzer bir şekilde, "yasal örgütlerin yanısıra, yasadışı komünist örgütler kurmaya zorluyor" şeklinde geçmiştir. İkircimsiz yasal irade, soy yasallık savında olanlar dönüp bu tarihsel tecrübeye bakmalı ve mutlak iddialarından şüphelenmeyi iş edinmelidirler.

Proletarya partisi devrimin güncelliği içinde her ne kadar mevzi savaşı yürütse de, sonal (nihai) karşılaşmanın kaçınılmazlığını işin başında "söyleminde ve eyleminde tutar". Nihai kopuş momentine kadroları kitleleri hazırlamak, bunun araçlarının oluşturulması demektir. Çünkü sosyalizmin temel sorunlarının hemen hepsinde devlet ve itidar sorunu temel önemdedir. Parti yalnızca propaganda ajitasyon grubu olmayacaksa, örgütlenmesi içinde devlete karşı önlemlerini sürekli alarak gelişir. Bu görev ertelenmez, partinin düzen örgütü değil bir savaş örgütü olması kimilerinin kavradığı gibi herkesin üniforma giymesi ve tepeden tırnağa pusatlanması değildir. Ne ki "zamanı gelince düşünürüz" mantığı ile kotarılabilecek bir şey de değildir. Parti kendini koruyacak, geliştirecek ve iktidarı fethedecek bir mantığa ve araçlarına baştan sahip olmalıdır. Çünkü devrimin güncelliği ile nihai kopuş momenti arasındaki ilişki yaşamsaldır.

Marksist basında zaman zaman sorun, devrim momentinde düzen dışına çıkmak olarak algılanmaktadır. Burada bir zemin kayması, yanılsama yaratılmaktadır. Partinin tüm zamanlarda düzen dışı olması ile yığınların devrim anında düzen dışına taşması ve proletaryanın kendisi için sınıf olması iki ayrı şey. Bu öncü ile artcı arasındaki bilinç ve örgütlenme düzeyindeki eşitsizliğin gereğidir. Bu bakımdan partinin düzen dışılığı ile sınıfın nihai kopuş momentindeki düzen dışılığı eşitlenemez. Parti ideolojik-teorik , siyasal ve örgütsel olarak sistemden bağımsızdır ve düzen dışıdır. Parti bu bağlantıyı kaçırdığı anda, teorik ve pratik olarak asimile olmaya başlar. Ve alınacağı söylenen önlemler bir türlü alınamaz. Öyleyse konjonktürel etkinlikler ve çatışmalar ile nihai kopuş momenti arasında bir kesintisiz ilişkiden belirtik olarak söz edilebilir. Bu kesintisizliğin güvencesi ise yasalcılık hiç olamaz. Tarih boyunca olamadı..

Aslolan, konjonktürde ve devrim anında, hem şimdi hen yarın düzen dışı olmaktır. Geçmişte yaşanan çarpıklıklardan birisi de sosyalist devrim savunucularının, mücadeleyi yasalcı bir parti düzleminde ele almaları, barışçı geçişi savunamadıkları noktada "nihai kopuş momenti" olgusunu teorize etmeleriydi. Demokratik halk devrim savunucuları ise, iyice mekanikleştirilmiş halk savaşı/ordulu parti anlayışına bağlı olarak illegalizmi fetişe ettiler, ve soy/mutlak bir kerameti kendinden menkul-bir yasadışılık 'sektörü' geliştirdiler. Ve böylece, ne anlama geldiği (teoride ve pratikte) pek de belli olmayan, yasadışılık, ordulu parti, halk savaşı, halk cephesi slo-

gan olarak terminolojiye girdi ve bizleri yönetti. Hala da yönetiyor..

Son bir şey daha: Proletarya partisi işlevini yalnızca legalitenin istismarı ile sınırlayamaz. Bu kavrayış partiyi dernek, sendika veya parlamento grubu düzeyine indirir/eşitler. Partinin alanını daraltır. Başlangıç noktası olarak yasal süreci yasal partiyi ele almak ve bunu toplumsal meşruiyeti yaratmanın mutlak güvencesi olarak görmek sonuçta da bu teorinin gereklerine göre konumlanmak tek yanlı ve yanılgılarla dolu bir bakıştır. Bu bakımdan son aylarda marksist basında iyice furya haline gelen, "farfarası yapılan", 'yasal bir örgütlenme konusunda ikircimsiz bir irade birliği'(Y. Adımlar), bize ikinci enternasyonalden bu yana gördüğümüz bir filmi anımsatıyor. Bu bildiğimiz bir legal marksizm ve parlamentarizmin jargonudur. Aralarında ideolojik-teorik ve siyasal farklılıklara karşın, Çağatay Anadol' un, Halil Berktay' ın ve G. Gürsoy' un parti sorununu ve yasallığı/yasadışılığı kavrayışları aynıdır. Bu arkadaşların argümanlarında öne sürdükleri, uzun uzun deklere ettikleri yasal bir marksist parti değil yasalcı bir partidir. Ve özellikle de yasadışı marksizm sektörünü ele alış, onlarla ilişkilerini tart edişte, tutucu ve zaman zaman 'sistemin kullandığı' söylemle sorun ele alınmaktadır.

Oysa kapitalizmi, propaganda ajitasyon ve yasal bir örgütlenme ile yıkmak mümkün değildir. Her sistem ideolojik ve fiziki olarak kendini koruyacak araçlarını yaratıp geliştirir. Sistemi karşısına alan ve devrimci bir eleştiriden geçiren güçler de bu araçlar karşısında kendi araçlarını geliştirirler. Mücadeleyi tüm boyutları ile ele almadıkça "kapitalizmi devrimci yoldan yıkmak" (3. Entr. Belgeleri) mümkün değildir.

Görünen o ki, teoride ve hatta programda benzeşen marksistler önümüzdeki süreçte yasallık/yasadışılık ikileminde iki sektör halinde de yeniden ayrılacaklar. Yasallık yasadışılık soyutta bir başına reform/devrim ayrımı ile örtüşmüyorsa da tartıştığımız özel konjonktür de böyle bir ilişki birbirini üreteceğe benzer. Şahsen ben böyle bir ayrışmayı 'bölünme' ye değer görüyorum. Ne ki, "gemileri yakalım" metaforunun, "tüm gemileri yasal bir parti için yaklım ve her türlü yasadışılığı lanetleyelim" metaforu olarak kavranmaması noktasında görüş sahiplerini eleştiriyorum.

Bilindiği gibi komünist enternasyonale katılmanın ilk koşulu, "Bütün propaganda ajitasyon gerçekten komünist nitelik taşımalı.." diye başlar. Şu veya bu şekilde marksizmin reformcu versiyonlarından ayrışmış bir yasal marksizm sektörü, marksizmin diğer sektörleri ile ilişkilerini tarif ederken, onlara karşı propaganda ve ajitasyon yürütürken 'gerici-tutucu' konuma düşmemelidir. Geleceği ayrı yollardan neki beraber kazanmanın yolları burada. (Bu noktada ileride yapılabilecek bir tartışma için, bir başka kategoride de olsa işçi hükümetleri/partileri ile komünist parti ilişkileri ve desteklenme koşulları anımsanmalıdır. Marksist partilerin veya sektörlerin birbirleri ile ilişkilerde gerici konuma düşmemelerinin güvenceleri bu bağlamda önemli

5–Aynıların Aynı-Ayrıların Ayrı Olmasının Anlamı...

Tüm marksistlerin aynı çatı altında birleşmeleri ne mümkün, ne de gereklidir. Kaçınılmazlık ise hiç değildir. Sosyalist demokrasi tartışmalarımızda bunu çok açık vurguladık ve 'sosyalizmin tek partililik ile esitlenemeyeceğini' uzun uzun anlattık.

"... daha ilk baştan birleşmemizden önce, sınır çizgilerinin belirlenmesi gerektiği" (ıskra) vurgusu, bu ülkede ayrılıkların 'pat' diye ilan edilmesi ve "ezelden ebede" geçerli kılınması şeklinde anlaşılıp lekelendi. Önce bunun ne tür yapay ayrılıklar yarattığını anımsayalım.

Bugün muhasebe sürecinde oluşumuz ve birlik arzusunun kuvvetli oluşu, TÜM MARKSİSTLERİN AYNI PARTİDE BİRLİĞİ gibi ütpyaya/illüzyona neden olmamalı. Böyle bir kavrayış, sonsuz birey ve grubun, sonsuza dek aynı partide yer almalarını mümkün, gerekli ve hatta kaçınılmazlık olarak görür. Bir başka noktadan, tersinden bu tek parti/teklik fikridir. Pelteleşmiş, kıyısız ve liberal bir tekleşme. Hatta öyle bir parti fikri geliştiriliyor ki, azınlığın çoğunluğa uyması gerekmiyor.

Beraber olmak kadar ayrı olmanın da mesruluğunu savunmak ve tarihsel olarak gerekçelendirmek gerekiyor. Yaşanmış ve yaşanacak kopuşları içermeyenlerin bırakalım parti birliğini teorik-ideolojik temelde sosyalizm anlayışında anlaşmaları mümkün değildir. Suni ayrılıklar kadar suni birliklere de karşı olmak gerekiyor.

Bugün TBKP' nin oportünist bir motivasyon ile rota değiştirmiş olması reformizmi de içeren bir birlik savunulmasını getiriyor. Tarihten günümüze dek TBKP ve onun öncülü olan gelenek reformcu bir kimlikte ısrarlıdır ve tüm kimliğini buna göre kurmuştur. TBKP ve SP gerçeğin ve gelişmenin bir başka yanında, en iyimser ifade ile bir ara kategorisidir. Böyle bir ayrım sekterizm değil, gerçeğin her zaman somut olduğunun bilince çıkarılmasıdır. İlkeli davranmak bunu gerektiriyor. Sekterizme bu noktada değil bir başka bağlamda düşülmektedir. Kısaca değinelim:

Bir alt üst oluş sonrasında, yenilgiden hemen hemen marksizmin tüm sektörleri -'en kahraman kategorisindekiler bile'- sözediyor. Yenilginin nedenlerini ise herkes kendince tarif ediyor. Ben bir yenilginin ötesinde, kendi içinde bulunduğum gelenek itibarı ile 79 yılı itibarıyla teorinin bir noktada pratiğin bir noktada tıkandığını savlayanlardanım. Örgütsel pratik ve yaşamın, yeniden üretimin ise hemen tüm noktalarda tıkandığını sıkça vurguluyorum. Teorik ve pratik göreli üstünlükler mutlaklaştırıldığında ve gerçek, kalıcı üstünlükler olarak görüldüğünde sekterizm başlıyor. Burada sekterizmi yalnızca dışa dönük uğraklardaki kapalılık, doğmatizm olarak ele almıyorum. Sekterizm ve tutuculuk aslında iç yaşamda bir geleneğin kendi teorisine ve pratiğine karşı zamanı gelince devrim yapıp yapmamakla ilgili bir tutum.

Teorik ve pratik önderliğin kazanılmasının çok önemli olduğu koşullarda kendimizi önemsemek gerekiyor. Ne ki, kendi teori ve pratiğimizi dev, başkalarınkini cüce gördügümüz zaman, sosyalist etkinliğe narsizm bulaşıyor. Ben öyle düşünüyorum ki, marksizm sektörlerinin aralarındaki teorik/siyasal farklılıklara karşın, örgütsel pratik bağlamında herkesin boyunun ölçüsü aynı. Sisipus örneğinde olduğu gibi

her on senede bir zirveden eteğe yuvarlanmak bakımından esitiz. Sorunun böyle olması ve sıkça zuhur etmesi, liberal birlik kavrayışlarına methiye düzme ve bir anlamda likidasyonu ihya etme anlamına gelmiyor.

Henüz bir birliğin teorik ve pratik imkanlarının yeni yeni oluştuğunu biliyoruz. Verili kurumları/yapıları nasıl eleştirirsek eleştirelim, yerine yenisin koymadan olanları ilga etmek ve propaganda ajitasyon grubuna dönüşmeyi savlamak, likidasyondur. Günümüzde likidasyona karşı olmak ile sekterizme karşı olmak iç içe beraberce yürümelidir. Çünkü bu kurumların çekim merkezi olamadıkları, zamanlarını doldurdukları, kendi öznelerine bile yabancılaştıkları ve hatta kendileri ile özdeşleşerek yanılsama yarattıkları birer gerçek. Madolyonun diğer yüzü... İşte sekterizm ve geri yanlarını kutsama noktasında zuhur edegeldi. Bu kavrayış, 'nitelik' salvoları altında aslında sürekli niceliği savlayan bir anlayıştır.

Öyleyse herşeyi içeren ve herşeyle kendini örtüştürmeye çalışan liberal birlik kavrayışları ile kıyasıya tartışırken, kendisi ile özdeşleşen sekter ve dogmatik bakışla da enikonu tartışmak ve gerçek sınır çizgileri çekmek gerekiyor. Bunun yolu, proletarya partisinin kurulması ve toplumsal devrim sorunu, bugün verili konjonktürde yalnızca bir grubun doğrusal büyümesi olamaz. Sorunu böyle komak, kendimize güveni, teorimize güveni geminin bordasından atmak değil, güvenmekle bilimsel şüpheyi iç içe yürütmek demektir. Her marksisit çevre kendi ideolojik teorik sisteminin doğru olduğu ve yaşamı kotaracağı iddiası üzerinden yola koyulur. Bundan doğal birşey olamaz. Ve yine örgütlü bir zemin üzerinden konuşmak ve yürümek en doğru olandır... Buradaki doğruluk kategorisi, pratikte sınanmamış ve henüz hayatta maddi bir gerçeklik olarak şekillenmemiş bir teoriyi -proletarya sosyalizmini- mutlak doğru olarak kavrar ise içerden ve dışarıdan ona yöneltilen her eleştiri bir çırpıda "günah" mertebesine yükselir. Yine bu alışkanlık üzerinden yürünürse, zaman içinde tezlerin sağlanmasının yapılması alışkanlığı kazanılamaz, sonuçta da teori dogma düzeyine yükselir. Bu bağlamda, "doğru teorik çizginin son tahlilde kendi pratiğini yaratacağı" söylemi bir soyutlama olarak doğru olsa bile, günümüz konjonktüründe, sistemini kurmamış, programda somutlanmamış ve partisiz bir süreçte çok abartılı bir iddia.

Bugün sistemini tümüyle kurmamış bize ait tarih içinde geliştirdiğimiz bir teori üzerinden konuşuyor ve yürüyoruz. Ama hepsi bu değil, hem red hem de yeni inkarlarla radikal bir kopuş yaşayarak yürüyoruz. Ki bu geleneğimiz açısından ikinci red ve inkar. (ilki 76' da)... O halde, muhasebenin mekan içi ve mekanlar arası zeminlerde daha geniş bir gündem ve insan malzemesi ile yapıldığı düşünülürse, ülke ve dünya sosyalizminin sorunlarını kendimizle özdeşleştirmek yanılgısından vazgeçeriz.

Nicelik fetişizmi ya da doğrusal büyüme teorisi artık terk edilmelidir. Dünya tarihsel proje olan sosyalizm mücadelesinin/alanının sorunları dar bir iç mekandan rasat edilemeyecek ve çözümlenemeyecek kadar büyümüştür. Çevrelerin imkan ve araçları ise en son noktaya dek küçülmüştür. Artık bu reelliği görmek iç ve dış mekanda buna göre çözümlemeler yapmak gerekmektedir.

Kendimiz ile benzeşen değişme halindeki aynı doğrultudaki özne ve kollektifler ile buluşma amaçlanmalı ve bu bir plana bağlanmalıdır. Kendine güven, bir cesaret

kategorisinin ötesinde siyasal olarak budur. Bu nokta soyut konuşmayı, hayal görmeyi kaldıramayacak kadar önemlidir.

Aynı tarihi paylaşmış, üretmiş tüm öznelerin bir hukuk içinde ne ki bir hukuk fetişizmine düşmeden, o tarih üzerinde konuşma ve o tarihi dönüştürme hakları meşru bir hak olarak kabullenmelidir. Yaşanmış tarihi tecrübelerden biliriz ki, bazan yaşam ile verili hukuk çelişebilir. Ve 'parti hukukundan, tüzük mantığından çıkarılamayacak gerçeklikler'hayatın hukuku tarafından önümüze sürülebilir. Şimdilerde yaşanan budur. sonuçta yollar yine ayrılabilir olsa bile, bir hakkın varlığı ile kullanımı arasındaki tüm engellerin tarafların konsensüsü ile kaldırılması sosyalist demokrasi açılımlarımız ile de yakından ilgilidir.

Kendi iç yaşamında sağlıklı bir muhasebe yapamayan, ençok bireyi en yüksek verimle tartışmalara katamayan ve yeni bir siyasal tartışma kültürü ile tartışma edebini kazanamayan ilişkiler dünyasının başkaları tarafından ciddiye alınmasının imkanı yoktur. Burada temel ilke, içerilmesi gereken tüm ilişkileri içermeyi iş edinmek ve başarmaktır. Bunun için tüm zamanlardan daha çok enerji ve çaba, özveri gereklidir.

Dışa dönük uğraklarda ise önemsenmesi gereken: KENDİ DOĞRUSAL BÜYÜMEMİZ İLE BAŞKALARININ DOĞRUSAL BÜYÜMESİNİN BİR PLAN İÇİNDE BİR ÜST NOKTADA GERÇEKLEŞMESİNİ AMAÇLAMAK VE BUNUN ARAÇLARINI YARATMAKTIR.

Bu aynı zamanda, birleşik marksist bir işçi partisi için bütün ülke divanının gerçekleştirilmesinin çabalarıdır. (Ankara' da yapılması önerilen kuruluş kongresi ile de hiçbir ilişkisi yoktur.)

Yani artık, hem içe dönük ve özel süreçleri tanımlayan tartışan ve sonuç alan bir yaklaşım ve bunun vazgeçilmez araçları, hem de bu sürecin varması gereken genel süreçleri gözeten, önderlik etmeye çalışan bir politik kavrayış kuvveden fiile dönüştürülmelidir. Ancak böyle bir kavrayış üstünlüğü ve planı çığır açıcı olabilir. Ancak,

> "... büyük çabanın ve göze alınan tehlikenin boş yere olmaması, kongrenin bir güldürüye dönüşmemesinin güven altına alınmamasını" sağlayabilir...

Sonuç olarak aynıların aynı, ayrıların ayrı yerlerde olması, ortak ve büyük bir plana bağlı olarak, benzeşen enerjilerin yeniden yapılanması ve tartışmaların kazanılması ile mümkün. Böyle davranmak kendimizi likidasyona uğratmak değil inkar ederek bir üst sürece salto atmak demektir. Tersinde ısrarlı olunursa, doğrusal/nicelik büyümesi ile bir türlü partiye varılamayacak ve sonuçta 'araçlarımızın gölgesinde boğulmuş amaçlarımıza dönüp bakmak' (M. Sayın) fırsatını bile bulamadan hayatın kendisi bizi tasfiye edecektir.

Öyleyse süreci, minumumda, optimumda ve maksimumda kendi teorimiz ile başlayıp kendi pratiğimiz ile bitiren ve kendimizi herşey ile özdeşleştiren yanlış motivasyon, kendimizi hepten unutan motivasyon kadar yanlıştır. Maksimum enerji sağlamadan minumum kazanımlar elde etmek mümkün değildir. Bu önyargılara karşı dünden daha çok tartışma sürdürülmelidir. Her iki uç marjinallikte ve likidasyonda

buluşabilecek potansiyeldedir.

Bir dönemin gerekliliklerini, o konjonktürde yasallık olanları ve kaçınılmaz kötülüklerini, teorimize ve bugünkü pratiğimize taşımak ve üstelik bunları pervasızca teori katına yükseltmekten büyük hata olamaz. Teorimizde ve pratiğimizde bir devrim gereklidir ve sosyalist demokrasi, kadın sorunu tartışmaları ile kapı aralanmıştır. Bu kapılardan girip, parti, birlik, devrim, geçiş süreci gibi konularda kesintisiz bir tartışma yasamsaldır.

"Politikada çoğu zaman düşmandan öğrenmek gerektiği eski bir gerçektir. Devrim zamanlarında ise düşman bizi doğru sonuçlar çıkarmaya her zaman olağanüstü etkin ve hızlı bir biçimde zorlar." (Lenin)

Düşmandan öğrenmek öğrenmenin yalnızca bir biçimidir. Kendi yaşadığımız tarihten/pratiklerden de öğrenerek kavrama süreci tamamlanmalıdır. Çünkü yenilgi ve muhasebe süreçleri de eskiyen her şeye karşı devrim yapmanın, mücadelenin, sosyalist etkinliğin teorik ve pratik tüm dolayımlarında kendimizi yenilemenin süreçleridir...

Güçlükleri yenebilir miyiz?... Yanıtımız evet olmalıdır...

"Barika-i hakikat, müsademeyi efkardan doğar" sözünü söyleyen zat Tanzimat çocuğuydu ve sosyalist demokrasiden bihaberdi... Tartışmayı da yeni yeni öğrenen bir kuşağın parçası olarak, günümüze fena halde ışık tuttuğunu söylemeliyim.

Evet, gerçeğin kıvılcımları, sosyalizm erbabının fikirlerini çarpıştırması ve pratiğe dönüştürmesi ile olanaklı...

Okuma Ve Tartışma Süreçlerine İlişkin Birkaç Söz

"Alman komünistlerinin bugüne kadarki yalnızlıktan uzaklaşarak sürekli ve karşılıklı bir ilişki içersine girmeleri konusundaki görüşünüzü benimsiyoruz... Çünkü komünistlerin önce kendi aralarında açıklığa kavuşmaları zorunludur ki, bu da komünizm sorunlarının tartışılması amacıyla düzenli toplantılar yapılmaksızın yeterince sağlanamaz." (Karl Marks-Frederik Engels.)

Her tartışma gibi muhasebe/birlik/devrim tartışması da teorik ve pratik süreçlerin planı üzerinden yürür. Bugün sorun, hemen şimdi, bir parti veya yasal parti kurmak değil ona öngelen daha genel/soyut ve elemanter tartışmaları gerçekleştirmektir. Tüm mekanlarda bu sorun dolayımında bir tartışma yaşanmakta ve saflar yeniden belirlenmektedir. Kabul edilmeli ki, eski birikimlerdeki bir konsensüs ile insanlar yeniden üretimi gerçekleştiremiyorlar. Geçmiş yüklü olmak kadar gelecek yüklü olamak gerekiyor.

Verili konjonktürde birlik/parti sorunu dolayımında nasıl bir tartışma ve okuma süreçlerine gereksiniyoruz? Kısaca vurgulayalım...

a) Sosyalizm anlayışında, teorik arka planda konsensüs...

"Marksizm teorisi, tüm dünya görüşümüzün, tüm parti programımızın ve taktiğimizin "ilkesel temelleri" şimdi rastgele değildir, kaçınılmaz olarak partinin genel yaşamında ön plana çıkmıştır." (Lenin)

Teorik süreçteki tartışmalar uzun zamandır, sosyalist demokrasi ile bağlantılı olarak sosyalizm anlayışında/tasavvurunda konsensüse yöneldi. Sosyalist demokrasinin birlik ve ayrılıklarda temel kriterlerden birisi olmasının anlamı da buradadır. Oldukça yol katedildiği ve genel bir konsensüsün sağlandığı söylenebilir.

Tartışmanın böyle genel bir düzeyden başlaması ve sürmesi, metodolojik olarak da doğrudur. Çünkü teorinin tarihi içinde sosyalizmin nasıl tarif edildiği ve ulusal/evrensel ölçekte nasıl bir sosyalizm murat edildiği konusunda bir ön uzlaşma mutlak gereklidir. Soyut gibi görünen bu tartışmalar asında güncel görevlerimiz ile somutça ilişkilidir.

Bu noktada bazı belirlemeleri karşıma alıp göndermeler yapmak gerekiyor. Örneğin "marksizmin teorik geçerliliğini kabul etmek "ya da" komünizm tasavvurundan yana olmak" gibi mülahazalar olsa olsa marksizm alanında olmanın tasfiri olabilir. Oradan öteye taşıp birlik momentinin ekseni olamaz. Genel olarak "marksizmi savunmak ve komünizmden yana olmanın" ötesinde artık ülkemizde-suni ayrılıkları bir yana koyarsak-net olarak ayrışmış, farklı sosyalizm tasavvurları ve devrim yapmanın farkı yollarını öneren, değişik marksizm sektörleri vardır. Suni ayrılıkların anlamsızlığını vurgulayıp reddederken, gerekli ayrılıkları meşru kabul etmemiz gerekiyor.

O zaman problemi başka noktalarda, soyuttan somuta giden uğrakların herbirinde ayrı ayrı aramalıyız. Marksizm denilen en genel ve en soyut mülahazalardaki izdüşüm, daha da somuta, yorumlama ve değiştirme sorunsalının değişik kertelerine yönelindikçe/evrilindikçe, marksizmin iç yasallıkları bu konaklarda yeniden tariflendikçe yollar ayrılabilmektedir. Dahası, yüzümüzü biraz daha somuta, toplumsal hayata ve sınıflar mücadelesinin karmaşık realitesine döndüğümüzde, en soyut konsensüs, teori kırılmakta, öngörüler yeniden biçimlenmekte ve ayrışmalar yaşanmaktadır.

Tüm bunları söylerken bir başka yanılsamya yol açmamak gerekiyor. Teorik arka planda anlaşmak, ideoloji-teori bahsinin tüm dolayımlarında homojenlik/özdeşleşme değildir. Esasen böyle bir tekleşme felsefi ve siyasal olarak ne mümkün ne gerekli ne de kaçınılmazdır. Teorik ve ideolojik sorunlar, kavram ve kategoriler sonsuz çeşitliktedir ve bunları mekanik bir marş marş komutuyla hizaya sokmak, bir kalıba dökmek ve insanları bu kalıplar/doğmalar içinde düşünmeye/davranmaya zorlamak diyalektik materyalist anlayışı bulanıklaştırmaktır. Bu kavrayış felsefede mutlak doğrulara ve özdeşliğe, siyasal pratikte en doğru ve tartışılmaz vahiylere, sekterizme ve dogmatizme, örgütsel pratiklerde ise tek parti sultasına, iç yaşamda monolitik yapılara, liderlik kültüne tekabül etmektedir.

Varmak istediğimiz böyle bir tekleşme olamaz. Genel bir marksizm söyleminden öteye, sosyalizm tasavvurunda bir konsensüstür savladıklarımız. Bu sorun aynı zamanda teorinin tarihi içinde hangi noktada yer tutacağımızın da saptanmasıdır. Geçen sayımızda önerdiğim gündemin 1. maddesi ile doğrudan ilgilidir. Lenin, "özel sorunlara yaklaşımda bulunan herkesin önce genel sorunları çözmeksizin, kaçınılmaz olarak her adımda, kendisinin farkına varmadan bu genel konular üzerinde

tökezleyeceğini unuttu" diyor. Türkiyeli marksistler "en kötü sendelemelere ve ilkesizliğe tutsak olmamak için" işin başında sosyalizm anlayışında netleşmeyi amentü haline getirmelidirler. Proletarya partisinin kurulması sorununun önce genel bir sosyalizm tartışması olarak, yani ne olmamız gerektiğinin bilgileri ile başlaması ve kimliğimizi kuracağımız projeye bağlı sürmesinin anlamı buradadır.

b) Program sorununda konsensüs...

Marksistler yalnızca ideolojik, teorik süreçler üzerinden konuşarak hayatı dönüştüremezler. İdeoloji-teori bahsinde elde edilen, soyutta kazanılan ve içerilen bilgiler, bir başka kertede programda somutlanır. Böylece program, yorumlama ile değiştirme arasında (politik pratik) temel metindir. Proletaryanın sosyalist eğitimi yalnızca ideolojik soyutlamalar üzerinden değil daha somut ve anlaşılır bir program üzerinden yapılır, gerçekleştirilir.

O zaman ulusal çapta başlaması ve geçiş süreci mantığı ile kesintisiz sürmesi gereken ve böylece dünya devrimi idealine bağlanması gereken devrim için, teorik arka plandaki konsensüs, program konsensüsü ile taçlandırılmak zorundadır. Bu şimdiden, nasıl bir insan önerdiğimiz somut bir tasarımı olduğu kadar, kimliğimizin temel zeminidir de. Bu bakımdan: "genel olarak bir partinin resmi programı herzaman için, herkesin gözü önünde dikilmiş bir bayraktır. Ve dış dünya buna göre yargıda bulunur." (Engels. Bebel' e Mektup.)

Program tartışmasının bir başka açıdan can alıcı yanı, bu tartışma ile azami/asgari görevlerin, kapitalizmden komünizme geçiş süresine bağlı olarak yeniden tarif edilmesidir. Demokratik/sosyalist devrim konusunda mekanik mülahazalar böylece yeniden yetkince ele alınabilecek ve başkonumlanıştaki zemin kayması önlenebilecektir. Program tartışmaları bize tüm bunların bilgilerini de sunacaktır...

c) Leninist parti teorisi ve parti alanında konsensüs...

"Mutluyuz ki biz, ilkelerden pratik nesnel çalışmaya geçmiş bulunuyoruz." (Lenin)

Yorumladığımız, bir programda somutladığımız açık bir metin olarak formüle ettiğimiz tüm olgular dünyayı değiştirmek için gereklidir. Doğayı ve toplumu değiştirmenin/dönüştürmenin eylem birliği ise parti denilen araç ile mümkündür. Soyut ve genel ilkelerden ve programda nesnel çalışmaya geçişin fizik aracı partidir.

Sıkça kullanılan klasik bir tanım ile teorik/pragramatik konularda anlaşanların örgüt ve taktik konularda ayrışmaları mümkündür. Sosyalizm tarihi bunun örnekleri ile doludur. Leninist parti teorisinde anlaşmak ortak bir parti içinde konumlanıp konumlanamayacağımızın ilk bilgilerini sunacaktır. Bu noktada partinin teknik, aritmetik bir örgüt/toplam olmadığını, organik/diyalektik bir oluşum olduğunu ve bunun da bir anlayışa tekabül ettiğini anımsamalıyız. Aynı çatı altında irade ve eylem birliği yapanların kendilerini ve toplumu giderek dünyayı nasıl değiştireceklerinin bir mantığı olmalıdır. İç yaşamda ve topluma dönük uğraklarda bireyler ve yığınlar komunizm idealine nasıl kazanılacak ve en demokratik bir biçimde kendi özgürlüklerini nasıl gerçekleştireceklerdir? Partinin işçi sınıfına, kendi üyelerine, topluma ve hatta doğaya yabancılaşmasını önleyecek güvenceler nelerdir? İç mekanda teklik

fikri nasıl yenilecek, eylemde birlik, propaganda ve ajitasyonda serbestlik ilkesi nasıl uyguianacaktır? Devlet gibi toplumun üstünde yer alan ve ona tahakküm kuran bir parti yanılsaması, hemen şimdi, verili toplum içinden başlayarak nasıl bertaraf edilecektir? Tüm bunlar ve başka sorular yanısıra, dünya sosyalizm pratiğinden çıkarmakta olduğumuz dersler ve yine kendi tecrübelerimiz, kurumlar tarihimiz bakımından ivedi olarak cevaplanması gereken sorular... Tartışmalar ilk elden eski bilgilerimiz ve onlar üzerinden kurulmuş analizlerle başlayacaktır. Ama bu yetmez, tarihsel ve teorik tecrübeyi özümsemek için yeni bilgiler ve yeni çözümlemeler yapmak gerekmektedir. Araştırma inceleme, propaganda ve tartışma bu yönde olmalı ve bunu kotaracak bir mantığın kurulup bizi yönetmesi başarılmalıdır. sonuç alınması ve somut bir pratik kurulması(parti) bakımından da inceleme ve araştırma öncelikle, dünya sosyalizminin bilgilerine egemen olmak gerekiyor... Bu bakımdan,

1- Her şeyden önce ve ilk elden, Marks' dan günümüze, enternasyonallerde yaşanan tarihin, parti ve birlik bağlamında incelenmesi şart. Tarihsel ve teorik miras/tecrübe, teoriyi yeniden öğrenme alışkanlığı ile yeniden okunmalı, resmi tarihin verileri dışında kavranıp tartışılmalıdır...

2- Bolşevik partisi tarihi, üzerinde en çok tartışılan ve bir o kadar da çarpıtılan çok özgün ve öğretici bir örnek olarak önemli. Bolşevik tecrübe tarihe ışık tuttuğu kadar günümüze de ışık tutabilir. Ama kendi kuracağımız parti açısından somut bir model, mutlak bir örnek olamaz. Haliyle de parti planımız yalnızca bu tecrübenin bilgisi/tekrarı üzerinden yürüyemez. Önemli olan bu tarihsel deneyin doğayı toplumu ve devrim problematiğini kavrayışında içkin tüm zamanlarda geçerli muntevayı kavramaktır. Bu bir tümce ile toplumsal devrim ve yeni bir toplumu komünizm ilkelerine göre amaca uygun araçlarla örgütleme ruhudur. Bolşeviklerle diğerleri arasında ayrılıklar "Yığınlara yaklaşım, yığınları kazanma, yığınlarla bağlantı yöntemlerine ilişkin ayrılıklar yüzünden" (Lenin) olmuştur. "Can alıcı nokta budur" (Lenin).

Bolşevikler örneğinin doğma haline getirilmesi parti planı üzerinden yürümesi gereken çalışmayı güçleştirir. Lenin, yazımızın başında da belirttiğimiz gibi kendi tarihsel tecrübelerini en fazla kendisi eleştirerek, zaman zaman dönüp bu mirasa tekrar tekrar bakarak yaşamı boyunca şablonculuğu önlemeye çalıştı ve bizlere değerli bir bakış açısı bıraktı. Bu bakış, eleştirel yöntem olmazsa olmazımız olmalıdır...

3- Mücadele tarihi yalnız bolşeviklerin deneyimleri ile kaim değil. Başka ülkelerde de yaşanmış ve özellikle ülkemiz açısından önemsenmesi gereken örnekler var. Yunanistan, İspanya, Portekiz, kapitalizmin gelişkinlik boyutları, iç savaş süreçleri, A. Diktatörlük ve Faşizmi tanımış/yaşamış olmaları bakımından bizimle benzerlikleri olan ilginç örnekler. Bu ülkedeki parti yapıları süreçleri ele alınıp incelenmelidir...

4- Diğer yandan Latin Amerika ve orta Amerika' da yaşanmış/yaşanan deneyler de pekçok özgün yanları ile -mücedele biçimleri, sömürgecilik süreçleri, marksistler arası ilişkiler vs- tarihsel örnek oluşturuyorlar. Özel olarak Küba-Nikaragua, Salvador deneyleri ise partili veye partisiz süreçlerinin yaşanmamış olması bakımından tarihe ve günümüze ışık tutan örnekler...

Yine son yıllarda Latin Amerika' da toplumsal muhalefetin gelişim boyutları ve aldığı örgütsel şekillenmeler, en tipik örneklerinden birisini Brezilya İşçi Partisi tecrübesi ile somutlaştırdı. Şili ve Peru' da yaşananlar ise ayrı bir zenginlik. Ki bunların bir çoğu, metinlerdeki klasik şemalara uymayan, daha doğrusu 'kitapta yeri olmayan' ama hayatın içinde oluşmuş zengin örnekler.

Bu tecrübelerin ve mirasın kollektif olarak incelenmesi, bize özgü bir yoldan gelişmesi gereken devrimin ve yine bize özgü yoldan kurulması gereken partinin nasıl kotarılacağı konusunda tarihsel ve teorik mirasın kazanılmasının çabalarını içerecektir. Burada kazandığımız bilgilerle elemanter tartışmalardan daha ileri bir alana ulaşabileceğiz.

Aslında bu tür bilgilere yönelmek uzun ve dolambaçlı bir yol zannedilebilir. Hatta fazla 'teorik takıldığımız', 'akademik'olduğumuz savlanabilir. Oysa gerçek bunun tersidir ve en ekonomik güzergah budur. Entellektül teorik, siyasal enerji bu yöne kanalize edilirse verim almak mümkündür.

Dünya devriminin dünya tarihsel ölçekteki bilgi birikimlerini kavramadan, yani teorik ve ampirik arka planlar kurmadan, değil parti kurmak, bir karınca boyu yol alamayacağımızı bilecek kadar tecrübe biriktirdiğimizi varsayıyoruz.

d) Devrim anlayaşında konsensüs...

Sosyalizm anlayışında, programda, leninist parti anlayışında netleşip bir konsensüse ulaşanlar bunu devrim anlayışı ve çalışma tarzı ile örtüştürmek zorundadır. Zeten bu tartışma başlıklarının her biri diğerini içermektedir. Bu bakımdan devrim anlayışı ve çalışma tarzı denince, reform devrim ikileminden, kitle çizgisine, yasallıktan meşruiyete, devrimin güncelliğinden nihai kopuş momentine, asgari görevlerden azami görevlerin kazanılmasına kadar pek çok şey yeniden tarif edilecektir. Ve özellikle de, geçmişte tanımlandığı şekli ile demokratik halk devrimi/sosyalist devrim ilişkileri yeniden ele alıncak ve netleştirilecektir. Böylece soyut devrim sloganlarının yerine, "ama bugün sözkonusu olan, yığınlara nasıl yaklaşılacağı, onların nasıl kazanılacağı, onlarla nasıl bağlar kurulacağı, işin (proletarya diktatörlüğünün gerçekleştirilmesi işinin toplumsal bir devrim yapma işinin. S.O.), karmaşık kuvvetaktarımlarının nasıl yapılacağıdır." (Lenin) bilgilerine, onu ulaşmanın araçlarına ve bu araçların nasıl, hangi zaman ve mekanda kullanılacağına ilişkin bilgileri edineceğiz.

Son Söz Yerine :

Marksist çevreler ve bireyler arasında teorik bir imkan olarak muhayyilede uç vermiş birlik/toplumsal devrim tasarımı ve ona öngelen tartışmalar, somut bir plan üzerinden yürüyerek pratik/fiziksel kazanımlara varabilir. Bunları önemsemek ve giderek kuvveden fiile dönüştürmek gerekiyor.

Bu noktada hareketsizlik ve inisiyatifsizlik kadar, özel süreçleri dikkate almayan, apartopar, palyatif önermeler/davranışlar da sonuçta tümümüze zarar verebilir. Sosyalizm alanında nesnel olarak var olan ve öznel olarak da ivedi olarak oluşturulması gereken birlik fikrinin kendisini çürütmeden kollektif bir inisiyatif olarak gelişmesi gerekiyor.

"Devrimler tarihin lokomotifleridir demişti Marks. Devrimler ezilenlerin sömürülenlerin bayramıdır." (Lenin)

Devrim denen o büyük bayrama 'evlere şenlik' sağırlar diyaloğu ile varılamayacağı açık. Verili kavrayışlar tersine çevrilmez ve teorik olarak var olan birlik arzusu pratik olarak da var edilemez ise, tarihsel bir olanağı el birliği ile çarçur edeceğimiz belirtik bir biçimde söylenebilir.

Bu bağlamda partiye öngelen tartışmaları birer 'ayin'olmaktan çıkarmak, toplumsal devrimi ve politik etkinliği dinsel bir ayin olarak kavramamanın da önkoşulu. Toplumsal devrimden yana olan ve ikinci kuşağını da yaratmış marksizm alanı entellektüel, teorik ve pratik birikimi ile başarmanın tüm potansiyellerini taşımaktadır... Çünkü:

"Tarih bugün kazanabilecek (ve bugün kesin olarak kazanacak) olan ama yarın çok şeyi yitirmek tehlikesinde olan devrimcilerin oyalanmasını, gecikmesini bağışlamayacaktır." (Lenin. Nisan Tezleri).

Son günlerin en güzel sözleri ile noktalayalım: Yarın Değil Şimdi...

İTTİFAKLAR VE DEMOKRATİK DEVRİMDE ÜÇ TAKTİK

I. BÖLÜM

Süha ILGAZ

İşçi sınıfının demokratik muhtevalı mücadeleler karşısında konumu, her dönemde sosyalistlerin üzerinde tartıştığı, birbirlerinden ayrıldığı temel konulardan biri olmuştur. Marksizmin, **Komünist Manifesto**'yla somutlanan, ayrı bir siyasi hareket olarak ileri çıkışı, Avrupa' da burjuva demokratik devrimleri sırasındadır. Marksizm, burjuva devrimlerinde yer alan proletaryanın bağımsız sınıfsal kimliğinin bilinçli ifadesidir. Bu ifade, diğer sınıflardan ayrı olarak proletaryanın çıkarlarını, mücadelesini, tarihsel misyonunu ve buna bağlı olarak diğer sınıflar, muhalefet hareketleri, kısmi mücadeleler karşısında konumunu içerir.

Burjuva demokratik hareketlerin proletaryanın gelişmiş olduğu koşullarda gündeme gelmesine bağlı olarak proletaryanın bu hareketler karşısındaki tavrı daha da önem kazandı ve sosyalistlerin tartışmalarında ön sıralarda yer aldı. Feodalizmin/yıkılması, toprak devrimi, cumhuriyet, genel oy ve diğer siyasi demokratik hak ve özgürlükler, konuyu gündeme getiren sorunlardı. Kapitalizmin tekelci aşaması olan emperyalizmin demokrasiyi 'inkar' etmesi, dünyayı emperyalist ülkeler ve bağımlı ülkeler biçiminde bölerek ulusal sorunu genelleştirmesi, demokrasi sorunlarını arttırdı ve dolayısıyla proletarya açısından konunun tartışılmasını daha sık güncelleştirdi. Sömürge, yarı-sömürge ve diğer bağımlı ülkelerde toprak sorunu, prekapitalist ilişkilerin tasfiyesi, sömürge sorunu gibi sorunlara emperyalizme bağımlılık, işbirlikçi yerli egemen sınıflar gibi sorunlar eklenirken, emperyalist ülkelerde de tekellerin demokrasinin yerine oligarşiyi geçirme eğilimleri, emperyalistler arası savaş, faşizmin iktidarı, vb. yine demokrasi sorunlarını gündeme getirdi.

Günümüzde sosyalistlerin tartışmalarında yer alan ileri demokrasi, faşizme karşı halk cephesi, saldırgan emperyalist ülkeler, demokratik emperyalistler, milli demokratik devrim, kapitalist olmayan kalkınma yolu, komünist partisinin dağıtılması, partinin proletarya dışındaki sınıflara da kapılarının açılması, halk demokrasisi, sınıfa karşı sınıf, köylülüğün bağımsız siyasi hareketinin imkansızlığı gibi tezler de yine demokrasi sorunuyla, bu sorun karşısında proletaryanın tavrıyla bağlantılıdır. Siyasi demokratik hakların gerçekleştirilmesi, ulusal sorun, kapitalizm öncesi ilişkilerin tasfiyesi, faşizm, vb sorunların karakterlerinin, farklı sınıfların bu sorunlar karşısındaki yerlerinin ve bu sınıflar arasındaki ilişkilerin değerlendirilmeleri, söz sonusu tezlere kaynaklık eder. Sosyalistler arasında bu sorunlar üzerine tezlerin tartışılmasında, komünizm açısından belirleyici olan, proletaryanın sosyalizm mücadelesinin

temel alınmasıdır. İşçi sınıfının devrimci politikasına, komünizme uygun olan yaklaşım, demokratik sorunların işçi sınıfının sosyalizm mücadelesine hizmet etmesi, sosyalizm mücadelesini güçlendirmesi açısından ele alınmasıdır.

Farklı tezleri benimsemelerine rağmen, sosyalistler, işçi sınıfının çıkarlarını savunduklarını ileri sürmektedirler. Bu anlamda hangi tezin, işçi sınıfının sosyalizm mücadelesini temel almaya uygun düştüğünü sorgulamak gerekmektedir. Bunun çözümlenmesi, tek tek her tezin ilişkin olduğu sorunun kendi tarihsel koşulları içerisinde incelenmesine bağlıdır. Ancak, söz konusu sorunların genelleme düzeyinde taşıdıkları ortaklıklar nedeniyle, bunlara yaklaşımda bazı temel eğilimler ortaya çıkmaktadır. Bu eğilimlerin ayırdedilmesi, tek tek sorunların incelenmesinde yolgösterici olarak ve bu tek tek sorunların genelde bağlantısı içerisinde çözümlenmesini kolaylaştıracaktır.

Sorunun karakterinin incelenmesine bağlı olarak, çeşitli sınıfların çıkarları; bu sınıfların siyasi hareketleri; farklı sınıflar arasındaki, onların siyasi harekteleri arasındaki ilişkiler, ittifaklar; bunların somutladığı çepheler (işçi cephesi - halk cephesi - ulusal cephe; direniş cephesi - devrim/iktidar cephesi) üzerine yaklaşımlarda belirli farklı eğilimler saptanabilir. Birinci eğilim, demokratik sorunun çözümünde çıkarı olan farklı sınıf ve kesimlerin kendi aralarındaki çelişkileri, mücadeleleri yok sayıp durdurmaya çalışmaktan, bütün bu sınıfları tek bir halk kitlesi içinde eritmekten yanadır. İkinci eğilim, demokratik sorunun çözümünde burjuvazinin çıkarı olduğunu, çözümünün burjuvazinin görevi olduğunu düşünerek proletaryanın demokratik mücadeleyi burjuvaziye bırakıp kendi özel sorunlarıyla uğraşmasından yana çıkar. Üçüncü eğilim, demokratik mücadelenin proletaryanın da çıkarına olduğu görüşüyle, proletaryanın demokrasiden çıkarı olanı diğer sınıflarla ittifak yaparak bu mücadeleye katılmasından ama sosyalizm mücadelesinin çıkarları açısından da, proletaryanın bağımsızlığını, bağımsız mücadelesini korumaktan, yükseltmekten yanadır. Dördüncü eğilim, demokratik mücadeleyi de yalnızca proletaryanın yürütebileceği düşüncesiyle, proletaryanın kendisinin yönetmediği ittifaka girmemesinden ve demokratik sorunları da sosyalist devrime geçerken çözmesinden yanadır. Mutlaka, sosyalizm adına ileri sürülen ve bu sıralananlara tam olarak tekabül etmeyen çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Ama herhalde bu yaklaşımlar, yukarıda temel olarak ayırdedilmeye çalışan eğilimlerin belirli özelliklerini değişik ölçülerde taşımaktadırlar ve bu özellikleri ayırdedilerek ele alınabilirler.

Bu biçimde kabaca belirtilen eğilimleri, daha somut olarak görebilmek için uluslararası sosyalist hareketin belirli bir deneyimini ele almakta yarar var. 1905 Rus devrimi karşısında sosyalistlerin aldıkları tavırlar, söz konusu temel eğilimleri saptayabilmek için uygun malzeme sunuyor.

I. 1905 DEVRİMİ KARŞISINDA SOSYALİSTLER

Rusya' da 1905 Devrimi sırasında, devrimin karakteri ve bu hareket karşısında proletaryanın konumu üzerine tartışmalar, esas olarak Sosyal-Demokratların kendi aralarında geçti. Ayrı bir parti olarak örgütlenen Sosyalist Devrimcilerin, Sosyal-De-

mokratlardan yolları o tarihte çoktan ayrılmıştı. Sosyalist Devrimciler revizyonist bir sosyalizmle birleştirerek-narodnik görüşleri sürdürüyorlardı. Bu yüzden, demokratik devrimde-yukarıdaki sıralamayla-birinci eğilime değinebilmek açısından, narodnik görüşleri kabaca ele almakta yarar var.

I. 1. NARODNİZM

Narodnikler, halkın (ki, halkın ezici çoğunluğunu köylülük oluşturduğundan, aslında köylülüğün) otokrasiyi devirmesini kendilerine temel alıyorlar; serfliğin kalıntısı olarak mevcut olan köy komünleri üzerinde kurulacak bir sosyalizmi savunuyorlardı. Rusya' ya özgü sosyalizm diye ifade edilen bu anlayışı, Rusya' nın koşullarının farklı olduğu, Rusya' da Batı Avrupa' daki gibi kapitalizmin gelişmeyeceği, sınıfsal parçalanmaların ortaya çıkmayacağı gibi görüşlere dayandırıyorlardı. Rusya' da marksizm bu görüşleri eleştirerek ortuya çıktı. Sosyal-Demokrasi, Rusya' da da kapitalizmin geliştiğini, proletaryayı yarattığını, sosyalizmin ise yalnızca işçi sınıfının eseri olacağını savunarak gelişti.

Narodizmin savunduğu anlayışın işçi sınıfı sosyalizmi olmadığı üzerinde burada çok uzun durmaya gerek yok. Konu açısından, bu anlayışın demokrasi sorunundaki tavırla bağlantısına değinmek lazım. Kapitalizmin ve sınıf mücedelesinin gelişmesinden kaçınmaya çalışmanın sonucu, halkın farklı, çıkarları birbirleriyle çatışan sınıflardan oluştuğunun kabul edilmemesi. Buna bağlı olarak, halkın bir kesimi olan işçilerin, ayrı örgütlenmelerine, bağımsız mücadelelerine, bunun otokrasiye karşı mücadeleyi zayıflatacağı gerekçesiyle, karşı çıkılması.

Nasıl olursa olsun, demokrasi mücadelesinin herşeyin önüne geçtiğini, bu yüzden bütün demokratik güçlerin aralarındaki ayrılıkların üstünü örterek kaynaşmalarını savunmak, proletarya açısından, bağımsız çıkarlarını, sosyalizm mücadelesini tehlikeye atmak demektir. Proletaryanın bağımsızlığından taviz vermesi, onun başka akımların, burjuvazinin kuyruğuna takılmasına, sosyalizm mücadelesinden geri kalmasına neden olacaktır. Bu yüzden, proletarya, demokrasi mücadelesinde de, sosyalizm mücadelesinin çıkarlarını gözeterek sosyalizm mücadelesinde de, sosyalizm mücadelesinin çıkarlarını gözeterek yer almalıdır. Demokrasi mücadelesinin güçlenmesi için, diğer demokratik güçlerle ittifak yapmalı, ama sosyalist çıkarları açısından da, onlarla kaynaşmamalı, bağımsızlığını korumalıdır. Ayrıca, proletarya, sonuna kadar demokrasiden yana tek sınıf olduğu için de, demokrasi mücadelesi, ancak proletaryanın bağımsız mücadelesini yükseltmesi, önderliği kazanması ile başarıya ulaşabilir.

Bu konuda şu sözler oldukça açıklayıcı:

"Sosyal-Demokratlar bir yandan şu ya da bu muhalefet grubunun işçilerle dayanışmasına işaret ederken daima işçileri ötekilerden ayıracaklar, daima bu dayanışmanın geçici ve şarta bağlı olduğuna işaret edecekler, daima, yarın kendilerini bugünkü müttefiklerinin karşısında bulabilecek olan proletaryanın bağımsız sınıf kimliğinin altını çizeceklerdir. Bize denecektir ki, 'böylesine bir davranış, içinde bulunduğumuz zamanda, siyasal özgürlük savaşçılarını **zayıflatacaktır**.' Bizim buna karşılığı-

mız, böyle bir davranışın bütün siyasal örgürlük savaşçılarını **güçlendireceğidir.** Sadece belirli **sınıfların bilinçli** olarak **savunulan** gerçek çıkarlarına dayanan savaşçılar güçlüdürler, zaten çağdaş toplumda etkin bir rol uynamakta bulunan bu sınıf çıkarlarını bulanıklaştırmak için yapılacak her girişim, sadece, savaşçıları güçten düşürecektir. Bu birinci noktadır. İkinci nokta, yalnızca otokrasinin sonuna kadar tutarlı ve kayıtsız şartsız düşmanı olduğundan ötürü, yalnızca işçi sınıfı ile otokrasi arasında hiçbir uzlaşma mümkün olmadığından ötürü, yalnızca işçi sınıfında demokrasinin hiçbir geri adım atmayan, kararsız olmayan ve geriye dönüp bakmayan bir savunucu bulmasından ötürü işçi sınıfının otokrasiye karşı mücadelede kendisini ayrı tutmasının gerekliliğidir.... işçi sınıfının demokratik faaliyetlerinin öteki sınıf ve grupların demokratik özlemleriyle **kaynaşmasının**, demokratik hareketi, siyasi mücadeleyi zayıflatıp onu daha az kararlı, daha az tutarlı ve daha uzlaşmaya hazır duruma getirmesinin nedeni budur." (Lenin, **Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri**, 1897, s.10)

Demokrasi mücadelesinin güçlenmesi adına, halkın birliği uğruna, proletaryanın bağımsızlığından taviz veren anlayış, aslında demokrasi mücadelesini zayıf düşürdüğü gibi, sosyalizm mücadelesinin gelişmesine de engel teşkil eder. Sosyalizm mücadelesini temel almayan, onu demokrasi sorununa tabi kılan bu eğilim, demokratizm sınırlarını aşamadığından, proletaryanın, sosyalizm mücadelesinin çıkarlarına uygun düşmemektedir. 1905 Devrimi karşısındaki tutumları tartışırken yaklaşımlar arasındaki bir eğilim olarak bu ayırdedilebilir. Yine ittifakın bozulmaması uğruna, proletaryanın bağımsızlığından, müttefiklerine karşı mücadelesini sürdürmesinden taviz veren, hatta ittifak yerine proletaryanın diğer demokratik güçlerle **kaynaşmasından**, onların içinde **erimesinden** yana olan çeşitli yaklaşımlar bu eğilimle bağlantılı olarak ele alınabilir.

1905 Devrimindeki yaklaşımlar açısından, Sosyalist Devrimcilerin bütün halk sınıflarına aynı ölçüde dayanan örgütlenme anlayışları nedeniyle, işçi sınıfının bağımsız örgütlenmesinden, mücadelesinden yana olmayan narodnik (halkçı) eğilime değinmek gerekmekle birlikte, tartışmanın asıl ağırlığı, Sosyal-Demokratların Bolşevik ve Menşevik kanatları arasındadır. 1905 yaz aylarında gerçekleşen iki toplantı, Bolşeviklerin örgütlediği **3. Parti Kongresi** ve Menşeviklerin örgütlediği **1. Bütün Rusya Konferansı**, kararlarında iki farklı yaklaşımı yansıttı. Gerek Bolşevikler, gerek Menşevikler (gerek-bu ikisinden de farklı bir yaklaşımı olan-Trotski) devrimin karakterinin burjuva-demokratik olduğunda anlaşıyorlardı. Anlaşmazlık, devrimin hangi sınıfların eylemiyle gerçekleşeceğinde ve oluşacak olan iktidarın niteliğindeydi.

I. 2. MENŞEVİKLER

I. 2-A Devrimin İçeriği - Görevleri

Menşeviklerin 1905 devriminin niteliği üzerine değerlendirmeleri, **1. Bütün Rusya Konferansı** kararlarında yer alıyor:

"Siyasal yönden kurtulmuş burjuva toplumunun unsurlarının kendi toplumsal

çıkarlarını karşılamak ve iktidarı doğrudan ele geçirmek için kendi aralarında yürüttükleri savaşım süreci içinde, monarşi ve toplumsal ayrıcalıklar düzeninin kesin olarak ortadan kaldırılması-toplumsal gelişmenin nesnel koşullarının kendiliğinden ortaya çıkardığı bu yeni evredeki görev işte budur.

Böylece, tarihsel niteliği bakımından burjuva olan bu devrimin görevlerini yerine getirme işini üzerine alacak olan geçici bir hükümet, kurtuluş süreci içindeki bir ulusun uzlaşmaz karşıt sınıfları arasındaki karşılıklı savaşımı düzenlerken, yalnızca devrimci gelişmeyi ilerletmekle kalmamalı, aynı zamanda, bu gelişme içersinde kapitalist sistemin temellerini tehdit eden etmenlere karşı da savaş açmalıdır." (Aktaran Lenin, **İki Taktik**, s.35)

Menşevikler, görevlerini "monarşi ve toplumsal ayrıcalıklar düzeninin" (feodalizmin) ortadan kaldırılması olarak tesbit ettikleri devrimi, "burjuva" olarak nitelendiriyorlar. Burjuva devrimin kapitalizmi geliştireceği görüşünü, geçici hükümetin "kapitalist sistemin temellerini tehdit eden etmenlere" (bu etmenlerin yalnızca gerici olanlarına değil, ayrımsız hepsine, dolayısıyla proletaryaya da) savaş açmasını savunmaya vardırarak, proletaryanın mücadelesinin "kapitalist sistemin temellerini tehdit etmeye" yöneldiği noktada proletaryanın da karşısına geçecek bir konum alıyorlar.

I. 2-B Devrimde Sınıflar

Menşevikler, otokrasiyi yıkacak devrimin burjuvazi tarafından gerçekleştirileceğini, bu nedenlerle işçi sınıfının da bu devrimde burjuvaziyi desteklemesi gerektiğini savunuyorlardı. Menşevik **Iskra** açıkça şöyle diyordu:

> "Rusya' da mücadele arenasına göz attığımızda ne görürüz? Yalnızca iki güç: Çarlık otokrasisi ve şimdi örgütlenmiş olan ve muazzam bir özgül ağırlığı olan liberal burjuvazi. Buna karşın, çalışan kitle, darmadağınıktır ve hiçbir şey yapamaz; bağımsız bir güç olarak biz mevcut değiliz; dolayısıyla görevimiz ikinci gücü, liberal burjuvaziyi desteklemekten, onu cesaretlendirmekten ve hiçbir şekilde kendi bağımsız proleter taleplerimizi ileri sürerek onun gözünü korkutmamaktan ibarettir." (aktaran G. Zinovyev, History of the Bolshevik Party, s.107)

Çarlığın burjuvazi tarafından devrileceğini, işçi sınıfının ise burjuvaziyi desteklemekten ileriye gitmemesi gerektiğini düşünen Menşevikler, devrimde proletaryanın tavrıyla ilgili olarak da bu düşünceyle bağlantılı görüşler ileri sürüyorlardı. Burjuvazinin ürküp devrimden geri çekilmemesi için, proletaryanan fazla ileri atılmamasını, demokratik hareketin önderliğini ele geçirmeye kalkışmayıp kendi özel işiyle -ekonomik mücadeleyle- meşgul olmasını, aşırı muhalefet çizgisinde kalıp yalnızca dışarıdan -alttan- baskıyla yetinmesini savunuyorlardı. Burjuvazi açısından otokrasiyle uzlaşma ve devrimden yüzçevirme eğilimi ağır bastığından, Menşeviklerin tavrı, -proletaryanın bağımsız mücadelesini, sosyalist devrime hazırlanmasını engellemeye tekabül ettiği gibi- gündemdeki devrimin (burjuva-demokratik devrimin) de ileriye çekilmemesine hizmet etmiş oluyordu. Ama Menşevikler, devrimin yenilgisinden sonra da, aynı görüşlerinde bağlı kalarak, yenilginin nedenini "işçi sınıfının aşırı ileri gitmesi" olarak görüyorlardı; Plehanov, yenilen Moskova ayaklanması için "silaha sarılmamalıydılar" diyordu. Ayrıca nüfusun ezici çoğunluğunu köylülüğün oluşturduğu Rusya koşullarında, Menşeviklerin, köylülüğün sözünü etmediklerini, onu burjuvaziden

bağımsız bir güç olarak görmediklerini de eklemek gerekir.

I. 2-C Ayaklanma Sorunu

Devrimi burjuvazinin eseri, proletaryanın görevini de burjuvaziyi desteklemek olarak görmelerine bağlı olarak, Menşevikler, ayaklanma sorununda da, halk ayaklanmasından söz eden, ama ayaklanmayı planlayıp örgütlemeyi önüne görev olarak almayan bir tavır benimsediler. Menşeviklerin ayaklanmayı örgütlemeyi benimsememeleri, proletaryanın ileriye atılmaması, devrime önderlik etmeye çalışmaması görüşlerinin sonucuydu. Devrime önderlik etmek için ileri atılmayan proletarya, ancak kendi dışında başlayan bir ayaklanmaya katılabilir, kendisi ayaklanmayı başlatamaz demektir.

Tiflisli menşeviklerin yayın organı **Sosyal-Demokrat**, konuya çok daha açık sözlü bir biçimde yaklaşıyor ve ayaklanma taktiği yerine, otokrasi tarafından toplanacak bir burjuva meclisini (**Zemski Sobor' u**), otokratik hükümetle anlaşmaması için, baskı altında tutma taktiğinin tercih edilmesi gerektiğini savunuyor:

> "Tutalım ki, Zemski Sobor' a hiç bir önem vermedik ve kendimiz bir ayaklanmaya hazırlamaya başladık ve günün birinde silahlı ve savaşa hazır olarak sokaklara döküldük. Bu durumda bir değil, iki düşmanla karşı karşıya geleceğiz: Hükümet ve Zemski Sobor. Biz hazırlıklarımızı yaparken, bunlar pazarlığa oturacaklar ve birbirleriyle bir anlaşmaya varacaklar, kendileri için elverişli bir anayasa çıkaracaklar ve iktidarı aralarında pay etmiş olacaklardır. Bu taktik, doğrudan doğruya hükümetin yararınadır ve biz olanca gücümüzle buna karşı durmak zorundayız... İkinci taktik, tersine, Zemski Sobor' u kendi gözetimimiz altına almaktan, ona, kendi iradesine göre hareket etme ve hükümetle bir anlaşmaya girme olanağını vermemekten ibarettir. "Aktaran Lenin, **İki Taktik**, s.69)

Ayaklanmayı örgütlemek yerine, burjuvaziye alttan baskı yapmaktan, burjuvaziyi ürkütmemek için proletaryanın fazla ileri gitmemesinden yana olan Menşeviklerin tavrı, burjuvazinin çarlıkla uzlaşarak devrimi en kısa yoldan satmasına hizmet etmekten başka bir anlam taşımaz. Böylece, burjuva devrimini burjuvazinin görevi olarak gören menşevizm, devrim yerine reform savunmaya, ayaklanmanın örgütlenmesi yerine Çarlığın burjuvaziyle uzlaşarak burjuvalaşması yoluyla demokrasinin gerçekleşmesini önermeye kadar varmıştır. Daha önce "ekonomizm" olarak bilinen eğilimin siyasi mücadeleyi ileriki aşamalara erteleyip önüne hedef olarak yalnızca ekonomik mücadeleyi koymasıyla belirli bir benzerlik içerisinde, önlerine Çarın bir temsili meclis toplaması, sonra bu meclisin kurucu meclisin kuruluşuna karar vermesi gibi hedefler koyarak, devrimin görevlerinin gerçekleşmesini bu aşamaların ardına erteleyen menşevik eğilimi, Bolşeviklerin **3. Parti Kongresi** şöyle tanımlıyor:

> "Kongre, partinin ekonomizme karşı verdiği savaşımdan bu yana geçen süre içersinde, RSDİP' in içinde, değişik ölçü ve açıda ekonomizme yakın bazı eğilimlerin varolup gittiklerini ve proleter savaşım içersindeki sınıf bilincine sahip unsurları küçümsemek ve onları kendiliğindenciliğe bağımlı kılmak yolunda ortak bir eğilim gösterdiklerini saptar. Örgütlenme sorununda, bu eğilimlerin

temsilcileri, teoride, düzenli bir biçimde yürütülen parti çalışmalarıyla uyuşmayan süreç-içinde-örgütlenme ilkesini öne sürerlerken, pratikte de, bir çok durumlarda parti disiplininden sistemli olarak sapmakta ve başka durumlarda da, partinin en geri kesimlerine Rus yaşamının nesnel koşullarını hesaba katmadan, seçim ilkesinin yaygın bir biçimde uygulanmasını öğütlüyor ve bugünkü durumda, parti bağları için esas olan tek temel şeyi yıkmaya çalışıyorlar. Taktik sorunlarda, bunlar, liberal burjuva partilere karşı partinin tam bağımsız bir taktik izlemesine karşı çıkarak, çarlığa karşı halk ayaklanmasında partimizin örgütlendirici bir rol oynamasının olanağına ve yararına karşı çıkarak, hangi durumda olursa olsun partinin geçici demokratik devrim hükümetine katılmasına karşı çıkarak, parti çalışmalarını sınırlandırıcı bir çaba göstermektedirler." (Aktaran Lenin, **İki Taktik**, s.29)

3. Kongre' nin kararında, halk ayaklanmasında Sosyal-Demokratların örgütleyiciliğine karşı çıkmalarıyla, düzenli parti çalışması olarak örgütlenmeye karşı çıkmaları ve kendiliğindencilik ve ekonomizme eğilim göstermeleri arasındaki bağlantıya dikkat çekilen Menşevikler, ayaklanmadan söz edip ama ayaklanmayı pratik bir görev olarak saptamamalarına benzer bir şekilde, proletaryanın silahlanmasını görev olarak saptamak yerine, "bilinçle silahlanmak", "devrimci öz-yönetim" gibi gevezeliklerle meşguldüler. Genel olarak her dönem geçerli olan bilinç ve örgütlenme düzeyini yükseltme görevini, içinde bulunulan özel koşulların gerektirdiği silahlanma, ayaklanmanın örgütlenmesi görevlerinin önüne geçiyorlar, günün özel görevlerinden kaçıyorlardı.

I. 2-D Devrimci İktidar - Hükümet Programı

1905 Devriminde önerilen taktikler üzerine tartışmanın belirleyici noktası, oluşacak iktidarın sınıfsal kompozisyonuydu. Devrimde proletaryanın tavrı üzerine görüşler, 'Geçici Devrimci Hükümet' konusundaki değerlendirmelere dayanıyordu. Menşevik taktiğin geliştirilmeye başlandığı Martinov' un **İki Diktatörlük** isimli kitabında, proletaryanın burjuvaziyi ürkütmemesi gerektiği, devrimin mutlaka burjuvaziyi iktidara getireceği düşüncesine dayanılarak ileri sürülmektedir:

"Yaklaşan devrim burjuvazinin devrimi olacak; bunun anlamı... devrimin şu veya bu ölçüde ancak burjuva sınıfların tümünün ya da bir kısmının egemenliğini sağlayacağıdır... Böyle olunca açıktır ki, önümüzdeki devrim hiçbir şekilde burjuvazinin **tümünün iradesine karşı** olan siyasi biçimler almayacaktır, çünkü yarının efendisi burjuvazi olacaktır. Öyleyse, burjuva unsurların çoğunluğunu **ürkütecek** herhangi bir yol tutturmak proletaryanın devrimci mücadelesinin ancak tek bir sonuca varacağı anlamına gelir -mutlakiyetin eski şekline tekrar dönmek." (Aktaran T. Cliff, Lenin-1, s.154)

Burjuva devrimin burjuvazinin siyasi iktidarına, hükümetine yol açacağını savunan Menşevikler, yukarıda aktarıldığı gibi, geçici hükümetin yapması gerekenleri, 1. **Bütün Rusya Konferansı** kararlarında, yukarıda aktarıldığı gibi, "karşıt sınıflar arasındaki karşılıklı savaşımı düzenlerken, yalnızca devrimci gelişmeyi ilerletmekle kalmamalı, aynı zamanda, bu gelişme içersinde kapitalist sistemin temellerini tehdit eden etmenlere karşı da savaş açmalıdır" diye ifade ediyorlardı. Kapitalizmin temel-

lerini tehdit eden **her türlü** etmene karşı savaşacak bu hükümete katılmamayı, dışardan baskı yapmayı savunuyorlardı. Konferans kararı, "sosyal-demokrasi, geçici hükümette iktidarı ele geçirme, ya da ona ortak olma amacını gütmemeli, aşırı devrimci muhalefet partisi olarak kalmalıdır." diye 'Geçici Devrimci Hükümet' karşısındaki tavrı tanımlıyordu. Böylece burjuva hükümetinin kurulacağını ve bu hükümete katılmamak gerektiğini savunarak Menşevikler, proletaryaya, devrimi burjuvaziden beklemeyi, önderliği burjuvaziye bırakmayı ve burjuvaziyi ürkütmemek için fazla ileri atılmamayı öğütlüyorlardı.

Menşeviklerin Kafkasya Konferansı bu anlayışı daha açık olarak ortaya koyuyordu:

"konferans, bir sosyal-demokrat geçici hükümetin kurulmasına ve böyle bir hükümete katılmaya karşı olduğunu bildirir ve devlet sistemini demokratlaştıracak uygun önlemleri sağlamak üzere geçici burjuva hükümeti üzerinde dışarıdan baskı yapmanın en uygun yol olduğunu kabul eder. Konferans, sosyal-demokratlar tarafından geçici bir hükümet oluşturulmasının, ya da böyle bir hükümete katılmalarının, bir yandan Sosyal-Demokrat Partiye karşı proletarya yığınlarında umutsuzluğa ve partiden uzaklaşmalarına yol açacağına, çünkü iktidarı ele geçirmiş olmalarına karşın, sosyal-demokratlar sosyalizmi kurmak da dahil olmak üzere, işçi sınıfının ivedi gereksinmelerini karşılayamayacağından, ve öte yandan da, **burjuva sınıfların devrimden yüz çevireceğine ve böylece de devrimin kapsamının daralacağına neden olacağına inanır.**" (Aktaran Lenin, **İki Taktik**, s.111)

Burjuva devriminin tamamlanmasının en çok proletaryanın çıkarına olduğunu ve bu devrimi burjuvazinin değil, ancak proletaryanın sonuna kadar götürebileceğini kavrayamayan Menşevikler, sosyal-demokratların yalnızca sosyalizmi kuracak bir hükümete katılacaklarını, bu yüzden oluşacak hükümete katılmamalarını ve devrimin kapsamının daralmaması için burjuvaziyi ürkütmemelerini savunuyorlardı. Hükümete katılmak da dahil olmak üzere, proletarya, önderlik için mücadele etmediği, önderliği ve hükümeti burjuvaziye bıraktığı taktirde, asıl o zaman, devrimin kapsamının daralacağını göremiyorlardı. Ancak genel olarak tavırlarını 'Geçici Devrimci Hükümet' e katılmamak olarak saptamalarına karşın, **1. Bütün Rusya Konferansı**' nın geçici devrim hükümetine ilişkin kararında belirli özel koşullar sıralayarak hükümete katılmaktan, iktidara gelmekten söz ettiklerini de eklemek lazım. Bu doğrultuda kararda yer alan ifadelerden biri oldukça muğlaktır:

(Aşırı devrimci muhalefet partisi olarak kalma taktiği) "kuşkusuz hiçbir biçimde yalnız ayaklanmanın yayılmasına yardımcı olmak ve hükümeti parçalamak amacıyla iktidarın kısmen ve arızi olarak ele geçirilmesi ve şu ya da bu kentte, şu ya da bu bölgede devrimci komünlerin kurulması yöntemini dıştalamaz." (Aktaran Lenin, **İki Taktik**, s.89)

Bu sözlerle, genel olarak hükümete katılmaya karşı çıkılmakla birlikte, kısmi ve arızi olarak, iktidara gelinebileceği ileri sürülmektedir. Bunun koşulu olarak ise, "Ayaklanmanın yayılmasına yardımcı olmak" getirilmektedir. "Ayaklanmanın yayılmasına yardımcı olmak", tartışılan sorun, bu ayaklanmanın sonucunda oluşacak iktidarda yer alıp almamak olduğuna göre, bu sorunu açıklığa kavuşturmamaktadır.

Olsa olsa, daha sonra burjuvaziye devretmek üzere, iktidarı geçici olarak ele geçirmenin kabul edildiği söylenebilir. Kararda, iktidara gelmenin daha belirgin olarak kabul edildiği koşul, devrimin ülke dışına yayılmasına ilişkindir.

I. 2-E Devrimin Uluslararası Boyutları

Menşevikler iktidarda yer almanın koşulu olarak devrimin Avrupa' ya yayılmasını ileri sürüyorlardı. Bu tesbit **1. Bütün Rusya Konferansı** kararının sonuç bölümünde yer alıyordu:

"Yalnızca bir durumda sosyal-demokrasi kendi insiyatifine dayanarak, gücünü, iktidarın ele geçirilmesine ve olabildiğince uzun süre elde tutmasına yalnızca bir durumda -yani, devrimin, sosyalizmin gerçekleşmesi için koşulların daha şimdiden belli bir olgunluk düzeyine ulaşmış olduğu Batı Avrupa' nın gelişmiş ülkelerine yayılması durumunda- yöneltmelidir. Bu durumda Rus devriminin sınırlı tarihsel kapsamı önemli ölçüde genişletilebilir ve sosyalist reformlar yoluna girme olasılığı o zaman ortaya çıkar." (**İki Taktik**, s.95)

Bu anlamda, Menşevikler, devrimin Avrupa' ya yayılmasını, iktidara geçmenin koşulu olarak görüyorlardı. 1905 Devrimi üzerine tartışan Rus sosyal-demokratları, devrimin Avrupa' ya yayılması sorununa da farklı farklı yaklaşıyorlardı. Bu sorundaki farklı yaklaşımlar, genel olarak devrime yaklaşımla bütünlük taşıyordu. Menşeviklerin, devrimin Avrupa' ya yayılmasını ön koşul olarak görmeleri, dolayısıyla iktidar aracılığıyla bu doğrultuda çaba göstermek yerine, önce devrimin Avrupa' ya yayılmasını beklemeleri, bu sorundaki kuyrukçulukları, genel olarak devrim sorunu karşısındaki kuyrukçuluklarının, yani, devrimi burjuvaziden beklemeleri, hükümeti burjuvaziyi terketmeleri, ayaklanmayı pratik bir görev olarak görmemeleri ve burjuvazinin Çarlıkla uzlaşmasını, proletarya önderliğindeki ayaklanmaya tercih etmelerinin bir parçasıydı. Devrimde proletaryanın önederliğini savunan Bolşeviklerin bu sorunlara yaklışımı ise temelden farklıydı.

I. 3. LENİN - BOLŞEVİKLER

I. 3-A Devrimin İçeriği - Görevleri

Menşevikler gibi, Bolşevikler de, devrimin niteliğini, **burjuva** olarak tesbit etmişlerdir. 1905 Devriminde Bolşeviklerin tutumunu saptayan **3. Parti Kongresi** kararı,

"Bugünkü toplumsal ve ekonomik düzen koşullarında, Rusya' daki bu demokratik devrimin... burjuvazinin egemenliğini zayıflatmak şöyle dursun, daha da güçlendireceğini" söylemektedir. (Aktaran Lenin, **İki Taktik**, s.15) Lenin bu tesbiti,

"Marksistler, Rus devrimin burjuva niteliğine kesinlikle inanmışlardır. Bu ne demektir? Bu demektir ki, siyasal sistemdeki demokratik reformlar ve Rusya için bir zorunluluk haline gelmiş bulunan toplumsal ve ekonomik reformlar, kendi başlarına, kapitalizmin yokedilmesi, burjuva yönetiminin yokedilmesi anlamı-

na gelmezler. Tersine, bunlar, gerçekten ilk kez olarak, Rusya' da kapitalizmin Asya biçimi ile değil de, Avrupa biçimi ile yaygın ve hızlı bir biçimde gelişmesi için gerekli zemini açacaktır; bunlar ilk kez olarak, sınıf olarak burjuvazinin yönetimini olanaklı kılacaktır." diyerek açıyor. (**İki Taktik**, s.48)

Bu görüşe göre, devrimin gündeminde kapitalizmin, burjuva egemenliğinin yokedilmesi değil, tersine bunların serbestçe gelişebilmesinin koşullarının yaratılması vardır. Burjuva egemenliğinin gelişmesi kavramı, devrimin hangi sınıfın siyasi iktidarına yol açacağı üzerine olan tartışmayla ilişkilendirilebilir.

Ancak devrimin niteliği açısından, burada vurgulanan, burjuva karakterdir. Bu da, devrimin yerine getireceği görevlerin, ekonomik, toplumsal değişikliklerin içeriğinden kaynaklanır:

"Toplumsal ve ekonomik özü bakımından Rusya' daki demokratik devrim bir burjuva devrimdir.... Genel olarak söylemek gerekirse, bugünün temellerine, yani kapitalist temellere, üretim ilişkileri temeline dayanan bütün siyasal özgürlükler, burjuva özgürlükleridir." (**A.g.e.** s.131)

Burjuva-demokratik görevlerin gündemde olduğunda anlaşmakla birlikte, Rus Sosyal-Demokratları, bu devrimde çeşitli sınıfların konumları üzerine farklı görüşlere sahiptiler.

I.3-B Devrimde Sınıflar

Anlaşmazlık, devrimin hangi sınıfa karşı olduğu, hangi sınıfın iktidarını yıkacağı noktasında değildi; otokrasi devrilecekti. Sorun otokrasiyi kimin devireceğindeydi. Menşevikler devrimin burjuva karakterli olmasından, bu devrimi burjuvazinin gerçekleştireceği sonucunu çıkarıyorlardı. Bolşevikler ise, burjuvazinin devrimden yüzçevirdiğini vurguluyorlardı. Lenin, burjuvazinin, burjuva devrimine ihanetini şöyle açıklıyordu:

"Burjuvazinin, proletaryaya karşı, geçmişin bazı kalıntılarına, örneğin monarşiye, sürekli orduya, vb dayanması, onun yararınadır. Burjuva devrimin geçmişin bütün kalıntılarını tam olarak süpürüp atmaması ve bunların bazılarını alıkoyması, yani bu devrimin tam olarak tutarlı olmaması, sonuna dek götürülmemesi ve kararlı ve amansız olmaması burjuvazinin çıkarınadır... burjuva demokrasisi doğrultusunda zorunlu değişmelerin daha yavaşça, daha tedrici, daha dikkatli, daha az kararlı, devrim yoluyla değil de, reformlar yoluyla olması; bu değişmelerin feodal sistemin 'saygıdeğer' kurumlarını (monarşi gibi) olabildiğince kayırması burjuvazinin daha çok işine gelir; burjuvazi, bu değişmelerin, tabandaki halkın, yani köylülerin ve özellikle de işçilerin bağımsız devrimci eylemini, insiyatifini ve enerjisini olabildiğince yavaş geliştirmelerini ister." (**İki Taktik**, s.51)

Devrimi burjuvaziden bekleyip proletaryanın burjuvaziyi desteklemesini öneren ve bu çerçevede köylülüğü de burjuvaziden ayrı olarak ele almayan Menşeviklerin tersine, burjuvazinin devrimden yüzçevirdiğini gözönüne alarak Bolşevikler, devrimden en fazla çıkarı olan proletaryanın devrime önderlik etmesini savunurken köylülüğün bu devrimde burjuvaziden farklılığını da vurguluyorlardı. **3. Kongre**,

"Proletaryanın, durumu gereği, en ileri ve biricik tutarlı devrimci sınıf olduğundan, Rusya' daki genel demokratik devrimci harekette baş rolü oynaması

gerektiğini",

"Bu rolün yerine getirilmesi, proletaryaya burjuva demokratik Rusya' nın mülk sahibi sınıflarına karşı sosyalizm uğruna savaşım için en elverişli koşulları sağlayacağı" tesbitine bağlıyordu. (Aktaran Lenin, **İki Taktik**, s.81)

Lenin, proletaryanın bu devrimdeki yerini, burjuva devriminin proletaryanın çıkarına olmasına bağlı olarak değerlendirmektedir:

"İşçi sınıfı, kapitalizmin en geniş, en özgür ve en hızlı bir biçimde gelişmesiyle **en kesin bir biçimde ilgilidir**. Kapitalizmin geniş, özgür ve hızlı gelişmesini engelleyen eski düzenin bütün kalıntılarının ortadan kaldırılması işçi sınıfının kesin olarak **yararınadır**."

"**Burjuva** devrim, **proletaryaya en büyük ölçüde yarar sağlar**. Burjuva devrim, proletaryanın çıkarları için mutlak bir gerekliliktir. Burjuva devrim, ne kadar tam, kararlı ve tutarlı olursa, proletaryanın sosyalizm uğruna burjuvaziye karşı başarısı o ölçüde güvence altına alınmış olacaktır." (**İki Taktik** s.51)

"İşçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kendi eseri olacaktır; yığınların bilinci ve örgütlenmesi olmadan, yığınları açık sınıf savaşımı yoluyla burjuvazinin tümüne karşı hazırlamadan ve eğitmeden, bir sosyalist devrim söz konusu olamaz... biz sosyalist devrimi geciktirmiyoruz, biz mümkün olan tek yoldan ve tek doğru yoldan yani demokratik bir cumhuriyet yolundan, sosyalist devrime doğru ilk adımı atıyoruz. Kim sosyalizme siyasal demokrasi dışında, başka bir yoldan varmak istiyorsa, kaçınılmaz olarak, hem ekonomik, hem de siyasal anlamda saçma ve gerici sonuçlara varır... Proleterlerin örgütlenmesi... milyonlarca emekçinin programımızı desteklemesi... bu örgütlendirme ve bilinçlendirme işinin, bu sosyalist eğitim işinin başarısı, demokratik dönüşümlerin eksiksiz gerçekleştirilmesine bağlıdır." (**A.g.e.** s.22-23)

Proletarya, sosyalizm mücadelesinin koşullarını yaratacağı, bu mücadeleyi güçlendireceği için burjuva devriminden yanadır. En fazla proletaryanın çıkarı olduğu için de, proletarya, bu devrimde en önde savaşmalıdır:

"Proletaryanın zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi yoktur, ama demokrasinin yardımıyla kazanacağı tüm bir dünya vardır. İşte bundan ötürüdür ki, demokratik dönüşümleri gerçekleştirmede burjuva devrim ne denli tutarlı olursa, kendisini, yalnızca burjuvazinin yararına olan şeylerle o denli az sınırlandıracaktır. Burjuva devrim ne denli tutarlı olursa, proletarya ve köylülüğün demokratik devrimden sağladığı yararlar da o denli güvence altına alınmış olur.

Marksizm, proletaryaya, burjuva devrimden uzak kalmamayı, ona karşı kayıtsız olmamayı, devrimin önderliğinin burjuvazinin eline geçmesine izin vermemeyi, tam tersine, devrimde en etkin rolü oynamayı, tutarlı proletarya demokratçılığı uğruna, en kararlı biçimde savaşmayı öğretir." (**A.g.e** s.53)

Burjuvazi, genel olarak halkın ve özel olarak proletaryanın devrimci enerjisini harekete geçireceği için devrimden korkmakta ve ondan yüzçevirmekte, otokrasiyle uzlaşmayı devrime tercih etmektedir. Buna karşılık, proletarya, bu devrim, kapitalizmi ve sınıf mücadelesini geliştireceği, bu da sosyalizm mücadelesini güçlendireceği için, burjuva devriminin sonuna kadar götürülmesinden yanadır. Ağırlıklı olarak

küçük-burjuva karakterli olan köylülüğün konumu, proletaryadan olduğu gibi, burjuvaziden de ayrı olarak değerlendirilmek durumundadır. Köylülük, proletarya gibi sosyalizm mücadelesi yürütme yeteneğinde olmamakla birlikte, burjuvazinin devrimden yüçeviren tavrından da farklı olarak demokratik devrimden yanadır. Lenin, köylülüğün, proletaryadan ve burjuvaziden farklı konumu üzerine şunları söylüyor:

"Devrimi sonuna kadar götürmede ancak proletaryaya güvenilebilir, çünkü proletarya demokratik devrimin çok ötesine geçer.... köylülüğün kararsızlığı, burjuvazinin kararsızlığından temelden ayrıdır, çünkü bugün köylülük, özel mülkiyetin başlıca biçimlerindenbiri olan malikane topraklarına elkonması durumunda olduğu gibi özel mülkiyetin mutlak korunumuna pek ilgi duymaz. Böylece sosyalist olmayan, ya da küçük-burjuva olmaktan çıkmayan köylülük, demokratik devrimin yürekten ve en radikal yanlısı olabilme yetisine sahiptir. Köylülük, ancak ona aydınlık getiren devrimci olayların akışı, burjuvazinin ihaneti ve proletaryanın yenilgisiyle daha olgunlaşmadan kesintiye uğramayacak olursa, bu duruma gelebilir." (**A.g.e.** s.117)

Burjuvazinin etkinliği köylülüğü geri çekecek, buna karşılık proletaryanın etkinliği onu ileriye, devrimi sonunu kadar götürmeye itecek olduğundan, proletaryanın bağımsız mücadelesini yükseltmesi önem taşır. Mücadelesi, demokrasiyi aşmaya, sosyalizme yönelik olduğundan ancak proletarya, demokratik devrimi sonuna kadar götürebilir. Demokratik devrimin kararlı ve tutarlı olabilmesi, köylülüğün burjuvazinin değil, proletaryanın peşinden gitmesine, proletaryanın burjuvaziyi tecrit ederek önderliği ele geçirmesine bağlıdır. Silahı kendisine karşı çevirecekleri için işçilerin, köylülerin ayaklanmasından korkan burjuvaziden farklı olarak, halkın çoğunluğunu oluşturan köylülük, nüfusun bütününün siyasi haklarını tanıyacak, toprak sorununu çözecek demokratik devrimden yanadır. Ancak örgütlenmesinin, bağımsızlığının zorluğu, köylülüğe başka bir sınıfın önderlik etmesini getirir. Bu yüzden, demokratik devrimin sonuna kadar gidebilmesi, proletaryanın, bağımsız mücadelesini yükseltmesini, burjuvaziyi tecrit etmesini, bu devrimde önderliği ele geçirerek köylülüğü en fazla ileri çekebilmesini gerektirir.

Proletarya açısından bağımsızlığını korumasının, bağımsız mücadelesini yükseltmesinin gerekliliğinin daha da temel bir nedeni, sosyalizm mücadelesini yalnızca kendisinin gerçekleştirebilecek olmasıdır. Proletarya açısından demokratik devrim de, sosyalizm mücadelesini yakınlaştıracağı için önem taşır. Demokratik devrim ne kadar ileri giderse ve proletarya bu mücadele içerisinde ne kadar öne geçerse, sosyalizm mücadelesi de o kadar yakınlaşacak ve güçlenecektir. O nedenle, proletarya ileri atılmalı ve sosyalizm mücadelesi için bağımsızlığını geliştirmelidir. Bolşeviklerin demokratik devrim karşısındaki tutumlarını saptadıkları **3. Parti Kongresi** kararları, devrimci hükümete katılmanın koşulunu ifade ederken, proletaryanın bağımsızlığının korunmasını şöyle gözönüne alıyor:

"Bu katılmanın kaçınılmaz koşulu, temsilcilerinin parti tarafından sıkı bir biçimde denetlenmesi ve tam bir sosyalist devrim uğrunda çaba gösteren sosyal-demokrasinin bağımsızlığının sürekli bir biçimde korunması ve, bunun sonucu olarak, bütün burjuva partilerine uzlaşmaz bir biçimde karşı durmasıdır." (Ak-

taran Lenin, **İki Taktik**, s.16)

Lenin de sosyalizm mücadelesinin proletaryanın bağımsızlığını gerektirdiğini vurguluyor:

"Bir sosyal-demokrat, proletaryanın, kaçınılmaz olarak, sosyalizm uğruna, en demokratik ve cumhuriyetçi burjuvaziye ve küçük-burjuvaziye karşı sınıf savaşımı açmak zorunda olduğunu bir an için bile olsun unutmamalıdır. Bu, her türlü kuşkunun ötesindedir. Öyleyse, sosyal-demokrasinin ayrı, bağımsız ve tamamen bir sınıf partisinin mutlak zorunluluğu da, her türlü kuşkunun ötesindedir. Öyleyse, burjuvaziyle birlikte 'ortak bir darbe vurma' taktiklerimizin geçici niteliği ve 'bir düşmanı' kollar gibi 'müttefiklerimizi de' sıkı bir biçimde kollama görevi de her türlü kuşkunun ötesindedir" (**İki Taktik**, s.99)

Bolşevikler, Menşeviklerin tersine, burjuvazinin devrimden yüz çevirmesinden, proletaryanın burjuvaziyi ürkütmemek için fazla ileri gitmemesi değil, tersine, önderliği ele geçirmek için bağımsız mücadelesini yükseltmesi sonucunu çıkarıyorlardı. Bu farklı yaklaşım, ayaklanma sorununu ele alışlarında da somutlanıyordu.

I.3-C Ayaklanma Sorunu

Devrimde burjuvazinin rolünü önderlik, proletaryanınkini de destek olarak gören Menşevikler, 'bilinçle silahlanmak' türünden gevezelikler edip ayaklanmanın örgütlenmesini pratik bir görev olarak önlerine koymuyorlardı. Bolşevikler ise, devrimde proletaryanın önderliğini savunmalarına bağlı olarak, silahlı ayaklanmayı genel grevle birleştiriyorlar, bu amaçla proletaryanın silahlandırılması görevini tesbit ediyorlardı. **3. Parti Kongresi**' nin, "Proletaryanın... genel demokratik devrimci harekette başrolü oynaması gerektiği" ni tesbit eden kararı, proletaryanın bu önderliğini ayaklanmada gerçekleştireceğini söylüyor:

"2. Bu hareket şu anda, daha şimdiden bir silahlı ayaklanmayı zorunlu hale getirmiş olduğuna göre;

3. Proletarya, bu ayaklanmada, kaçınılmaz olarak en enerjik rolü oynayacağına ve proletaryanın katılması Rusya' da devrimin yazgısını belirleyeceğine göre;

4. Proletarya, ancak onun savaşımını hem ideolojik, hem pratik bakımından yönceten Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin bayrağı altında tek ve bağımsız bir siyasal güç olarak birleşirse bu devrime önderlik edeceğine göre;"

(**İki Taktik**, s.81)

Karar, proletaryanın önderlik edebilmesi için, silahlı ayaklanmanın planlanıp örgütlendirilmesini partinin görevi olarak saptıyor:

"RSDİP Üçüncü Kongresi, proletaryayı silahlı ayaklanma yoluyla otokrasiye karşı doğrudan doğruya savaşım için örgütlendirme görevinin, içinde bulunduğumuz devrimci anda partinin başlıca ve en ivedi görevlerinden biri olduğu görüşündedir. Buna göre, Kongre, bütün parti örgütlerine şu yönergeyi verir:

a) Proletaryaya propaganda ve ajitasyon yoluyla önümüzdeki silahlı ayaklanmanın sadece siyasal anlamının değil, aynı zamanda bu ayaklanmanın pratik örgütsel yönlerinin de anlatılması,

b) Ayaklanmanın başlangıcında ve seyri sırasında büyük önem kazanması

mümkün olan yığınsal siyasal grevlerin bu propaganda ve ajitasyon içersindeki rolünün açıklanması, ve

c) Proletaryayı silahlandırmak için ve aynı zamanda silahlı ayaklanmanın ve bu ayaklanmanın doğrudan önderliğinin planlanması için en enerjik adımların atılması ve bu amaçla gerektiği anda parti işçilerinden özel gruplar kurulması." (**A.g.e.** s.82)

Menşeviklerin ayaklanmanın kendiliğinden patlamasını beklemeleri, proletaryayı burjuvazinin kuyruğuna takmaya tekabül ederken, Bolşeviklerin işçilerin silahlandırılmasını, silahlı ayaklanmanın planlanıp örgütlendirilmesini proletarya partisinin görevi olarak saptamaları, proletaryanın önderliğini savunmaları anlamına gelir. Devrimci hükümet tartışmasında söz konusu olan da yine aynı çelişki, kuyrukçu politika ile proletaryanın önderliğini savunan politika arasındaki çatışmadır.

I. 3-D Devrimci İktidar - Hükümet Programı

Menşevikler burjuva devrimin, siyasi iktidarı burjuvaziye vereceğine mutlak gözüyle bakıyorlardı. Bu yüzden, bu devrimde proletaryanın rolünü daha çok kendi özel (ağırlıklı olarak ekonomik) sorunlarıyla uğraşıp burjuvaziyi desteklemek, bu arada da en sol muhalefet olarak oluşacak burjuva hüküme, alttan baskı yapmakla sınırlıyorlardı. Geçici devrimci hükümeti herhangi bir burjuva hükümet gibi nitelendirerek, "reformizme düşmemek", "burjuva hükümete esir olacak sosyalist bakan vermemek", "proletaryayı burjuva hükümetin kuyruğuna takmamak" gibi gerekçelerle devrimci hükümete katılmamayı savunuyorlardı. Buna karşılık, proletarya geri durursa değil ileri atılırsa burjuva demokratik devrimin geliştirilebileceğini, tamamlanabileceğin söyleyen Bolşevikler, proletaryanın yalnızca aşağıdan baskı yapmakla kalmayıp aynı zamanda yukarıdan da baskı yapması gerektiğini, bunun için geçici devrimci hükümete katılmak gerektiğini belirtiyorlardı. Bu yüzden, Menşeviklerin, geçici devrimci hükümete katılmaya karşı çıkan tavırlarının tersine, **RSDİP 3. Kongresi, 'Geçici Bir Devrim Hükümeti Konusunda Karar'** ında bu hükümete katılmanın mümkün olduğunu saptıyor:

"Kesenkes önceden kestirilemeyen güçler mevzilenmesi ve öteki etkenler yüzünden, partimizin temsilcileri, bütün karşı-devrimci girişimlere karşı amansız bir savaşım vermek ve işçi sınıfının bağımsız çıkarlarını korumak için, devrimci hükümete katılabilirler." (**İki Taktik**, s.16)

Karar, hükümete katılmak için, yukarıda aktarılan bağımsızlığı koruma koşulunu ileri sürdükten sonra, katılınsa da, katılınmasa da, hükümete baskı yapılması gerektiğini ekliyor:

"Sosyal-demokrasinin geçici devrim hükümetine katılmasının olanaklı olup olmadığına bakmaksızın, sosyal-demokrat parti tarafından yönetilen silahlanmış bir proletarya düşüncesini proletaryanın en geniş kesimleri arasında yaymalı, ve devrimin kazanımlarının savunulması, pekiştirilmesi ve genişletilmesi yolunda geçici hükümete sürekli baskı yapmalıyız." (A.g.e)

Burjuvazinin devrimden yüzçevirmesinden, Bolşevikler, yukarıda özetlendiği gibi, devrimde çeşitli sınıfların yerleri üzerine, Menşeviklerden tamamen farklı sonuçlar çıkarıyorlardı. Burjuvazi, devrimi yapacak değil, otokrasiyle uzlaşıp devri-

min karşısına geçecek olan bir sınıftır. Proletarya, mücadelesi demokrasiyi aşmaya, sosyalizme yönelik olduğu için, demokratik devrimi sonuna kadar götürebilecek olan tek sınıftır. Ağırlıklı olarak küçük-burjuva karakterdeki köylülüğün çıkarları, başta toprak talebi, cumhuriyet olmak üzere demokrasinin gerçekleşmesinden, demokratik devrimden yanadır. Dolayısıyla, demokratik devrimi, burjuvazi değil, proletarya ve köylülük gerçekleştirmeli, 'Geçici Devrimci Hükümet', proletarya ve köylülüğün iktidarı olmalıdır. Lenin bu iktidarı, 'proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü' olarak ifade etmiştir. Bu ifadenin sayısız kullanımlarında biri şöyle:

"Büyük burjuvazi, toprak beyleri, fabrikatörler... kesin bir zaferi bile istemiyorlar. Biliyoruz ki, sınıfsal konumları gereği, çarlığa karşı kesin bir savaşım verme yetenekleri yoktur; kesin bir savaşıma girmekte, özel mülkiyet, sermaye ve toprak, bunların ayaklarına ağır bir köstek olmaktadır. Bunların, proletaryaya ve köylülüğe karşı kullanmak için, çarlığın, bürokratik, askeri ve polis güçlerine öylesine büyük gereksinmeleri vardır ki, çarlığın yıkılmasını isteyemezler. Hayır, 'çarlık üzerinde kesin bir zafer' kazanabilecek tek güç **halktır**, yani eğer esas ve büyük güçleri alır ve kır ve kent küçük-burjuvazisini (bunlar da 'halk' ın bir parçasıdır) ikisi arasında paylaştıracak olursak, proletarya ve köylülüktür. 'Devrimin çarlık üzerindeki kesin zaferi', **proletaryanın ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğünün** kurulması demektir." "Ve böyle bir zafer, diktatörlüğün ta kendisi olacaktır, yani kaçınılmaz olarak, ve 'yasal' ya da 'barışçıl' bir yolla kurulan şu ya da bu tür kurumlara değil, askeri güce, yığınların silahlandırılmasına, bir ayaklanmaya dayanmak zorundadır. Proletarya ve köylülük için acil ve mutlak olarak gerekli olan değişikliklerin gerçekleştirilmesi , toprak beylerinde, büyük burjuvazide ve çarlıkta amansız bir direnişe yol açacağından, bu, ancak bir diktatörlük olabilir. Bir diktatörlük olmaksızın direnmeyi kırmak, karşı-devrimci girişimleri püskürtmek olanaksızdır." (**İki Taktik**, s.58-59)

Bolşevikler, devrimin siyasi iktidara burjuvaziyi değil, proletarya ve köylülüğü getirmesini savunmaktadırlar. Bu anlamda, katılınacak hükümet de, burjuva hükümeti değil, proletarya ve köylülüğün hükümeti olmak durumundadır.

Burada, yukarıda aktarılan, Bolşeviklerin, devrimin burjuva karakterine ilişkin olarak kullandıkları "devrimin" "burjuvazinin yönetimini olanaklı kılacağı", "burjuvazinin egemenliğini güçlendireceği" kavramına dönülebilir. Bolşeviklerin devlet iktidarını proletarya ve köylülüğün almasını, proletarya ve köylülüğün diktatörlüğünün kurulmasını savundukları açık olduğuna göre, söz konusu kavram, devrimin görevlerinin nesnel anlamının belirtilmesi açısından yorumlanabilir. Demokratik devrim kapitalizmi geliştirecektir. Kapitalizm de burjuvazinin egemenliği demektir. Ancak, demokratik devrimin proletarya ve köylülük tarafından gerçekleştirilmesi çelişik bir duruma yol açar. Bu durumda burjuvazinin siyasi egemenliğinden doğrudan doğruya bahsedilemez. Ama birkaç biçimde yine de burjuvazinin egemenliğinden söz edilebilir. Bunlardan biri, burjuvazinin siyasi olarak iktidarda olamamasına rağmen ekonomik egemenliğidir. Diğeri, köylülüğün esas olarak küçük-burjuva karakterde olması ve iktidarda hakim olması (diğer bir ifadeyle proletaryanın önderliği ele geçi-

rememesi ya da kaybetmesi) durumunda, küçük üretimin kapitalizmi ürettiği gibi, küçük-burjuvazinin burjuva egemenliğine yol açamasıdır. Hatta, devrime katılımın önerilen gelişme yoluyla sınırlanmayıp her türlü gelişme olasılığının göz önüne alınarak en genel özelliklere dikkat çekilmesinden de söz edilebilir. Çünkü demokratik devrim, burjuvazinin siyasi iktidarıyla sonuçlansa dahi, yine de, açık sınıf mücadelesinin ve böylece sosyalizm mücadelesinin gelişmesini sağlayacağı için, proletaryanın çıkarınadır; proletarya en aktif bir biçimde bu devrimde, mümkünse devrimci hükümette yer almalıdır.

Bu tartışmaya bağlantılı olarak Lenin'in "proleter-köylü cumhuriyetini burjuva demokrasisi" olarak niteleyen sözlerine de burada yer vermek gerekiyor:

"'Burjuva devlet'inden kurtulamayız... Devrimimiz bir burjuva devrimidir; çünkü özellikle sürmekte olan mücadele sosyalizm ile kapitalizm arasında değil fakat, **kapitalizmin iki biçimi** arasında, burjuva demokratik kurumların iki biçimi arasındadır. Menşevik Novosedski açısından oktobristlerin ya da Kadet' lerin monarşisi 'nisbi' burjuva 'demokrasisi'dir. Proleter-köylü cumhuriyeti de bir burjuva demokrasisidir." (**Rus Devriminde Sosyal-Demokrasinin Tarım Programı**, 1908, Aktaran M. Salah)

Şu sözleri de aynı açıdan göz önüne almak lazım:

"Bizim ülkemizde şu aşamada devrimci yığın mücadelesinin tüm içeriği Rusya' da bir Junker-burjuva devleti mi (Stolipin ve Kadet' lerin istediği gibi) yoksa bir köylü burjuva devleti mi (işçi ve köylülerin istediği gibi) olacağı (üzerinedir)." (**Toplu Eserler**, c.13, s.343, aktaran M. Salah)

Bu sözlerde, devrimin sonucunda oluşacak devlet burjuva olarak nitelendirilmektedir. Ancak bunun nedeni, burjuvazinin iktidara gelecek olması değildir, çünkü proletaryanın ve köylülüğün iktidarı savunulmaktadır. Bu anlamda, işçi-köylü devletinin burjuva olarak nitelenmesinin nedeni, öncelikle, burjuva demokratik özgürlüklerin, genel oyun, demokratik cumhuriyetin bu iktidarla gerçekleşmesi olarak yorumlanmalıdır. Yine köylülüğün, bu açıdan, genel olarak burjuvazinin içinde ele alınması ve köylülüğün iktidarı belirlemesi ihtimalinin gözönünde tutulması sözkonusudur. İttifakın hala burjuva demokratik muhtevalı kaldığını eklemek lazım.

Bu kadarıyla, nitelendirme, devrimin görevleri, demokratik haklar, devletin biçime ilişkin özellikleriyle sınırlı gözüküyor. Fakat proletarya ve köylülüğün devletinin niteliği, sosyalist devrime geçişin incelenmesinde, yeni sorunları gündeme getirir. Bu noktada, bu geçişin kesintisizliğinin, devletin tipinin proleter olmasını gerektirdiğini, bunun da, mutlak olarak, ittifak içerisinde proletaryanın önderliğine bağlı olduğunu belirtmek yeterli.

İktidarı hangi sınıfın elinde tuttuğundan önce, nesnel olarak devrimin görevlerinin ele alınması, devrimci hükümetin programının tanımlanmasını getirir. Bu programı uygulayabilecek sınıfların çözümlenmesi, yine iktidarın mümkün sınıfsal niteliğini gösterecektir. **RSDİP 3. Kongresi'** nin yukarıda çeşitli bölümleri aktarılan **'Geçici Bir Devrim Hükümeti Konusunda Karar'** ı, devrimci hükümetin, partinin asgari programını gerçekleştirmesi gerektiğini savunuyor:

"Devrimin izleyebileceği en olası yol konusunda işçi sınıfının somut bir fikir

edinmesinin sağlanması, ve devrimin belli bir anında, programımızın bütün ivedi siyasal ve ekonomik istemlerinin (asgari programın) gerçekleşmesini proletaryanın ondan isteyebileceği geçici bir devrim hükümeti kurulması zorunludur." (**İki Taktik**, s.16)

Lenin de geçici devrim hükümetinin programının, partinin asgari programı olaması gerektiğini belirtiyor:

"Geçici bir devrim hükümeti... için, içinde bulunduğumuz dönemi nesnel koşullarıyla ve proleter demokrasisinin amaçlarıyla uyum içerisinde olacak bir eylem programının ana çizgilerini belirlemeliyiz. Bu program, partimizin asgari programının **tümüdür**, bir yandan mevcut toplumsal ve ekonomik ilişkiler temeli üzerinde tümüyle gerçekleştirilebilecek olan, ve öte yandan da, sosyalizmin gerçekleştirilmesi için ileri doğru atılacak ikinci adımın önkoşulları olan ivedi siyasal ve ekonomik reformlar programıdır." (**İki Taktik**, s.21)

Bu saptama koşulların nesnel ve öznel açıdan değerlendirilmesine dayanmaktadır. Azami programı ancak sosyalist devrim gerçekleştirebilecektir. Bunun için sosyalist devrimin öznel koşullarının (ve öznel koşulların dayandığı nesnel koşulların) geliştirilmesi gerekir ki, bunu da demokratik devrim sağlayacaktır. Demokratik devrimin kapitalizmin ve açık sınıf mücadelesinin gelişmesinin önündeki engelleri kaldırmasına bağlı olarak, proletarya demokratik eğitimi tamamlayacak, sosyalist devrime hazırlanacaktır. İşte demokratik devrim koşullarında proletaryanın taleplerinin de demokratik taleplerle sınırlılığı, bunun bir göstergesidir:

"Günün acil ve dolaysız talepleri, işçilerin politikalarındaki demokratik talepleri ve ekonomik alanda kapitalizmin çerçevesi içindeki ekonomik talepleridir. Denebilirse, proletarya bile devrimi azami programın değil, asgari programın sınırları içinde yapmaktadır." (Lenin, **Toplu Eserler**, c.10, s.77, aktaran M. Yenice)

Partinin asgari programında ifadesini bulan dönüşümleri bütünüyle, tutarlı ve sonuna kadar gerçekleştirmek, proletarya önderliğinde proletarya ve köylülüğün ittifakının devrimi gerçekleştirmesini ve devrimci demokratik diktatörlüğü oluşturmasını gerektirir. Devrimin sonuna kadar götürülebilmesi için proletarya önderliğinde proletarya ve köylülüğün ittifakının savunulmasına, ittifak içerisinde proletaryanın önderliği için mücadele edilmesine rağmen, önderlik, ittifaka girmek için önkoşul olarak ileri sürülmemelidir. Proletarya devrimdeki yeri ölçüsünde bu devrimi ileri çekecek, o ölçüde sosyalist devrime hazırlanacaktır.

Lenin' in şu sözlerinde demokratik ittifakta proletaryanın önderliğini koşul olarak dayatmayan bir yaklaşım gözlemlenebilir:

"Ancak halkın geniş bir çoğunluğu tarafından desteklenen bir devrimci diktatörlük kalıcı olabilir (şüphesiz mutlak değil izafi anlamda). Rus proletaryası ise şu anda Rusya' da nüfusun azınlığıdır. Proletarya büyük, ezici bir çoğunluk haline sadece yarı-proleter, küçük mülklüler vb kitleleri ile, yani küçük-burjuva şehir ve kır yoksulları kitleleriyle birleşirse gelebilir. Mümkün ve istenen bir devrimci demokratik diktatörlüğün sosyal temelinin böyle bir kompozisyonu, kuşkusuz devrimci demokrasinin en hetorojen temsilcilerinin ona katılımına hatta hakimi-

yetine kaçınılmazca yol açacaktır." ("Sosyal Demokrasi Geçici Devrimci Hükümet", 1905 **Toplu Eserler**, c.8, s.291, aktaran M. Salah)

Lenin, burada, "devrimci demokrasinin en hetorojen temsilcilerinin" demokratik ittifak içerisinde hakim olabilmelerini mümkün görmektedir.

Aynı yaklaşım, proletarya partisinin diğer partiler karşısındaki tutumu konusundaki tartışmada da yakalanabilir. Lenin, Menşeviklerin, burjuva partilerine dayatmak için "öngütlenmiş proletaryanın kararlı her hareketini etkin ve açık bir biçimde desteklemek" vb koşullar saptamaya çalışmalarını eleştirmekte ve gerekli olanın bir yandan burjuva demokrasisinin kararsızlıklarına karşı mücadele etmek, diğer taraftan da mücadele içerisinde birliği sağlamak olduğunu söylemektedir:

"Öne sürdükleri koşullar ve istemler, yaşayan gerçeklerle değerlendirildiklerinde, hemen yetersizliklerini ortaya koymaktadırlar. Formüller peşinde koşmaları boşunadır, çünkü hiçbir formül, burjuva demokratların ikiyüzlüklerinin, tutarsızlıklarının ve dar görüşlülüklerinin bütün çeşitli görünümlerin kucaklayamaz... bu, burjuva demokrasisi tarafından atılmış olan her 'kararsız' adımın sosyal-demokratlar tarafından ardı gelmez eleştirileri, savaşım içinde gerçek birlik sorunudur. (**İki Taktik**, s.108-109)

Bu yaklaşımın temelleri, ortak düşmana karşı eylemleri birleştirip kendisi için birşey istememe anlayışında bulunabilir:

"Bu destek sosyal-demokratik program ve ilkeler ile herhangi bir uzlaşmayı şart koşmadığı gibi bunun istemez de, bu **özgül** bir düşmana karşı bir müttefike verilen destektir, bunun da ötesinde Sosyal-Demokratlar bu desteği ortak düşmanın düşüşünü kolaylaştırmak için verirler, fakat bu geçici müttefiklerden **kendileri** için hiçbir şey beklemezler ve onlara hiçbir şey bağışlamazlar." (Lenin, **Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri**, 1897, s.9)

İttifakın içinde bulunulan mücadele koşullarına göre ortaya çıkabileceğini, bu mücadeleyi ileri çekecek bir özellikte olması gerektiğini, ama daima gözetilmesi gereken koşulun da bağımsızlıktan taviz verilmemesi olduğunu eklemek lazım.

Bolşevikler, demokratik devrimde kurulacak ittifakın, proletarya ve köylülük ittifakı biçiminde olması gerektiğini savunuyorlardı. Bunun devlet iktidarı düzeyindeki ifadesi de, işçi-köylü devleti, yani proletaryanın ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğüydü. Buna bağlı olarak, iktidar organları olarak Sovyetler belirmeye başlayınca, Bolşevikler, yalnızca işçi sovyetlerinin değil, köylü ve asker ("üniforma giymiş köylü") sovyetlerinin de oluşmasından yana oldular:

"İlk St. Petersburg İşçi Vekilleri Meclisi ('Sovyet') doğdu. Vurgulayayım: **İşçi ve Asker** Vekilleri Meclisi değil, **İşçi** Vekilleri Meclisi. Bu çok önemli, çünkü asıl zayıflığı burada yatıyordu. Bolşevikler, bir güç olmaları için, yalnızca işçilerin değil, aynı zamanda asker ve köylülerin delegelerinin Sovyetleri de olmalı, dediler." (G. Zinovye, **History of the Bolshevik Party**, s.126)

Lenin bunu şöyle ifade ediyor:

"Sovyet kendisini geçici devrim hükümeti olarak ilan etmeli ya da böyle bir hükümeti kurmalıdır; ve sadece işçilerden değil, fakat ilk önce heryerde hürriyet arayan denizcilerden, askerlerden, ikinci olarak devrimci köylülükten ve üçüncü

olarak da devrimci burjuva aydınlardan yeni delegelerin bu amaca katılımını sağlamalıdır. Sovyet geçici derimci hükümet için güçlü bir çekirdek seçmeli ve onu bütün devrimci partilerin ve bütün devrimci (fakat kuşkusuz sadece devrimci, liberal değil) demokratların temsilcileri ile takviye etmelidir. Bu kadar geniş ve karışık bir kompozisyon bizi korkutmamalıdır; gerçekte bizim istediğimiz budur; çünkü proletarya ve köylülük birleşmedikçe ve Sosyal Demokratlar ve devrimci demokratlar bir döğüş ittifakı kurmadıkça, yüce Rus devrimi tam olarak başarılamayacaktır. Bu bir geçici ittifak olacaktır; yani sosyalist proletaryanın daha önemli çıkarları, temel çıkarları ve nihai hedefleri, bağımsız, tutarlı ve prensipli RSDİP tarafından sebatla korunurken, açıkça belirlenmiş acil pratik görevleri yerine getirecek bir ittifak." ("Görevlerimiz ve İşçi Temsilcileri Sovyeti", 1905, Aktaran M. Salah)

Lenin, devrimi başarıya ulaştırabilmek için proletarya ve köylülüğün, Sosyal Demokratlar ve devrimci demokratların ittifakının gerekliliğini ve bunun iktidar düzeyinde Sovyetlerde somutlanmasını belirtirken bu ittifak içerisinde Sosyal-Demokrat partisi tarafından proletaryanın bağımsız sosyalist çıkarlarının savunulmasını da vurguluyor.

'Geçici devrim hükümeti' karşısında alınacak tavır konusu, devrimin hangi sınıflar tarafından gerçekleştirileceği sorunuyla bağlantılıydı. Burjuva devriminin burjuvazi tarafından değil, proletarya ve köylülük tarafından yapılacağının savunulması, proletaryanın partisinin devrimci hükümete katılması tavrını getiriyordu. Devrimin ve devrimci iktidarın değerlendirilmesindeki farklılıklar, devrimin Avrupa' ya yayılması konusuna yaklaşımlara da yansıyordu.

I.3-E Devrimin Uluslararası Boyutları

Menşevikler, istisnai olarak mümkün gördükleri hükümete katılmanın önkoşulu olarak devrimin Avrupa'ya yayılmasını ileri sürüyorlardı. Buna karşılık Bolşevikler, diğer görevlerinin sonuna kadar yerine getirilmesi gibi, devrimin Avrupa' ya yayılmasının sağlanması için de, devrimde en aktif olarak yer almayı savunuyorlardı.

Lenin, Menşeviklere karşı Bolşeviklerin görüşlerini şöyle ifade ediyor:

"Sosyal-demokrasinin demokratik bir devrimdeki kesin zaferi, yani proletaryanın ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü... Avrupa' yı harekete geçirmemizi sağlayabilecektir; burjuva boyunduruğunu attıktan sonra Avrupa' nın sosyalist proletaryası da, buna karşılık, sosyalist devrimi başarıya ulaştırmamıza yardımcı olacaktır... Rus devrimci proletaryasının önüne aktif bir görev...: demokrasi savaşını kazanmak ve bu zaferden, devrimi Avrupa' ya taşımak için yararlanmak."

"Eğer bu cumhuriyet ve demokrasi uğruna savaşımımızda proletaryaya olduğu kadar, köylülüğe de dayanamamış olsaydık, 'iktidarı elde tutma' umudumuz olmazdı. Ama bu umudu taşıyorsak, devrimin çarlık üzerindeki kesin zaferi bize böyle bir olasılığı sağlıyorsa, o zaman bunu belirtmeli, bunun gerçeğe dönüşmesi için çağrıda bulunmalı ve yalnızca devrimin Avrupa' ya taşınması **olasılığı için** değil, aynı zamanda devrimin orada olması **amacıyla** pratik sloganlar atmalıyız."

(**İki Taktik**, s.95-97)

Bolşeviklerin, devrimin Avrupa' ya yayılmasını, hükümete katılmak için önkoşul değil, amaç olarak görmeleri, devrim karşısında takındıkları genel tavrın bir yansımasıydı. Bolşeviklerin savundukları tavır, kendi dışlarında devrimin gelişmesini beklemek değil, doğrudan doğruya 'olasılıklar' ın 'gerçek'olması için devrime en aktif bir şekilde katılmaktı; dolayısıyla Menşeviklerin tavrından tamamiyle ayrılıyordu.

Rus Sosyal-demokratlarının 1905 devrimi karşısındaki tavırları, Menşevikler ve Bolşevikler arasındaki farklılıkların buraya kadarki sıralanmasıyla tamamlanmış sayılmaz.

Devrim sırasında Bolşeviklerin Novaya Jizn, Menşeviklerin de Naçalo isimli gündelik gazeteleri çıkmaktaydı. Naçalo, Trotski ve Parvüs'ün yönetimindeydi ve Menşeviklerin daha önceki yaklaşımlarından farklılaşan bir hat izlemekteydi. Daha sonra 1906' da "Sonuçlar ve Olasılıklar" isimli makalesinde daha da somutlanan Trotski' nin tavrını, Rus Sosyal-Demokratları arasındaki diğer bir eğilim olarak ele almak gerekir.

I.4. TROTSKİ

I.4-A Devrimin İçeriği - Görevleri

Trotski' nin 1905 devriminin karakterini değerlendirmesi diğer sosyal-demokratlarınkinden farklı değildi; o da devrimi burjuva olarak nitelendiriyordu. Trotsk, bunu daha sonra 1929' da "Sürekli Devrim" in Girişinde şöyle anlatıyor:

"Rusya burjuva devrime ilerliyordu. Rus Sosyal Demokratlarının saflarında kimsenin bir **burjuva** devrime, yani kapitalist toplumun üretici güçlerinin gelişmesiyle, serflik ve Ortaçağ döneminin ömrü tükenmiş kast ve devlet ilişkileri arasındaki çelişkiler tarafından üretilen bir devrime ilerlediğimizden şüphesi yoktu." (Sürekli Devrim, s.2)

Bu tesbit "Sonuçlar ve Olasılıklar" da şöyle yer alıyordu:

"Marksizm, kapitalist gelişmeyle kemikleşmiş mutlakiyet güçleri arasındaki çelişkinin sonucunda patlamak durumunda olan Rus Devriminin kaçınılmazlığını çok önceden görmüştü. Marksizm, gelen devrimin doplumsal karakterini önceden tahmin etmişti. Onu burjuva devrimi olarak isimlendirerek, Marksizm, devrimin **yakın nesnel** görevlerinin 'bir bütün olarak burjuva toplumunun gelişmesi için normal koşullar' ın yaratılmasından oluştuğuna işaret etti." (**Permanent Revolution**, s.168)

Devrimin yerine getireceği görevlerin burjuva karakterde olduğunu genel olarak kabul eden Trotski' nin farklılığı da, devrimde yer olacak sınıflar, oluşacak devrimci iktidar, bunun sınıfsal karakteri üzerineydi. Devrimin gelişmesi, sosyalizme geçiş, sürekli devrim üzerine olan görüşleri de bu farklı değerlendirmelere dayanıyordu.

I. 4-B Devrimde Sınıflar

Trotski, kapitalizmin Rusya' da büyük ölçekli fabrikalar biçiminde gelişmesine, yoğun ve etkin bir proletaryanın doğmasına işaret ederek devrimde 'proletaryanın siyasi egemenliğini' ileri sürüyordu. Trotski, bu doğrultudu, Kautsky' nin Amerika' yla Rusya' yı karşılaştırıp, Rusya' da proletaryanın önemini belirttiği sözlerini aktarmaktadır:

"**Tüm** Rusya' nın çıkarları için mücadelede **şu anda ülkede varolan tek güçlü sınıfın**, sanayi proletaryasının politik önemi çok büyüktür ve yine bu yüzden Rusya' nın kendisini boğan mutlakiyetin karabasanından kurtarılması için mücadele, **mutlakiyetle sanayi proletaryası arasındaki tek** bir mücadeleye, köylülerin hatırı sayılır bir destek sağlayabilecekleri ama önderlik yapamayacakları tek bir mücadeleye dönüşmüştür." ("Sonuçlar ve Olasılıklar", **Permanent Revolution**, s.198)

Kautsky' nin sözlerinin yorumunda, Trotski' nin ileri sürdüğü yaklaşımın devrimde sınıfların yerlerini değerlendirmesi özetlenmektedir. Devrim mutlakiyeti yıkacaktır. Bu devrimde kırlar değil, şehir belirleyici rolü oynayacaktır; köylülük desteklemekten ileriye gidemez. Şehirli sınıflardan ise burjuvazi değil, proletarya güçlüdür ve dolayısıyla devrimi gerçekleştirebilir. Buna bağlı olarak, burjuva devriminde proletaryanın siyasi egemenliği, proletarya diktatörlüğü önerilmektedir:

"Yirminci yüzyılın başında, doğrudan nesnel görevleri burjuva olan devrimde, proletaryanın kaçınılmaz, ya da en azından muhtemel siyasi egemenliği yakın olasılık olarak ortaya çıkar" (**Permanent Revolution**, a.g.e. s.199)

Trotski' nin yaklaşımı, burjuva devrimini burjuvazi tarafından değil, proletarya tarafından gerçekleştirilecek olarak gördüğü için Menşeviklerinkinden ayrılmaktadır. Buna karşılık, köylülüğün bu devrime, başını çekebilecek düzeyde katılması gibi bir ihtimali kabul etmediği için de Bolşeviklerin yaklaşımından farklıdır.

Köylülüğün bağımsız siyasi rol oynama yeteneğinden yoksun olduğunu ileri sürmesi Trotski' nin, Lenin ve Bolşeviklerinkinden farklı olan yaklaşımının temelinde yatar. Trotski, bu değerlendirmesine bağlı olarak, Bolşeviklerin proletarya ve köylülüğün ittifakı önerisine karşı proletaryanın köylülük tarafından desteklenmesini savunmuştur. Trotski' nin köylülük üzerine sözleri şöyle:

"Köylülüğün proletaryayı kenara itip onun yerini alması... imkansızdır... Tarihsel deneyim köylülüğün **bağımsız** siyasi rol üstlenmeğe mutlak olarak yeteneksiz olduğunu göstermektedir." (**A.g.e.** s.204)

Ancak, Trudovikler, köylülüğün partileri, köylülüğün siyasi temsilcilerinin ortaya çıkması, bu tezi çürütmektedir. Trotski buna karşı, toprak sorununun çözümlenmesine paralel olarak köylü partilerinin de ayrışıp dağılacağını, bunların yalpaladıklarını söyleyerek cevap vermektedir. Fakat, bu, özünde, köylülüğün bir ara sınıf olduğunu ve ayrışmak zorunda olduğun söylemekten başka bir şey değildir. Köylülüğün ayrışacak olması, andaki birleşik varlığını ortadan kaldırmadığı gibi, siyasi temsilcilerin, sınıfın çelişkili özelliklerine uygun çelişkileri taşıması, bu partilerinin yalpalamaları, köylülüğün burjuvaziyle proletarya arasında yalpalamasının bir yansımadır.

Trotski şöyle devam ediyor:

"Kapitalizmin tarihi, kırın şehre tabi kılınması tarihidir... Tarımı sermayeye tabi kılan şehir, kırda siyasi hegemonyayı ellerine alan ve devlet ve mülkiyet ilişkilerinde devrimi kıra yayan bir devrimci güç üretti. Gelişme daha da ilerledikçe, sonunda kır sermayeye ekonomik köleliğe, köylülük de kapitalist partilere siyasi köleliğe düştü."

"Rus burjuvazisi bütün devrimci konumunu proletaryaya teslim edecektir. Köylüler üzerinde devrimci hegemonyayı da teslim etmek zorunda kalacaktır. İktidarın proletaryaya devriyle yaratılan böyle bir durumda, köylülüğe işçi demokrasisi rejimi için toparlanmaktan başka yapacak birşey kalmaz."

"Böyle bir koalisyon" ("'proleter ve köylü diktatörlüğü'") "ya mevcut burjuva partilerinden birinin köylülük üzerinde etkinlik kurduğunu veya köylülüğün kendi güçlü bağımsız partisini yaratmasını varsayar, ancak ne birinin, ne diğerinin mümkün olmadığını göstermeye çalıştık." (**A.g.e.** s. 204-206)

Bolşevikler, köylülüğün sınıfsal çıkarları gereği demokratik devrimde yer alacağını ve bu devrimi proletarya ve köylülüğün ittifakının gerçekleştirmesini; ittifak içerisinde de proletaryanın önderlik için mücadele etmesini savunuyorlardı. Trotski ise bu devrimin köylülük tarafından desteklenen proletarya tarafından gerçekleştirilmesini ileri sürüyordu. Trotski' nin proletarya ve köylülük ittifakına karşı çıkmasının nedeni, köylülüğün bağımsız siyasi temsilinin mümkün olmadığını düşünmesi. Demokratik devrim karşısındaki farklı tavrı, bu değerlendirmeye dayanıyor.

I. 4-C Devrimci İktidar - Hükümet Programı

Devrimi burjuvazinin yapacağını düşünen Menşeviklerin iktidara da burjuvazinin geçeceğini varsaydığı ve devrimi proletarya ve köylülüğün yapacağını düşünen Bolşeviklerin iktidarı proletarya ve köylülüğün alacağını ileri sürdüğü gibi, devrimin asıl olarak proletaryanın ürünü olacağını düşünen Trotski de, proletaryanın iktidara gelmesini savunuyordu. Menşevikler, hükümet karşısında aşırı muhalefet partisi olmayı, Bolşevikler geçici bir devrim hükümetine katılmayı önerirlerken Trotski ise, 'geçici devrimci hükümet' değil, 'devrimci işçi hükümeti' sloganını ileri sürüyordu:

"Proletaryanın temsilcilerinin olmadığı bir devrimci demokratik hükümeti hayal etmeğe çalışmak, derhal böyle bir kavramın anlamsızlığını görmek için yeterlidir. Sosyal-demokratların devrimci hükümete katılmayı reddetmeleri, böyle bir hükümeti tamamen imkansızlaştıracaktır ve dolayısıyla devrime ihanete eşdeğer olacaktır. Ama proletaryanın hükümete katılması, yalnızca **hakim ve önder bir katılım** olarak, nesnel olarak en muhtemel ve ilke açısından izin verilebilirdir." (**A.g.e.** s.202)

Trotski, 1915' te "İktidar Mücadelesi" isimli makalesinde bunu şöyle ifade ediyordu:

"Sorun, basitçe 'geçici devrimci hükümet' -tarihsel sürecin bir çeşit içerik kazandırmak zorunda olduğu boş bir ifade- sorunu değil, fakat **devrimci işçi hükümeti**, Rus proletaryası tarafından iktidarın fethi sorunudur." (**Permanent Revolution,** s.253-254)

Trotski' nin 'geçici devrim hükümeti' değil, 'devrimci işçi hükümeti' ifadesini

ileri sürmesi, 'proletarya ve köylülüğün diktatörlüğünü' değil, 'köylülüğün desteklediği proletarya diktatörlüğü' nü savunmasıyla bağlantılıydı. Trotski, "1905 Yılı" nda yazdığı şu sözleri aktarıyor:

> "Proletaryanın, zamanında burjuvazinin yaptığı gibi, görevini köylülük ve şehir küçük burjuvazisi tarafından desteklenerek yerine getirdiği kendiliğinden açıktır. Proletarya kıra önderlik eder, onu hareketin içine çeker, planlarının başarısından ona çıkar sağlar. Ancak, proletarya, kaçınılmaz olarak önder olarak kalır. Bu, 'köylülük ve proletaryanın diktatörlüğü' değil, **köylülük tarafından desteklenen proletarya diktatörlüğüdür.**" (**Permanent Revolution**, s.73)

Trotski, bu anlamda proletarya ve köylülüğün diktatörlüğü önerisine karşı çıkıyordu:

> "Gerçekte, sorun" ("'proleter ve köylü diktatörlüğü'" nü) "ilke olarak kabul edilebilir görüp görmeme, siyasi işbirliğinin böyle bir biçimini 'isteyip istememiz' değildir. Sadece onun gerçekleştirilemez -en azından doğrudan anlamında- olduğunu düşünüyoruz." ("**Sonuçlar ve Olasılıklar**", **Permanent Revolution**, s.205)

Bunun nedeni olarak ise, yukarıda aktarıldığı gibi, köylülüğün bağımsız siyasi temsilinin mümkün olamayacağını ileri sürüyordu. Köylülük, kendisi siyasi temsil yeteneğinde, siyasi partisini oluşturma, siyasi iktidara gelme, iktidarda yer alma yeteneğinde görülmediği için, geriye iki alternatif, ya burjuvazinin, ya proletaryanın iktidarı, kalmaktadır:

> "'Burjuva' devrimin zaferinin yalnızca devrimci iktidarın proletarya tarafından fethiyle mümkün olabildiği tarihsel durum... Eğer proletarya, aralarında özgürlüğe kavuşturduğu köylülük de olmak üzere, bir burjuva sınıflar koalisyonu tarafından devrilirse, o zaman devrim sınırlı burjuva karakterini korur. Ancak, proletarya, Rus devriminin ulusal yapısını parçalamak için siyasi egemenliğinin bütün araçlarını harekete geçirme yeteneğini gösterir ve imkanını bulursa, o zaman da bu, dünya sosyalist tufanının önsözüne dönüşebilir." ("1905 Yılı", **Permanent Revolution**, s.59)

Trotski burada, burjuva devriminin proletaryanın iktidara gelmesiyle zafere ulaşabileceğini, bu durumda ya burjuvazinin proletaryayı devireceğini, ya da proletaryanın dünya sosyalist devrimini başlatacağını söylüyor. Devrimin proletarya ve köylülük tarafından değil, yalnızca proletarya tarafından başarılabileceğinin ileri sürülmesinin nedeni, köylülüğün bağımsız siyasi örgütlenme ve dolayısıyla proletarya ile koalisyon yapma yeteneğinde görülmemesidir. Ancak, dikkat edilirse, Trotski' nin, köylülüğün (proletarya ile koalisyon söz konusu olduğunda böyle bir yeteneğe sahip olmadığını ileri sürmesine karşılık) burjuva sınıflar koalisyonunda yer alabileceğini kabul ettiği görülebilir. Bu tesbit ise, köylülüğün bağımsız siyasi hareketinin imkansızlığı iddiası ile çelişmektedir.

Devrimci iktidarın uygulayacağı programının değerlendirilmesi, devrimi gerçekleştirecek, devrimci hükümeti kuracak sınıfın çözümlenmesine bağlıdır. Menşevikler, demokratik devrimi burjuvazinin gerçekleştirip iktidara geleceğini, burjuva hükümetin de kapitalizmin temellerini koruyacağını düşünüyorlardı. Bolşevikler, demok-

ratik devrimi proletarya ve köylülüğün gerçekleştirmesini, proletarya ve köylülüğün diktatörlüğününün kurulmasını, geçici devrimci hükümetin de RSDİP'nin asgari programını uygulamasını savunuyorlardı. Trotski ise, bu devrimi köylülüğün desteğinde proletaryanın başaracağı, proletarya diktatörlüğünün kurulacağı görüşlerine bağlı olarak devrimci işçi hükümetinin asgari ve azami program ayrımının kalkacağını, proletaryanın sosyalist tedbirler uygulamak zorunda olacağını söylüyor:

"Proletaryanın siyasi egemenliği, ekonomik köleliği ile bağdaşmaz. Proletarya hangi siyasi bayrak altında iktidara gelmiş olursa olsun, sosyalist politika yolunu tutmak zorundadır. Proletaryanın, burjuva devriminin iç mekanizmasıyla siyasi egemenliğe yükselmiş olarak, istese bile, görevini burjuvazinin toplumsal egemenliğinin cumhuriyetçi-demokratik koşullarını yaratmakla sınırlayabileceğini düşünmek, en büyük ütopyacılık olur. Proletaryanın siyasi egemenliği, geçici bile olsa, devletin desteğine daima ihtiyacı olan sermayenin direnişini aşırı derecede zayıflatacak ve proletaryanın ekonomik mücadelesine müthiş bir alan açacaktır. İşçiler, devrimci hükümetten grevcilerin idamesini talep etmekten başka birşey yapamaz ve işçilere dayanan bir hükümet de bu talebi reddedemez. Ama bu, yedek işçi ordusunun etkisini felç etmek, işçileri yalnızca siyasi değil, ekonomik alanda da egemen hale getirmek ve üretim araçlarında özel mülkiyeti hayale çevirmek anlamına gelir. Proletarya diktatörlüğünün bu kaçınılmaz toplumsal-ekonomik ürünleri çok çabuk, siyasi sistemin demokratikleştirilmesi tamamlanmadan çok önce kendilerini açığa vuracaklardır. Proletarya iktidara gelince, 'asga-'ve 'azami' program arasındaki engel derhal kaybolur." ("Sonuçlar ve Olasılıklar", **Permanent Revolution**, s.233-234)

Burada, Trotski, yaklaşımını en özlü bir şekilde ifade etmektedir. Burjuva devrimi, proletaryayı iktidara getirir; iktidara geçen proletarya da sosyalist tedbirler almak, sosyalist devrimi başlatmak zorundadır. Ancak burada hesaba katılmayan, proletaryanın -nesnel ve öznel koşullarının yetersizliği yüzünden- tek başına iktidarı alamaması, sosyalist devrimi gerçekleştirememesi durumudur. Lenin ve Bolşevikler, böyle bir durumu da gözönüne almışlar, proletaryanın sosyalist devrime en kısa yoldan ilerleyebilmesi için, proletarya ve köylülüğün demokratik devrimini, demokratik diktatörlüğünü savunmuşlardır. Buna karşılık Trotski, köylülüğün bağımsız siyasi örgütlenmesinin, siyasi iktidarda yer alabilmesinin olanaklılığını kabul etmemektedir. Buna bağlı olarak da, Menşeviklerin yukarıda aktarılan, yalnızca "sosyalizmi kurmak da dahil olmak üzere işçi sınıfının ivedi gereksinmelerini" karşılayacak bir hükümete katılınabileceği biçimindeki görüşlerini paylaşmaktadır. Trotski, iktidardaki proletaryanın hemen sosyalizm yolunu tutacağı iddiasını, demokratik diktatörlüğün proletaryanın tek başına değil, köylülükle koalisyon halinde iktidarı olduğu tesbitine karşı da sürdürüyor:

"Biraz önce proletaryanın, pratikte, teorisyenlerinin tüm iyi niyetlerine karşın, onu demokratik diktatörlükle sınırlayacak mantıki sınır çizgilerini nasıl görmezden geleceğini gördük. Lenin şimdi, proletaryanın kendisini sınırlamasının, bir işbirlikçi ve diktatörlüğe ortak mujik formunda objektif olarak anti-sosyalist bir 'muhafız' ile tamamlanmasını öneriyor. Eğer bu, iktidarı sosyal-demokratlar-

la paylaşan köylü partisinin, işsizlerin ve grevcilerin geçimlerinin devlet hesabına sağlanmasına izin vermemesi ve devletin kapitalistler tarafından kapatılmış fabrika ve atölyeleri açmasına karşı çıkması demek olacaksa, yine bu, o zaman koalisyonun birinci gününde yani görevlerini yerine getirmeden çok çok önce, proletaryanın devrimci hükümetle ihtilafa düşmesi anlamına da gelecektir. Bu çelişki ya işçilerin köylü partisi tarafından ezilmesi ile ya da bu partinin iktidardan uzaklaştırılması ile sonuçlanır. Her iki çözümün de bir koalisyonlu 'demokratik' diktatörlük ile fazla bir ilgisi yoktur." (**Ayrılıklarımız**, 1905, Aktaran M. Salah)

Trotski, burada, proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü bile kurulsa, bu iktidarın derhal grevcilerin bakımını sağlaması, bunun üzerine kapitalistlerin lokavt uygulaması, bunun üzerine devletin bu fabrikalara el koyması, bunun üzerine sosyalist devrime girişmesi durumunda kalacağını, bu durumun da koalisyonun bozulup taraflardan birinin diğerini yenmesiyle sonuçlanacağını ileri sürüyor. Çizilen bu senaryo bir olasılık, devrimin gelişebileceği doğrultulardan biri olabilir. Ama olasılık olması demek, kaçınılmaz olması, hatta güçlü bir olasılık olması anlamına dahi gelmez. Bu senaryoda arka arkaya dizilmiş, birkaç düzeyde neden -sonuç ilişkileri bulunmaktadır. Bunların herbirinin senaryoda ileri sürülen hızda ve doğrultuda sonuçlanmaları, koşullara, sınıflararası çıkar ilişkilerine ve en önemlisi sınıflar mücadelesine bağlıdır. Herşeyden önce, Bolşeviklerin proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü önerisi, proletaryanın sosyalist devrimi başarmasının koşullarının olmamasına ve aynı zamanda da demokratik devrimin proletaryanın çıkarına olduğu değerlendirmesine dayanır. Koalisyon bozulup, üstelik proletarya yenilse bile, yine de demokratik devrimin gerçekleşmesi, açık sınıf mücadelesini geliştirmesi, proletaryanın çıkrarınadır, sosyalist devrim mücadelesini yakınlaştırır. Dolayısıyla, proletarya gelecekte koalisyon ortağı tarafından yenilgiye uğratılmayacağının garantisini istemeden, çıkarları gereği, demokratik devrimi sonuna kadar götürebilmek için, köylülükle koalisyona girmelidir. Bu anlamda, önceden belli olmayan bir anda bu koalisyonun dağılması olasılığı, sözkonusu koalisyonun imkansızlığının kanıtı olarak ileri sürülmemelidir. Bunun yarınki dağılabilirliği ile bugünkü imkansızlığı birbirlerinden farklıdır, birbirlerine özdeş değildir, dolayısıyla birbirlerine indirgenmemelidir de.

Sorunun gelip dayandığı nokta, proletaryanın sosyalizmi kurmaya başlamak önkoşuluyla iktidarda yeralmasıdır. Bu yüzden proletarya partisinin hükümete katılır katılmaz sosyalist devrimi başlatmakla yüzüyüze geleceği ileri sürülmektedir. Oysa sorun, sosyalist devrimin nesnel-öznel koşullarının yeterince olgunlaşmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu koşullarda, sınıf mücadelesini en fazla ileri çekecek, öneriler, ittifaklar tesbit edilmelidir. Proletarya ve köylülüğün demokratik devrimi, bu anlamda, prolateryanını mücadelesinin en fazla gelişmesine hizmet edecek öneridir. Ama prolataryanın mücadelesinin ne kadar gelişeceği, çıkarlarının hangi ölçüde gerçekleşeceği, bundan sonra, doğrudan sınıf mücadelesine, bu arada koalisyon ortağına karşı mücadeleye bağlıdır. Proletarya,mücadelesinin gelişmişliği, iktidardaki yeri, öncülüğü ölçüsünde, çıkarlarını, kendisi için iyileştirmeleri gerçekleştirecektir; bu mücadele içerisinde gücü yeterli olduğu ölçüde de, kapitalizmi tasfiye-

ye, sosyalizmi kurmaya girişecektir. Burada önemli olan, sosyalizmi kurmayı önkoşul olarak dayatmadan, asgari programdaki demokratik dönüşümleri gerçekleştirmek, kapitalizmin serbestçe gelişmesinin önündeki engelleri temizlemek için diğer demokratik güçlerle ittifaka girmektir. Çünkü, demokratik dönüşümlerin gerçekleşmesi de -sosyalist devrime ilerleyebilmek için- proletaryanın çıkarlarınadır; proletaryanın çıkarları, demokratik görevleri dıştalayacak şekilde sosyalist görevlerden oluşmaz. Yine, bu anlamda, proletaryanın çıkarları, kaba bir biçimde, -sosyalist devrime hazırlığı dıştalayacak şekilde- sosyalist devrime indirgenmemelidir.

Demokratik devrimin proletarya yararına gerçekleştireceği çeşitli iyileştirmeler, kapitalizmin temellerini ortadan kaldırmamakla birlikte, kapitalistlerin çıkarlarının aleyhine olacaktır. Bunların hangi ölçülerde gerçekleşeceği, sınıf mücadelesine bağlıdır. Ama bu sınıf mücadelesi, ya hiç bir iyileşmenin gerçekleşmemesi, ya da kapitalistlerin tasfiyesiyle sonuçlanmak zorunda değildir. Kapitalizm koşulları altında, sekiz saatlik işgünü veya işsizlik sigortası elde edilmesi imkansız değildirler ve elde edilmişlerdir de. Bu anlamda, bu iyileştirmeler için mücadelenin, mutlaka, kaçınılmaz olarak sosyalist devrimle sonuçlanacağını ileri sürmek, sınıf mücadelesinin çeşitli gelişme olasılıklarını tek bir yöne indirgemek olacaktır. Trotski' nin demokratik devrim karşısındaki yaklaşımının dayandığı varsayımları da böyle bir özellik taşımaktadır:

"Sekiz-saatlik işgünü sorununu alalım. Bilindiği gibi, bu hiç bir şekilde kapitalist ilişkilerle çelişmez ve bu yüzden Sosyal Demokrasinin asgari programının bir maddesini oluşturur. Ama bu tedbirin bir devrim dönemi sırasında, sınıf hırslarının güçlendiği bir dönemde gerçekten yürürlüğe konulduğunu hayal edelim; o zaman bu tedbirin kapitalistlerin, diyelim lokavtlar ve fabrikaların kapatılması biçiminde örgütlü ve kararlı direnişiyle karşılaşacağına kuşku yok."

"Liberalizm gibi sermayeye değil de, proletaryaya dayanmak isteyen ve burjuva demokrasisinin 'tarafsız' aracısı rolünü oynamak istemeyen bir hükümet için, fabrikaların kapatılması, elbette, işgününün uzatılması için bir özür olmayacaktır. Bir işçi hükümeti için yalnız bir çıkış yolu olacaktır: kapatılan fabrikalara elkonulması ve onlarda üretimin toplumsallaştırılmış bir temelde örgütlenmesi." ("Sonuçlar ve Olasılıklar", **Permanent Revolution**, s.210)

Bu varsayımda, kapitalistlerin mülksüzleştirilmektense işgününün kısaltılmasına razı olması, ya da proletaryanın gücünün yettiği ölçüde işgününün kısaltılması olasılıkları gözönüne alınmaktadır. Oysa sınıf mücadelesinin böyle dolambaçlı yollar izlemesi, en az düz yoldan sosyalist devrimle sonuçlanması kadar muhtemeldir.

Trotski, işsizlik sorunu üzerine de benzer biçimde akıl yürütüyor:

"İktidardaki proletarya, işsizlik sorununu çözmek için en enerjik tedbirleri benimsemeden edemez, çünkü işçilerin hükümetteki temsilcilerinin, işsiz işçilerin taleplerine, devrimin burjuva karakterine ilişkin muhakemelerle cevap veremeyeceği tamamen açıktır.

Ama hükümet işsizlerin bakımını üstlenirse -şu an bizim için hangi biçimde olduğu önemli değil- bu, ekonomik iktidarın proletarya tarafına anında ve tamamen muazzam bir kayışı anlamına gelecektir. İşçileri ezmelerinde daima yedek

işçi ordusunun varlığına dayanmış olan kapitalistler, devrimci hükümet, aynı zamanda, onları **siyasi** iktidarsızlığa mahkum etmişken, **ekonomik olarak** da kendilerini güçsüz hissedeceklerdir.

İşsizlerin geçimini üstlenirken, hükümet, bununla birlikte grevcilerin geçimini de üstlenir. **Bunu** yapmazsa, derhal ve düzeltilemez bir biçimde kendi varlık temelinin altını oyar.

Kapitalistlere, o zaman, lokavta, yani fabrikaları kapatmaya başvurmaktan başka şey kalmaz. İşverenlerin üretimin durdurulmasına işçilerden çok daha uzun dayanabilecekleri tamamen açıktır, sonuç olarak, işçi hükümetinin genel lokavta verebileceği tek cevap vardı; fabrikalara el konulması ve en azından en büyüklerinde Devlet veya komünal üretimin başlatılması." (**A.g.e.**, s.211)

Fakat, ne işsizlerin geçiminin devlet tarafından sağlanması karşısında kapitalistlerin lokavta başvurması, ne lokavt yapan fabrikaların toplumsallaştırılmaları, kaçınılmaz, gelişmelerin mutlaka izlemek zorunda olduğu tek yol değildir. Nasıl ücret zammı mücadelesinin, kapitalistlerin karlarını azaltması nedeniyle, başarıya ulaşması için fabrikaların toplamsallaştırılması, sosyalist devrim, zorunlu koşul olarak ileri sürülemezse, işsizlik sigortasının kapitalizm koşullarında elde edilmesi, mutlak olarak imkansız görülemez.

Trotski aynı doğrultuda diğer bir örnek olarak da tarım sorununa değiniyor:

"Yalnızca toprağa el konulmasıyla bile, tarımda benzer sorunlar doğar. Proleter hükümetin, büyük ölçekte üretim yapan özel malikanelere el koyduğunda, bunları parçalayıp, kullanım için küçük üreticilere satacağı, hiçbir şekilde varsayılmamalıdır. Bu alanda ona açık tek yol, komünal denetim altında veya doğrudan Devlet tarafından örgütlenen kooperatif üretimin örgütlenmesidir. Ama bu Sosyalizm yoludur." (**A.g.e.**, s.212)

Burada da tek boyutlu bir gelişme süreci öngörülmektedir. Örneğin, el konulan büyük ölçekli tarım işletmelerindeki üretimin karakterinin feodal mi, yoksa kapitalist mi olduğu gözönüne alınmamaktadır. Buna bağlı olarak küçük üretimin doğup doğmayacağı tartışılmamaktadır. Söylenen kooperatif üretimin örgütlenmesidir. Ama tam da sorun burada yatmaktadır. Küçük üreticilerin kooperatiflerde birleştirilmesi sürecinde ilerlendiği ölçüde, sosyalizme geçilmesi mümkün olacaktır. Fakat Trotski, bu süreci, bunun gelişme ölçüsünün sınıf mücadelesine bağlı olduğunu hesaba katmamaktadır.

Trotski, bu muhakemelere dayanarak, proletarya iktidarda yer alınca asgari ve azami program ayrımının ortadan kalktığını, sosyalist devrimin başlatılması gerektiğini ileri sürerek, proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğünün imkansızlığını savunuyor:

"Bütün bunlar, Sosyal Demokratların, önceden işçilere asgari programdan **taviz vermemeyi** taahhüt ederek ve aynı zamanda burjuvaziye onun **ötesine gitmemeye** söz vererek devrimci hükümete giremeyeceklerini tamamen açıkca gösterir. Böyle bir ikiyanlı taahhütün gerçekleştirilmesi mutlak olarak imkansızdır. Proletaryanın temsilcilerinin güçsüz rehineler değil de önder güç olarak hükümete girmeleri olgusu, azami ve asgari program arasındaki sınır çizgisini imha eder;

yani, **kollektivizmi günün görevi haline getirir**. Proletaryanın bu doğrultuda ilerlemesinin hangi noktada durdurulacağı, hiçbir şekilde proletarya partisinin başlangıçtaki niyetlerine değil, güçler ilişkisine bağlıdır.

Bu nedenle, burjuva devriminde proletarya diktatörlüğünün hiçbir **özel** biçiminden, **demokratik** proletarya diktatörlüğünden (veya proletarya ve köylülüğün diktatörlüğünden) söz edilemez." (**A.g.e.**, s.212)

Sonuçta Trotski' nin, burjuva devrimi karşısında aldığı tavır, köylülüğün desteklediği proletarya diktatörlüğünü, programı sosyalizm olan işçi hükümetini önermek olmaktadır. Buna bağlı olarak, "proletaryanın temsilcilerinin güçsüz rehineler değil de önder güç olarak hükümete girmelerinden" söz etmektedir. Trotski' nin, hükümete katılmanın koşulu olarak proletaryanın temsilcilerinin hükümette çoğunluk olmalarını ileri sürmesi, Lenin' in, ittifaka girmek için proletaryanın önderliğini önkoşul olarak ileri sürmemesinin tamamen karşıtıdır.

Trotski şöyle diyor:

"Halkın demokratik tabakalarının temsilcilerinin işçi çoğunluklu bir hükümete girmeleri bir şeydir, proletaryanın temsilcilerinin kesinlikle burjuva demokratik olan bir hükümette az ya da çok şerefli rehineler yeteneğinde yer almaları tamamiyle başka birşeydir." (**A.g.e.**, s.201)

Trotski' nin buna bağlı olarak söylediği "proletaryanın hükümete katılması, yalnızca **hakim ve önder bir katılım** olarak, nesnel olarak en muhtemel ve ilke açısından izin verilebilirdir" şeklindeki sözleri, yukarıda daha önceden aktarılmıştı. Bu sözlerle proletaryanın temsilcilerinin azınlıkta oldukları bir hükümete katılmalarına karşı çıkılmakta, devrim hükümetine katılmak için, proletaryanın hakimiyeti ve önderliği, önkoşul olarak ileri sürülmektedir. Menşevikler burjuva devriminde devrim hükümetine katılmayı reddederek, devrimi, iktidarı burajuvaziye terketmeyi savunmuş olurlarken, Trotski de, hükümete katılmak için proletaryanın temsilcilerinin çoğunlukta olmasını önkoşul olarak dayatarak bu dönemde tek alternatif olarak sosyalist devrimi ileri sürmektedir. Trotski' nin devrimin diğer gelişme ihtimallerini, demokratik devrimi yadsıyan bu yaklaşımı, proletaryanın, henüz sosyalist devrimi başaracak güce, örgütlenmeye ulaşamadığı koşullarda, diğer demokratik güçlerle ittifak kurarak sınıf mücadelesini ileri çekmesine, en kısa yoldan, en hızlı biçimde sosyalist devrime ilerlemesine karşı çıkmak anlamına gelmektedir. Trotski'nin, devrimin ileriye doğru gelişmesine ilişkin olarak tek ihtimali mümkün gören anlayışı, devrimin Rusya dışına yayılması konusunda da ortaya çıkmaktadır.

I. 4-D Devrimin Uluslararası Boyutları

Menşevikler, devrimin Avrupa' ya yayılmasını, devrimci hükümete katılmanın önkoşulu olarak ileri sürerlerken, Bolşevikler, bu ikisi arasındaki ilişkiyi ters yönden kuruyorlar, yani devrimin Avrupa' ya yayılmasını mümkün kılabilmek, bu doğrultuda çaba sarfetmek için hükümete katılmayı savunuyorlardı. Trotksi ise, yukarıda aktarılan örneklerdekine benzer bir biçimde, devrimin Avrupa' ya yayılması konusunda da, bu ihtimalin muhtemel değil, kaçınılmaz olduğunu ileri sürüyordu. Trotski, burjuva devriminin proletaryayı tek başına iktidara getireceğini, devrimin derhal Avrupa'a ya yayılacağını, Avrupa' da iktidara gelen proletaryanın desteğiyle Rusya'

daki proletarya iktidarının sosyalist diktatörlüğe dönüşüp sosyalizme ilerleyeceğini iddia ediyor:

> "**Avrupa proletaryasının doğrudan Devlet desteği olmaksızın Rusya işçi sınıfı iktidarda kalamaz ve geçici egemenliğini kalıcı sosyalist diktatörlüğe dönüştüremez**. Bundan bir an için bile kuşku olamaz. Ama öte yandan, Batıda bir sosyalist devrimin işçi sınıfının geçici egemenliğini sosyalist diktatörlüğe dönüştürmemizi doğrudan sağlayacağından da kuşku olamaz." ("Sonuçlar ve Olasılaklar", **Permanent Revolution**, s.237)

Trotski, Kautsky' nin 1904' te yazdığı, Rusya' daki devriminin henüz sosyalist olamayacağı, ama bu devrimin ivmesiyle proletaryanın Almanya' da iktidara gelebileceği, Batı Avrupa' daki proletarya egemenliğinin de Doğu Avrupa' ya daha çabuk kendi sosyalist kurumlarını kurmakta örnek olabileceği doğrultusundaki sözlerini aktardıktan sonra, Kautsky' nin sözünü ettiği olasılığın artık kaçınılmazlık olduğunu ileri sürüyor:

> "İki, üç yıl önce, **mümkün** olan veya görünen, **muhtemel**e ilerledi ve herşey **kaçınılmaz** olmasının sınırında olduğu olgusuna işaret ediyor." (**A.g.e.**, s.238)

Bu bakış içerisinde, Trotski, devrimin uluslararası gelişmesini şöyle örnekliyor:

> "Rusya' da devrimin zaferi, Polonya' da devrimin kaçınılmaz zaferi anlamına gelecektir. Rus Polonyasının on ilinde devrimci bir rejimin varlığının Galiçya ve Poznan' ın ayaklanmasına yol açması gerektiğini hayal etmek zor değildir. Hohenzollern ve Habsburg Hükümetleri, buna, askeri kuvvetlerini, düşmanı tam merkezinde, Varşova' da ezmek amacıyla sınırı geçmeleri için Polonya sınırına göndererek cevap verecektir. Rus devriminin Batı ileri -muhafızını Prusya- Avusturya askerlerinin eline bırakamayacağı tamamen açıktır. Bu koşullarda Wilhelm II ve Franz Josef hükümetlerine karşı savaş, Rusya' nın devrimci hükümeti açısından bir kendini savunma eylemi olacaktır. O zaman Avusturya ve Alman proletaryası ne tutum alacaktır? Kendi ülkelerinin orduları karşı -devrimci bir sefer yürütürlerken sakin kalamayacakları kesindir. Feodal -burjuva Almanya ve devrimci Rusya arasında bir savaş, kaçınılmaz olarak Almanya' da proleter devrimine yol açacaktır." (**A.g.e.**, s.241)

Bu konuya yaklaşımında da, Trotski' nin çeşitli aşamalardaki değişik ihtimalleri dıştalayarak belirli bir senaryo çizdiği ve üstelik bu senaryoyu tarihin mutlak olarak izlemesi gereken yol olarak öne sürdüğü gözlemleniyor. Halbuki geleceği böyle ayrıntılarıyla önceden saptamak hiçbir şekilde mümkün değildir. Zaten tarih de, kendini Trotski' nin kehanetlerini gerçekleştirmekle yükümlü hissetmemiş ve kendi yolundan yürümüştür! (Maalesef, Varşova önlerinde Kızılordu Polonya' lılar tarafından yenilgiye uğratılmış ve yine maalesef yenilen Alman devrimi Rus proletaryasına yardım elini uzatamamıştır.) Bu anlamda çeşitli ihtimaller arasından yalnızca birini kaçınılmaz olarak görüp önceden mutlak olarak bilinemeyecek bütün bir gelişmeyi tek bir düz yola indirgemek hiç de gerçekçi değildir.

Ama Trotski' nin devrimin Avrupa' ya yayılmasını kaçınılmaz olarak görmesi, onun Rus devrimine yaklaşımında belirleyici bir önem taşımaktadır. Devrimin tek gelişme yolu olarak köylülüğün desteklediği proletarya devrimini, proletarya dikta-

törlüğünü, sosyalist tedbirlerin alınmasını savunması, bu devrimin batıda proletaryanın iktidarına yol açmasını kaçınılmaz görmesiyle bağlantılıdır. Çünkü, Rus proletaryası, demokratik sorunlar çerçevesinde anlık olarak köylülüğün desteğiyle iktidara gelebilse de, yalnız başına iktidarını sürdürebilecek güce ulaşmamış olduğundan, ancak başka proleter iktidarların desteğiyle ayakta kalabilir. Dolayısıyla bu nokta, Trotski' nin yaklaşımının temellerinden birini oluşturmaktadır. Zaten Trotski de, devrimin uluslararası planda sürdürülmesini, demokratik devrimin sosyalist devrime dönüştürülmesi ve toplumsal dönüşümün bütün bir sınıfsız topluma geçiş süreci boyunca aralıksız devam etmesi ile birlikte, "sürekli devrim" olarak isimlendirdiği yaklaşımının üç öğesi olarak sıralamaktadır.

Burada, devrimin yayılması konusundaki değerlendirmelerin, Trotski' nin yaklaşımındaki indirgemeci eğilime işaret etmesinin yanısıra, yukarıda değinildiği gibi, bütünlüklü bir yaklaşımın temel öğelerinden birini oluşturması nedeniyle, farklı tartışmalar, örneğin "tek ülkede sosyalizm - devrim ihracı" diye bilinen tartışmalar ele alınırken 1905 Devrimi karşısındaki farklı tavırları gözönünde tutmanın önemini gösterdiğini de eklemekte yarar var.

I. 5. Genel Olarak Demokratik Mücadeleler Ve 1905

Rus Sosyal-Demokratlarının, buraya kadar ele alınan, 1905 Devrimi karşısındaki tavırları, demokratik mücadeleye yaklaşımda temel eğilimleri ayırdedebilmek için yeterli ölçüt oluşturmaktadır. Menşeviklerin, Bolşeviklerin ve Trotski' nin üç farklı tavrı, demokratik sorunlar karşısındaki çeşitli tavırların özlü bir ifadesi gibidir. Menşevikler, demokratik mücadelenin burjuvazinin görevi olduğu düşüncesiyle proletaryanın görevini burjuvaziyi desteklemek olarak tanımlamışlar, burjuvaziyi korkutmamak için proletaryanın bağımsız mücadelesini yükseltmemesini savunarak kuyrukçu bir tavır almışlardır. Lenin ve Bolşevikler, demokrasi mücadelesinin en fazla proletaryanın çıkarına olduğu düşüncesiyle proletaryanın demokratik ittifakta, devrimde, iktidarda yeralırken bağımsız mücadelesini yükseltmesini, önderliği kazanmaya çalışmasını savunmuşlar, proletaryanın demokrasi mücadelesinden en hızlı bir biçimde sosyalizm mücadelesine ilerlemesi tavrını almışlardır. Trotski ise, demokrasi mücadelesini de yalnızca proletaryanın gerçekleştirebileceği düşüncesiyle, proletaryanın önderliğinin önkoşul olduğu ittifakı, proletarya diktatörlüğünü savunmuş, demokratik ittifakı, demokratik devrimi reddeden bir tavır almıştır.

Seçimlerden faşizme karşı mücadeleye, savaşa karşı tavırdan ulusal kurtuluş mücadelelerine kadar çeşitli sorunlarda aynı eğilimler yakalanabilir. Bütün bu sorunlarda, demokratik güçleri bölmemek adına, proletaryanın bağımsızlığından taviz veren, kendi sağındaki güçleri korkutmamak için proletaryanın ileri atılmayıp yalnızca onları desteklemesini isteyen eğilimler, Menşevizmin kuyrukçu anlayışını paylaşmaktadırlar. İster faşizme karşı mücadele, ister ulusal kurtuluş mücadelesi olsun, proletaryanın ileri atılmasını, önderliği kazanmak için mücadele etmesini savunan, sosyalizm mücadelesinin başarısı için proletaryanın bağımsızlığını herşeyin üzerinde tutan eğilimlerin anlayışı ise, Bolşevizminkiyle ortaktır. Buna karşılık, hangi ittifak söz konusu olursa olsun proletaryanın önderliğini önkoşul olarak dayatan eğilimler Trotski' yle aynı anlayışa sahiptir.

Bu farklı eğilimlerin ayırdedilmesi, önerilen tavırların hangisinin proletaryanın çıkarlarına uygun olduğunun çözümlenmesi açısından yol göstericidir. Bu anlamda, değerlendirmeler sahip olunan anlayışa uygun olacağı gibi, bu aynı zamanda söz konusu değerlendirmelerin sahip olunan anlayışın bir göstergesi olduğu anlamına da gelir. Örneğin proletaryanın demokrasi mücadelesinde güçlenerek sosyalizm mücadelesine ilerlemesini savunan anlayış için, önderliği ittifakın önkoşulu olarak dayatmak, ittifakları engelleyici bir tavır iken, kuyrukçu anlayış açısından proletaryanın bağımsız mücadelesini öne sürmek güçleri bölücü, ittifakları engelleyici bir tavır olarak görülecektir. Ya da proletaryanın önderlik için mücadele etmesini savunan anlayış açısından başka güçleri kayıtsız, şartsız desteklemek sınıf işbirlikçiliği olarak isimlendirilirken proletaryanın önderliğini önkoşul olarak dayatmaktan yana olan anlayış tarafından her türlü ittifak sınıf işbirlikçiliği olarak görülecektir. Yine, benzer bir biçimde, proletaryanın sosyalist devrime ilerlemesi için burjuva demokratik sorunların çözümünün mutlak olarak tamamlanması gerektiğini ileri sürmek Menşevizme uygun düşerken, her koşulda proletaryanın önündeki adımı proletarya diktatörlüğü olarak tanımlayan anlayış tarafından, sosyalist devrimin koşullarının bulunmadığı durumda, buna ilerleyebilmek için demokratik devrimi öneren anlayış aşamacı olarak nitelenecektir. Dolayısıyla, ileri sürülen değerlendirmeler kadar, bu değerlendirmelerin dayandığı anlayışlar, tekabül ettiği eğilimler de önemlidir. Elbette daha da önemlisi, bu türden bir incelemenin de yardımıyla, hangi önerilerin, taktiklerin, nesnel gerçekliğe, proletaryanın çıkarlarına uygun düştüğünün çözümlenmesidir.

Bu yazının iddiası, Lenin' in ve Bolşeviklerin 1905 Devrimi karşısında aldıkları tavırla aynı anlayışı paylaşan eğilimlerin proletaryanın çıkarlarına uygun düştüğüdür. Proletaryanın çıkarları, eğer bu sınıf sosyalist devrimi başaracak güce, örgütlülüğe ulaşamamışsa, sosyalist devrime en hızlı bir biçimde ilerleyebilmek için, bağımsızlığını koruyarak demokrasi mücadelesinde, demokratik ittifakta yer almasını önderliği ele geçirmek için ileri atılmasını gerektirir.

Bir iddia ise, Lenin' in 1917 Nisan' ında tavrını değiştirdiği, 1905' teki tavrını terkettiği ve Trotski' yle aynı anlayışı savunduğudur. Yukarıda ifade edildiği gibi, Lenin' in tavrının proletaryanın çıkarlarına uygun olan anlayış olarak görülmesi, bu iddianın da ayrıca incelenmesini gerektirir.

DEVAM EDECEK

SOSYALİSTLERE

Sosyalistlerin ve işçi sınıfının siyasal birliğinin hayati bir önem taşıdığını kabul eden ve bu alanda bugüne kadar girişilmiş çabaların bir bölümünün sonuçsuz kaldığı, bir bölümünün yetersiz olduğu ve bir bölümünün de ideolojik ve programatik bakımdan, Marksizm ve işçi hareketinin yerel ve uluslararası kazanımlarının gerisine düştüğü kanısında olan ve soruna çözüm arama amacıyla bir araya gelen farklı eğilimlerden sosyalistler olarak düzenlediğimiz birkaç oturumda birlik tartışmasının yürütülmesi için önemli olduğunu düşündüğümüz şu tespitleri yaptık:

★ Emeğin nihai kurtuluşu ve her bireyin özgürce ve her yönden gelişmesi, kapitalizmin temel toplusal dayanağı olan burjuvazi ve mülk sahibi sınıfların egemenliğine son verilmesini gerektirir. Kapitalizm egemenliğine son verilmesinin yolu, işçi sınıfı önderliğinde yürütülecek bir toplumsal devrim aracılığıyla sosyalizm ve sınıfsız topluma ulaşma mücadelesinden geçer.

★ Bu mücadelenin başarıya doğru ilerlemesinin ön koşulu, işçi sınıfı ve çalışan kitlelerin mülk sahibi sınıfların siyasal partilerinden ideolojik, politik ve örgütsel bağımsizlığının sağlanmasıdır. Burjuva ve küçük burjuva partilerinden kendisini kategorik olarak ayırmış olan sosyalistlerin örgütsel birliği, program ve demokratik merkeziyetçilik temeli üzerinde eğilim farklılıklarını meşru kabul eder.

Böyle bir birliğin ise bugün, sosyalist hareketin gelişimine katkıları ne olursa olsun varolan sosyalist siyasal çizgilerin herhangi birinin doğrusal gelişmesi ile gerçekleşmesi beklenemez.

★ Sınıflarüstü bir demokrasi yanılsamasına karşı, burjuva demorkrasinin asıl olarak emekçilerin yüzlerce yıllık mücadelesinin ürünü olan tarihsel kazançlarının korumakla birlikte, çalışanların demokratik hak ve özgürlüklerinin gerçekleştirilmesinin, kendi kendilerini yönetmelerinin maddi ve manevi imkan ve araçlarının en yüksek derecede geliştirildiği, öz örgütlenme ve öz yönetim organlarına dayalı sosyalist demokrasi işçi sınıfının iktidarının siyasal biçimidir.

★ Günümüz dünyasındaki global sorunların tarihsel kaynağı esas olarak kapitalizm, özel mülkiyet ve bunun saldırgan biçim olan emperyalizmdir. Bu nedenle, silahlanma ve savaş tehdidi, üçüncü dünyanın karşılaştığı felaketler, doğanın ve çevrenin tahribi gibi sorunların nihai ve kalıcı çözümüne yönelinebilinmesi, ancak sömürücü sınıflı topluma dayalı özel mülkiyet ilişkilerinin yeryüzünden kaldırılmasına ve dünya sosyalizmine bağlıdır. Bu alanda kısmi hedefler için mücadele sosyalizm hedefine tabi kılınarak, barış, demokrasi, insan hakları, üçüncü dünyanın gelişmesi ve doğanın korunmasından yana olan tüm güçlerle birlikte sürdürülebilir.

Kökleri kapitalizmden çok öncelere dayanan erkek egemenliği, burjuva toplumunda varlığını kapitalist ilişkilerle eklemlenmiş olarak sürdürmektedir. Dolayısıyla, bu ilişkilerin ortadan kalkması ve sınıfsız bir topluma doğru evrilen bir toplumun kurulması kadınların kurtuluşunun önkoşuludur.

Ne var ki, erkek egemenliği bütün sınıfları kesen bir egemenlik biçimi oldu-

ğu ölçüde, kadınların kurtuluş mücadelesi, ancak bağımsız bir kadın hareketi aracılığıyla verilebilir. Bu mücadele, bugünden başlayıp sınıfsız topluma varılıncaya kadar sürdürülmesi gereken bir mücadeledir.

★ Sosyalist mücadelenin vazgeçilmez ilkesi olan proleter enternasyonalizmi, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını şartsız savunmayı, uluslararası alanda devrim ve sosyalizm mücadelelerine dolaylı/dolaysız desteği gerektirir.

Bu ilkeler doğrultusunda, ama bununla birlikte, bu ilkelere kısmen ya da tamamen katılmayan sosyalistleri dışlamaksızın çalışmalarımızı, örgütlü sosyalist kesimlere, örgütlerarası mekanda yer alan sosyalist kişi ve gruplara ve en geniş sosyalist kamuoyuna açılarak, birlik amacına katkıda bulunmak üzere, aynı amacı besleyenlerle birleşmeyi sağlayacak faaliyetleri düzenleyerek sonuç alıncaya kadar sürdürmek zorunludur.

Bu doğrultuda çok daha geniş kesimlerin katılımıyla ve ancak bir süreç içerisinde gerçekleştirilebilecek olan birliğin tarihsel ve teorik arka planını kurmak ve sosyalist hareketin geçmişini ve bugününü, birlik deneyleri ve birlik imkanları bakımından değerlendirmek üzere ilk girişim olarak, bütün sosyalistlere açık bir dizi tartışma toplantısı düzenleyeceğiz.

Çağatay Anadol, Halil Berktay, Korkut Boratav, Oral Çalışlar, Metin Çulhaoğlu, Necmi Demir, Gencay Gürsoy, Saim Koç, Ertuğrul Kürkçü, Celal Polat, Sezai Sarıoğlu, Nail Satlıgan, Mehmet Emin Sert, İskender Savaşır, Gülnur Savran, Sungur Savran, Saruhan Oluç, Şadi Ozansü.

Yukarıdaki açıklamayı yapanlar, Gencay Gürsoy, Ertuğrul Kürkçü ve Nail Satlıgan' ın çağrısıyla biraraya geldiler. Çağrılanların bir bölümü, çeşitli mazeretlerden ötürü toplantılara katılmadı. Yukarıdaki açıklamanın konusu ve kapsamı bakımından çağrılı olanların eksik ve yetersiz olduğunu çağıranlar da çağırılmış olanlar da peşinen kabullendiler. "Birlik" konusunda kişisel olarak görüş beyan etmiş olmak, kişisel olarak tanışmak, daha önce gerçekleştirilmiş birlik girişimlerini, yetersiz, sonuçsuz, ya da olumsuz bulmak gibi ortak noktalar, biraraya gelenlerin bileşimini belirledi. Ancak , birlik konusunun, gayri resmi bir ortamda serbest bir biçimde tartışılması için yeterli olabilen bu bileşimin, birliğin kendisi için yetersiz olduğunu açıklama sahipleri de bilmekte ve kişisel girişimlerine, birlik tartışmalarına itilim vermenin ötesinde bir anlam yüklememektedirler.

Fiatı : 4000 TL.